राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ

विद्यापीठ मार्गदर्शिका

मागासवर्गीयांच्या उपयोगासाठी

२०२४-२५

वर्ष २४ वे

मुद्रक:
श्री. प्रविण गोतमारे
प्रकाशन अधिकारी (अति. कार्य.)
मुद्रण व प्रकाशन विभाग,
राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ,
छत्रपती शिवाजी महाराज प्रशासकीय परिसर,
रविंद्रनाथ टागोर मार्ग, नागपूर–४४० ००१.

प्रकाशक:
डॉ. राजू हिवसे
कुलसचिव
राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ,
जमनालाल बजाज प्रशासकीय भवन,
महात्मा जोतिबा फुले शैक्षणिक परिसर,
कॅम्पस चौक ते अंबाझरी टी–पॉईंट रोड,
नागपूर–४४० ०३३.

भारताचे संविधान

उद्देशिका

आम्ही, भारताचे लोक, भारताचे एक सार्वभौम,
समाजवादी, धर्मनिरपेक्ष, लोकशाही गणराज्य
घडवण्याचा व त्याच्या सर्व नागरिकांस:
सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय;
विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रद्धा
व उपासना यांचे स्वातंत्र्य;
दर्जाची व संधीची समानता;
निश्चितपणे प्राप्त करून देण्याचा
आणि त्या सर्वांमध्ये व्यक्तीची प्रतिष्ठा
व राष्ट्राची एकता आणि एकात्मता
यांचे आश्वासन देणारी बंधुता
प्रवर्धित करण्याचा संकल्पपूर्वक निर्धार करून;
आमच्या संविधान सभेत
आज दिनांक २६ नोव्हेंबर, १९४९ रोजी
याद्वारे संविधान अंगीकृत आणि अधिनियमित
करून स्वत:प्रत अर्पण करीत आहोत.

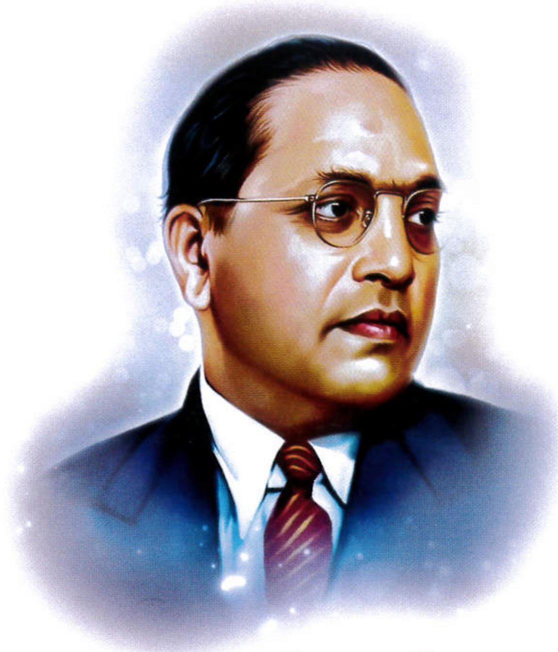

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सुविचार

राजकारणाच्या दोऱ्या विद्येशिवाय हाती येणार नाहीत

(सिद्धार्थ कॉलेज, मुंबई; १४ जानेवारी १९४८)

''शिक्षण व विद्या या गोष्टींशिवाय आपला उद्धार होणार नाही. मी माझ्या आयुष्यात अनेक कार्ये अंगिकारिली. राजकारणात माझा विशेष महत्त्वाचा काळ गेला. सध्या राजकारणाच्या दोऱ्या उच्चवर्णियांच्या हातात आहेत. त्या दोऱ्या तशाच हाती ठेवण्यासाठी उच्चवर्णियांची धडपड चाललेली आहे. उच्च प्रतीच्या माऱ्याच्या जागा पटकाविण्यासाठी जी विद्या पाहिजे ती अजून उच्चवर्णियांखेरीज इतरांना प्राप्त झालेली नाही. 'जिच्या हाती पाळण्याची दोरी तीच....' असे काही म्हटले जाते. त्याचप्रमाणे राजकारणाच्या दोऱ्या विद्येशिवाय आपल्या हाती येणार नाहीत.''

BAWS : Vol. 18 (3), pp. 84-87

संदर्भ: बोल महामानवाचे–खंड दोन, अनुवाद आणि संपादन–डॉ. नरेंद्र जाधव, ग्रंथाली प्रकाशन, मुंबई, २४ ऑक्टोबर २०१२, पृ. २१८.

कुलगुरूंचे मनोगत

विद्यापीठाच्या १०१ व्या वर्धापन दिनी प्रकाशित होत असलेल्या ''मागासवर्गीयांच्या उपयोगासाठीच्या विद्यापीठ मार्गदर्शिकेचे'' लोकार्पण करतांना मला आनंद होत आहे.

राज्य शासन व विद्यापीठ अनुदान आयोगद्वारे मागासवर्गीयांच्या आरक्षणासाठी व त्यांच्या कल्याणासाठी विविध तरतूदी केल्या आहेत. त्याची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी विद्यापीठ प्रशासन कटीबध्द आहे. नागपूरला बाबासाहेब आंबेडकरांच्या परिवर्तनशील विचार व वृत्तीचा समृध्द वारसा लाभलेला आहे. आदरणीय बाबासाहेबांची ही दीक्षाभूमीच आहे. या ऐतिहासिक पार्श्वभूमीची स्मृती म्हणून राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या ऐतिहासिक विधी महाविद्यालयाला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे नांव पूर्वीच देण्यात आले आहे.

विद्यापीठाच्या रामदासपेठेतील ग्रंथालय परिसरात बौध्द अध्ययन केंद्राचे भवन तयार झाले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जन्मशताब्दी वर्षात उभारणी केलेल्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर भवनात डॉ. आंबेडकर विचारधारा व डॉ. आंबेडकर अध्यासन हे पदव्युत्तर शैक्षणिक विभाग सुरू आहेत. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा राष्ट्रीय एकात्मता, सामाजिक न्याय, सामाजिक समता, सांसदीय लोकशाही व धर्मनिरपेक्षतेचा सर्वंकश विचार व त्यांच्या तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास नव्या व भावी पिढयांना व्हावा यांसाठीच प्रस्तुत अभ्यासक्रम विद्यापीठात सुरू करण्यात आले आहेत. तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्थेद्वारे मान्यताप्राप्त प्रशिक्षण केन्द्र सुरू करण्यात आले आहेत.

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठात मागासवर्गीयांच्या कल्याणासाठी असलेल्या विविध तरतुदी तसेच केन्द्र व राज्य शासनाच्या योजना आदींची मार्गदर्शिकेत नमूद केलेली माहिती मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना व उमेदवारांना उपयुक्त ठरेल असा मला विश्वास आहे.

मार्गदर्शिकेच्या संपादकीय मंडळाचे मी अभिनंदन करून १०१ व्या वर्धापन दिवसानिमित्त सर्वांना शुभेच्छा देतो.

दिनांक : ४ ऑगस्ट, २०२४

डॉ. सुभाष आर. चौधरी
कुलगुरू
राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

प्र-कुलगुरूंचे मनोगत

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या वतीने मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना शासकीय योजना तसेच विविध शिष्यवृत्ती संदर्भातील शासनाचे निर्णय आरक्षणासंबंधीचे शासनाचे धोरण याबाबतची माहिती सहजपणे उपलब्ध व्हावी यादृष्टीने गेल्या २३ वर्षांहून अधिक विद्यापीठ मार्गदर्शिका सातत्याने प्रकाशित करण्यात येत आहे. विद्यापीठामार्फत ही माहिती पुस्तिका सादर करतांना मला आनंद वाटतो. बदलत्या परिस्थितीत विद्यापीठ ही केवळ शैक्षणिक उपक्रम राबविणारी संस्था न राहता सामाजिक विकासाच्या प्रक्रियेचा एक महत्त्वाचा भाग व्हावा म्हणून विद्यापीठ प्रयत्नशील आहे. समाजाच्या विविध घटकांना विद्यापीठात राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांचा लाभ घेता यावा आणि यासंबंधीची माहिती तळागाळातील लोकांपर्यंत सहजपणे पोहचावी हे उद्दिष्ट समोर ठेवून ही मार्गदर्शिका प्रकाशित करण्यात येत आहे. विद्यापीठीय उपक्रमांचे लाभधारक सर्व स्तरातील विद्यार्थी असतात ही बाब ध्यानात ठेवून समाजाप्रती विद्यापीठाचे असलेले उत्तरदायित्व निभावण्याचा प्रयत्न विद्यापीठाने या मार्गदर्शिकेच्या माध्यमाने केल्यचे वाचकांच्या ध्यानी येईल. विद्यापीठ केवळ पदवी देणारी संस्था न राहता सामाजिक विकासाच्या प्रक्रियेत सामील होण्याच्या दृष्टीने प्रयत्नशील आहे याचे द्योतक म्हणजे ही माहिती पुस्तिका !

माहितीची उपलब्धता संबंधित विद्यार्थ्यांना सुकर नसली तर विकासात्मक योजना त्यांच्यापर्यंत पोहचविणे देखील शक्य होत नाही. माहितीतील अमानता विद्यापीठाच्या प्रगतीत बाधा ठरू शकते. माहितीची असमानता कमी करण्याच्या प्रयत्नातील ही माहिती पुस्तिका म्हणजे एक स्तुत्य उपक्रम आहे. विद्यापीठाच्या योजनांची आणि धोरणांची अंमलबजावणी योग्यरित्या होण्याच्या दृष्टिने त्या संबंधातील आवश्यक माहिती समस्त लाभधारकांपर्यंत पोहचविणे हा एक प्रमुख उद्देश या माहिती पुस्तिकेचा आहे.

विद्यापीठाचा नावलौकिक वाढण्यास विद्यार्थ्यांनी विधिध उपक्रमात सहभागी होणे आवश्यक आहे. सद्य: परिस्थितीत उद्यमशिलता आणि कौशल्य विकास यावर शासनाचा भर आहे. त्यादृष्टीने विद्यापीठामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या विविध उपक्रमांची देखील माहिती विद्यार्थ्यांसारख्या समाजातील लाभधारकांनी प्राप्त करणे ही खरेतर सद्याची आवश्यकता आहे. आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने ही माहिती प्राप्त करणे तितकेचे अवघड नाही परंतु हे तंत्रज्ञान दूरस्थ स्थानापर्यंत पोहचू शकेल याची शाश्वती देता येत नाही त्यामुळे तूर्त अशा प्रकारची माहिती पुस्तिकांना अनन्यसाधारण महत्त्व आहे याची जाण विद्यापीठाला आहे.

भारतीय घटनेचे शिल्पकार दलित, पिडित, वंचित आणि शोषितांचे कैवारी तसेच मागासलेल्यांच्या हक्कासाठी लढा देणारे एक योध्या म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची ख्याती सर्वदूर आहे. भारतीय संविधानात नमूद करण्यात आलेल्या तरतुदी, त्यांनी उभारलेली सामाजिक चळवळ या सर्वांमागे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना असलेली सामाजिक आणि अर्थविषयक जाण पदोपदी प्रतिबिंबित होणारी आहे. मानवतेचे महान पुजारी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आम्हा सर्वांसाठी प्रेरणादायी आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा समाजसुधारणा विषयक दृष्टिकोन एकोणविसाव्या शतकातही गुणात्मकदृष्ट्या तंतोतंत लागू पडणारा आहे. समाजात सामाजिक सुधारणा होण्यासाठी मुळात सामाजिक विषमतेचा प्रश्न सुटला पाहिजे असे बाबासाहेबांना वाटत होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी कायमच सर्व धर्म समभावाचा पुरस्कार केला. त्यामुळे समस्त वंचित, शोषित, दुर्लक्षित समुदायाला त्यांनी बुध्द धम्माची दिक्षा दिली आणि मानवतेचा मार्ग दाखविला. अस्पृश्यतेचा नायनाट मानवता वादातून होऊ शकतो यावर त्यांचा विश्वास होता. समाजात जाती भेदांपलीकडे जाऊन होणारी सुधारणा प्रत्येक व्यक्तीच्या सामाजिक, शैक्षणिक उन्नयनाचा मार्ग प्रशस्त करीत असते. असा माझा विश्वास आहे. मी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना भावपूर्ण श्रध्दांजली अर्पण करतो व मार्गदर्शिका प्रकाशित करण्याकरिता शुभेच्छा देतो.

धन्यवाद !

दिनांक : ४ ऑगस्ट, २०२४

डॉ. संजय सं. दुधे

प्र-कुलगुरू

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

अध्यक्षीय मनोगत

भारताच्या संविधानात नमूद केलेले स्वातंत्र्य, धर्मनिरपेक्षता, समता व सामाजिक न्याय यांचे संवर्धन करणे व सर्वोत्तम मुलतत्त्वे व मूल्ये यांची राष्ट्रीय विकासाच्या दृष्टीने जोपासना करून देशभक्तीपर सामाजिक व आर्थिक परिवर्तनामध्ये प्रेरक शक्ती म्हणून कार्य करणे हे महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम २०१६ नुसार विद्यापीठाचे उद्दिष्ट आहे. या उद्दिष्टांची पूर्तता करण्याच्या दृष्टीने समाजातील दुर्बल व उपेक्षित घटकांच्या सर्वंकष शैक्षणिक उत्थानासाठी आधारभूत सेवा सुविधा यांची समान संधी उपलब्ध करून देणे व आधुनिक प्रसार माध्यमे, माहिती व संदेश वहन तंत्रज्ञानाच्या माध्यमाने त्यांना त्यांच्या हक्काची जाणिव करून देणे ही विद्यापीठाची जबाबदारी व कर्तव्य आहे. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या वतीने मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना शासकीय योजना, विविध शिष्यवृत्ती संदर्भातील शासनाचे निर्णय, आरक्षणासंबंधीचे शासनाचे धोरण याबाबतची माहिती सजहपणे उपलब्ध व्हावी याच दृष्टीने मागील २३ वर्षापासून विद्यापीठाद्वारे मागासवर्गीयांच्या हिताची विद्यापीठ मार्गदर्शिका ही पुस्तिका सातत्याने प्रकाशित करण्यात येत आहे.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे विचार विज्ञान युगातही आम्हा सर्वांसाठी प्रेरणादायी आहेत. त्यांच्या या विचारांमुळे शैक्षणिक संस्था या केवळ शैक्षणिक उपक्रम राबविणाऱ्या न राहता सामाजिक विकासाच्या प्रक्रियेचा एक महत्त्वाचा भाग राहावा, या उद्देशाने प्रेरित होऊन सदर पुस्तिका प्रकाशित करण्यात येते. विद्यापीठ मार्गदर्शिका ही माहिती पुस्तिका म्हणजे एक समाज उपयोगी उपक्रम आहे. विद्यापीठाच्या तसेच शासनाच्या योजनांची आणि धोरणांची अंमलबजावणी योग्यरित्या होण्याच्या दृष्टीने त्या संबंधातील आवश्यक माहिती लाभधारकांपर्यंत पोहचविणे हा उद्देश माहिती पुस्तिकेचा आहे. विद्यापीठाचा नावलौकिक वाढण्यास विद्यार्थ्यांनी विविध उपक्रमात सहभागी होणे आवश्यक आहे. सद्य:परिस्थितीत उद्यमशीलता आणि कौशल्य विकास यावर शासनाचा भर आहे. आधुनिक तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने ही माहिती प्राप्त करणे तितकेसे अवघड नाही परंतु हे तंत्रज्ञान दुररस्थ स्थानापर्यंत तसेच समाजातील सर्व घटकांपर्यंत पोहचावे या उद्देशाने अशा प्रकारच्या माहिती पुस्तिकांना अनन्य साधारण महत्त्व असून याची जाण विद्यापीठाला आहे.

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाद्वारा प्रस्तुत पुस्तिकेचे प्रकाशन व विद्यापीठ मुद्रणालयाद्वारे मुद्रण करण्यात आले. या कार्यात विद्यापीठाचे कुलगुरू डॉ. सुभाष चौधरी व प्र.–कुलगुरू डॉ. संजय दुधे यांचे अत्यंत मोलाचे सहकार्य व मार्गदर्शन लाभले. त्याबद्दल मी त्यांचा आभारी आहे.

पुस्तिकेचा प्रकाशनार्थ सामाजिक न्याय विभाग, जिल्हा माहिती विभाग, विद्यापीठ मागासवर्ग विशेष कक्ष व विद्यापीठ मुद्रणालय आदी विभागातील अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी केलेल्या सहकार्याबद्दल मी त्यांचे मन:पूर्वक आभार मानतो.

धन्यवाद !

दिनांक : ४ ऑगस्ट, २०२४

डॉ. राजू हिवसे
कुलसचिव
राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

विद्यापीठ मार्गदर्शिका स्थायी समिती

डॉ. राजू हिवसे
अध्यक्ष
कुलसचिव

डॉ. राजेश सिंह
सदस्य
संचालक
नवोपक्रम, नवसंशोधन व साहचर्य

श्री. हरीश पालिवाल
सदस्य
वित्त व लेखा अधिकारी

श्री. सिध्दार्थ गायकवाड
सदस्य
प्रादेशिक उपआयुक्त
समाजकल्याण विभाग, नागपूर

श्री. मनिष झोडपे
सदस्य–सचिव
उपकुलसचिव (मा.वि.क.)

विद्यापीठ मार्गदर्शिका (मागासवर्गीयांच्या उपयोगासाठी)

संपादकीय मंडळ

- **डॉ. श्याम कोरेटी** —अध्यक्ष
  (प्राध्यापक व विभागप्रमुख, इतिहास विभाग)
- **डॉ. शैलेंद्र लेंडे** — सदस्य
  (प्राध्यापक व विभागप्रमुख, मराठी विभाग)
- **डॉ. जितेंद्र वासनिक** —सदस्य
  (प्राध्यापक आणि विभागप्रमुख, लोक प्रशासन विभाग)
- **डॉ. विकास जांभुळकर** —सदस्य
  (सहयोगी प्राध्यापक आणि विभागप्रमुख, राज्यशास्त्र विभाग)
- **डॉ. नितीन डोंगरवार** —सदस्य
  (प्राध्यापक आणि विभागप्रमुख, वनस्पतिशास्त्र विभाग)
- **श्री. दिनेश शेराम** —सदस्य
  (विद्यार्थी प्रतिनिधी)

वितरण समिती

डॉ. विजय खंडाळ

संचालक, ज्ञानस्त्रोत केंद्र

मागासवर्गीय कर्मचारी संघटना

राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर

श्री. दिनेश रामाजी दखणे **डॉ. चंद्रमणी प्रकाश सहारे**

श्री. राजेश क. नानवटकर **श्री. दर्पण ल. गजभिये**

शिक्षकदिनाच्या समारंभामध्ये
विद्यापीठ मार्गदर्शिकेचे विमोचन करतांना उपस्थित मान्यवर

फीड बॅक फॉर्म

(प्रतिपुष्टी अर्ज)

नांव : श्री/श्रीमती/कुमारी : ....

पत्ता : ....

....

भ्रमणध्वनी क्रमांक : .... ई–मेल आयडी : ....

संवर्ग : शिक्षक/शिक्षकेतर/विद्यार्थी : ....

जिथे कार्यरत आहे किंवा शिक्षण घेत आहे त्या महाविद्यालयाचे / संस्थेचे नांव : ....

....

अभ्यासक्रम आणि वर्ष : ....

पुस्तिकेची उपयोगिता : (शिक्षण/प्रवेश/शिष्यवृत्ती/नोकरी/पदोन्नती आणि अन्य) ....

....

....

टक्केवारी समोरील डब्ब्यात टीक करावे.

० – १०	☐	५० – ६०	☐
१० – २०	☐	६० – ७०	☐
२० – ३०	☐	७० – ८०	☐
३० – ४०	☐	८० – ९०	☐
४० – ५०	☐	९० – १००	☐

स्थळ : स्वाक्षरी

दिनांक : नांव (...)

टिप : कृपया वरील फॉर्म खालील e-mail किंवा पत्त्यावर पाठवावा.
e-mail ID : backwardclasscell@gmail.com

पत्ता : उपकुलसचिव (मागासवर्ग विशेष कक्ष), राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर, जमनालाल बजाज प्रशासकीय भवन, महात्मा जोतिबा फुले शैक्षणिक परिसर, कॅम्पस चौक ते अंबाझरी टी–पॉईंट मार्ग, नागपूर – ४४० ०३३

– अनुक्रमणिका –

अ.क्र. (१)	विषय (२)	पृष्ठ क्र. (३)
१.	Right To Education and Reservation of Seats in Educational Institutions	२
२.	सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ८	३
३.	भारत का राजपत्र	९
४.	विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयातील शिक्षक निवड समित्यात मागासवर्गीय सदस्यांची नियुक्ती	३४
५.	महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मधील तरतुदी व कलम ४ (१ते१८) नुसार विद्यापीठाची उद्दिष्टे	३४
६.	मागासवर्गीयांच्या आरक्षण धोरणाच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी नागपूर विद्यापीठ मागासवर्ग विशेष विभागाची स्थापना	३८
७.	पदवी व पदव्युत्तर अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना आरक्षण व प्रवेश पात्रता परीक्षेत गुणांची सूट	४०
८.	विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग, संलग्नित व संचालित महाविद्यालयातील अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांना द्यावयाच्या प्रवेशासंबंधीच्या निवड याद्या तयार करण्याची कार्यपद्धती	४०
९.	बुद्धिस्ट स्टडीज सेंटरची स्थापना	४१
१०.	अधिव्याख्याता पदासाठी व नेट/सेट परीक्षेत बसण्यासाठी मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना पारंगत पदवी परीक्षेच्या गुणात सूट	४२
११.	मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या कल्याणासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या विविध शिष्यवृत्ती व फेलोशिप आदी	४२
१२.	अनुसूचित जाती, जमातीच्या उमेदवारांकरिता राष्ट्रीय विदेशी शिष्यवृत्ती	४२
१३.	मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना मिळणारी सुवर्णपदके व पारितोषिके	४३
१४.	List of various Scholarship and Fellowship to be awarded by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur to Under Graduate, Post Graduate and Research Students of Affiliated College and Teaching Department of Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur.	४६
१५.	विद्यापीठाद्वारे संचालित व इतर विविध शिष्यवृत्ती माहितीची यादी	४८

- अनुक्रमणिका -

अ.क्र. (१)	विषय (२)	पृष्ठ क्र. (३)
१६.	Guidelines Governing the Award of Fellowship	५४
१७.	U.G.C. Scheme for Award of Post Graduate Scholarships for Professional Courses for SC/ST Candidates	८४
१८.	कार्यरत शासन निर्णय/परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती	९२
१९.	इतर मागासवर्गिय जातींमधील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती / गट (क्रिमी लेयर) वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्याबाबत	१०८
२०.	Reservation for candidates for Other Backward Classes - Revision of income Criteria and determining equivalence of posts in Central Public Sector Enterprises (CPSEs), Public Sector Banks, Public Financial Institutions, etc. with Posts in Government for establishing Creamy Layer criteria - regarding	११३
२१.	Revision of income criteria to exclude socially advanced persons/section (Creamy Layer) from the purview of reservation for Other Backward Classes (OBCs)-reg.	११४
२२.	Establishing equivalence of posts in Central Public Sector Enerprises (CPEs) with posts in Government for establishing Creamy Layer criteria - regarding	११५
२३.	(i) Establishing equivalence of posts in PSUs, Bank, Insurance Institutions with posts in Government for establishing Creamy Layer Criteria. (ii) Revision of income criteria to exclude socially advanced persons/sections (Creamy Layer) from the purview of reservation for other Backward Classes (OBCs)-reg.	११६
२४.	अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या अधिक असलेल्या नाशिक, धुळे, यवतमाळ, चंद्रपूर, रायगड, गडचिरोली, नंदूरबार व पालघर या आठ जिल्ह्यामध्ये जिल्हास्तरीय गट-क व गट-ड संवर्गातील पदांसाठी आरक्षण विहित करण्याबाबत	११७
२५.	छोट्या संवर्गातील मागासवर्गियांकरिता आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती (सरळ सेवा)	१२०
२६.	महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१ नुसार राज्यातील अकृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालय/संस्थामधील शिक्षकीय पदांच्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीबाबत	१२६
२७.	अनुसूचित जमातीचे जात वैधता प्रमाणपत्र सादर न केल्यामुळे/अवैध ठरल्यामुळे अधिसंख्य पदावर वर्ग करण्यात आलेल्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांना सेवा विषयक/सेवा निवृत्ती विषयक लाभ मंजूर करण्याबाबत	१३१

– अनुक्रमणिका –

अ.क्र. (१)	विषय (२)	पृष्ठ क्र. (३)
२८.	राज्यात शासन सरळसेवा पदभरतीमध्ये समांतर आरक्षणाची काटेकोर अंमलबजावणी करण्याबाबत	१३४
२९.	ईएसबीसी/एसईबीसी आरक्षण रद्द झाल्याने अधिसंख्य पदावर नियुक्ती देण्यात आलेल्या उमेदवारांना जात वैधता प्रमाणपत्राची आवश्यकता नसल्याची पुष्टी मिळण्याबाबत	१३८
३०.	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गाकरिता आरक्षणाच्या तरतुदीनुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदुनामावली विहित करणेबाबत	१४०
३१.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विनाअनुदानित व कायम विनाअनुदानित शिक्षण संस्थामधील व्यवसायिक अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेणाऱ्या विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्ती योजनेतंर्गत पालकांची उत्पन्न मर्यादा वाढविणेबाबत	१६०
३२.	व्यावसायिक अभ्यासक्रमांमध्ये केंद्रीभूत प्रवेश प्रक्रीयेद्वारे प्रवेश घेणाऱ्या आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील (EBC) ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये ६.०० लाखापर्यंत आहे अशा विद्यार्थ्यांसाठी डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना सुरु करण्यास मान्यता देण्याबाबत.	१६१
३३.	राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्तीयोजनेंतर्गत आथिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील पात्र विद्यार्थ्यांसाठी लाभाची व्याप्ती वाढविणे व नवीन अभ्यासक्रमांचा समावेश करण्याबाबत.	१६७
३४.	डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना–उत्पन्न मर्यादा रु. ८.०० लाखापर्यंत वाढविणेबाबत	१६८
३५.	गुणवंत मुलामुलींना परदेशात उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती मंजूर करणेबाबत...	१७१
३६.	केंद्र शासन पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत वि.जा.भ.ज., इमाव व वि.मा.प्र. या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यासक्रम विहित करण्याबाबत.	१८७
३७.	महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गिय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज योजनेच्या कर्जाची मर्यादा रु. २५,०००/- वरुन रु. १,००,०००/- पर्यंत वाढविण्याबाबत	१९८
३८.	इयत्ता ५ वी ते ७ वी मध्ये शिकणाऱ्या इतर मागस प्रवर्गातील मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना लागु करणेबाबत	२०४
३९.	इयत्ता ८ वी ते १० वी मध्ये शिकणाऱ्या इतर मागस प्रवर्गातील मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना लागु करणेबाबत	२०६

– अनुक्रमणिका –

अ.क्र. (१)	विषय (२)	पृष्ठ क्र. (३)
४०.	विमुक्त जाती, भटक्या जमाती इतर मागासवर्ग व विशेष मागस प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना प्रतिपूर्ती करावयाच्या इतर शुल्काच्या (other fes) बाबी निश्चित करणेबाबत	२०८
४१.	इयत्ता १ ते १० वी मध्ये शिकत असणाऱ्या इतर मागस प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना भारत सरकार मॅट्रिकपूर्व शिष्यवृत्ती योजना लागु करणेबाबत	२१०
४२.	विजाभज, इमाव व विमाप्र या प्रवर्गातील युवक युवतींसाठी विविध उपक्रमांची अंमलबजावणी करण्यासाठी सारथी या संस्थेच्या धर्तीवर एक स्वायत्त संस्था स्थापन करण्यासाठी सर्वंकष अभ्यासकरुन शासनास अहवाल सादर करण्यासाठी समिती गठीत करणेबाबत	२१३
४३.	सामाजिक व आथिकदृष्टया मागासप्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना राजश्री छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० पासून लागू करणेबाबत	२१५
४४.	शासकीय औद्यागिक प्रशिक्षण संस्थामधील पीपीपी योजनेअंतर्गत उपलब्ध जागांवर तसेच खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थामध्ये केंद्रिय ऑनलाईन पद्धतीने प्रवेश घेणाऱ्या इमाव, विजाभज आणि विमाप्र विद्यार्थ्यांना व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती करणेबाबत.	२१८
४५.	सरळ सेवा भरती/आरक्षण/अनुशेष बाबतचे विवरणपत्र कार्यालयाच्या सूचना फलकावर लावणेबाबत.	२२२
४६.	अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशात शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती देणे या योजनेच्या अटी व शर्तीमध्ये सुधारणा करण्याबाबत	२२५

केंद्र सरकार व राज्य सरकार यांचे कायदे

RIGHT TO EDUCATION AND RESERVATION OF SEATS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Education has been regarded in all societies and throughout human history both as an end in itself and as a means for the individual and society to grow. Its recognition as a human right is derived from the indispensability of education to the preservation and enhancement of the inherent dignity of the human being. In this respect the Constitution of India under Article 21A has given us the fundamental right, the right to education. This right is available to citizen in India including the ones belonging to backward classes.

The Indian Constitution takes care to safeguard the interest of the backward classes, to give them a sense of security, to protect them against any discrimination and to help them to get integrated in the main stream of national life. With this view, a number of provisions have been incorporated in the Constitution for safeguarding specifically the social, economic and educational interests of backward class. Article 15(4) takes care to safeguard the educational interests. Article 15 (4) says that the state is not prevented from making any special provisions for 'the advancement of any socially and educationally backward classes of citizens or for the Scheduled Castes and Scheduled Tribes'.

The reservation of seats for SCs, STs and Backward Classes in different colleges of medical, engineering and other technological colleges has been upheld by the Supreme Court on various times. Reservations are possible under Article 15(4) for the advancement of any backward class of citizens or for SCs, STs. However the maximum limit of reservation should not be more than 50 % for all classes under Article 15(4).

Under Article 15, Reservation in educational institutions can be made for : —

- Women under Art. 15(3).
- Socially and educationally backward classes and the SCs and STs under Art. 15 (4).
- Other groups not falling under Arts. 15(3) and 15(4).

सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ८.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर **महाराष्ट्र शासन राजपत्रात** दिनांक २२ जानेवारी २००४ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम)

अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि नागरिकांचा इतर मागास वर्ग यांमधील व्यक्तींसाठी लोकसेवांमधील व पदांमधील रिक्त जागांच्या आरक्षणाकरिता आणि तत्संबंधित व तदनुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि नागरिकांचा इतर मागासवर्ग यांमधील व्यक्तींसाठी लोकसेवांमधील रिक्त जागांसाठी व पदांकरिता आरक्षण करण्यासाठी आणि त्याच्याशी संबंधित व तदनुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करणे **इष्ट आहे; त्याअर्थी**, भारतीय गणराज्याच्या बावन्नाव्या वर्षी, याद्वारे, पुढीलप्रमाणे अधिनियम करण्यात येत आहे :

संक्षिप्त नाव, व्याप्ती व प्रारंभ.

१. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि इतर मागासवर्ग यांच्यासाठी आरक्षण) अधिनियम, २००१ असे म्हणावे.

(२) तो, संपूर्ण महाराष्ट्र राज्यास लागू असेल.

(३) तो, राज्य शासन, **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे नियत करील अशा दिनांकास अंमलात येईल.

२. या अधिनियमामध्ये संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, –

व्याख्या.

(क) "नियुक्ती प्राधिकरण" याचा लोकसेवा व पदे यांच्या संबंधातील अर्थ, अशा सेवांमध्ये किंवा पदांवर नियुक्ती करण्यासाठी अधिकार प्रदान केलेले प्राधिकरण, असा आहे;

(ख) "निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती)" याचा अर्थ, शासनाने, वेळोवेळी विमुक्त जाती म्हणून घोषित केलेल्या जमाती असा आहे;

(ग) "आस्थापना" याचा अर्थ, शासनाचे किंवा त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या राज्य विधानमंडळाच्या कोणत्याही अधिनियमांन्वये घटित केलेल्या स्थनिक प्राधिकरणाचे किंवा सांविधिक प्राधिकरणाचे कोणतेही कार्यालय, किंवा विद्यापीठ किंवा जिच्यातील भाग भांडवल, शासनाने धारण केले आहे अशी कंपनी किंवा महामंडळ किंवा सहकारी संस्था किंवा शासकीय अर्थसहाय्यित संस्था, असा आहे.

स्पष्टीकरण – या खंडाच्या प्रयोजनार्थ, शासकीय अर्थसहाय्यित संस्था या शब्दप्रयोगात, ज्या संस्थांना किंवा उद्योगांना शासनाकडून हा अधिनियम लागू होण्याच्या पूर्वी अथवा त्यानंतर, सवलतींच्या दराने शासकीय जमिनीच्या स्वरूपात किंवा शासनाकडून इतर कोणत्याही आर्थिक सवलतींच्या स्वरूपात सहाय्य देण्यात आलेले आहे, किंवा ज्यांना शासनाकडून मान्यता, परवाना देण्यात आला आहे, ज्यांच्यावर शासनाकडून देखरेख किंवा नियंत्रण ठेवण्यात येते, अशा संस्थांचा किंवा उद्योगांचाही अंतर्भाव होतो;

(घ) "शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे;

(ङ) " गट "अ", "ब", "क" किंवा "ड" " याचा अर्थ, शासनाने, याबाबत, वेळोवेळी दिलेल्या सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशांद्वारे वर्गीकरण केल्याप्रमाणे गट "अ", "ब", "क" किंवा यथास्थिति, "ड" च्या कक्षेत येणारी पदे, असा आहे;

(च) "भटक्या जमाती" याचा अर्थ एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी उपजीविकेच्या शोधार्थ भटकंती करणाऱ्या शासनाने, वेळोवेळी घोषित केलेल्या जमाती, असा आहे;

(छ) "इतर मागास वर्ग" याचा अर्थ, शासनाने, घोषित केलेला सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या मागासलेल्या नागरिकांचा वर्ग, आणि त्यात भारत सरकारने महाराष्ट्र राज्याच्या संबंधात इतर मागास वर्ग म्हणून घोषित केलेल्या नागरिकांचा समावेश आहे, असा आहे;

(ज) "विहित" याचा अर्थ, शासनाने या अधिनियमान्वये तयार केलेल्या नियमांद्वारे, विहित, असा आहे;

(झ) "लोकसेवा व पदे" याचा अर्थ, राज्याच्या कामकाजाशी संबंधित असलेल्या सेवा व पदे, असा आहे आणि त्यामध्ये,–

(एक) स्थानिक प्राधिकरण;

(दोन) महाराष्ट्र सहकारी संस्था अधिनियम, १९६० अन्वये स्थापन केलेली व जिच्यात राज्य शासन भागधारक आहे अशी सहकारी संस्था; १९६१ चा महा. २४

(तीन) शासनाच्या मालकीचे व शासनाने नियंत्रित केलेले, केंद्रिय किंवा राज्य अधिनियमाद्वारे किंवा अधिनियमान्वये स्थापन झालेले मंडळ किंवा महामंडळ किंवा सांविधिक संस्था किंवा कंपनी अधिनियम, १९५६ याच्या कलम ६१७ मध्ये व्याख्या केलेली शासकीय कंपनी; १९५६ चा १

(चार) महाराष्ट्र अधिनियमाद्वारे किंवा त्या अन्वये स्थापन केलेल्या विद्यापीठासह, शासनाचे सहायक अनुदान घेणारी, शासनाच्या मालकीची व शासनाने नियंत्रित केलेली शैक्षणिक संस्था;

(पाच) आस्थापना; आणि;

(सहा) या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकास, शासकीय आदेशाद्वारे ज्या बाबतीत आरक्षण लागू केले होते आणि ज्याचा उपखंड (एक) ते (पाच) मध्ये समावेश केलेला नाही अशा, सेवांचा व पदांचा समावेश होतो;

(त्र) "सेवा भरती वर्ष" याचा अर्थ, ज्या इंग्रजी कॅलेंडर वर्षात प्रत्यक्षात सेवा भरती केली ते वर्ष, असा आहे;

(ट) "आरक्षण" याचा अर्थ, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि इतर मागास वर्ग यांच्या सदस्यांसाठी सेवांमध्ये पदांचे आरक्षण, असा आहे;

(ठ) "अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती" यांना, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३६६ याच्या खंड (२४) व (२५) मध्ये अनुक्रमे त्यांना नेमून दिलेले अर्थ असतील;

(ड) "विशेष मागास प्रवर्ग" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासनाने विशेष मागास प्रवर्ग म्हणून घोषित केलेला, सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास नागरिकांचा वर्ग, असा आहे.

प्रयोज्यता

३. (१) हा अधिनियम,-

(क) वैद्यकीय, तंत्र व शिक्षण क्षेत्रातील अतिविशेषीकृत पदे;

(ख) बदली किंवा प्रतिनियुक्तीद्वारे भरावयाची पदे;

(ग) पंचेचाळीस दिवसांपेक्षा कमी कालावधीसाठीच्या तात्पुरत्या नियुक्त्या; आणि

(घ) कोणत्याही संवर्गातील किंवा श्रेणीतील एकल (एकाकी) पद, यांव्यतिरिक्त, लोकसेवांमधील व पदांवरील सर्व नियुक्त्यांना लागू होईल.

(२) कलम २ मधील खंड (ग) च्या स्पष्टीकरणामध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे, कोणत्याही सहाय्य देण्यासंबंधात कोणत्याही आस्थापनेशी करार करताना किंवा अशा कराराचे नूतनीकरण करताना, राज्य शासन अशा आस्थापनेने या अधिनियमाच्या तरतुदींचे पालन करावे अशी अट (अशा करारात) समाविष्ट करील.

आरक्षण व टक्केवारी

४. (१) या अधिनियमाद्वारे किंवा त्या अन्वये अन्यथा तरतूद केली नसेल तर, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागासवर्ग, यांसाठी राखून ठेवलेल्या जागा अशा जातीतील, जमातीतील, प्रवर्गातील किंवा वर्गातील नसलेल्या उमेदवारांद्वारे भरण्यात येणार नाहीत.

(२) या अधिनियमाच्या इतर तरतुदींना अधीन राहून, कलम २ च्या खंड (ञ) अन्वये विनिर्दिष्ट केलेल्या लोकसेवांच्या आणि पदांच्या थेट भरतीच्या वेळी, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांतील व्यक्तींसाठी खाली तरतूद केल्याप्रमाणे पदे राखून ठेवण्यात येतील :

जाती / जमाती / प्रवर्ग वर्गांचे वर्णन		राखून ठेवावयाच्या रिक्त पदांची किंवा जागांची टक्केवारी
(१) अनुसूचित जाती	..	१३ टक्के
(२) अनुसूचित जमाती	..	७ टक्के
(३) निरधिसूचित जमाती (अ)	..	३ टक्के
(४) भटक्या जमाती (ब)	..	२.५ टक्के
(५) भटक्या जमाती (क)	..	३.५ टक्के
(६) भटक्या जमाती (ड)	..	२ टक्के
(७) विशेष मागास प्रवर्ग	..	२ टक्के
(८) इतर मागासवर्ग	..	१९ टक्के
एकूण	..	५२ टक्के

परंतु, शासनास, **राजपत्रातील** आदेशाद्वारे, अशी तरतूद करता येईल की, सर्व पदांमध्ये अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि इतर मागासवर्ग यांच्याकरिता ठेवावयाच्या आरक्षणाच्या टक्केवारीची तरतूद ही,-

(एक) राज्य प्रवर्गातील पदांच्या बाबतीत, राज्याच्या नवीनतम जनगणना अभिलेखाच्या आधारे, व

(दोन) जिल्हा प्रवर्गातील पदांच्या बाबतीत संबंधित जिल्ह्याच्या नवीनतम जनगणना अभिलेखाच्या आधारे, करण्यात येईल :

परंतु आणखी असे की, "उन्नत व प्रगत गटाचे (क्रिमिलेअरचे)" तत्व, अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती व्यतिरिक्त, वर नमूद केलेल्या सर्व प्रवर्गांना लागू असेल.

स्पष्टीकरण एक - या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, "निरधिसूचित जमाती (अ)", "भटक्या जमाती (ब)", "भटक्या जमाती (क)" आणि "भटक्या जमाती (ड)" या शब्दप्रयोगांचा अर्थ, शासनाने, याबाबत वेळोवेळी काढलेल्या सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशांद्वारे "निरधिसूचित जमाती (अ)", "भटक्या जमाती (ब)", "भटक्या जमाती (क)" आणि "भटक्या जमाती (ड)" म्हणून घोषित केलेल्या अशा जमाती किंवा पोट-जमाती, असा आहे.

स्पष्टीकरण दोन - या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, "उन्नत व प्रगत" या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, शासनाच्या सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभागाने याबाबत वेळोवेळी काढलेल्या सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशांद्वारे घोषित केल्याप्रमाणे "उन्नत व प्रगत" प्रवर्गात मोडणाऱ्यां व्यक्ती, असा आहे. प्रयोज्यता.

परंतु तसेच हा अधिनियम अंमलात येण्याच्या दिनांकास, ठाणे, नाशिक, धुळे नंदुरबार, रायगड, यवतमाळ, चंद्रपूर व गडचिरोली या जिल्ह्यांमध्ये कोणत्याही शासकीय आदेशान्वये क व ड गटांतील पदांच्या थेट भरतीसाठी अनुसूचित जमातीकरिता अतिरिक्त आरक्षण अंमलात असल्यास, असे आरक्षण अशा आदेशांमध्ये सुधारणा करण्यात येईपर्यंत किंवा ते रद्द करण्यात येईपर्यंत अंमलात असण्याचे चालू राहील.

(३) पोट-कलम (२) खालील तक्त्यातील अनुक्रमांक (३) ते (६) (दोन्ही धरून) मध्ये नमूद केलेल्या प्रवर्गांसाठी विहित केलेले आरक्षण अंतर्गत परिवर्तनीय असेल. उक्त कोणत्याही प्रवर्गासाठी राखून ठेवलेल्या पदांकरिता योग्य उमेदवार त्याच सेवाप्रवेश वर्षात उपलब्ध न झाल्यास, अशी पदे, उक्त इतर कोणत्याही प्रवर्गातील योग्य उमेदवारांना नियुक्त करून भरण्यात येतील.

(४) विभागीय स्तरावरील किंवा जिल्हा स्तरावरील सर्व पदांमध्ये शासनाने त्याबाबतीत अधिसूचित केले असेल त्याप्रमाणे, अशा गट-क आणिं गट-ड च्या प्रवर्गांमध्ये सेवाप्रवेश वर्षात निर्माण होणाऱ्या आरक्षणाची टक्केवारी अशा विभागीय किंवा जिल्हा स्तरावरच फक्त राखली जाईल.

५. (१) पदोन्नतीतील आरक्षण, हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर असेल. पदोन्नत्यांमधील आरक्षण.

(२) हा अधिनियम अंमलात येण्याच्या दिनांकास, पदोन्नतीद्वारे भरावयाच्या कोणत्याही पदांसाठी आरक्षणाची तरतूद करणारे शासनाचे आदेश अंमलात असल्यास, शासनाकडून त्यांमध्ये फेरफार करण्यात आला नसेल किंवा ते रद्द करण्यात आले नसतील तर ते, अंमलात असण्याचे चालू राहतील.

६. (१) कोणत्याही सेवाप्रवेश वर्षाच्या संबंधात कलम ४ च्या पोट-कलम (२) अन्वये, व्यक्तींच्या कोणत्याही प्रवर्गासाठी राखीव असलेली कोणतीही जागा रिक्त राहिल्यास, अशी रिक्त जागा, सरळसेवा भरतीच्या बाबतीत पाच वर्षांपर्यंत आणि पदोन्नतीच्या बाबतीत तीन वर्षांपर्यंत पुढे नेण्यात येईल : राखीव असलेल्या रिक्त जागा पुढे नेणे.

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकास मागासवर्गाचे उमेदवार उपलब्ध न झाल्यामुळे अशी पदे भरण्यासंबंधीचे कोणतेही शासकीय आदेश अंमलात असल्यास, असे शासकीय आदेश त्यामध्ये शासनाकडून फेरफार करण्यात आला नसेल किंवा ते रद्द करण्यात आले नसतील तर, अंमलात असण्याचे चालू राहतील.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे एखादी रिक्त जागा पुढे नेण्यात आली असेल तेव्हा, ज्या सेवाभरती वर्षामध्ये ती पुढे नेण्यात आली असेल त्या सेवाभरती वर्षाकरिता संबंधित व्यक्तींच्या प्रवर्गासाठी राखीव असलेल्या रिक्त जागांच्या नियत वाटपामध्ये ती हिशेबात धरली जाणार नाही :

परंतु, नियुक्ती प्राधिकारी, अशा न भरलेल्या रिक्त जागा भरण्यासाठी कोणत्याही वेळी विशेष सेवाभरती मोहीम हाती घेईल आणि जर अशा विशेष सेवाभरती मोहिमेनंतरही अशा रिक्त जागा भरल्या गेल्या नाहीत तर, त्यानंतर, शासन विहित करील अशा रीतीने त्या जागा भरण्यात येतील.

अधिनियमाचे अनुपालन करण्याची जबाबदारी व अधिकार

७. (१) शासन लेखी आदेशाद्वारे, प्रत्येक नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांकडे किंवा त्या प्राधिकाऱ्याच्या हाताखालील कोणत्याही अधिकाऱ्याकडे या अधिनियमाच्या तरतुदींचे अनुपालन करण्याची जबाबदारी सोपवील.

(२) शासन त्याच रीतीने पोट-कलम (१) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या नियुक्ती प्राधिकाऱ्याला किंवा त्या अधिकाऱ्याला, पोट-कलम (१) अन्वये अशा प्राधिकाऱ्याकडे किंवा अधिकाऱ्याकडे सोपविलेले असे कर्तव्य परिणामक रीतीने पार पाडण्यासाठी अशा प्राधिकाऱ्यास किंवा अधिकाऱ्यास आवश्यक असतील असे अधिकार किंवा प्राधिकार विनिहित करील.

शास्ती

८. (१) कलम ७ च्या पोट-कलम (१) अन्वये, कर्तव्य किंवा जबाबदारी सोपविलेला कोणताही नियुक्त प्राधिकारी किंवा अधिकारी किंवा कर्मचारी, या अधिनियमांतील प्रयोजनांचे उल्लंघन होईल किंवा ते निष्फळ ठरेल अशा उद्देशाने हेतुपुरस्सर कृती करील तर, त्यास अपराधसिद्धीनंतर, नव्वद दिवसांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कारावासाची किंवा पाच हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल इतक्या द्रव्य दंडाची किंवा या दोन्ही शिक्षा देण्यात येतील.

(२) शासनाच्या किंवा शासनाने यासंबंधात प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांच्या पूर्वमंजुरीखेरीज, कोणतेही न्यायालय या कलमाखालील शिक्षापात्र अपराधांची दखल घेणार नाही.

अभिलेख मागवण्याचा अधिकार.

९. कलम ४ च्या पोट-कलम (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रवर्गापैकी कोणत्याही प्रवर्गांच्या कोणत्याही व्यक्तींवर, या अधिनियमाच्या तरतुदींचे किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांचे किंवा याबाबतीत दिलेल्या शासकीय आदेशांचे कोणत्याही नियुक्ती प्राधिकरणाने पालन न केल्यामुळे प्रतिकूल परिणाम झाला आहे असे शासनाच्या निदर्शनास आल्यास, किंवा निदर्शनास आणल्यास, शासन योग्य वाटतील अशा अभिलेखांची मागणी करू शकेल आणि तसे आदेश देऊ शकेल.

निवड समितीमधील प्रतिनिधित्व

१०. (१) शासनास आदेशान्वये, लोक सेवा व पदांकरिता नियुक्ती किंवा यथास्थिति, पदोन्नती याकरिता व्यक्तींची निवड करण्याच्या प्रयोजनार्थ निवड, चाळणी आणि विभागीय पदोन्नती समितीमध्ये अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती आणि इतर मागास वर्ग यांमधील अधिकाऱ्यांच्या नामनिर्देशनाकरिता तरतूद करता येईल.

(२) शासनास, आदेशान्वये, कलम ४ च्या पोट-कलम (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रवर्गातील व्यक्तींच्या हितासाठी त्यास आवश्यक वाटेल त्याप्रमाणे कोणत्याही स्पर्धात्मक परीक्षा किंवा तशाच प्रकारच्या अन्य परीक्षा किंवा मुलाखती यांच्या संबंधातील शुल्कामध्ये सवलत देता येईल आणि उच्च वयोमर्यादा शिथिल करता येईल.

(३) या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकास अंमलात असलेले, कोणतेही स्पर्धात्मक परीक्षा किंवा तशाच प्रकारच्या अन्य परीक्षा किंवा मुलाखत यांच्या शुल्कामध्ये सवलत आणि उच्च वयोमर्यादा शिथिल करणे यांसह सवलती आणि शिथिल करण्याच्या संबंधातील शासकीय आदेश, त्यांमध्ये शासनाकडून फेरफार केला नसल्यास किवा ते रद्द केले नसल्यास, लागू असण्याचे चालू राहतील.

११. ह्या अधिनियमाच्या तरतुदीचे उल्लंघन करून केलेल्या कोणत्याही नियुक्त्या निरर्थक होतील. अनियमित नियुक्त्या निरर्थक असणे

१२. या अधिनियमाच्या तरतुदींन्वये किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांन्वये सद्भावनापूर्वक केलेल्या किंवा केल्याचे अभिप्रेत असलेल्या अशा कोणत्याही गोष्टीबद्दल, कोणताही प्राधिकारी किंवा व्यक्ती यांच्याविरुद्ध कोणताही वाद, खटला किंवा इतर कायदेशीर कार्यवाही दाखल करता येणार नाही. सद्भावनापूर्वक केलेल्या कारवाईस संरक्षण

१३. (१) राज्य शासनाला, या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी **राजपत्रातील** अधिसूचनेद्वारे नियम करता येतील. नियम करण्याचा अधिकार

(२) या अधिनियमान्वये करण्यात आलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना, तो एकाच अधिवेशनात किंवा लागोपाठच्या दोन किंवा त्याहून अधिक अधिवेशनात, एकूण तीस दिवसांचा होईल इतक्या कालावधीकरिता, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल, आणि ज्या अधिवेशनात तो अशा रीतीने ठेवण्यात आला असेल ते अधिवेशन किंवा त्याच्यालगत नंतरचे अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी त्या नियमात कोणताही फेरबदल करण्यास दोन्ही सभागृहे संमत होतील किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये म्हणून दोन्ही सभागृहे संमत होतील आणि असा निर्णय **राजपत्रात** अधिसूचित करतील तर, तो नियम, अशा अधिसूचनेच्या प्रसिद्धीच्या दिनांकापासून, केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपात अंमलात येईल किंवा, यथास्थिति, तो अंमलात येणार नाही; तथापि, असा कोणताही फेरबदल किंवा रद्द करणे यामुळे त्या नियमान्वये पूर्वी केलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेस बाधा येणार नाही.

१४. या अधिनियमाच्या तरतुदी, त्यावेळी अंमलात असणाऱ्या इतर कोणत्याही अधिनियमाच्या तरतुदींच्या जोडीला असतील आणि त्यांचे अल्पीकरण करणाऱ्या नसतील. या अधिनियमाच्या तरतुदी त्यावेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही इतर कायद्याच्या जोडीला असणे

१५. या अधिनियमाच्या प्रारंभापूर्वीच निवड प्रक्रिया आधीच सुरू झाली असेल अशा प्रकरणांना या अधिनियमाच्या तरतुदी लागू होणार नाहीत आणि अशी प्रकरणे, अशा प्रारंभापूर्वी जे शासकीय आदेश लागू होते आणि कायद्याच्या ज्या तरतुदी होत्या त्यांना अनुसरून हाताळण्यात येतील. व्यावृती

स्पष्टीकरण –या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, प्रस्तुत सेवा नियमांच्या अन्वये जेथे –

(एक) फक्त लेखी परीक्षा किंवा मुलाखतीच्या आधारे भरती करावयाची असेल आणि अशी लेखी परीक्षा किंवा, यथास्थिति, मुलाखत सुरू झाली असेल, किंवा

(दोन) लेखी परीक्षा व मुलाखत दोन्हींच्या आधारे भरती करावयाची असेल आणि अशी लेखी परीक्षा सुरू झाली असेल,

त्याबाबतीत, निवड प्रक्रिया सुरू करण्यात आली आहे, असे मानण्यात येईल.

१६. (१) या अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, शासनास, प्रसंग उद्भवल्यावर, अडचण दूर करण्यासाठी त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट, **राजपत्रात** प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे करता येईल; अडचणी दूर करण्याचा अधिकार

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षाचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर असा कोणताही आदेश काढता येणार नाही.

(२) या कलमान्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे सादर करण्यात येईल.

***

रजिस्ट्री सं-डी-एस-(एन)04-0007/2003-14 REGISTERED No. 01-(N)04/0007/2003-14

भारत का राजपत्र
The Gazette of India

असाधारण
EXTRAORDINARY
भाग-II — खण्ड 1
PART II--Section 1
प्राधिकार से प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY

सं.7] नई दिल्ली, मंगलवार, मार्च ४, २०१४/फाल्गुन १३, १९३५ (शक)
No. 7] NEW DELHI, TUESDAY, MARCH 4, 2014/PHALGUNA, 13,1935 (SAKA)

इस भाग में भिन्न पृष्ठ संख्या दी जाती है जिससे कि यह अलग संकलन के रूप में रखा जा सके।
Separate paging is given to this Part in order that it may be filed as a separate compilation

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE
(Legislative Department)

New Delhi, the 4th March 2014/Phalguna 13,1935 (Saka)

THE SCHEDULED CASTES AND THE SCHEDULED TRIBES (PREVENTION OF ATROCITIES) AMENDMENT ORDINANCE, 2014
(No. 1 OF 2014)

Promulgated by the President in the Sixty-fifth Year of the Republic of India.

An Ordinance to amend the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989.

WHEREAS the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Amendment Bill, 2013, to give effect to the aforesaid objective, was introduced on the 12th December, 2013 in the House of the People;

AND WHEREAS the said Bill could not be taken up for consideration and passing in the House of the People;

AND WHEREAS Parliament is not in session and the President is satisfied that circumstances exist which render it necessary for him to take immediate action;

Now, THEREFORE, in exercise of the powers conferred by clause (1) of article 123 of the Consitution, the President is pleased to promulgate the following Ordinance : —

Short title and commencement.

1. (1) This Ordinance may be called the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Amendment Ordinance, 2014.

(2) It shall come into force at once.

Amendment of long title.

33 of 1989.

2. In the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989 (hereinafter referred to as the principle Act), in the long title, for the words " Special Courts", the words " Special Courts and the Exclusive Special Courts " shall be substituted.

Amendment of Section 2.

3. In Section 2 of the principle Act, in sub-section (1), —

(i) after clause (b), the following clauses shall be inserted, namely : —

(bb) " dependent " means the spouse, children, parents, brother and sister of the victim, who are dependent wholly or mainly on such victim for his support and maintenance;

(bc) " economic boycott " means —

(i) a refusal to deal with, work for hire or do business with other persons; or

(ii) to deny opportunities including access to services or contractual opportunities for rendering service for consideration; or

(iii) to refuse to do anything on the terms on which things would be commonly done in the ordinary course of business; or

(iv) to abstain from the professional or business relations that one would maintain with other person;

(bd) " Exclusive Special Court " means the Exclusive Special Court established under sub-section (1) of Section 14 exclusively to try the offences under this Ordinance;

2 of 2007.

(be) " forest rights " shall have the meaning assigned to it in sub-section (1) of Section 3 of the Scheduled Tribes and Other Traditional Forest Dwellers (Recognition of Forest Rights) Act, 2006.

25 of 2013.

(bf) " manual scavenger " shall have the meaning assigned to it in clause (g) of sub-section (1) of Section 2 of the Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013;

45 of 1860.

(bg) " public servant " means a public servant as defined under Section 21 of the Indian Penal Code, as well as any other person deemed to be a public servant under any other law for the time being in force and includes any person acting in the official capacity under the Central Government or the State Government, as the case may be;

(ii) after clause (e), the following clauses shall be inserted, namely :—

'(ea) " Schedule " means the Schedule appended to this Ordinance;

(eb) " social boycott " means a refusal to permit a person to render to other person or receive from him any customary service or to abstain from social relations that one would maintain with other person or to isolate him form others;

(ec) " victim " means any individual who falls within the definition of the ' Scheduled Castes and Scheduled Tribes ' under clause (c) of sub-section (1) of Section 2, and who has suffered or experienced physical, mental, psychological, emotional or monetary harm or harm to his property as a result of the commission of any offence under this Ordinance and includes his relatives, legal guardian and legal heirs;

(ed) " witness " means any person who is acquainted with the facts and circumstances, or is in possession of any information or has knowledge necessary for the purpose of investigation, inquiry or trial of any crime involving an offence under this Ordinance, and who is or may be required to give information or make a statement or produce any document during investigation, inquiry or trial of such case and includes a victim of such offence;"

(iii) for clause (f), the following clause shall be substituted, namely :—

45 of 1860. 18 of 1872. 2 of 1974. " (f) the words and expressions used but not defined in this Ordinance and defined in the Indian Penal Code, the Indian Evidence Act, 1872 or the Code of Criminal Procedure, 1973, as the case may be, shall be deemed to have the meanings respectively assigned to them in those enactments."

Amendment of Section 3. **4.** In Section 3 of the principal Act,—

(i) for sub-section (1), the following sub-section shall be substituted, namely :—

(1) Whoever, not being a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe,—

(a) puts any inedible or obnoxious substance into the mouth of a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe or forces such member to drink or eat such inedible or obnoxious substance;

(b) dumps excreta, sewage, carcasses or any other obnoxious substance in permises, or at the entrançe of the permises, occupied by a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe;

(c) with intent to cause injury, insult or annoyance to any member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, dumps excreta, waste matter, carcasses or any other obnoxious substance in his neighbourhood;

(d) garlands with footwear or parades naked or seminaked a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe.

(e) forcibly commits on a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe any act, such as removing clothes from the person, forcible tonsuring of head, removing moustaches, painting face or body or any other similar act, which is derogatory to human dignity;

(f) wrongfully occupies or cultivates any land, owned by, or in the possession of or allotted to, or notified by any competent authority to be allotted to, a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, or gets such land transferred;

(g) wrongfully dispossesses a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe from his land or premises or interferes with the enjoyment of his rights, including forest rights, over any land or premises or water or irrigation facilities or destroys the crops or takes away the produce therefrom.

Explanation - For the purposes of clause *(f)* and this clause, the expression "wrongfully" includes -

(A) agaomst the person's will;

(B) without the person's consent;

(C) with the person's consent, where such consent has been obtained by putting the person, or any other person in whom the person is interested in fear of death or of hurt; or

(D) fabricating records of such land;

(h) makes a meber of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe to do " begar " or other forms of forced or bonded labour other than any compulsory service for public purposes imposed by the Government;

(i) compels a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe to dispose or carry human or animal carcasses, or to dig graves;

(j) makes a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe to do manual scavenging or employes or permits the employment of such member for such purpose;

(k) performs, or promotes dedicating a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe woman to a deity, idol, object of worship, temple, or other religious institution as a devadasi or any other similar practice or permits aforementioned acts;

(l) forces or intimidates or prevents a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe —

(A) not to vote or to vote for a particular candidate or to vote in a manner other than that provided by law;

(B) not to file a nomination as a candidate or to withdraw such nomination; or

(C) not to propose or second the nomination of a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe as a candidate in any election;

(m) forces or intimidates or obstructs a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, who is a member or a Chairperson or a holder of any other office of a panchayat under Part IX of the Constitution or a municipality under Part IX A of the Constitution from performing their normal duties and functions;

(n) after the poll, causes hurt or grievous hurt or assault or imposes or threatens to impose social or economic boycott upon a member of a Schedule Caste or a Scheduled Tribe or prevents from availing benefits of any public service which is due to him;

(o) commits any offence under this Ordinance against a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe for having voted or not having voted for a particular candidate or for having voted in a manner provided by law;

(p) institutes false, malicious or vexatious suit or criminal or other legal proceedings against a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe;

(q) gives any false or frivolous information to any public servant and thereby causes such public servant to use his lawful power to the injury or annoyance of a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe;

(r) intentionally insults or intimidates with intent to humiliate a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe in any place within public view;

(s) abuses any member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe by caste name in any place within public view;

(t) destroys, damages or defiles any object generally known to be held sacred or in high esteem by members of the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes.

Explanation. — For the purposes of this clause, the expression " object " means and includes statue, photograph and portrait;

(u) by words either written or spoken or by singns or by visible representation or otherwise promotes or attempts to promote feelings of enmity, hatred or ill-will against members of the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes;

(v) by words either written or spoken or by any other means disrespects any late person held in high esteem by members of the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes;

(w) (i) intentionally touches a woman belonging to a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, knowing that she belongs to a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, when such act of touching is of a sexual nature and is without the recipient's consent;

(ii) uses words, acts or gestures of a sexual nature towards a woman belonging to a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, knowing that she belongs to a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe.

Explanation.—For the purposes of sub-clause (*i*), the expression " consent " means an unequivocal voluntary agreement when the person by words, gestures, or any form of non-verbal communication, communicates willingness to participate in the specific act :

Provided that a woman belonging to a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe who does not offer physical resistance to any act of a sexual nature is not by reason only of that fact, is to be regarded as consenting to the sexual activity;

Provided further that a woman's sexual history, including with the offender shall not imply consent or mitigate the offence;

(x) corrupts or fouls the water of any spring, reservoir or any other source ordinarily used by members of the Scheduled Castes or the Scheduled Tribes so as to render it less fit for the purpose for which it is ordinarilly used;

(y) denies a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe any customary right of passage to a place of public resort or obstructs such member so as to prevent him from using or having access to a place of public resort to which other members of public or any other section thereof have a right to use or access to;

(z) forces or causes a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe to leave his house, village or other place of residence;

Provided that nothing contained in this clause shall apply to any action taken in discharge of a public duty;

(za) obstructs or prevents a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe in any manner with regard to—

(A) using common property resources of an area, or burial or cremation ground equally with others or using any river, stream, spring, well, tank, cistern, water-tap or other watering place, or any bathing *ghat,* any public conveyance, any road, or passage;

(B) mounting or riding bicycles or motor cycles or wearing footwear or new clothes in public places or taking out wedding procession, or mounting a horse or any other vehicle during wedding processions;

(C) entering any place of worship which is open to the public or other persons professing the same religion or taking part in, or taking out, any religious, social or cultural processions including jatras;

(D) entering any educational institution, hospital, dispensary, primary health centre, shop or place of public entertainment or any other public place; or using any utensils or articles meant for public use in any place open to the public; or

(E) practicing any profession or the carrying on of any occupation, trade or business or employment in any job which other members of the public, or any section thereof, have a right to use or have access to;

(zb) causes physical harm or mental agony of a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe on the allegation of practicing witchcraft or being a witch; or

(zc) imposes or threatens a social or economic boycott of any person or a family or a group belonging to a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe,

Shall be punishable with imprisonment for a term which shall not be less than six months but which may extend to five years and with fine."

(ii) in sub-section (2), —

(a) in clause (v), for the words " on the ground that such person is a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe or such property belongs to such member ", the words " knowing that such person is a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe or such property belongs to such member " shall be substituted;

(b) after clause (v), the following clause shall be inserted, namely ;—

45 of 1860.

" (va) commits any offence specified in the Schedule, against a person or property, knowing that such person is a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe or such property belongs to such member, shall be punishable with such punishment as specifed under the Indian Penal Code for such offences and shall also be liable to fine."

Substitution of new section for section 4.

5. For section 4 of the principal Act, the following section shall be substituted, namely :—

Punishment for neglect of duties.

" 4.(1) Whoever, being a public servant but not being a member of a Scheduled Caste or a Scheduled Tribe, wilfully neglects his duties required to be performed by him under this Ordinance and the rules made thereunder, shall be punishable with imprisonment for a term which shall not be less than six months but which may extend to one year.

(2) The duties of public servant referred to in sub-section (1) shall include —

(a) to read out to an informant the information given orally, and reduced to writing by the officer in charge of the police station, before taking the signature of the informant;

(b) to register a complaint or a First Information Report under this Ordinance and other relevant provisions and to register it under appropriate sections of this Ordinance;

(c) to furnish a copy of the information so recorded forthwith to the informant;

(d) to record the statement of the victims or witnesses;

(e) to conduct the investigation and file charge sheet in the Special Court or the Exclusive Special Court within a period of sixty days, and to explain the delay if any, in writing;

(f) to correctly prepare, frame and translate any document or electronic record;

(g) to perform any other duty specified in this Ordinance or the rules made thereunder :

Provided that the charges in this regard against the public servant shall be booked on the recommendation of an administrative enquiry.

(3) The cognizance in respect of any dereliction of duty referred to in sub-section (2) by a public servant shall be taken by the Special Court or the Exclusive Special Court and shall give direction for penal proceedings against such public servant. ".

6. In section 8 of the principal Act,— *Amendment of section 8.*

(i) in clause (a), for the words " any financial assistance to a person accused of", the words " any financial assistance in relation to the offences committed by a person accused of " shall be substituted;

(ii) after clause (b), the following clause shall be inserted, namely :—

" (c) the accused was having personal knowledge of the victim or his family, the Court shall presume that the accused was aware of the caste or tribal identity of the victim, unless the contrary is proved. "

7. In section 10 of the principal Act, in sub-section (1),— *Amendment of section 10.*

(a) after the words and figures " article 244 of the Constitution ", the words, brackets and figures " or any area identified under the provisions of clause (vii) of sub-section (2) of section 21 " shall be inserted;

(b) for the words " two years ", the words " three years " shall be substituted.

8. For section 14 of the principal Act, the following section shall be substituted, namely :— *Substitution of new section for section 14.*

" 14. (1) For the purpose of providing for speedy trial, the State Government shall, with the concurrence of the Chief Justice of the High Court, by notification in the Official Gazette, establish an Exclusive Special Court for one or more Districts : *Special Court and Exclusive Special Court.*

Provided that in Districts where less number of cases under this Ordinance is recorded, the State government shall, with the concurrence of the Chief Justice of the High Court, by notification in the Official Gazette, specify for such Districts, the Court of Session to be a Special Court to try the offences under this Ordinance :

Provided further that the Courts so established or specified shall have power to directly take cognizance of offences under this Ordinance.

(2) It shall be the duty of the State Government to establish adequate number of Courts to ensure that cases under this Ordinance are disposed of within a period of two months, as far as possible.

(3) In every trial in the Special Court or the Exclusive Special Court, the proceedings shall be continued from day-to-day until all the witnesses in attendance have been examined, unless the Special Court or the Exclusive Special Court finds the adjournment of the same beyond the following day to be necessary for reasons to be recorded in writing :

Provided that when the trial relates to an offence under this Ordinance, the trial shall, as far as possible, be completed within a period of two months from the date of filing of the charge sheet. ".

Insertion of new section 14A.

9. After section 14 of the principal Act, the following section shall be inserted, namely :—

Appeals.

"14A. (1) Notwithstanding anything contained in the Code of Criminal Procedure, 1973, an appeal shall lie, from any judgement, sentence or order, not being an interlocutory order, of a Special Court or an Exclusive Special Court, to the High Court both on facts and on law. (2 of 1974.)

(2) Notwithstanding anything contained in sub-section (3) of section 378 of the Code of Criminal Procedure, 1973, an appeal shall lie to the High Court against an order of the Special Court or the Exclusive Special Court granting or refusing bail. (2 of 1974.)

(3) Notwithstanding anything contained in any other law for the time being in force, every appeal under this section shall be preferred within a period of ninety days from the date of the judgement, sentence or order appealed from :

Provided that the High Court may entertain an appeal after the expiry of the said period of ninety days if it is satisfied that the appellant had sufficient cause for not preferring the appeal within the period of ninety days :

Provided further that no appeal shall be entertained after the expiry of the period of one hundred and eighty days.

(4) Every appeal preferred under sub-section (*1*) shall, as far as possible, be disposed of within a period of three months from the date of admission of the appeal."

Substitution of new section for section 15

10. For section 15 of the principal Act, the following section shall be substituted, namely :—

Special Public Prosecutor and Exclusive Public Prosecutor.

"15. (1) For every Special Court, the State Government shall, by notification in the Official Gazette, specify a Public Prosecutor or appoint an advocate who has been in practice as an advocate for not less than seven years, as a Special Public Prosecutor for the purpose of conducting cases in that Court.

(2) For every Exclusive Special Court, the State Government shall be by notification in the Official Gazette, specify an Exclusive Public Prosecutor or appoint an advocate who has been in practive as an advocate for not less than seven years, as an Exclusive Public Prosecutor for the purpose of conducting cases in that Court."

Insertion of new Chapter IVA.

11. After Chapter IV of the principal Act, the following Chapter shall be inserted, namely :—

"CHAPTER IV A

RIGHTS OF VICTIMS AND WITNESSES

Rights of victims and witnesses.

15A. (1) It shall be the duty and responsibility of the State to make arrangements for the protection of victims, their dependents, and witnesses against any kind of intimidation or coercion or inducement or violence or threats of violence.

(2) A victim shall be treated with fairness, respect and dignity and with due regard to any special need that arises because of the victim's age or gender or educational disadvantage or poverty.

(3) A victim or his dependent shall have the right to reasonable, accurate, and timely notice of any Court proceeding including any bail proceeding and the Special Public Prosecutor or the State Government shall inform the victim about any proceedings under this Ordinance.

(4) A victim or his dependent shall have the right to apply to the Special Court or the Exclusive Special Court, as the case may be, to summon parties for production of any documents or material, witnesses or examine the persons present.

(5) A victim or his dependent shall be entitled to be heard at any proceeding under this Ordinance in respect of bail, discharge, release, parole, conviction or sentence of an accused of any connected proceedings or arguments and file written submission on conviction, acquittal or sentencing.

2 of 1974.

(6) Notwithstanding anything contained in the Code of Criminal Procedure, 1973, the Special Court of the Exclusive Special Court trying a case under this Ordinance shall provide to a victim, his dependent, informant or witnesses —

(a) the complete protection to secure the ends of justice;

(b) the travelling and maintenance expenses during investigation, inquiry and trial; and

(c) the social-economic rehabilitation during investigation, inquiry and trial;

(d) relocation.

(7) The State shall inform the concerned Special Court or the Exclusive Special Court about the protection provided to any victim or his dependent, informant or witnesses and such Court shall periodically review the protection being offered and pass appropriate orders.

(8) Without prejudice to the generality of the provisions of sub-section (6), the concerned Special Court or the Exclusive Special Court may, on an application made by a victim or his dependent, informant or witness in any

proceedings before it or by the Special Public Prosecutor in relation to such victim, informant or witness or on its own motion, take such measures including—

(a) concealing the names and addresses of the witnesses in its orders or judgements or in any records of the case accessible to the public;

(b) issuing directions for non-disclosure of the identity and addresses of the witnesses;

(c) take immediate action in respect of any complaint relating to harassment of a victim, informant or witness and on the same day, if necessary, pass appropriate orders for protection :

Provided that inquiry or investigation into the complaint received under clause (c) shall be tried separately from the main case by such Court and concluded within a period of two months from the date of receipt of the complaint :

Provided further that where the complaint under clause (c) is against any public servant, the Court shall restrain such public servant from interfering with the victim, informant or witness, as the case may be, in any matter related or unrelated to the pending case, except with the permission of the Court.

(9) It shall be the duty of the Investigating Officer and the Station House Officer to record the complaint of victim, informant or witness against any kind of intimidation, coercion or inducement or violence or threats of violence, whether given orally or in writing and a photocopy of the First Information Report shall be immediately given to them at free of cost.

(10) All proceedings relating to offences under the Ordinance shall be video recorded.

(11) It shall be the duty of the concerned State to specify an appropriate scheme to ensure implementation of the following rights and entitlements of victims and witness in accessing justice so as —

(a) to provide a copy of the recorded First Information Report at free of costs;

(b) to provide immediate relief in cash or in kind to atrocity victims or their dependents;

(c) to provide necessary protection to the atrocity victims or their dependents, and witensses;

(d) to provide relief in respect of death or injury or damage to property;

(e) to arrange food or water or clothing or shelter or medical aid or transport facilities or daily allowances to victims;

(f) to provide the maintenance expenses to the atrocity victims and their dependents;

(g) to provide the information about the rights of atrocity victims at the time of making complaints and registering the First Information Report;

(h) to provide the protection to atrocity victims or their dependents and witness from intimidation and harassment;

(i) to provide the information to atrocity victims or their dependents or associated organisations or individuals, on the states of investigation and charge sheet and to provide copy of the charge sheet at free of cost;

(j) to take necessary precautions at the time of medical examination;

(k) to provide information to atrocity victims or their dependents or associated organisations or individuals, regarding the relief amount;

(l) to provide information to atrocity victims or their dependents or associated organisations or individuals, in advance about the dates and place of investigation and trial;

(m) to give adequate briefing on the case and preparation for trial to atrocity victims or their dependents or associated organisations or individuals and to provide the legal aid for the said purpose;

(n) to execute the rights of atrocity victims or their dependents or associated organisations or individuals at every stage of the proceedings under this Ordinance and to provide the ncecessary assistance for the execution of the rights.

(12) It shall be the right of the atrocity victims or their dependents, to take assistance from the Non-Government Organisations, social workers or advocates."

Insertion of new Schedule

12. After section 23 of the principal Act, the following Schedule Shall be inserted, namely :—

" THE SCHEDULE
[See section 3 (2) (va)]

Section under the Indian Penal Code (1)	Name of offence and punishment (2)
120A	Definition of criminal conspiracy.
120B	Punishment of criminal conspiracy.
141	Unlawful assembly.
142	Being member of unlawful assembly.
143	Punishment for unlawful assembly.
144	Joining unlawful assembly armed with deadly weapon.
145	Joining or continuing in unlawful assembly, knowing it has been commanded to disperse.
146	Rioting.
147	Punishment for rioting.
148	Rioting, armed with deadly weapon.
217	Public servant disobeying direction of law with intent to save person from punishment or property from forfeiture.

Section under the Indian Penal Code (1)	Name of offence and punishment (2)
319	Hurt.
320	Grievous hurt.
323	Punishment for voluntarily causing hurt.
324	Voluntarily causing hurt by dangerous weapons or means.
325	Punishment for voluntarily causting grievous hurt.
326B	Voluntarily throwing or attempting to throw acid.
332	Voluntarily causing hurt to deter public servant from his duty.
341	Punishment for wrongful restraint.
354	Assault or criminal force to woman with intent to outrage her modesty.
354A	Sexual Harassment and punishment for sexual harassment.
354B	Assault or use of criminal force to woman with intent to disrobe.
354C	Voycurism.
354D	Stalking.
359	Kidnapping.
363	Punishment for kidnapping.
365	Kidnapping or abducting with intent secretly and wrongfully to confine person.
376B	Sexual intercourse by husband upon his wife during separation.
376C	Sexual intercourse by a person in authority.
447	Punishment for criminal trespass.
506	Punishment for criminal intimidation.
509	Word, gesture or act intended to insult the modesty of a woman."

PRANAB MUKHERJEE,
President.

P. K. MALHOTRA,
Secy. to the Govt. of India.

रजिस्ट्री सं॰ डी॰ एल॰—(एन)04/0007/2003—18 REGISTERED NO. DL—(N)04/0007/2003—18

भारत का राजपत्र
The Gazette of India

असाधारण
EXTRAORDINARY
भाग II — खण्ड 1
PART II — Section 1
प्राधिकार से प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY

सं॰ 39] नई दिल्ली, शुक्रवार, अगस्त 17, 2018/ श्रावण 26, 1940 (शक)
No. 39] NEW DELHI, FRIDAY, AUGUST 17, 2018/SHRAVANA 26, 1940 (SAKA)

इस भाग में भिन्न पृष्ठ संख्या दी जाती है जिससे कि यह अलग संकलन के रूप में रखा जा सके।
Separate paging is given to this Part in order that it may be filed as a separate compilation.

MINISTRY OF LAW AND JUSTICE

(Legislative Department)

New Delhi, the 17th August, 2018/Shravana 26, 1940 (Saka)

The following Act of Parliament received the assent of the President on the 17th August, 2018, and is hereby published for general information:—

THE SCHEDULED CASTES AND THE SCHEDULED TRIBES (PREVENTION OF ATROCITIES) AMENDMENT ACT, 2018

No. 27 OF 2018

[*17th August*, 2018.]

An Act further to amend the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989.

BE it enacted by Parliament in the Sixty-ninth Year of the Republic of India as follows:—

Short title and commencement.

1. (*1*) This Act may be called the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Amendment Act, 2018.

(*2*) It shall come into force on such date as the Central Government may, by notification in the Official Gazette, appoint.

Insertion of new section 18A.

2. After section 18 of the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes (Prevention of Atrocities) Act, 1989, the following section shall be inserted, namely:— 33 of 1989

No enquiry or approval required.

"18A. (*1*) For the purposes of this Act,—

(*a*) preliminary enquiry shall not be required for registration of a First Information Report against any person; or

(*b*) the investigating officer shall not require approval for the arrest, if necessary, of any person,

against whom an accusation of having committed an offence under this Act has been made and no procedure other than that provided under this Act or the Code shall apply.

(*2*) The provisions of section 438 of the Code shall not apply to a case under this Act, notwithstanding any judgment or order or direction of any Court.".

DR. G. NARAYANA RAJU,
Secretary to the Govt. of India.

UPLOADED BY THE MANAGER, GOVERNMENT OF INDIA PRESS, MINTO ROAD, NEW DELHI-110002 AND PUBLISHED BY THE CONTROLLER OF PUBLICATIONS, DELHI-110054.

MANOJ KUMAR

MGIPMRND—1670GI(S3)—17-08-2018.

RNI No. MAHBIL/2009/37831

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार—ब

वर्ष ३, अंक ६७(२)] मंगळवार, जून ६, २०१७/ज्येष्ठ १६, शके १९३९ [पृष्ठे ५, किंमत : रुपये ९.००

असाधारण क्रमांक १४३

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र अधिनियमांन्वये तयार केलेले
(भाग एक, एक-अ आणि एक-ल यांमध्ये प्रसिद्ध केलेले नियम व आदेश यांव्यतिरिक्त) नियम व आदेश.

विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासवर्ग कल्याण विभाग
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरू चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ६ जून २०१७

अधिसूचना

महाराष्ट्र आधार (वित्तीय व इतर अर्थसहाय्य, लाभ आणि सेवा यांचे लक्ष्यित वितरण) अधिनियम, २०१६.

क्रमांक इबीसी. २०१७/प्र.क्र. १२१/शिक्षण-१.— ज्याअर्थी, महाराष्ट्र आधार (वित्तीय व इतर अर्थसहाय्य, लाभ आणि सेवा यांचे लक्ष्यित वितरण) अधिनियम, २०१६ (सन २०१७ चा महा. १८), (यात यापुढे त्याचा निर्देश " उक्त अधिनियम " असा करण्यात आला आहे), याच्या कलम ३ मध्ये शासनास किंवा, यथास्थिती, राज्य शासनाच्या कोणत्याही अभिकरणास राज्याच्या एकत्रित निधीमधून किंवा त्यामधून प्राप्त होणाऱ्या त्याच्या भागामधील किंवा राज्य शासनाच्या कोणत्याही अभिकरणाने उभारलेल्या कोणत्याही निधीमधून रक्कम काढून ज्यांचा संपूर्ण खर्च भागविला जातो असे अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ किंवा सेवा मिळण्यासाठीची अट म्हणून एखाद्या व्यक्तीची ओळख सिद्ध करण्याच्या प्रयोजनार्थ, अशा व्यक्तीचे अधिप्रमाणन करणे किंवा तिने आधार क्रमांक असल्याचा पुरावा सादर करणे किंवा जिला आधार क्रमांक नेमून दिलेला नसेल अशा व्यक्तीच्या बाबतीत, त्या व्यक्तीचे नाव नोंदणीसाठी अर्ज केलेला असणे आवश्यक करता येईल, अशी तरतूद करण्यात आली आहे ;

आणि ज्याअर्थी, उक्त अधिनियमाच्या उक्त कलम ३ च्या परंतुकाअन्वये, अशी तरतूद करण्यात आली आहे की, जर एखाद्या व्यक्तीला आधार क्रमांक नेमून दिला नसेल तर, त्या कालावधीकरिता सदर व्यक्तीला, अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ किंवा सेवा मिळण्यासाठी ओळख पटविण्याकरिता पर्यायी व व्यवहार्य साधनांचा वापर करण्याची संधी देण्यात येईल ;

आणि ज्याअर्थी, उक्त अधिनियमांचे कलम ४ अन्वये अशी तरतूद करण्यात आली आहे की, राज्य शासन, या अधिनियमाच्या प्रारंभीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या कालावधीच्या आत, आणि त्यानंतर वेळोवेळी कलम ३ अनुसार ज्या योजना अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ व सेवा याचेकरिता असे अधिप्रमाणन किंवा पुरावा आवश्यक केले असेल अशा योजना, अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ व सेवा यांची सूची अधिसूचित करेल ;

आणि ज्याअर्थी, कलम ३ अनुसार शासन, ज्या योजना, अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ व सेवा यांसाठी अधिप्रमाणन किंवा पुरावा आवश्यक आहे आणि अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ, सेवा किंवा योजना मिळण्यासाठीची एक अट म्हणून एखाद्या व्यक्तीची ओळख सिद्ध करण्याच्या प्रयोजनार्थ, उक्त कलमान्वये असलेले अधिप्रमाणन व पुरावा याची सूची अधिसूचित करणे शासनाला इष्ट वाटते.

त्याअर्थी आता, महाराष्ट्र शासन, उक्त अधिनियमाची कलमे ३ व ४ याद्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, यासोबत जोडलेल्या अनुसूची " अ " मध्ये नमूद केलेली योजनांची आणि कलम ३ अनुसार जे अधिप्रमाणन किंवा पुरावा आवश्यक आहे ती अधिप्रमाणन किंवा तो पुरावा यांची आणि उक्त कलमानुसार अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ किंवा सेवा मिळण्यासाठीची एक अट म्हणून एखाद्या व्यक्तीची ओळख सिद्ध करण्याच्या प्रयोजनार्थ आवश्यक असलेले अनुसूची " ब " मधील अधिप्रमाणन किंवा पुरावा यांची सूची याद्वारे अधिसूचित करीत आहे.

अनुसूची " अ "

अनु-क्रमांक (१)	योजनांची नावे, अर्थसहाय्य, वित्तीय लाभ आणि सेवा (२)
१	विमुक्त जाती व भटक्या जमातीतील विद्यार्थ्यांसाठी राज्य सरकारच्या मॅट्रीकोत्तर शिष्यवृत्त्या (योजनेतर २२२५ ०७७१)
२	विमुक्त जाती व भटक्या जमातीतील विद्यार्थ्यांसाठी मॅट्रीकोत्तर शिक्षण फी व परीक्षा फी प्रदाने (योजनेतर २२२५ ०८०६)
३	इतर मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना मॅट्रीकोत्तर शिष्यवृत्ती (योजनेतर २२२५ ३५७४)
४	राज्यातील इतर मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसाठी शिक्षण फी व परीक्षा फी प्रदाने (योजनेतर २२२५ ३२३३)
५	विशेष मागास प्रवर्ग विद्यार्थ्यांना मॅट्रीकोत्तर शिष्यवृत्त्या (योजनेतर २२२५ २५९६)
६	व्यावसायिक पाठ्यक्रमाशी संलग्न केलेल्या वसतिगृहातील विजाभज प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना निर्वाह भत्ता देणे (योजनांतर्गत २२२५ २२३७)
७	सैनिकी शाळेत प्रशिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना निर्वाहभत्ता देणे (Plan २२२५ ०८६२) (योजनेतर २२२५ ०८१५)
८	इयत्ता ८ वी ते १० वी मध्ये शिकणाऱ्या विजाभज व विशेष मागास प्रवर्गांच्या मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना (विघयो योजनांतर्गत (२२२५ ३१८२).
९	इयत्ता १० वी च्या परीक्षेत विशेष प्राविण्य मिळवून इयत्ता ११ वी मध्ये प्रवेश घेतलेल्या तसेच इयत्ता १२ वी मध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विजाभज व विमाप्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना राजर्षी शाहू महाराज गुणवत्ता शिष्यवृत्ती (योजनांतर्गत २२२५ ३१९१)
१०	इयत्ता ५ वी ते ७ वी इयत्तेत शिकणाऱ्या विजाभज व विमाप्रवर्गांच्या मुलींना शिष्यवृत्तीसाठी अनुदान (विघयो योजनांतर्गत २२२५ ३८५२)
११	माध्यमिक शाळेतील गुणवत्ताप्राप्त विजाभज व विमाप्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्त्या (योजनांतर्गत २२२५ ०७८२)
१२	व्यावसायिक महाविद्यालयाशी संलग्न असलेल्या वसतिगृहातील मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना निर्वाह भत्ता देणे (विघयो २२२५ ०४७७) (२२२५ ०४१२).

अनुसूची " ब "

ओळखीचे अधिप्रमाणन किंवा पुरावा.—

(१) अनुसूची " अ " मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या योजनांखाली लाभ घेण्यास इच्छुक असलेल्या प्रत्येक व्यक्तीने, याद्वारे, आधार क्रमांकाचा पुरावा सादर करणे किंवा अधिप्रमाणन करणे आवश्यक आहे.

(२) (एक) ज्याची अद्याप आधार क्रमांक मिळण्यासाठी नोंदणी झाली नाही, अशा उक्त योजनांचा लाभ घेण्यास इच्छुक असलेल्या ज्या व्यक्तीने, जे महाराष्ट्र आधार (वित्तीय व इतर अर्थसहाय्य, लाभ आणि सेवा यांचे लक्ष्यित वितरण) अधिनियम, २०१६ (सन २०१७ चा महा. १८) याच्या कलम ३ च्या तरतुदीनुसार आधार क्रमांक मिळण्यास हक्कदार असल्यास, उक्त योजनेसाठी अर्ज सादर करण्यापूर्वी आधार क्रमांक मिळवण्यासाठी नाव नोंदणी करणे आवश्यक असेल. अशा व्यक्तींना कोणत्याही आधार नाव नोंदणी केंद्राला (*http://uidai.gov.in* यावर सूची उपलब्ध असलेल्या) किंवा जेथे UIDAI प्राधिकरणाने नियुक्त केलेल्या निबंधकाद्वारे आधार नाव नोंदणी करण्यासाठी सुविधा उपलब्ध केली आहे, अशा जवळपासच्या कोणत्याही आधार नाव नोंदणी शिबिराला भेट देता येईल.

(दोन) ज्या व्यक्तींना त्यांच्या गटात किंवा तहसीलमध्ये किंवा तालुक्यामध्ये नाव नोंदणी केंद्र उपलब्ध नसल्यामुळे नोंदणी करणे शक्य नसल्यास, त्यांना विभागाच्या नामनिर्देशित क्षेत्रिय कार्यालयाकडे किंवा विभागाने विनिर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही संकेत स्थळावर (वेब पोर्टलवर) नाव नोंदणी करण्याबाबतचा विनंती अर्ज नोंदविता येईल.

(३) उक्त योजनेखाली पात्र व्यक्तीला आधार क्रमांक नेमून देईपर्यंतच्या कालावधीसाठी, उक्त योजनांतर्गत पात्र व्यक्तींना लाभ घेण्यासाठी, ओळख पटविण्याकरिता पुढील पर्यायी व व्यवहार्य साधनाद्वारे सादर करण्याच्या अधीन राहून देण्यात येतील :—

(एक) त्याने नाव नोंदविले असल्यास आधार नोंदणी ओळख पावती ; किंवा

(दोन) वरील परिच्छेद २ च्या उप-परिच्छेद (दोन) मध्ये विनिर्दिष्ट केली असेल, अशा आधार नोंदणीसाठी, पुढीलपैकी कोणत्याही कागदपत्रांसह केलेल्या विनंती अर्जाची प्रत :—

(क) भारताच्या निवडणूक आयोगाने दिलेले मतदार ओळखपत्र ; किंवा

(ख) आयकर विभागाने दिलेले स्थायी लेखा क्रमांक पत्र (Pan Card) ; किंवा

(ग) पारपत्र ; किंवा

(घ) मोटार वाहन अधिनियम, १९८८ अन्वये परवाना प्राधिकरणाने दिलेले वाहनचालन प्रमाणपत्र ; किंवा

(ङ) सरकार नाममुद्रित पत्रावर राजपत्रित अधिकाऱ्याने दिलेले व्यक्तीचे छायाचित्र असणारे ओळख प्रमाणपत्र ; किंवा

(च) बँकेची पुस्तिका.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

दिनेश डिंगळे,
शासनाचे सहसचिव.

VIMUKTA JATIS, NOMADIC TRIBES, OTHER BACKWARD CLASSES AND SPECIAL BACKWARD CLASSES WELFARE DEPARTMENT

Madam Cama Marg, Hutatma Rajguru Chowk,
Mantralaya, Mumbai 400 0032, dated the 6th June 2017

NOTIFICATION

MAHARASHTRA AADHAAR (TARGETED DELIVERY OF FINANCIAL AND OTHER SUBSIDIES, BENEFITS AND SERVICES) ACT, 2016.

No. EBC. 2017/C.R.121/SHIKSHAN-1.— Whereas section 3 of the Maharashtra Aadhaar (Targeted Delivery of Financial and Other Subsidies, Benefits and Services) Act, 2016 (Mah. XVIII of 2017) (hereinafter referred to as " the said Act "), provides that the State Government or, as the case may be, any Agency of the State Government, may, for the purpose of establishing identity of an individual as a condition for receipt of a subsidy, benefit or service for which the expenditure is incurred entirely by way of withdrawal from, or the receipt therefrom forms part of the Consolidated Fund of the State, or any fund set up by any Agency of the State Government, require that such individual undergo authentication, or furnish proof of possession of Aadhaar number or, in the case of an individual to whom no Aadhaar number has been assigned, such individual makes an application for enrollment ;

And whereas, the proviso to the said section 3 of the said Act provides that, till such time an Aadhaar number is not assigned to an individual, the individual shall be offered alternate and viable means of identification for delivery of the subsidy, benefit or service ;

And whereas, section 4 of the said Act provides that the State Government shall, within a period of three months from the date of commencement of this Act, and thereafter, from time to time, notify the list of schemes, subsidies, benefit or services for which such authentication or proof is required as per section 3;

And whereas, the Government considers it expedient to notify the list of schemes, for which such authentication or proof is required as per section 3 and the authentication or proof required as per the said section for getting the benefits of said Scheme.

Now, therefore, the Government of Maharashtra, in exercise of the powers conferred by sections 3 and 4 of the said Act hereby notifies the list of Schemes mentioned in the Schedule ' A ' appended hereto for which authentication or proof is required as per section 3 and the authentication or proof of identity specified in Schedule 'B' required as per said section for the purpose of establishing identity of an individual as a condition for receipt of the benefit of the said scheme.

Schedule ' A '

Sr. No. (1)	Names of schemes, subsidies, benefits and services (2)
1	State Government Post Matric Scholarship Scheme for VJNT Students (Non-Plan-2225 0771).
2	Post Matric Freeship Scheme for VJNT Students (Non-Plan 2225 0806)
3	Post Matric Scholarship to Other Backward Classes Student (Non-Plan 2225 3574)
4	Payment of Tuition fees and Examination fees for Other Backward Class Students (Non-Plan 2225 3233).
5	Post Matric Scholarships to students belonged to Special Backward Classes (Non-Plan 2225 2596).
6	Maintenance Allowance to VJNT, SBC Students (Plan 2225 2237)
7	Maintenances Allowances to VJNT, SBC students undergoing training in Sainik Schools (Plan 2225 0862) (Non-Plan 2225 0815)
8	Savitribai Phule Scholarship for VJNT and SBC Girls Student Studying in VIII to X Standard. (SCP Plan 2225 3182).

(1)	(2)
9	Rajarshi Shahu Maharaj Meritorious Scholarship/Stipends VJNT, SBC and OBC Students (11th and 12th std.) (Plan 2225 3191).
10	Scholarship for VJNT and SBC Girls Studying in the 5th to 7th Standard (SCP Plan 2225 3852).
11	Scholarship to Meritorious Students studying in High School (VJNT and SBC) (Plan 2225 0782).
12	Maintenance Allowance to Backward class students in hostels attached to professional Colleges (2225 0477) (2225 0412).

Schedule 'B'

Authentication or proofs of identity

1. Every individual desirous of availing benefits under the Schemes specified in Schedule 'A' are hereby required to furnish proof of possession of Aadhaar number or undergo Aadhaar authentication.

2. (*i*) Any individual desirous of availing benefits under the said schemes, who is not yet enrolled for obtaining Aadhaar number shall have to enroll for obtaining Aadhaar number before submitting an application for the said Schemes in case he is entitled to obtain Aadhaar number as per the provisions of section 3 of the Maharashtra Aadhaar (Targeted Delivery of Financial and other Subsidies, Benefits and Services) Act, 2016 (18 of 2017). Such individual may visit any Aadhaar enrolment center (list available on *https://uidai.gov.in*) or special enrolment camp in the vicinity wherein Aadhaar enrolment is being facilitated by Registrars appointed by UIDAI.

(*ii*) In case, individuals are not able to enroll due to non-availability of enrolment centers in their Block or Tahasil or Taluka, they may register their requests for enrolment to Department's designated field offices or any web-portal specified by the Department.

3. Till the time Aadhaar number is assigned to the eligible individual benefits under the said Schemes shall be given to the eligible individual subject to the production of the following alternate and viable means of identification, namely :—

(*i*) Aadhaar Enrolment ID slip if he had enrolled ; or

(*ii*) A copy of the requst made for Aadhaar enrolment, as specified in sub-paragraph (*ii*) of paragraph 2 above along with any of the following documents :—

(*a*) The voter identity card issued by the Election Commission of India ; or

(*b*) the Permanent Account Number (PAN) Card issued by the Income Tax Department ; or

(*c*) the Passport ; or

(*d*) the Driving license issued by the Licensing Authority under the Motor Vehicles Act, 1988 ; or

(*e*) the Certificate of identity having photo of individual issued by a Gazetted Officer on an official letter head ; or

(f) Bank Passbook.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

DINESH DINGLE,
Joint Secretary to Government.

ON BEHALF OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, PRINTED AND PUBLISHED BY SHRI PARSHURAM JAGANNATH GOSAVI, PRINTED AT GOVERNMENT CENTRAL PRESS, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004 AND PUBLISHED AT DIRECTORATE OF GOVERNMENT PRINTING, STATIONERY AND PUBLICATION, 21-A, NETAJI SUBHASH ROAD, CHARNI ROAD, MUMBAI 400 004, EDITOR : SHRI PARSHURAM JAGANNATH GOSAVI.

रजिस्ट्री सं० डी० एल०-33004/99 REGD. NO. D. L.-33004/99

भारत का राजपत्र
The Gazette of India

असाधारण
EXTRAORDINARY
भाग II—खण्ड 3—उप-खण्ड (ii)
PART II—Section 3—Sub-section (ii)
प्राधिकार से प्रकाशित
PUBLISHED BY AUTHORITY

सं. 1013] नई दिल्ली, बृहस्पतिवार, मार्च 7, 2019/फाल्गुन 16, 1940
No. 1013] NEW DELHI, THURSDAY, MARCH 7, 2019/ PHALGUNA 16, 1940

मानव संसाधन विकास मंत्रालय

(उच्चतर शिक्षा विभाग)

अधिसूचना

नई दिल्ली, 7 मार्च, 2019

का.आ. 1147(अ).—केन्द्रीय शैक्षिक संस्थाओं (अध्यापक संवर्ग में आरक्षण) अध्यादेश, 2019 (2019 के अध्यादेश 13) के खंड 3 के उप-खंड (1) के तहत प्रदत्त शक्तियों का प्रयोग करते हुए, केन्द्र सरकार एतद्द्वारा यह विनिर्दिष्ट करती है कि कार्मिक और प्रशिक्षण विभाग, कार्मिक, लोक शिकायत और पेंशन मंत्रालय के दिनांक 02 जुलाई, 1997 के कार्यालय ज्ञापन सं. 36012/2/96-स्थापना (आरक्षण) में निर्दिष्ट तरीके से केन्द्रीय शैक्षिक संस्था के अध्यापक संवर्ग में संस्वीकृत संख्या में से सीधी भर्ती में पदों का आरक्षण होगा, जो निम्नानुसार है, नामत:—

(क) अनुसूचित जातियों के लिए 15 प्रतिशत,

(ख) अनुसूचित जनजातियों के लिए 7.5 प्रतिशत,

(ग) सामाजिक और शैक्षिक रूप से पिछड़े वर्गों के लिए 27 प्रतिशत ।

[फा. सं. 38-11/2017-सीयू-V]

आर. सुब्रह्मण्यम, सचिव

MINISTRY OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT

(DEPARTMENT OF HIGHER EDUCATION)

NOTIFICATION

New Delhi, the 7th March, 2019

S.O. 1147(E).—In exercise of powers conferred under sub-section (1) of section 3 of the Central Educational Institutions (Reservation in Teachers' Cadre) Ordinance, 2019 (Ordinance 13 of 2019), the

Central Government hereby specifies that there shall be reservation of posts in direct recruitment out of the sanctioned strength in teachers' cadre in a Central Educational Institution in the manner specified in Office Memorandum, No. 36012/2/96-Estt. (Res.) of the Department of Personnel and Training, Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions, dated 2nd July, 1997 to the extent as follows, namely:—

(a) fifteen per cent for Scheduled Castes,

(b) seven and one-half per cent. for Scheduled Tribes, and

(c) twenty-seven per cent for Socially and Educationally Backward Classes.

[F. No. 38-11/2017-CU-V]

R. SUBRAHMANYAM, Secy.

Uploaded by Dte. of Printing at Government of India Press, Ring Road, Mayapuri, New Delhi-110064 and Published by the Controller of Publications, Delhi-110054.

ALOK KUMAR Digitally signed by ALOK KUMAR Date: 2019.03.07 20:30:04 +05'30'

RNI No. MAHBIL/2009/35530

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ८, अंक ३(६)] मंगळवार, जानेवारी २५, २०२२/माघ ५, शके १९४३ [पृष्ठे ४, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक १५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०२२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १७.— राज्य शासनाने, स्थापन केलेल्या, चालवलेल्या किंवा अनुदान दिलेल्या विवक्षित शैक्षणिक संस्थांमधील अध्यापक संवर्गासाठी, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग, इतर मागास वर्ग आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक यांतील व्यक्तींची सरळसेवा भरतीद्वारे नियुक्ती करताना, पदे आरक्षित ठेवण्यासाठी आणि तत्संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता अधिनियम.	पृष्ठे १-४

दिनांक २१ जानेवारी २०२२ रोजी मा. राज्यपालांनी संमती दिलेला महाराष्ट्र विधानमंडळाचा पुढील अधिनियम माहितीसाठी, याद्वारे, प्रसिद्ध करण्यात येत आहे.

सतीश वाघोले,
प्रभारी सचिव (विधि विधान),
महाराष्ट्र शासन,
विधि व न्याय विभाग.

सन २०२२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १७.

(मा. राज्यपालांची संमती मिळाल्यानंतर "महाराष्ट्र शासन राजपत्रात" दिनांक २५ जानेवारी २०२२ रोजी प्रथम प्रसिद्ध केलेला अधिनियम.)

राज्य शासनाने, स्थापन केलेल्या, चालवलेल्या किंवा अनुदान दिलेल्या विवक्षित शैक्षणिक संस्थांमधील अध्यापक संवर्गासाठी, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग, इतर मागास वर्ग आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक यांतील व्यक्तींची सरळसेवा भरतीद्वारे नियुक्ती करताना, पदे आरक्षित ठेवण्यासाठी आणि तत्संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करण्याकरिता अधिनियम.

ज्याअर्थी, राज्य शासनाने, स्थापन केलेल्या, चालवलेल्या किंवा अनुदान दिलेल्या विवक्षित शैक्षणिक संस्थांमधील अध्यापक संवर्गासाठी, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग, इतर मागास वर्ग आणि आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक यांतील व्यक्तींची सरळसेवा भरतीद्वारे नियुक्ती करताना, पदे आरक्षित ठेवण्यासाठी आणि तत्संबंधित किंवा तदानुषंगिक बाबींसाठी तरतूद करणे इष्ट आहे ; त्याअर्थी, भारतीय गणराज्याच्या बाहत्तराव्या वर्षी, याद्वारे, पुढील अधिनियम करण्यात येत आहे :—

संक्षिप्त नाव व प्रारंभ. १. (१) या अधिनियमास, महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१, असे म्हणावे.

(२) तो, राज्य शासन, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, नियत करील अशा दिनांकापासून अंमलात येईल.

व्याख्या. २. या अधिनियमात, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ आवश्यक नसेल तर,—

(क) "अभ्यास शाखा" याचा अर्थ, पदविका, स्नातक (पदवीपूर्व), स्नातकोत्तर (पदव्युत्तर), आणि विद्यावाचस्पती (पी.एचडी.) स्तरांवरील अर्हतांच्या चार प्रमुख स्तरांवरील अर्हता देणारी अभ्यास शाखा, असा आहे ;

(ख) "निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती)" याचा अर्थ, शासनाने वेळोवेळी घोषित केलेल्या अशा जमाती, असा आहे ;

(ग) "सरळसेवा भरती" याचा अर्थ, शैक्षणिक संस्थेत अध्यापन करण्यासाठी पात्र असलेल्या व्यक्तींकडून, सार्वत्रिक जाहिरातीद्वारे अर्ज मागवून, अध्यापक म्हणून नियुक्ती करण्याची प्रक्रिया, असा आहे ;

(घ) "आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक" याचा अर्थ, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद १५ च्या खंड (६) च्या स्पष्टीकरणात निर्दिष्ट केलेले दुर्बल घटक, असा आहे ;

(ङ) "शैक्षणिक संस्था" याचा अर्थ,—

(एक) राज्य अधिनियमाद्वारे किंवा त्यान्वये स्थापन केलेले किंवा विधिसंस्थापित केलेले आणि राज्य शासनाकडून अनुदान मिळत असणारे, विद्यापीठ ;

(दोन) विद्यापीठ अनुदान आयोग अधिनियम, १९५६ याच्या कलम ३ अन्वये अभिमत विद्यापीठ म्हणून घोषित केलेली आणि राज्य शासनाकडून चालविलेली किंवा अनुदान मिळणारी संस्था ; १९५६ चा ३.

(तीन) राज्य शासनाकडून चालवलेली किंवा अनुदान मिळत असणारी आणि उप-खंड (एक) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या संस्थेशी संलग्न असलेली, संस्था किंवा महाविद्यालय अथवा संस्थांचा किंवा महाविद्यालयांचा गट; अथवा उप-खंड (एक) किंवा उप-खंड (दोन) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या संस्थेचे घटक युनिट ; किंवा

(चार) एखाद्या सोसायटीने किंवा विश्वस्त संस्थेने किंवा खाजगी व्यवस्थापन संस्थेने चालवलेली आणि राज्य शासनाकडून अनुदान मिळत असणारी,– मग ते प्रत्यक्षपणे असो किंवा अप्रत्यक्षपणे असो,– आणि उप-खंड (एक) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या संस्थेशी संलग्न असलेली संस्था किंवा महाविद्यालय किंवा संस्थांचा किंवा महाविद्यालयांचा गट ; किंवा

(पाच) सोसायटी नोंदणी अधिनियम, १८६० अन्वये राज्य शासनाने, स्थापन केलेली शैक्षणिक संस्था, असा आहे ; १८६० चा २१

(च) "विद्याशाखा" याचा अर्थ, शैक्षणिक संस्थेची विद्याशाखा, असा आहे ;

(छ) "शासन" किंवा "राज्य शासन" याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;

(ज) "अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था" याचा अर्थ, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३० च्या खंड (१) अन्वये तसे करण्याचा हक्क असणाऱ्या अल्पसंख्याक समाजाने स्थापन केलेली व त्याच्याकडून प्रशासन केलेली शासन मान्यताप्राप्त संस्था, असा आहे ;

(झ) "भटक्या जमाती" याचा अर्थ, शासनाने वेळोवेळी घोषित केल्याप्रमाणे, त्यांच्या उपजीविकेच्या शोधासाठी एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी भटकंती करणाऱ्या जमाती, असा आहे ;

(ञ) "इतर मागास वर्ग" याचा अर्थ, शासनाने घोषित केल्याप्रमाणे, नागरिकांचे कोणतेही सामाजिकदृष्ट्या व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास वर्ग, असा आहे आणि त्यामध्ये, महाराष्ट्र राज्याच्या संबंधात भारत सरकारने घोषित केलेल्या इतर मागास वर्गांचा समावेश होतो ;

(ट) "मंजूर संख्या" याचा अर्थ, राज्य शासनाने मान्यता दिलेली, अध्यापक संवर्गातील पदसंख्या, असा आहे ;

(ठ) "अनुसूचित जाती" याचा अर्थ, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३४१ अन्वये अधिसूचित केलेल्या अनुसूचित जाती, असा आहे ;

(ड) "अनुसूचित जमाती" याचा अर्थ, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३४२ अन्वये अधिसूचित केलेल्या अनुसूचित जमाती, असा आहे ;

(ढ) "विशेष मागास प्रवर्ग" याचा अर्थ, शासनाने, विशेष मागास प्रवर्ग म्हणून घोषित केलेले, नागरिकांचे सामाजिकदृष्ट्या व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास वर्ग, असा आहे ;

(ण) "अध्यापक संवर्ग" याचा अर्थ, अभ्यास शाखा किंवा विद्याशाखा यांचा विचार न करता, ज्यांना कोणताही भत्ता किंवा बोनस वगळून, समान वेतन श्रेणीतील पारिश्रमिक दिले जाते अशा, एखाद्या शैक्षणिक संस्थेच्या सर्व अध्यापकांचा वर्ग, असा आहे.

शैक्षणिक संस्थांच्या भरतीमध्ये पदांचे आरक्षण.

३. (१) त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे राज्य शासनाकडून विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा मर्यादेत व रीतीने, एखाद्या शैक्षणिक संस्थेमधील अध्यापक संवर्गातील मंजूर पद संख्येपैकी सरळसेवा भरतीमध्ये पदांचे आरक्षण असेल.

(२) पदांच्या आरक्षणाच्या प्रयोजनार्थ, शैक्षणिक संस्था ही, एक युनिट असल्याचे समजण्यात येईल.

विवक्षित प्रकरणी अधिनियम लागू नसणे.

४. कलम ३ च्या तरतुदी,—

(क) अल्पसंख्याक शैक्षणिक संस्था ;

(ख) शासकीय राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे राज्य शासनाकडून घोषित करण्यात येतील अशा सर्वोत्कृष्ट संस्था किंवा संशोधन संस्था,

यांना लागू असणार नाहीत.

अधिसूचना मांडणे.

५. या अधिनियमान्वये, राज्य शासनाने काढलेली प्रत्येक अधिसूचना, ती काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे, ते एका सत्राने मिळून बनलेल्या अथवा दोन किंवा अधिक क्रमवर्ती सत्रांनी मिळून बनलेल्या अशा एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता सत्रासीन असताना, ठेवण्यात येईल, आणि पूर्वोक्त सत्राच्या किंवा क्रमवर्ती सत्रांच्या लागोपाठचे सत्र संपण्यापूर्वी, जर त्या अधिसूचनेत कोणतेही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले, किंवा ती अधिसूचना काढण्यात येऊ नये, याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले तर, त्यानंतर ती अधिसूचना केवळ अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल, किंवा, यथास्थिति, मुळीच अंमलात येणार नाही, तथापि, अशा फेरबदलामुळे किंवा विलोपनामुळे त्या अधिसूचनेअन्वये यापूर्वी केलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही.

अडचणी दूर करण्याचा अधिकार.

६. (१) जर या अधिनियमाच्या तरतुदी अंमलात आणताना कोणतीही अडचण उद्‌भवल्यास, राज्य शासनास, प्रसंगानुरूप अडचण उद्‌भवेल त्याप्रमाणे, शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनार्थ, त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल अशी, या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट करता येईल :

परंतु, या अधिनियमाच्या प्रारंभाच्या दिनांकापासून दोन वर्षांचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर, असा कोणताही आदेश काढण्यात येणार नाही.

(२) या कलमान्वये काढलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहासमोर मांडण्यात येईल.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम २०१६ मधील तरतुदी
आणि
विद्यापीठातील विभागांची माहिती
आणि
विद्यापीठाद्वारे देण्यात येणाऱ्या विविध शिष्यवृत्ती व पारितोषिकांची माहिती

विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयातील शिक्षक निवड समित्यात मागासवर्गीय सदस्यांची नियुक्ती

विद्यापीठ अनुदान आयोग व राज्य शासनाच्या निर्देशानुसार विद्यापीठाने निर्गमित केलेल्या २००८ च्या परिनियम क्रमांक १ मधील कलम १२ नुसार विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग व संलग्नित महाविद्यालयातील शिक्षकांच्या निवड समितीत अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, महिला व अपंग वर्गवारीतील प्रतिनिधी असणे बंधनकारक आहे. (जेव्हा वरील वर्गवारीपैकी ज्या वर्गवारीतील उमेदवार मुलाखतीसाठी उपलब्ध असल्यास त्या संबंधित वर्गवारीचा प्रतिनिधी निवड समितीत राहील.)

(या संदर्भातील विद्यापीठ अनुदान आयोग आणि केंद्र शासनाने राजपत्रात अनुक्रमे दिनांक ३०/६/२०१० आणि १८/९/२०१० रोजी प्रसिद्ध केलेल्या अधिसुचनेनुसार निर्गमिती ४/२०१० मधील मुद्दा क्रमांक ६.०.४ मध्ये निर्गमित करण्यात आलेली आहे.)

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मधील तरतुदी

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ४ (१ ते १८) नुसार विद्यापीठाची उद्दिष्टे :

(१) ज्ञानाची निर्मिती, जतन व प्रसार करण्याची आपली जबाबदारी पार पाडणे ;

(२) शिस्त आणि बौद्धिक जिज्ञासेचे तत्त्व जोपासणे आणि सर्वोच्च गुणवत्ता साध्य करण्याच्या अविरत कार्यास एक निर्भय शैक्षणिक संस्था म्हणून वाहून घेणे ;

(३) सहिष्णुता व परस्पर सामंजस्याच्या वातावरणात व्यक्तित्वाला व बहुविधतेला प्रोत्साहन देणे ;

(४) भारताच्या संविधानात नमूद केलेले स्वातंत्र्य, धर्मनिरपेक्षता, समता व सामाजिक न्याय यांचे संवर्धन करणे व सर्वोत्तम मूलतत्वे व मूल्ये यांची राष्ट्रीय विकासाच्या दृष्टीने जोपासना करून देशभक्तीपर सामाजिक आर्थिक परिवर्तनामध्ये प्रेरक शक्ती म्हणून कार्य करणे ;

(५) सामाजिक सलोखा, सहजीवन, एकात्मिक मानवता आणि गरिबातल्या गरिबाची उन्नती यांची सुनिश्चिती करण्यासाठी अनुकूल वातावरण तयार करण्यासाठी चालना देणे ;

(६) विद्यापीठाने स्थानिक, प्रादेशिक व राष्ट्रीय विकासाच्या समस्यांमध्ये जवळून सहभागी होणे, ज्ञान व कौशल्य यांचा लाभ व्यक्ती व समाज यांच्या विकासासाठी उपलब्ध करून देणे ;

(७) एक सजग व वस्तुनिष्ठ समीक्षक म्हणून आपली सामाजिक जबाबदारी पार पाडणे, गुणवत्तेचा शोध व जोपासना करणे, जीवनाच्या सर्व क्षेत्रांमध्ये योग्य नेतृत्व तयार करणे व योग्य दृष्टिकोन, आवडी व गुण विकसित करण्याच्या कामी नवीन पिढीला साहाय्य करणे ;

(८) सर्वांना उच्च शिक्षणाचे अध्यापन, अध्ययन, प्रशिक्षण व इतर आधारभूत सेवासुविधा यांची समान संधी उपलब्ध करून देणे ;

(९) कार्यक्षम व संवेदनशील प्रशासन, शास्त्रशुद्ध व तंत्रज्ञानात्मक व्यवस्थापन यांची तरतूद करणे आणि अध्यापन, अध्ययन, प्रशिक्षण, संशोधन व विस्तार संघटनेचा विकास करणे ;

(१०) व्यक्तिगत आकलनविषयक क्षमता दडपून न ठेवता काहीशा नावीन्यपूर्ण कल्पना व इच्छा प्रत्यक्षात साकार करण्यासाठी आणि स्व–कर्तृत्व सिद्ध करण्यासाठी त्या विकसित केल्या असल्याची सुनिश्चिती करणारी प्रेरणादायी प्रणाली योजना तयार करणे ;

(११) वेगाने विकास व परिवर्तन होत असलेल्या समाजात ज्ञान संपादनास चालना देणे, बुद्धिजीवी समाजाला योग्य अशी आधुनिक प्रसारमाध्यमे, माहिती व संदेशवहन तंत्रज्ञान आणि इतर उद्गामी व भविष्यातील तंत्रज्ञान यांचा वापर करून उच्च शिक्षणाचे जाळे निर्माण करून मानवी कर्तृत्वाच्या सर्व क्षेत्रांमधील नवनवीन कल्पना, संशोधन व शोध यांच्या संदर्भात ज्ञान, प्रशिक्षण व कौशल्य यांचा दर्जा वाढविण्याच्या संधी सातत्याने उपलब्ध करून देणे ;

(१२) वेगवेगळे धर्म, साहित्य, इतिहास, विज्ञान आणि कला, सभ्यता व संस्कृती यांच्या अभ्यासामार्फत राष्ट्रीय एकात्मता, बंधुता वाढीस लावणे आणि सांस्कृतिक वारसा जतन करणे तसेच भारतातील विभिन्न धर्म आणि विविध संस्कृती यांच्या प्रती आदर वृद्धिंगत करणे;

(१३) पाठ्यक्रमांमध्ये उपयोजित घटकांचा समावेश करून त्याद्वारे काम करण्याची प्रवृत्ती वाढविणे व श्रमांना प्रतिष्ठा मिळवून देणे;

(१४) स्थानिक, प्रादेशिक, राष्ट्रीय आणि जागतिक स्तरावर सार्वजनिक व खाजगी उद्योग, शासकीय संघटना यांकरिता विद्याविषयक अध्यापन, प्रशिक्षण व संबद्ध कार्यक्रम, संशोधन व विकास कार्यक्रम आणि खर्चाची फलनिष्पत्ती होईल अशा रीतीने, साधनसंपत्ती निर्माण करणारी कामे हाती घेऊन आर्थिक स्वावलंबन साध्य करणे ;

(१५) सर्वसाधारणपणे विद्यापीठाचे प्रशासन व उच्च शिक्षणासाठी ते पुरवीत असलेल्या सुविधा, यात सुधारणा करण्यासाठी निरनिराळी विद्यापीठे, दिलेल्या विद्यापीठातील, राज्यातील, प्रदेशातील, राष्ट्रातील व जागतिक स्तरावरील इतर विद्यापीठांतील परिसंस्था व महाविद्यालये यांच्यात अधिक चांगल्या प्रकारे सहयोग व समन्वय साधणे ;

(१६) समाजाच्या दुर्बल घटकांतील व्यक्तींमध्ये आत्मसन्मान व प्रतिष्ठेची जाणीव निर्माण करणे व ती वाढीस लावणे;

(१७) समाजातील स्त्री-पुरुष समानता व संवेदनशीलता यांना चालना देणे ;

(१८) सर्व विद्याविषयक व विद्यार्थ्यांशी संबंधित असलेल्या इतर बाबींच्या संबंधात एकमेव मार्गदर्शक निकष म्हणून स्पर्धात्मक गुणवत्ता व श्रेष्ठत्व वाढीस लावण्याचे प्रयत्न करणे.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ७ (१),(२) व (३) नुसार स्त्री-पुरुष भेद, वंश, पंथ, वर्ग, जात, जन्मस्थान, धर्म किंवा मतप्रणाली, इत्यादी विचारात न घेता विद्यापीठ सर्वांना खुले.

७. (१) भारताच्या कोणत्याही नागरिकास स्त्री-पुरुष भेद, वंश, पंथ, वर्ग, जात, जन्मस्थान, धर्मश्रद्धा किंवा व्यवसाय किंवा राजकीय किंवा राजकीय किंवा इतर मतप्रणाली केवळ याच कारणावरून, विद्यापीठाच्या कोणत्याही पदापासून किंवा त्याच्या प्राधिकरणांपैकी, मंडळांपैकी किंवा समित्यांपैकी कोणत्याही प्राधिकरणाचे, मंडळाचे किंवा समितीचे सदस्यत्व मिळण्यापासून किंवा कोणत्याही पदावरील नेमणुकीपासून किंवा कोणतीही पदवी, पदविका, प्रमाणपत्र किंवा इतर विद्याविषयक विशेषोपाधी किंवा अभ्यास पाठ्यक्रम यासाठी प्रवेश मिळवण्यापासून वगळण्यात येणार नाही :

परंतु, विद्यापीठास केवळ स्त्रियांसाठी असलेले किंवा स्त्रियांसाठी राखीव असलेले कोणतेही महाविद्यालय किंवा परिसंस्थाचालविता येईल किंवा त्यास अधिस्वीकृती किंवा मान्यता देता येईल.

(२) अनुसूचित जातींसाठी, अनुसूचित जमातींसाठी, निरधिसूचित जमातींसाठी (विमुक्त जाती), भटक्या जमातींसाठी, इतर मागासवर्गासाठी अध्यापक व अध्यापकेतर कर्मचारी यांच्या वेगवेगळ्या पदांवरील नियुक्त्यांच्या बाबतीत व संलग्न किंवा संचालित किंवा समूह महाविद्यालयांमध्ये, विद्यापीठ विभागांमध्ये, विद्यापीठ परिसंस्थांमध्ये किंवा मान्यताप्राप्त परिसंस्थांमध्ये विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्याच्या प्रयोजनाकरिता, विद्यापीठ, राखीव जागा ठेवण्यासंबंधातील शासनाचे धोरण अंगीकारील व शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या आदेशांचे अनुपालन करील.

(३) विद्यापीठ, राज्य शासनाकडून वेळोवेळी निदेश देण्यात येईल त्यानुसार, समाजाच्या दुर्बल घटकांतील वर्ग, अल्पसंख्याक, महिला व दिव्यांग व्यक्ती यांच्या कल्याणासंबंधात राज्य शासनाच्या सर्वसाधारण धोरणांचे अनुपालन करील.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम २८ (२) (ण), (त), (द), (ध) आणि (न) नुसार अधिसभेमध्ये पुढील सदस्यांचा समावेश असेल.

(ण) प्राचार्यांच्या गटाने त्यांच्यामधून निवडून द्यावयाचे राष्ट्रीय मूल्यांकन व अधिस्वीकृती परिषदेने (नॅक) किंवा, यथास्थिति, राष्ट्रीय अधिस्वीकृती मंडळाने अधिस्वीकृती दिलेल्या संलग्न, संचालित व स्वायत्त महाविद्यालयांचे दहा प्राचार्य, त्यांपैकी प्रत्येकी एक अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती, इतर मागास- वर्ग या प्रवर्गातील व्यक्ती असेल आणि एक महिला असेल ;

(त) संलग्न महाविद्यालये किंवा परिसंस्था यांच्या व्यवस्थापन गटाने त्यांच्यामधून निवडून द्यावयाचे व्यवस्थापनाचे सहा प्रतिनिधी, ज्यांपैकी किमान एक आळीपाळीने अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती, किंवा इतर मागासवर्ग या प्रवर्गातील व्यक्ती असेल आणि एक महिला असेल :

परंतु, निवडून द्यावयाचे व्यवस्थापनाचे असे प्रतिनिधी, राष्ट्रीय मूल्यांकन व अधिस्वीकृती परिषदेने किंवा, यथास्थिति, राष्ट्रीय अधिस्वीकृती मंडळाने अधिस्वीकृती दिलेल्या महाविद्यालयांच्या व्यवस्थापनाचे प्रतिनिधी असतील :

परंतु आणखी असे की, जेथे व्यवस्थापन, एक वा त्याहून अधिक महाविद्यालये किंवा परिसंस्था चालवित असेल त्याबाबतीत, अशा व्यवस्थापनाचा केवळ एक प्रतिनिधी हा व्यवस्थापन प्रतिनिधीच्या गटामध्ये समाविष्ट होण्याकरिता पात्र असेल;

(द) प्राचार्य आणि मान्यताप्राप्त परिसंस्थांचे संचालक यांच्याखेरीज अध्यापक गटाने त्यांच्यामधून निवडून द्यावयाचे दहा अध्यापक, ज्यांपैकी प्रत्येकी एक अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग या प्रवर्गातील व्यक्ती असेल आणि एक महिला असेल ;

(ध) विद्यापीठ अध्यापक गटाने त्यांच्यामधून निवडून द्यावयाचे तीन अध्यापक, ज्यांपैकी एक आळीपाळीने अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागसवर्ग यांतील व्यक्ती असेल आणि एक महिला असेल ;

(न) नोंदणीकृत पदवीधर गटाने त्यांच्यामधून निवडून द्यावयाचे, नामनिर्देशनाच्या दिनांकाच्या किमान पाच वर्षे अगोदर पदवी प्राप्त केलेले दहा नोंदणीकृत पदवीधर, ज्यांपैकी प्रत्येकी एक अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती, इतर मागसवर्ग यांतील व्यक्ती असेल आणि एक महिला असेल ;

परंतु नोंदणीकृत पदवीधरांमध्ये अध्यापक (नियमित असलेले किंवा कंत्राटी तत्त्वावर घेतलेले–मग त्याचा अध्यापकीय अनुभव काहीही असो), प्राचार्य, विभाग प्रमुख, व्यवस्थापन किंवा या पोट–कलमामध्ये नमूद केलेल्या इतर कोणत्याही प्रवर्गामध्ये मोडणाऱ्या पदवीधरांचा समावेश होणार नाही ;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ३० (च),(छ),(ज) आणि (झ) नुसार व्यवस्थापन परिषदेत पुढील सदस्यांचा समावेश असेल.

(च) अधिसभेचे सदस्य असतील अशा, प्राचार्यांमधून अधिसभेने निवडून द्यावयाचे दोन प्राचार्य, ज्यांपैकी एक, अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागसवर्ग या प्रवर्गांतून निवडून आलेले आहेत अशा प्राचार्यांमधून आळीपाळीने निवडण्यात येईल ;

(छ) अधिसभेचे सदस्य असतील अशा, अध्यापक व विद्यापीठ अध्यापक यांमधून अधिसभेने निवडून द्यावयाचे, जे मान्यताप्राप्त संस्थेचे प्राचार्य किंवा संचालक नाहीत असे दोन अध्यापक, ज्यांपैकी एक, अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग या प्रवर्गांतून निवडून आलेले आहेत अशा, अध्यापक व विद्यापीठ अध्यापक यांच्यामधून आळीपाळीने निवडण्यात येईल ;

(ज) अधिसभेचे सदस्य असतील अशा व्यवस्थापन प्रतिनिधीमधून अधिसभेने निवडून द्यावयाच्या व्यवस्थापन प्रतिनिधींपैकी दोन प्रतिनिधी, परंतु त्याच व्यवस्थापनाकडे लागोपाठ दुसरे संस्थात्मक प्रतिनिधित्व असणार नाही :

परंतु या खंडान्वये दोन प्रतिनिधींपैकी एक सदस्य अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा इतर मागासवर्ग यांमधून आळीपाळीने निवडण्यात येईल.

(झ) अधिसभेच्या निवडून दिलेल्या नोंदणीकृत पदवीधर सदस्यांमधून अधिसभेने निवडून दिलेले दोन नोंदणीकृत पदवीधर, ज्यापैकी एका नोंदणीकृत पदवीधरास अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग प्रवर्गामधून आळीपाळीने निवडून देण्यात येईल ;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ३२ (३); (च); (एक); (दोन) आणि (तीन) (छ) नुसार विद्यापरिषदेत पुढील सदस्यांचा समावेश असेल.

(३) (च) कुलगुरु, कुलपतीशी विचारविनिमय करून या प्रयोजनाकरिता त्यानं नियुक्त केलेल्या शोध समितीच्या शिफारशीनुसार खालील सदस्य नामनिर्देशित करील :–

(एक) संचालित स्वायत्त किंवा संलग्न महाविद्यालयांचे आठ प्राचार्य, यांपैकी एक महिला असेल आणि एक ज्यांना राष्ट्रीय मूल्यांकन व अधिस्वीकृती परिषद (नॅक), किंवा, यथास्थिति, राष्ट्रीय अधिस्वीकृती मंडळ यांच्याकडून अधिस्वीकृती मिळालेली आहे असे, आळीपाळीने अनुसूचित जातीची किंवा अनुसूचित जमातीची किंवा निरधिसूचित जमातीची (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमातीची किंवा इतर मागासवर्गाची व्यक्ती असेल ;

(दोन) दोन प्राध्यापक, त्यापैकी एक व्यक्ती, आळीपाळीने अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांतील असेल ;

(तीन) मान्यताप्राप्त परिसंस्थेचा एक प्रमुख ;

(छ) अध्यापक गटाने आपल्यामधून निवडून द्यावयाचे पंधरा वर्षापेक्षा कमी नसेल इतका अध्यापनाचा अनुभव असलेले, प्रत्येक विद्याशाखेचे प्रतिनिधित्व करणारे दोन अध्यापक, त्यांपैकी एक अनुसूचित जातीची किंवा अनुसूचित जमातीची किंवा निरधिसूचित जमातीची (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमातीची किंवा

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ७० (१),(२),(३) आणि (४) नुसार प्रसंगिक रिक्त पद व ते स्थायी समितीने भरणे.

७०. (१) व्यवस्थापन परिषदेव्यतिरिक्त विद्यापीठाच्या कोणत्याही प्राधिकरणाच्या किंवा इतर मंडळाच्या पदसिद्ध सदस्याव्यतिरिक्त किंवा कुलपतीने नामनिर्देशित केलेल्या सदस्याव्यतिरिक्त एखाद्या सदस्याचे पद, त्याचा नेहमीचा पदावधी संपण्यापूर्वी रिक्त होईल तेव्हा, पोटकलम (३) अन्वये गठीत करण्यात आलेल्या स्थायी समितीकडून असे रिक्त पद एखाद्या व्यक्तीस नामनिर्देशित करून, भरण्यात येईल, जी अन्यथा त्याच प्रवर्गातून उक्त प्राधिकरणावर किंवा मंडळावर निवडून येण्यास पात्र असणारी व्यक्ती असेल.

(२) विद्यापीठाच्या व्यवस्थापन परिषदेच्या पदसिद्ध सदस्याव्यतिरिक्त, एखाद्या सदस्याचे पद रिक्त होईल त्याबाबतीत, ते पद शक्य तितक्या लवकर, प्राधिकरणाने, मंडळाने किंवा संबंधित अधिकाऱ्याने नामनिर्देशन किंवा निवडणूक किंवा, यथास्थिति, स्वीकृती याद्वारे भरण्यात येईल. अशा प्रकारे नामनिर्देशित केलेली, निवडून दिलेली किंवा स्वीकृत केलेली व्यक्ती ही, अन्यथा त्याच प्रवर्गातून उक्त प्राधिकरणावर किंवा मंडळावर नामनिर्देशित करण्यास किंवा निवडून येण्यास किंवा स्वीकृत करण्यास पात्र असलेली व्यक्ती असेल. अशा प्रकारे नामनिर्देशित करण्यात आलेली, निवडून आलेली किंवा स्वीकृत करण्यात आलेली व्यक्ती ही ज्याच्या पदावर तिचे नामनिर्देशन झाले असेल त्या सदस्याने, जर ते पद रिक्त झाले नसते तर, जितक्या मुदतीकरता ते पद धारण केले असते तितक्याच मुदतीकरता ते पद धारण करील.

(३) पोट-कलम (१) मध्ये नमूद केलेली रिक्त पदे भरण्याकरिता असलेल्या स्थायी समितीची रचना पुढीलप्रमाणे असेल :-

(क) प्र-कुलगुरू-अध्यक्ष ;
(ख) व्यवस्थापन परिषदेवर कुलपतीने नामनिर्देशित केलेली एक व्यक्ती ;
(ग) व्यवस्थापन परिषदेने नामनिर्देशित केलेला एक अधिष्ठाता ;
(घ) व्यवस्थापन परिषदेने नामनिर्देशित केलेला त्या परिषदेचा एक निर्वाचित सदस्य ;
(ङ) अधिसभेने आपल्या सदस्यांमधून नामनिर्देशित केलेला एक प्राचार्य ;
(च) अधिसभेने आपल्या सदस्यांमधून नामनिर्देशित केलेला एक अध्यापक ;
(छ) अधिसभेने आपल्या सदस्यांमधून नामनिर्देशित केलेला एक पदवीधर ;
(ज) कुलसचिव-सदस्य-सचिव.

(४) स्थायी समितीची मुदत १ सप्टेंबर रोजी सुरु होईल आणि ती उक्त दिनांकापासून पाच वर्षाकरिता असेल. सदस्यांची मुदत, सदस्याने ज्या दिनांकास त्याचे पद ग्रहण केले आहे तो दिनांक विचारात न घेता पाच वर्षांचा उक्त कालावधी समाप्त झाल्यावर संपुष्टात येईल.

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ७९ (३) (ड) नुसार तक्रार निवारण समितीमध्ये पुढील सदस्याचा समावेश असेल.

(३) (ङ) अधिसभेने आपल्या सदस्यांमधून नामनिर्देशित केलेला, अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्गातील एक अध्यापक आणि एक अध्यापकेतर कर्मचारी ;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम ९९ (२) (घ) ; (३) (घ); (४) (चार) आणि (ख) (चार) नुसार विद्यार्थी परिषदेमध्ये पुढील सदस्यांचा समावेश असेल.

(२) (घ) सर्व विद्यापीठ विभागांमध्ये पूर्णवेळ अभ्यासक्रम शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा समावेश असणाऱ्या निर्वाचक गणाद्वारे, अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांच्यामधून निवडण्यात आलेला एक प्रतिनिधी :

(३) (घ) त्या महाविद्यालयामध्ये पूर्णवेळ अभ्यासक्रम शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा समावेश असणाऱ्या निर्वाचक गणाद्वारे, त्यांच्यामधून आळीपाळीने अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांच्यामधील एक प्रतिनिधी :

(४) (चार) विद्यापीठ विभाग विद्यार्थी परिषद आणि प्रत्येक महाविद्यालयाची विद्यार्थी परिषद यांच्यातील अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांच्यामधील विद्यार्थी प्रतिनिधी.

(ख) (चार) विद्यापीठ विद्यार्थी संघाच्या विद्यार्थी सदस्यांनी त्यांच्यामधून आळीपाळीने निवडून दिलेला अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती, (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग किंवा विशेष मागास प्रवर्ग यांच्यामधील एक प्रतिनिधी;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम १०२ (२) (च) नुसार विद्यापीठ अध्यापकांची निवड व नियुक्ती करण्यासाठी शिफारस करणाऱ्या निवड समितीमध्ये पुढील सदस्यांना समावेश असेल.

(२) (च) कुलपतीने नामनिर्देशित केलेली प्राध्यापक किंवा प्राचार्य यांच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेली अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांमधून एक व्यक्ती ;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम १०३ (२) (ङ) नुसार विद्यापीठांच्या अध्यापकांची तात्पुरती रिक्त पदे भरणे.

(२) (ङ) कुलपतीने नामनिर्देशित केलेला, प्राचार्य किंवा अध्यापक यांच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला, अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग किंवा विशेष मागास प्रवर्ग यांमधील एक सदस्य ;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम १०४ (घ) नुसार संचालीत महाविद्यालयांच्या प्राचार्याची नियुक्ती व निवड.

(घ) कुलगुरूने नामनिर्देशित केलेला प्राचार्य किंवा प्राध्यापक यांच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांमधील एक सदस्य ;

महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ च्या कलम १०५ (घ) नुसार विद्यापीठाचे अधिकारी व कर्मचारी, संलग्न महाविद्यालयांचे प्राचार्य, अध्यापक व इतर कर्मचारी यांच्यासाठी निवड समिती.

(घ) अनुसूचित जाती किंवा अनुसूचित जमाती किंवा निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती) किंवा भटक्या जमाती किंवा इतर मागासवर्ग यांमधून प्राचार्य किंवा प्राध्यापक यांच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जा नसलेली, कुलगुरूने नामनिर्देशित केलेली एक व्यक्ती ;

मागासवर्गीयांच्या आरक्षण धोरणाच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी नागपूर विद्यापीठ मागासवर्ग विशेष विभागाची स्थापना

विद्यापीठामध्ये मागासवर्गीयांच्या आरक्षण धोरणाची परिणामकारक अंमलबजावणी व्हावी व तद्नुषंगिक इतर योजनांना चालना मिळावी या उद्देशाने सर्व विद्यापीठांमध्ये मागासवर्ग विशेष विभागाची निर्मिती व्हावी अशी विद्यापीठ अनुदान आयोगाची योजना होती. ह्या योजनेनुसार नागपूर विद्यापीठात दिनांक ९ जानेवारी, १९८५ पासून मागासवर्ग विशेष विभागाची निर्मिती करण्यात आली.विद्यापीठ अनुदान आयोगाने ह्या कक्षासाठी –

उपकुलसचिव – १, अधीक्षक – १, सांख्यिकी सहाय्यक – १, लघु टंकलेखक – १
लिपिक – १ शिपाई – १

असा कर्मचारी वर्ग मान्य करून ३१ मार्च, १९९५ पर्यंत यांच्या वेतनाची व इतर अर्थसहाय्याची जबाबदारी स्विकारली होती. दिनांक १ एप्रिल १९९५ पासून राज्य शासनाने त्यांच्या दिनांक १४ ऑगस्ट, १९९२ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे कर्मचाऱ्यांच्या वेतनाची जबाबदारी स्विकारली.

विद्यापीठ अनुदान आयोगाने मागासवर्ग विशेष विभागाची ठरविलेली उद्दिष्टे व कार्ये

१. विद्यापीठ व संलग्रित महाविद्यालयात आरक्षण धोरणाची व कार्यक्रमाची परिणामकारक अंमलबजावणी करणे व देखरेख ठेवणे.

२. विद्यापीठ व विद्यापीठ संलग्रित महाविद्यालयातील मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांचे प्रवेश, शिक्षक–शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या नियुक्त्या यासंबंधी डाटा गोळा करणे, त्याचे विश्लेषण करणे व या संबंधीची माहिती विद्यापीठ अनुदान आयोग, केंद्र व राज्य शासनास पाठविणे.

३. विद्यापीठ व विद्यापीठ संलग्रित महाविद्यालयात मागासवर्गीय उमेदवारांचे विविध अभ्यासक्रमातील प्रवेश, भरती, नियुक्त्या, पदोन्नती यासंबंधिच्या तक्रारी हाताळणे.

४. मागासवर्गीय विद्यार्थी व कर्मचारी यांच्या तक्रारी विचारात घेऊन त्यांच्या विद्याविषयक व प्रशासकीय अडचणी दूर करण्यास आवश्यक मदत करणे व यासाठी तक्रार निवारण कक्षाची भूमिका अदा करणे.

५. विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयांतील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांचे नोंदणी पुस्तक तयार करणे.

६. विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची बिंदूनामावली प्रमाणित करणे व राज्य शासनांच्या आरक्षण धोरणाप्रमाणे विविध पदांसाठी प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित करणे व आरक्षण निश्चितीप्रमाणे संबंधित प्रवर्गातील उमेदवारांची नियुक्ती झाली अथवा नाही यासंबंधी देखरेख ठेवणे.

७. मागासवर्गीयांच्या आर्थिक, सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या उत्थानासाठी व त्यांना उच्च शिक्षणासाठी प्रेरित करण्यासाठी शासनाने वेळोवेळी सोपविलेली जबाबदारी पार पाडणे.

विद्यापीठ अनुदान आयोगाने निश्चित केलेली वरील उद्दिष्टे व कार्यपूर्तीसाठी तसेच राज्य शासनाच्या आरक्षण धोरणाची काटेकोरपणे अंमलबजावणी व्हावी यादृष्टीने नागपूर विद्यापीठाने निर्देश क्रमांक विद्या/२(१९८७), दिनांक २९-५-१९८७ व निर्देश क्रमांक १(१९९९), दिनांक १५-५-१९९९ निर्गमित केले असून ह्या निर्देशाद्वारे राज्य शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशाप्रमाणे मागासवर्गीयांना नियुक्ती व पदोन्नतीमध्ये आरक्षण, अनुशेष भरती, बिंदूनामावली, शैक्षणिक पात्रता, अनुभव व वयोमर्यादेत शिथिलता आदी बाबींना संवैधानिक दर्जा प्राप्त करून दिला असून ह्या निर्देशातील तरतुदीप्रमाणे आरक्षण भरणे विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयात बंधनकारक केले आहे. तसेच ह्याच निर्देशातील कलम (२०) नुसार मागासवर्गीय कर्मचाऱ्यांच्या तक्रारी स्विकारून त्या निवारणार्थ योग्य प्राधिकरणापुढे सादर करण्याचे अधिकार उपकुलसचिव (विशेष विभाग) यांना देण्यात आले आहेत. तसेच कलम (२१) नुसार मागासवर्गीय कर्मचाऱ्यांचे स्थायीकरण, पदोन्नती किंवा सेवानिवृत्तीबाबत त्यांना प्रतिकूल ठरणारे प्रस्ताव उपकुलसचिव (विशेष विभाग) यांचेकडे त्यांच्या अभिमतार्थ संदर्भित करण्यात यावे व उपकुलसचिव (विशेष विभाग) यांचे संबंधित प्रस्तावावरील अभिमत विचारात घेवूनच योग्य प्राधिकरणांना यासंबंधी निर्णय घेता येतो.

तसेच ह्या निर्देशातील कलम २४ नुसार आरक्षण धोरणाच्या योग्य अंमलबजावणीसंबंधी कोणत्याही संलग्नित महाविद्यालयास व संस्थेस भेट देऊन व तेथील अभिलेख तपासून यासंबंधी संबंधित विद्यापीठ प्राधिकरणास अहवाल सादर करण्याचे अधिकार उपकुलसचिव (विशेष विभाग) यांना देण्यात आलेले आहेत. तसेच ज्या संस्था आरक्षण धोरणाची अंमलबजावणी करीत नाहीत अशा संस्थांचे अनुदान थांबविणे, संलग्निकरण खंडित करणे, मान्यता काढणे व अनुदान स्थगित करणे आदी प्रकारची योग्य कारवाई करण्यासाठी संबंधित प्राधिकरणाला अहवाल सादर करण्याचे अधिकार उपकुलसचिव (विशेष विभाग) यांना देण्यात आले आहेत.

मागासवर्गीय उमेदवारांची नाव नोंदणी

विशेष विभागाद्वारे शिक्षक पदांसाठी पात्रताधारक असलेल्या मागासवर्गीय उमेदवारांची नोंदणी केली जाते व महाविद्यालयांच्या मागणीप्रमाणे उमेदवारांची यादी संबंधित महाविद्यालयांना पाठविली जाते व वरील प्रकारे नाव नोंदणी करण्याबाबत दोन वर्षातून एकदा वर्तमानपत्रात जाहिरात दिली जाते. शिक्षक व शिक्षकेतर पदास विशेष विभागाने आरक्षण निश्चित केल्याशिवाय व जाहिरातीस मान्यता दिल्याशिवाय कोणत्याही पदाची संलग्नित महाविद्यालयाने जाहिरात देऊ नये असे नागपूर विद्यापीठाने सर्व संलग्नित महाविद्यालयास निर्देश दिले आहेत. त्यामुळे जाहिरातीस विशेष विभागाची मान्यता असल्याशिवाय व विशेष विभागाने निर्गमित केलेल्या दिनांक १-३-२००० च्या परिपत्रकाप्रमाणे जाहिरातीत मागासवर्गीय उमेदवारांसाठी संबंधित पारंगत पदवी परीक्षेत ५ टक्के गुणांची सूट असण्यासंबंधीची अट अंतर्भूत नसल्यास अशा जाहिरातींवर निवड समिती दिली जात नाही.

एकंदरीत मागासवर्ग विशेष विभागाने निर्धारित केलेल्या आरक्षणाप्रमाणे मागासवर्गीय उमेदवारांची निवड व नियुक्ती व्हावी यासाठी विद्यापीठाद्वारे कटाक्षाने लक्ष दिले जाते.

यास्तव विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयांनी विविध अभ्यासक्रमातील प्रवेश, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांची नियुक्ती, पदोन्नती व इतर बाबीसंबंधी मागासवर्गीय उमेदवारांना आपल्या तक्रारी योग्य पुराव्यासह उपकुलसचिव (विशेष विभाग), विद्यापीठ मुख्य कार्यालय, महाराजबाग रोड, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर या पत्त्यावर पाठविता येतील.

पदवी व पदव्युत्तर अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना आरक्षण व प्रवेश पात्रता परीक्षेत गुणांची सूट

१. राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठातील पदव्युत्तर शैक्षणिक विभागात व संलग्नित महाविद्यालयात सुरू असलेल्या एम. एस्सी. परीक्षेत ४५ टक्के गुण असणे आवश्यक आहे. मात्र मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना यात ५ टक्के गुणांची सूट आहे. म्हणजे मागासवर्गीय उमेदवारास बी.एससी. परीक्षेत ४० टक्के गुण असले तरी असे विद्यार्थी प्रवेशासाठी पात्र ठरतात.

२. एलएल. बी. (तीनवर्षीय) व एलएल. बी. (पाचवर्षीय) अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश पात्रता परीक्षेत ४५ टक्के गुण असणे आवश्यक आहे. मात्र बार कौन्सिल ऑफ इंडियाच्या दि. १-७-२००० व नागपूर विद्यापीठाच्या दि. ३०-८-२००० च्या पत्राप्रमाणे अनुसूचित जाती व जमातीच्या विद्यार्थ्यांना प्रवेश पात्रता परीक्षेच्या गुणात ५ टक्के सूट देण्यात आली आहे.

३. तसेच बी. एड. प्रवेशासाठी पदवी परीक्षेत ४५ टक्के गुण असणे आवश्यक आहे. परंतु अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व विमुक्त जाती/भटक्या जमातीसाठी पदवी परीक्षेच्या गुणात ५ टक्के सूट देण्यात आली आहे.

४. राज्य शासनाच्या दिनांक ११-७-८७ च्या शासन निर्णयाप्रमाणे विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग व संलग्नित महाविद्यालयातील अभ्यासक्रमात खालीलप्रमाणे आरक्षण निर्धारित करण्यात आले आहे.

(१) अनुसूचित जाती	–	१३%	(२) अनुसूचित जमाती	–	७%
(३) विमुक्त जाती (ए)	–	३%	(४) भटक्या जमाती (बी)	–	२.५%
(५) भटक्या जमाती (सी)	–	३.५%	(६) भटक्या जमाती (डी)	–	२%
(७) इतर मागासवर्गीय	–	१९%			

असे एकूण ५ टक्के जागा राखीव ठेवण्यात येतात.

वरील प्रवर्गातील ज्या मागासवर्गीय उमेदवारांची निवड गुणवत्तेनुसार ५० टक्के खुल्या जागांसाठी झाली असेल त्यांची गणना ५० टक्के खुल्या जागांतच केली जाते. त्यांची गणना राखीव जागांमध्ये केली जात नाही.

वरील मागासवर्गीय प्रवर्गातील एखाद्या प्रवर्गातील उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास ह्या जागा आंतरबदल करून भरण्यात येतात. आंतरबदलासाठी संबंधीत प्रवर्गातील उमेदवार उपलब्ध नसल्यास सर्व मागासवर्गीय प्रवर्गातील उमेदवारांची सरमिसळ करून गुणवत्तेनुसार ह्या जागा भरण्यात येतात. विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली आणि उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक तत्वाला अनुसरून विद्यापीठातील शैक्षणिक विभाग, संलग्नित व संचालित महाविद्यालयातील विविध अभ्यासक्रमात प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या निवड याद्या व प्रतिक्षा याद्या तयार करण्यासंबंधी कुलसचिव, राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ यांनी सर्व शैक्षणिक विभागप्रमुख व प्राचार्यांना निर्गमित केलेले परिपत्रक क्र. एससीटी/एम/एस/ २२४, दिनांक २८ जून, २००२ पुढीलप्रमाणे आहे.

नागपूर विद्यापीठ

प्रति, क्रमांक : एससीटी / एम / एस / २२४

१. विद्यापीठाचे सर्व शैक्षणिक विभागप्रमुख दिनांक : २८ जून, २००२

२. विद्यापीठाशी संलग्नित सर्व महाविद्यालयांचे प्राचार्य,

३. विद्यापीठ संचालित महाविद्यालय / संस्थेचे प्राचार्य / संचालक.

विषय : विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग, संलग्नित व संचालित महाविद्यालयातील अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांना द्यावयाच्या प्रवेशासंबंधीच्या निवड याद्या तयार करण्याची कार्यपद्धती.

महोदय,

विद्यापीठ अनुदान आयोग, नवी दिल्ली आणि उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, महाराष्ट्र राज्य यांनी निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक तत्त्वाला अनुसरून विद्यापीठातील शैक्षणिक विभाग, संलग्नित व संचालित महाविद्यालयातील विविध अभ्यासक्रमात प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांच्या निवड याद्या व प्रतिक्षा याद्या तयार करण्यासंबंधी खालील प्रमाणे कार्यपद्धती विहित करण्यात येत आहे.

(१) सर्वप्रथम प्रवेशासाठी अर्ज केलेल्या सर्व पात्रताधारक विद्यार्थ्यांची (मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांसह) गुणवत्तेनुसार / गुणांकानुसार यादी तयार करावी. एकूण प्रवेश क्षमतेच्या ५० टक्के विद्यार्थी संख्या ही खुल्या प्रवर्गातून प्रवेशासाठी पात्र ठरत असल्याने प्रवेश क्षमतेच्या ५० टक्के विद्यार्थ्यांचा सर्वप्रथम निवड यादीत समावेश करावा. मागासवर्गीय प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांचा वरील खुल्या प्रवर्गातील गुणवत्ता यादीत समावेश असल्यास त्यांना खुल्या प्रवर्गातून प्रवेश देण्यात यावा. त्यांचा समावेश मागासवर्गीय प्रवर्गासाठी तयार केलेल्या यादीत करण्यात येवू नये.

(२) वरील खुल्या प्रवर्गातील यादीत समाविष्ट असलेल्या मागासवर्गीय प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांचा नंतर खालोखाल गुणवत्ता / गुणांक प्राप्त केलेल्या मागासवर्गीय प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांची खालील टक्केवारीनुसार प्रवर्गनिहाय निवड यादी तयार करावी व त्याप्रमाणे प्रवेश द्यावा.

अनुसूचित जाती	-	१३%	भटक्या जमाती (क)	-	३.५%
अनुसूचित जमाती	-	७%	भटक्या जमाती (ड)	-	२%
विमुक्त जाती (अ)	-	३%	इतर मागासवर्गीय	-	१९%
भटक्या जमाती (ब)	-	२.५%			

(३) शासनाने व विद्यापीठाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या परिपत्रक / निर्णयानुसार अपंग, सैन्य दलात सक्रिय सेवेत असलेले (ॲक्टीव्ह सर्व्हिसेस) / कर्मचारी तसेच माजी सैनिक यांची पाल्ये व खेळाडू ह्या वर्गवारीत विद्यार्थ्यांना त्यांच्या विहित टक्केवारीनुसार त्यांच्या संबंधीत खुल्या किंवा मागासवर्गीय प्रवर्गातील राखीव जागांमधून आडवे (Horizontal) आरक्षण देण्यात यावे.

(४) गुणवत्ता यादीनुसार प्रवेश प्रक्रिया केल्यानंतर जर कोणत्याही मागासवर्गीय प्रवर्गासाठी आरक्षित असलेल्या जागांपैकी काही जागा रिक्त राहील्यास त्या जागांपैकी एकूण प्रवेश क्षमतेच्या जास्तीतजास्त २ टक्केपर्यंत विशेष मागासवर्गीय (S. B. C.) उमेदवारांस गुणवत्तेनुसार प्रवेश देण्याची कार्यवाही घ्यावी.

(५) वरीलप्रमाणे २ टक्केपर्यंत विशेष मागासवर्गीय उमेदवारास प्रवेश देवूनही परिच्छेद २ मध्ये दर्शविलेल्या मागासवर्गीय प्रवर्गात त्यांना विहित केलेल्या टक्केवारीनुसार पुरेसे उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास त्या मागासवर्गीयांना इतर प्रवर्गातुन गुणवत्तेनुसार खालील गटाअंतर्गत आंतरबदल (Inter-Changability) तत्वानुसार भरण्यात याव्या.

गट १ :	(i) अनुसूचित जाती	(ii) अनुसूचित जमाती	
गट २ :	(i) विमुक्त जाती (अ)	(ii) भटक्या जमाती (ब)	
गट ३ :	(i) भटक्या जमाती (क)	(ii) भटक्या जमाती (ड)	(iii) इतर मागासवर्गीय

(६) एकूण प्रवेश क्षमतेच्या ३० टक्के जागांवर महिलांना प्रवेश देणे आवश्यक असल्याने खुल्या व सर्व राखीव प्रवर्गात ३० टक्के जागांवर महिलांना प्रवेश मिळेल याबद्दल दक्षता घ्यावी.

(७) मा. कुलगुरू महोदयांच्या आदेशानुसार शैक्षणिक सत्र २००२-२००३ पासून वरील कार्यपद्धतीचा अवलंब करून प्रवेश प्रक्रिया पूर्ण करण्यात यावी.

आपला,
सुभाष बेलसरे,
कुलसचिव, नागपूर विद्यापीठ

बुध्दिस्ट स्टडीज सेंटर

विद्यापीठ अनुदान आयोगाने १० व्या पंचवार्षिक योजनेत राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठास २००५-२००६ या शैक्षणिक सत्रापासून बुध्दिस्ट स्टडीज सेंटर सुरु करण्यास मान्यता प्रदान केली आहे. आता १२ व १३ पंचवार्षिक योजने- नुसार पुढील अनुदान येणार आहे. भगवान गौतम बुद्धांचे विचार व तत्त्वज्ञानावर अभ्यास व संशोधन करू इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांना ह्या केंद्राच्या रूपाने नवीन दालन उपलब्ध झाले आहे. ह्या केंद्राद्वारे बुद्धांच्या तत्त्वज्ञानावर नवीन अभ्यासक्रम जसे सर्टिफीकेट कोर्स व डिप्लोमा कोर्स इ. सुरू करण्यात येणार आहे. यासाठी इच्छुक अभ्यासकांना खालील पत्यावर संपर्क साधता येईल.

संचालक, बुद्धिस्ट स्टडीज सेंटर, पदव्युत्तर पाली-प्राकृत विभाग,
राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, मुख्य ग्रंथालय भवन, उत्तर अंबाझरी मार्ग, रामदासपेठ, नागपूर.

अधिव्याख्याता पदासाठी व नेट/सेट परीक्षेत बसण्यासाठी मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना पारंगत पदवी परीक्षेच्या गुणात सूट

विद्यापीठ अनुदान आयोगाने अधिव्याख्याता पदासाठी नेट/सेट परीक्षा उत्तीर्ण असणे ही आवश्यक पात्रता ठरविली आहे. यासाठी पारंगत पदवी परीक्षेत ५५ टक्के गुण आवश्यक आहेत. मात्र अनुसूचित जाती व जमातीच्या उमेदवारांना वरील परीक्षेच्या गुणात ५ टक्के सूट देण्यात आली आहे. म्हणजे पारंगत पदवी परीक्षेत ५० टक्के गुण असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना नेट/सेट परीक्षेला बसता येते.

तसेच अधिव्याख्याता पदासाठी सर्वसाधारण उमेदवारांना पारंगत पदवी परीक्षेत ५५ टक्के गुण आवश्यक आहेत.मात्र विद्यापीठ अनुदान आयोग व राज्य शासनाने अनुसूचित जाती व जमातीच्या उमेदवारांना वरील टक्केवारीत ५ टक्के सूट दिली आहे. म्हणजे पारंगत पदवी परीक्षेत ५० टक्के गुण असणारे मागासवर्गीय उमेदवार अधिव्याख्याता पदासाठी पात्र ठरतात असे विद्यापीठाने निर्देश क्रमांक ७ (१९९९) दि. ३०-१२-१९९९ नुसार सर्व महाविद्यालयास कळविले आहे.

तसेच ज्या पीएच. डी. पदवीधारक उमेदवारांनी १९-९-१९९१ पूर्वी पारंगत पदवी उत्तीर्ण केली असेल त्यांनाही वरीलप्रमाणे ५ टक्के सूट देण्यात आली आहे.

मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या कल्याणासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या विविध शिष्यवृत्ती व फेलोशिप आदी

१. ज्युनियर रिसर्च फेलोशिप परीक्षेत उत्तीर्ण होण्यासाठी आवश्यक असलेल्या गुणांमध्ये अनुसूचित जाती व जमातीच्या उमेदवारांना १० टक्केपर्यंत सूट दिली जाते. तसेच जे. आर. एफ. परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या सर्व अनुसूचित जाती जमातीच्या उमेदवारांना जे. आर. एफ. अवार्ड केली जाते.

२. विज्ञान, मानव्यशास्त्र व समाजविज्ञान विषयात अनुसूचित जाती-जमातीच्या प्रती ५० उमेदवारांना दरवर्षी ज्युनियर रिसर्च फेलोशिप दिली जाते. जे विद्यार्थी नेट परीक्षा उत्तीर्ण झाले असतील तेच ह्या फेलोशिपसाठी पात्र ठरतात.

३. विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या "Scheme of Direct Award to Teachers belonging to SC/ST Categories" ह्या योजनेअंतर्गत संलग्नित महाविद्यालयातील अनुसूचित जाती जमातीच्या ५० शिक्षकांना टिचर फेलोशिप दिली जाते. यापैकी २० पीएच. डी. साठी व ३० एम. फिल. साठी असते.

४. विद्यापीठ अनुदान आयोगातर्फे दरवर्षी ४० अनुसूचित जाती-जमातीच्या उमेदवारांना रिसर्च असोसिएटशिप दिली जाते.

५. विद्यापीठ अनुदान आयोगातर्फे अनुसूचित जाती जमातीच्या उमेदवारांना पीएच. डी. व एम. फिल. करण्यासाठी राजीव गांधी नॅशनल फेलोशिप योजना २००५-२००६ वर्षापासून सुरु करण्यात आली आहे.

अनुसूचित जाती व जमातीच्या विद्यार्थ्यांना व शिक्षकांना विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या वतीने मिळणाऱ्या विविध शिष्यवृत्ती व फेलोशिप संबंधी इच्छुकांना उपकुलसचिव (विकास), राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ परिसर, अमरावती रोड, नागपूर यांचेशी संपर्क साधता येईल.

अनुसूचित जाती, जमातीच्या उमेदवारांकरिता राष्ट्रीय विदेशी शिष्यवृत्ती

केंद्रीय सामाजिक न्याय व मानव अधिकार मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचेमार्फत योजने अंतर्गत अभियांत्रिकी, तंत्रज्ञान आणि विज्ञान विषयात विदेशात पीएच.डी. पोस्ट ग्रॅज्युएट रिसर्च करू इच्छिणाऱ्या अनुसूचित जाती व जमातीच्या एकूण ३० उमेदवारांना खालील वर्गवारीनिहाय नॅशनल ओवरसीज स्कॉलरशिप दिली जाते.

१. अनुसूचित जाती	१७
२. अनुसूचित जमाती	९
३. विमुक्त जाती/भटक्या जमाती	१
४. इतर धर्मात प्रवेशित अनुसूचित जाती	२
५. भूमीहिन शेतमजुर	१
एकूण	३०

सदर योजनेचा लाभ घेवू इच्छिणाऱ्यांना सविस्तर माहितीसाठी उपकुलसचिव (विकास), राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ यांचेशी संपर्क साधता येईल.

मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना मिळणारी सुवर्णपदके/पारितोषिके

विविध विद्यापीठ परीक्षांमध्ये गुणवत्ता प्राप्त करणाऱ्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना खालील परीक्षानिहाय सुवर्णपदके/पारितोषिके दीक्षांत समारंभात दिली जातात :

१. B. Sc., B. Com., & B. A. परीक्षेतील अनुसूचित जातीतील नवबौद्ध विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

डॉ. आंबेडकर सुवर्णपदक.

२. B. A. परीक्षेत Pali & Prakrit विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्मारक सुवर्णपदक.

३. M. A. परीक्षेत Pali & Prakrit विषयात अनुसूचित जातीतील विद्यार्थ्यांमधून सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

श्री भानुदास मुन पारितोषिक.

४. M. A. परीक्षेत Pali & Prakrit विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

१. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्मारक सुवर्णपदक,

२. स्व. सदाशिवराव तिरपुडे सुवर्णपदक,

३. आयुष्यमती कुमुद चंद्रभान थुल सुवर्णपदक.

५. B. A. परीक्षेत अनुसूचित जमातीतील विद्यार्थ्यांमधून सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —.

स्व. बापुजी पाटील मामुलकर (राजुरा) स्मारक पारितोषिक.

६. B. A. & B. Sc. परीक्षेत अनुसूचित जाती अथवा अनुसूचित जमातीतील उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांमधून गणित विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

श्रीमती राधाबाई शेंदुर्णीकर पारितोषीक.

७. LL.B. Five Years परीक्षेत अनुसूचित जाती अथवा अनुसूचित जमातीतील उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांमधून सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

श्री. एम. डी. पंचभाई सुवर्णपदक.

८. M. A. परीक्षेत डॉ. आंबेडकर विचारधारा या विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

१. शशीकांत दैठणकर, आय. ए. एस. सुवर्णपदक,

२. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर सुवर्णपदक,

३. स्व. श्रीमती निंबुनाबाई रघुनाथ रायपूरे सुवर्णपदक.

९. M. A. परीक्षेत डॉ. बाबासाहेब.आंबेडकर विचारधारा या विषयातील अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती/इतर मागासवर्गीय व आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांमधून सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

१. श्रीमती रेषा कांबळे स्मारक सुवर्णपदक,

२. दलित समाजसुधारक स्व. विठोबारावजी मुनपांडे स्मारक सुवर्णपदक.

१०. १२ वी परीक्षेत आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांमधून इंग्रजी विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

श्री. शंकरराव दौलतराव गेडाम पारितोषिक.

११. १२ वी परीक्षेत आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांमधून मराठी विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

श्री. शंकरराव दौलतराव गेडाम पारितोषिक.

१२. अनुसूचित जाती, जमाती व नवबौद्ध विद्यार्थ्यांमध्ये समाजविज्ञान शाखेतील प्राचिन भारतीय इतिहास, संस्कृती व पुरातत्त्व विषयात आचार्य पदवी प्राप्त करणाऱ्यास —

डॉ. टी. व्ही. गेडाम सत्काराचे सुवर्णपदक.

१३. M. Sc. II (Geology) परीक्षेतील अनुसूचित जाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

नरेंद्र जी. गजभिये पारितोषिक.

१४. M. Sc. II (Geology) परीक्षेतील अनुसूचित जाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करून द्वितीय स्थान प्राप्त करणाऱ्यास —

नरेंद्र जी. गजभिये पारितोषिक.

१५. M. Sc. Tech. III (Applied Geology) परीक्षेतील अनुसूचित जाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

नरेंद्र जी. गजभिये पारितोषिक.

१६. M. Sc. II (Geology) परीक्षेतील अनुसूचित जाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

नरेंद्र जी. गजभिये सुवर्णपदक.

१७. B.E./B.Tech. परीक्षेतील अनुसूचित जाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास

अक्षय सिद्धार्थ ढोके सुवर्णपदक.

१८. M.A./M.Sc./M.Com. परीक्षेतील अनुसूचित जाती/जमाती प्रवर्गातील विद्यार्थिनींमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास

श्रीमती प्रभा तुलशीदास गेडाम सुवर्णपदक.

१९. LL. M. परीक्षेतील अनुसूचित जाती/जमाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांमध्ये सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी पारितोषिक.

२०. M. A. Buddhist Studies परीक्षेत सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

१. भीमाई पीसाराम आटे सुवर्णपदक.

२. आई पुष्कर्णी मेश्राम सुवर्णपदक.

२१. M. A. Buddhist Studies परीक्षेत Athidhamm Philosophy या विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

मातोश्री मंजुळा मुकाजी चव्हाण सुवर्णपदक.

२२. M. A. Ambedkar Thought परीक्षेत Economic Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar या विषयात सर्वात अधिक गुण प्राप्त करणाऱ्यास —

स्व. रतन देवबाजी भवरे सुवर्णपदक.

Development Section
Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University

List of various Scholarship and Fellowship to be awarded by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur to Under Graduate, Post Graduate and Research student of Affiliated College and Teaching Department of Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur from Endowment Fund.

RESEARCH SCHOLARSHIP / FELLOWSHIP :

1. Nagpur University Research Studentship (Arts & Science Each for One) 1000/- P.M. (2 Years).
2. **Morris Memorial Fellowship** (Arts & Science Each for One) 350/- P.M. (2 Years).
3. Late Shri. Mahendra Bhalchandra Dixit Memorial Fellowship for Doctoral Research in English Literature (2) (Post-Doctoral-Fellowship) (16,000 Per Years).
4. University Post-Graduate Research Scholarship (Maths.) (3000/- P. M. each year).
5. The Thakur Charitable Endowment Fund (Two Scholarship 800/- P. M. 21 Month) & One Res.-Fellowship 1500/- P. M. 21 Month in (Science).
6. Rashtrasant Tukadoji Maharaj Memorial Research Scholarship (Run. 2010-11) 3000/- P. M. 2 Years. (10th Faculty, per faculty each for 5)
7. Dr. (Miss) Kamal Singh Fellowship/Research Scholarship Fund-for Physics (Materials Science) Yearly 14,400/-.

POST GRADUATE SCHOLARSHIP (M. A. OR M. Sc.).

1. Late Dr. (Miss) Kamlabai Trimbak Korke Scholarship Fund (decided by M/C).
2. Saraswati Waman Salpekar Scholarship Fund.
3. Datta Waman Salpekar Scholarship Fund.
4. Balkrishna Dattatraya Bhave Memorial Scholarship and Medal Fund.
5. Manohar Moreshwar Muley Post Graduate Scholarship.
6. Sangeetacharya Late Shri Amritrao Nistane Scholarship Fund.
7. Dalit Samaj Sudharak Late Shri Vithobaraoji Moonpande Memorial Scholarship Fund (One).
8. Morris Memorial Post-Graduate Scholarship.
9. Regulation Relating to Sau. Tarabai Saranjame Scholarship Fund.
10. Late Prabhakar Vishwanath Soni Scholarship Fund.
11. Lt. Col. A. N. Bose Memorial Scholarship Fund.
12. Shri Vishwanath Puranchandra Buty Momorial Scholarship Fund.
13. Pannalal Dewadia Memorial Scholarship Fund.
14. Shri N. B. Paranjape Memorial Scholarship.
15. Dr. Narendra Kumar Bansilal Jain Chawdhary Scholarship Fund.
16. Bakhru Scholarship.
17. Regulation of the Indian Mathematical Society 35th Conference Reception Commitee Fellowship Fund.
18. Late Raobahadur H. G. Nargundkar Memorial Scholarship Fund.
19. Smt. Umabai Muley Scholarship (P. G. Marathi).
20. Shri Gangadhar Ganesh Muley Scholarship (P. G. Biochemistry).
21. Dr. Parimal & Dr. Gopal Asolkar Scholarship Fund (P. G. Chemistry).

L. I. T. SCHOLARSHIP :

22. Balkrishna Hari Kale Scholarship (M. Tech.) L.I.T.
23. Mr. Govind Bapuji Vaidya Memorial Merit Scholarship Fund, (Pharmacy).
24. Dr. M. H. Harkare Memorial Merit Scholarship Fund.
25. The Electric Light and Power Co. Ltd.

PHARMACY :

26. Mr. Govind Bapuji Vaidya Memorial Merit Scholarship Fund.

UNDER GRADUATE SCHOLARSHIP (B. A. or B. Sc.)

27. The Thakur Charitable Endowment Fund Scholarship (2).
28. Shirole Scholarship for Arts Fund.
29. The Vasant Krishnarao Khandekar Scholarship Fund.
30. Radhabai Paonaskar Scholarship and Medals Fund.
31. The Smt. Parbatibai Kashinath Dixit Scholarship Fund.
32. The Hai-Hai Kshatriya Education Fund.
33. Sau. Radhabai Govind Oka Scholarship.
34. The Niyogi and Puranik Diamond Jubilee.
35. Student Education Fund Scholarship.

Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University

List of various Scholarship and fellowship to be awarded by Central Govt. Under Graduate, Post Graduate and Research Student of Affiliated College and Teaching Department of Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur.

(A) University Grants Commission :

1. Indira Gandhi Post-graduate Scholarship for (Single Girl) by U.G.C. 2000/- Per Month 2 yr.
2. University Grants Commission Post-graduate (Merit) Scholarship 2000/- Per Month 2 yr.
3. Rajiv Gandhi National Fellowship (For SC/ST Student).
4. Moulana Azad National Fellowship (Minority Student).
5. ICCR National Fellowship Award.
6. CSIR National Fellowship Award.
7. ICHR National Fellowship.
8. Scholarship/Fellowship Awarded to M. Pharm./M. Tech. Gate Qualified student.

AICTE Scholarship

1. Scholarship/Fellowship awarded to M. Pharm./M. Tech. Gate Qualified Student.

CENTRAL GOVT. Scholarship/Fellowship

(B) CENTRAL/STATE GOVT., Other State Govt. Scholarship/Fellowship :

1. Dakshina Scholarship **(State Govt.)**
2. Eaklavya Scholarship **(State Govt.)**
3. National Merit Scholarship **(Central Govt.)**
4. Open Merit Scholarship **(Central Govt.)**
5. Maths/Physics Scholarship **(State Govt.)**
6. Sanskrit Scholarship **(Central Govt.)**
7. Non-Speaking Hindi Scholarship **(Central Govt.)**
8. General Cultural Scholarship **(Central Govt.)**
9. M.P. State Govt. Backward Class Fellowship/Scholarship
10. ICCR (आंतरराष्ट्रीय सांस्कृतिक आदान प्रदान)
11. CENTRAL Sector Scheme Scholarship. (Arts, Comm. Sci. 10+2)
12. Sch.-Scheme for Disabilities Professional Course & Tech. 700 to 1000 Per Month 1 yr.
13. Ministry of Labour (Beedi, Khan, Kamgarachya Mullana)
14. Prime Minister Scholarship Scheme for (DSG, AR, BSF, CISF, ITBP, SSB, NSG)

सेवेमध्ये असतांना मारल्या गेलेले अधिकारी दर्जाच्या खालच्या केंद्रीय सैनिक बलाच्या विधवांना त्यांच्या मुलांच्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमाच्या शिक्षणाकरिता.

Central/State-Govt. National-International Post-Graduate Scholarship/ Research Scholarship-Fellowship & Awards Offered by the Difference Funding Agency

(C) University Grants Commission :

1. Indira Gandhi Post-Graduate Scholarship for (Single Girl) by U.G.C.
2. University Grants Commission Post-Graduate (Merit) Scholarship.
3. ICCR (आंतरराष्ट्रीय सांस्कृतिक आदान प्रदान)
4. Central Sector Scheme Scholarship. Arts, Com., Sci. 10+2
5. Sch.-Scheme for Disabilities Professional Course & Tech. 700 to 1000 Per Month 1 Yr.
6. Ministry of Labour (Beedi, Khan, Kamgarachya Mullana)
7. Prime Minister Scholarship Scheme for (DSG, AR, BSF, CISF, ITBP, SSB, NSG)

सेवेमध्ये असतांना मारल्या गेलेले अधिकारी दर्जाच्या खालच्या केंद्रीय सैनिक बलाच्या विधवांना त्यांच्या मुलांच्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमाच्या शिक्षणाकरिता.

विद्यापीठाद्वारे संचालित व इतर विविध शिष्यवृत्ती माहितीची यादी

अ. साधारण निधी व दाननिधी अंतर्गत संशोधन शिष्यवृत्ती :

अ. क्र. (१)	शिष्यवृत्ती योजना व नाव (२)	पात्रता (३)	कालावधी (४)	मंजुरीची रक्कम (५)
१.	विद्यापीठ संशोधन शिष्यवृत्ती कला व विज्ञान प्रत्येकी–१	पदव्युत्तर पदवी प्रथम वा द्वितीय श्रेणित उत्तीर्ण विदर्भाचा रहिवासी	२ वर्ष	द.म. १०००/–प्रमाणे.
२.	मॉरिस मेमोरियल फेलोशिप कला व विज्ञान प्रत्येकी–१	पदव्युत्तर पदवी प्रथम वा द्वितीय श्रेणित उत्तीर्ण विदर्भाचा रहिवासी	२ वर्ष	द.म. ३५०/–प्रमाणे.
३.	महेंद्र भा. दीक्षित इंग्रजी साहित्य या विषयात पदव्युत्तर संशोधनाकरिता–२	आचार्य पदवीकरिता नोंदणीकृत व दोन वर्ष संशोधनकार्य पूर्ण असावे	प्रतिवर्ष	१६०००/–प्रमाणे.
४.	विद्यापीठ पदव्युत्तर संशोधन शिष्यवृत्ती गणित विषयात संशोधनार्थ	पदव्युत्तर पदवी प्रथम वा द्वितीय श्रेणित उत्तीर्ण	प्रतिवर्ष	द.म. ३०००/–प्रमाणे.
५.	ठाकुर चॅरिटेबल संशोधन शिष्यवृत्ती	पदव्युत्तर विज्ञान पदवी उत्तीर्ण	२१ महिने	द.म. १५००/–प्रमाणे.
६.	राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ स्मृती संशोधन फेलोशिप–९ विद्याशाखेकरिता–५०	पदव्युत्तर पदवी उत्तीर्ण आचार्य पदवीकरिता नोंदणीकृत व गुणवत्तेनुसार उत्पन्न रु. २ लाखापेक्षा अधिक नसावे	२ वर्ष	द.म. ३०००/–प्रमाणे.
७.	डॉ. (कु.) कमल सिंग, संशोधन फेलोशिप–१ पदार्थविज्ञानमध्ये वस्तु विज्ञानकरिता	एम. एससी. पदार्थविज्ञान वस्तुविज्ञानमध्ये सर्वाधिक गुण असावे	२ वर्ष	१४४००/– प्रति वर्ष प्रमाणे.

ब. दाननिधी अंतर्गत विविध पदव्युत्तर विषयाकरिता शिष्यवृत्ती :

अ. क्र. (१)	शिष्यवृत्ती योजना व नाव (२)	पात्रता (३)	कालावधी (४)	मंजुरीची रक्कम (५)
१.	डॉ. (कु.) कमलाबाई त्र्यंबक कोरके शिष्यवृत्ती	पदवी परीक्षा ५०% गुणांनी उत्तीर्ण व विद्यापीठाच्या पदव्युत्तर भाग-१ मध्ये प्रवेशित आसावा	प्रतिवर्ष	प्राप्त अर्जानुसार समितिद्वारे निर्णय.
२.	सरस्वती वामन साल्फेकर शिष्यवृत्ती (एम. ए. संस्कृतकरिता)	पदवी परीक्षेत संस्कृत विषयात ५१% गुण व पदव्युत्तर संस्कृत भाग-१ मध्ये प्रवेशित असावा	प्रतिवर्ष	द. म. ८००/- प्रमाणे.
३.	दत्ता वामन साल्फेकर शिष्यवृत्ती (एम.ए. अर्थशास्त्र विषयाकरिता)	पदवी परीक्षेत अर्थशास्त्र विषयात ५०% गुण व पदव्युत्तर अर्थशास्त्र भाग-१ मध्ये प्रवेशित असावा	प्रतिवर्ष	द. म. ८००/- प्रमाणे.
४.	बालकृष्ण द. भावे शिष्यवृत्ती (एम.ए. अर्थशास्त्र विषयाकरिता)	पदवी परीक्षेत अर्थशास्त्र विषयात गुणवत्तेनुसार व पदव्युत्तर अर्थशास्त्र भाग-१ मध्ये प्रवेशित असावा	प्रतिवर्ष	द. म. १०००/- प्रमाणे.
५.	श्री. मनोहर मो. मुळे, शिष्यवृत्ती (एम.ए. अर्थशास्त्र विषयाकरीता)	पदव्युत्तर अर्थशास्त्र भाग-१ सर्वाधिक गुणांनी उत्तीर्ण, गुणवत्तेनुसार व पदव्युत्तर अर्थशास्त्र भाग-२ मध्ये प्रवेशित	प्रतिवर्ष	द. म. ९००/- प्रमाणे.
६.	श्री. संगीताचार्य अ. निस्ताने शिष्यवृत्ती (एम. ए. संगीत विषयाकरिता)	पदवी परीक्षेत संगीत विषयात सर्वाधिक गुण आवश्यक व पदव्युत्तर शास्त्रीयसंगीत भाग-१ मध्ये प्रवेशित असावा.	प्रतिवर्ष	द. म. १५००/- प्रमाणे.
७.	श्री. दलित समाजसुधारक दिवंगत विठोबारावजी मुनपांडे (एम. ए. आंबेडकर विचारधारा विषयाकरिता)	एम. ए. (आंबेडकर विचारधारा) विषयात भाग-१ मध्ये प्रवेशित	१० महिने	द. म. ७००/- प्रमाणे.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
८.	मॉरिस मेमोरियल शिष्यवृत्ती एम. ए. कला व विज्ञान प्रत्येकी-१	कला व विज्ञान पदवी प्रथम वा द्वितीय श्रेणित उत्तीर्ण व पदवी व पदव्युत्तर शिक्षण नागपूर विद्यापीठामध्ये झालेले असावे.	२ वर्ष	द. म. ३००/ प्रमाणे.
९.	सौ. ताराबाई सरंजामे शिष्यवृत्ती (एम. एफ. ए. भाग-१ करिता)	पदवी परीक्षेत गुणवत्तेनुसार व एम. एफ. ए. भाग-१ मध्ये विद्यापीठाच्या शैक्षणिक विभागात प्रवेशित	प्रतिवर्ष	द. म. १०००/- प्रमाणे.
१०.	दिवंगत प्रभाकर वि. सोनी शिष्यवृत्ती (व्यवसाय प्रबंधनकरिता)	व्यवसाय प्रबंधन भाग-१ सर्वाधिक गुणांनी उत्तीर्ण व एम. बी. ए. भाग-२ मध्ये प्रवेशित	१० महिने	द. म. ५००/- प्रमाणे.
११.	श्री. पन्नालाल देवडीया शिष्यवृत्ती (एम.एस्सी. अभ्यासक्रमाच्या ५ विषयांमधून गुणवत्तेनुसार-१)	पदवी परीक्षेतील गुणवत्तेनुसार व एम. एस्सी. भाग-१ मध्ये पी.जी.टी.डी.विभागात प्रवेशित	२० महिने	द. म. १५००/- प्रमाणे.
१२.	श्री. एन. बी. परांजपे शिष्यवृत्ती एम.एस्सी. अभ्यासक्रमाकरिता	पदवी परीक्षेतील गुणवत्ते-नुसार व एम. एस्सी भाग-१ मध्ये पी.जी.टी.डी. विभागात प्रवेशित	२१ महिने	द. म. ८००/- प्रमाणे.
१३.	डॉ. नरेंद्रकुमार ब. जैनचौधरी शिष्यवृत्ती एम. एस्सी. भूगर्भशास्त्र अभ्यासक्रमाकरिता	एम. एस्सी. भाग-१ प्युअर भूगर्भशास्त्रामध्ये सर्वाधिक गुण आवश्यक	१० महिने	द. म. ५००/- प्रमाणे.
१४.	बाखरू शिष्यवृत्ती एम. एस्सी. पदार्थविज्ञान अभ्यासक्रमाकरिता	पदवी परीक्षेतील गुणवत्तेनुसार व एम. एस्सी. भाग-१ पदार्थविज्ञान विभागात प्रवेशित	प्रतिवर्ष	७७८४/- प्रतिवर्ष.
१५.	३५ व्या गणित परिषदेची शिष्यवृत्ती (एम. एस्सी. गणित अभ्यासक्रमाकरिता)	एम. एस्सी. भाग-१ गणित विषयात ६० टक्के पेक्षा अधिक गुण व भाग-२ मध्ये प्रवेशित.	१० महिने	द. म. १५००/- प्रमाणे.
१६.	दिवंगत एच. सी. नारगुंडवार शिष्यवृत्ती(एम. एस्सी. गणित अभ्यासक्रमाकरिता)	एम. एस्सी. भाग-१ गणित विषयात सर्वाधिक गुण व भाग-२ मध्ये प्रवेशित	१० महिने	द. म. ४००/- प्रमाणे.
१७.	श्री. गंगाधर मुळे शिष्यवृत्ती (एम. एस्सी. जीव रसायनशास्त्र अभ्यासक्रमाकरिता)	विज्ञान पदवी परीक्षेतील जीवरसायनशास्त्र विषयासह प्राप्त गुणवत्तेनुसार व एम.एस्सी. भाग-१ जीवरसायनशास्त्र विभागात प्रवेशित	२० महिने	द. म. १०००/- प्रमाणे.
१८.	श्री. उमाबाई मुळे शिष्यवृत्ती (एम. ए. मराठी अभ्यासक्रमाकरिता)	पदवी परीक्षेतील मराठी विषयासह प्राप्त गुणवत्तेनुसार व एम. ए. भाग-१ मराठी विभागात प्रवेशित	२० महिने	द. म. १०००/- प्रमाणे

क. एल. आय. टी. करीता शिष्यवृत्ती :

अ. क्र. (१)	शिष्यवृत्ती योजना व नाव (२)	पात्रता (३)	कालावधी (४)	मंजुरीची रक्कम (५)
१.	बालकृष्ण हरी काळे पदव्युत्तर शिष्यवृत्ती पदव्युत्तर अभ्यासक्रम एम. टेक्. (ल. तां. संस्था)	पदवी परीक्षेतील प्राप्त गुणवत्तेनुसार व एम.टेक्. भाग-१ ल.तां. संस्थामध्ये प्रवेशित	२ वर्ष	द. म. २५००/- प्रमाणे.
२.	श्री. गोविंद बापुजी वैद्य गुणवत्ता शिष्यवृत्ती पदव्युत्तर अभ्यासक्रम एम. टेक्. फुड (ल. तां. संस्था)	पदवी परीक्षेत केमी. इंजि. केमी. टेक्. गुणवत्तेनुसार व एम. टेक्. भाग-१ फुड टेक् ल. तां. संस्था, मध्ये प्रवेशित	१० महिने	द. म. ८००/- प्रमाणे.
३.	डॉ. एन. एच. हरकरे मेरिट शिष्यवृत्ती	बी. टेक्. भाग-२ मध्ये सर्वाधिक गुण व भाग-३ मध्ये प्रवेशित आवश्यक	१० महिने	द. म. ९००/- प्रमाणे.
४.	द इलेक्ट्रिक लाईट अॅन्ड पावर (ल. तां. संस्था)	बी. टेक्. भाग-१, २ उत्तीर्ण ३ मध्ये प्रवेशितकरिता	२ वर्ष	द. म. १०००/- प्रमाणे.
५.	श्री. गोविंद बापुजी वैद्य गुणवत्ता शिष्यवृत्ती पदव्युत्तर (एम. फार्म. अभ्यासक्रमाकरिता)	बी. फार्म. पदवी सर्वाधिक गुणांनी उत्तीर्ण व एम. फार्म. भाग-१ ला प्रवेशित	१० महिने	द. म. ९००/- प्रमाणे.
६.	डॉ. परिमल गोपाल आसोलेकर शिष्यवृत्ती पदव्युत्तर रसायनशास्त्र विषयाकरिता व डॉ. गोपाल आसोलेकर गुणवत्ता शिष्यवृत्ती (१ विद्यार्थिनीकरिता २ गुणवत्तेवर)	बी. एस्सी. परीक्षेत सर्वाधिक गुण आवश्यक	१० महिने	द. म. ८००/-, ८५०/- प्रमाणे.

ड. दाननिधी अंतर्गत विविध पदवी अभ्यासक्रमाकरिता शिष्यवृत्ती :

१.	द. ठाकुर चॅरिटेबल शिष्यवृत्ती-२	बी. एस्सी. करिता	१० महिने	द. म. ८००/- प्रमाणे.
२.	शिरोले शिष्यवृत्ती आर्टस्करिता-२	१२ वी उत्तीर्ण	१० महिने	द. म. ६००/- प्रमाणे.
३.	द वसंत कृष्णराव खांडेकर शिष्यवृत्ती-२ (विज्ञान व कला पदवी)	१२ वी उत्तीर्ण	१० महिने	द. म. ६००/- प्रमाणे.
४.	राधाबाई पावनस्कर शिष्यवृत्ती (वैद्यकीय शिक्षणाकरिता)	१२ वी परीक्षा गुणवत्ता यादीत असणे आवश्यक वैद्यकीय शिक्षणाकरिता.	१० महिने	द. म. ८००/- प्रमाणे.

(१)	(२)	(३)	(४)	(५)
५.	श्रीमती पार्बतीबाई के. दीक्षित शिष्यवृत्ती (बी. ए. ला भारतीय तत्त्वज्ञान विषयाकरिता)	बी. ए. भाग-१, २ उत्तीर्ण	१० महिने	द. म. ४००/- प्रमाणे.
६.	द है. है. क्षत्रिय शिक्षण निधी (विज्ञान व कला पदवी)	१२ वी च्या गुणवत्तेवर	१० महिने	द. म. ४००/- प्रमाणे
७.	सौ. राधाबाई गोविंद ओक शिष्यवृत्ती (वैद्यकीय शिक्षणाकरिता)	१२ वी परीक्षा गुणवत्ता यादीत असणे आवश्यक वैद्यकीय शिक्षणाकरीता	१० महिने	द. म. २७५/- प्रमाणे
८.	द. नियोगी आणि पुराणिक डायमंड ज्युबिली शिष्यवृत्ती (बी. एस्सी. करिता)	बी. एस्सी. भाग-१ मध्ये सर्वाधिक गुणांनी उत्तीर्ण	१० महिने	द. म. ४००/- प्रमाणे

इ. विद्यार्थी सहाय्य निधी :

विद्यार्थी सहाय्य निधी, गरीब विद्यार्थ्यांकरिता मागील परीक्षा उत्तीर्ण असणे आवश्यक.	सर्व अभ्यासक्रमाकरिता	उपलब्ध असलेल्या निधी नुसार प्राप्त अर्जाची संख्या विचारात घेऊन निधी मंजूर केला जातो.

राज्य शासन शिष्यवृत्ती व राज्य शासन संचालित शिष्यवृत्ती, केंद्रशासन इतर राज्यशासन व इतर संस्था :

१.	दक्षिणा अधिछात्रवृत्ती, पदव्युत्तर कला, विज्ञान, विधी, शिक्षण अभ्यासक्रमाकरिता	पदवी परीक्षा ६० टक्के गुण घेऊन उत्तीर्ण होणे आवश्यक	दोन सत्राकरिता	वार्षिक २२५०/-
२.	शासकीय संशोधन अधिछात्रवृत्ती			वार्षिक ९२५०/-
२.	एकलव्य आर्थिक सहाय्य योजना, पदव्युत्तर कला, वाणिज्य, विज्ञान, विधी, शिक्षण अभ्यासक्रमाकरिता.	विज्ञान पदवीला ७० टक्के इतर पदवीला ६० टक्के	दोन सत्राकरिता	वार्षिक ५०००/-
३.	राष्ट्रीय गुणवत्ता शिष्यवृत्ती	पदवी परीक्षेतील गुणवत्तेच्या आधारावर	शासन निर्णयांनुसार	शासन निर्णयानुसार
४.	खुली गुणवत्ता शिष्यवृत्ती	पदवी परीक्षेतील गुणवत्तेच्या आधारावर	शासन निर्णयानुसार	शासन निर्णयानुसार

अ. क्र. (१)	शिष्यवृत्ती योजना व नाव (२)	पात्रता (३)	कालावधी (४)	मंजुरीची रक्कम (५)
५.	गणित, भौतिकशास्त्र व गणित विषयाकरिता	१२ वीला ६० टक्केपेक्षा अधिक गुण व पदवीला गणित, भौतिक विषय अनिवार्य		शासन निर्णयानुसार
६.	अहिंदी भाषिक विद्यार्थ्यांना हिंदी शिष्यवृत्ती	पदवी व पदव्युत्तर शिक्षण हिंदी भाषेमध्ये		शासन निर्णयानुसार
७.	भारतीय सांस्कृतिक संबंध परिषदेची शिष्यवृत्ती आंतरराष्ट्रीय शिक्षणाकरिता	सर्व अभ्यासक्रमाकरिता		शासन निर्णयानुसार
८.	संस्कृत संस्थान नवी दिल्ली, संस्कृत शिष्यवृत्ती सर्व संस्कृत अभ्यासक्रमाकरिता	संस्कृत विषयाकरिता		शासन निर्णयानुसार
९.	मध्यप्रदेश शासनाची अनुसूचित जातीकरिता संशोधन शिष्यवृत्ती	पदव्युत्तर पदवी नंतर संशोधनाकरिता		शासन निर्णयानुसार
१०.	केंद्रशासनाची सेंट्रल सेक्टर शिष्यवृत्ती १०-२, कला, वाणिज्य, विज्ञान	६० टक्क्यापेक्षा अधिक गुण पदवी परीक्षेत		५०० ते १०००/- रु. द. म.
११.	केंद्र शासनाची अपंग शिष्यवृत्ती	पात्रतेच्या आधारावर		७०० ते १०००/- रु. द. म.
१२.	श्रम मंत्रालयाची बीडी,खान कामगाराच्या मुलांना शिष्यवृत्ती	सर्व अभ्यासक्रमाकरिता		वार्षिक ३०००/-
१३.	प्रधानमंत्री शिष्यवृत्ती योजना, केंद्र शासनाच्या सेवेमध्ये असतांना मारल्या गेलेल्या सुरक्षाबलाच्या विधवांना त्यांच्या पाल्याच्या शिक्षणाकरिता	व्यावसायिक अभ्यासक्रमाकरिता		१०००/- द.म. व शासन निर्णयानुसार
१४.	विद्यापीठ अनुदान आयोगाची इंदिरा गांधी सिंगल गर्ल्स चाईल्ड स्कॉलरशिप एकच मुलगी अपत्याकरिता	पदवी परिक्षेत ६० टक्के गुण आवश्यक बिगर व्यावसायिक अभ्यासक्रमाकरिता	२ वर्ष	द.म. २०००/- एकूण ४०,०००/-
१५.	विद्यापीठ अनुदान आयोगाची गुणवत्ता शिष्यवृत्ती गुणवत्तेच्या आधारावर	पदवी परीक्षेत ६० टक्के पेक्षा अधिक गुण आवश्यक तसेच बिगर व्यावसायिक अभ्यासक्रमाकरिता	२ वर्ष	द.म. २०००/- एकूण ४०,०००/-

NATIONAL FELLOWSHIP FOR PROVIDING FELLOWSHIP TO SCHEDULED CASTE STUDENTS TO PURSUE M.Phil. & Ph.D

GUIDELINES GOVERNING THE AWARD OF FELLOWSHIP
(Effective from 25.11.2021)
Modified on 13/03/2023

1. **Background**

National Fellowship scheme for Scheduled Caste Students is a Central Sector Scheme introduced during the financial year 2005-06 to provide opportunities to Scheduled Castes students for pursuing higher education leading to M.Phil/Ph.D degrees in Sciences, Humanities and Social Science streams.

2. **Objectives:**

The objective of the scheme is to provide fellowships in the form of financial assistance to students belonging to SC category to pursue higher studies leading to M.Phil/Ph.D in Science, Humanities, Social Science, in Indian Universities/Institutions/Colleges recognized by University Grants Commission (UGC)

3. **Scope of the scheme**

i. The scheme provides for 2000 new Fellowships (1500 Junior Research Fellows for Humanities/ Social Sciences and 500 Junior Research Fellows for Science stream) per year to such Scheduled Caste students to undertake advanced studies and research leading to M.Phil/Ph.D Degrees, who have qualified in the following tests:

a. National Eligibility Test-Junior Research Fellowship (NET-JRF) of UGC

or

b. UGC-Council of Scientific and Industrial Research (UGC-CSIR) NET-JRF joint test.)

ii. These slots are over and above the number of SC students selected under the normal reservation policy of the Government for UGC Fellowships. The scheme is implemented on the pattern of the scheme of UGC Fellowships being awarded to research students pursuing M.Phil/Ph.D.

iii. The scheme covers all Universities/Institutions recognized by the University Grants commission (UGC) as under:

a. Central/State Universities (including constituent and affiliated institutions) included under Section 2(f) of UGC Act, 1956 and having valid accreditation from NAAC.

b. Deemed Universities under Section 3 of UGC Act i.e. Institution for higher education notified by Central Government to be deemed University, in consultation with UGC and having valid accreditation from NAAC

c. Institution fully funded by State/Central Government and empowered to award degrees.

d. Institutions of National Importance as notified by Ministry of Human Resource Development (mhrd.gov.in/institutions-national-importance)

4. Implementing agency

National Scheduled Castes Finance and Development Corporation (NSFDC) has been declared as Central Nodal Agency (CNA) w.e.f. 01.10.2022 for implementing the scheme and is responsible for laying down procedures/ guidelines for implementing the scheme, including selection of beneficiaries and disbursement of fellowships to selected candidates.

5. Eligibility

i. Fellowships shall be awarded to candidates for pursuing regular and full time M.Phil./Ph.D. courses in Universities/Research Institutions recognized by UGC.

ii. Scheduled Castes candidates who have already secured admission and qualify NET examination will be given preference. Such candidates will be required to join the fellowship within 3 months of the issue of the JRF award letter.

iii. In case sufficient candidates, who have already secured admission are not available, candidates who have not yet secured admission will also be selected in the order of merit in the NET examination.

Such candidates will be eligible to receive fellowship under National Fellowship for SC scheme, subject to admission for M.Phil/Ph.D in Universities/IITs/ Institutions. A field should be added by the UGC in the application to capture the current educational status of the student. Such students, who have either cleared their post graduate course or are in their final year of the course, shall be given preference for selection and would be allowed up to one year from selection to join. For other students a period of three years from the date of issue of award letter shall continue to be allowed for joining.

iv. A scholar is eligible to receive only one fellowship at a time. The scholar is required to declare that he/she will not accept/receive any other monetary benefit/scholarship/fellowship from any other source. In other words, a scholar who is awarded fellowship under this scheme shall not

accept any other fellowship/scholarship or hold any appointment, paid or otherwise, or receive any emoluments, salary, stipend etc. from any other source during the tenure of the award (except in case of academic leave of one year) .In case, a scholar is already in receipt of any scholarship/fellowship, he/she will have to relinquish either the previous scholarship/fellowship/any other monetary benefit or to forgo the selection under this scheme.

v. A scholar who does not complete his/her research work during the period of fellowship shall not be eligible to apply again under this scheme. Similarly, a scholar who has completely or partially availed any of these fellowships for Ph.D. earlier shall also not be eligible for fellowship under this scheme.

vi. After two years of joining JRF, if the progress in the research work of the awardee is found satisfactory, his/her tenure will be extended for a further period of three years as Senior Research Fellowship (SRF) as per UGC Fellowship Guidelines issued from time to time in case of students enrolled for Ph.D or M.Phil.+Ph.D.

vii. With regard to combined course of M.Phil and Ph.D., Fellowship will be provided initially for 02 years for M.Phil and after up gradation to Ph.D course, for another 03 years.

viii. The fellowship will be payable from the date of issue of result of UGC-NET/Joint CSIR-UGC-NET (in case, the candidate is already pursuing M.Phil/Ph.D) OR from the actual date of joining M.Phil/Ph.D, whichever is later. Therefore, if a candidate has already taken admission for M.Phil/Ph.D through regular and full time mode in any UGC recognised University/Institution and her/his roll number is given in the list, she/he should apply for fellowship within three months only.

ix. In case of integrated Ph.D. or M.Phil. to Ph.D., the maximum tenure is 5 years including M.Phil. period of fellowship. For doing M.Phil., fellowship shall be granted for two years or upto the date of submission of M.Phil. dissertation, whichever is earlier.

x. The maximum allowed gap period for continuation from M.Phil. to Ph.D. under this scheme shall be 2 years (from the date of declaration of result of M.Phil to date of admission to Ph.D.). However, the total tenure of fellowship shall remain five years excluding the gap period. No fellowship shall be paid during the gap period.

xi. The fellowship shall be granted upto the date of submission of Ph.D. thesis or five years of tenure, whichever is earlier. No extension is permissible beyond the total period of five years of fellowship.

xii. Employees of any University / College / Educational Institution / Central / State / UT Government shall be excluded from availing Fellowship, even if

they are on Study Leave or Extra Ordinary Leave to pursue the M.Phil./Ph.D. course.

6. **Number of Fellowships with effect from 2021-22;**

i. The scheme provides for new 2000 Fellowships (1500 Junior Research Fellows for Humanities/Social Sciences and 500 Junior Research Fellows for Science stream) per year. Out of the total slots available under National Fellowship Scheme for SC students, 75% will be allocated for National Eligibility Test-Junior Research Fellowship (NET-JRF) of UGC and remaining 25% for science category students through UGC-Council of Scientific and Industrial Research (UGC-CSIR) NET-JRF joint test (for Science streams).

ii. If, the allocated slots earmarked for either UGC-CSIR-NET-JRF joint test or UGC-NET-JRF remain unfilled, the vacant slots may be filled up through the UGC-NET-JRF or the UGC-CSIR-NET-JRF joint test, as the case may be, for the same academic year.

iii. If, in an academic year, the allocated slots remain substantially unfilled (25% or more), the slot allocation may be reviewed in the next academic year and revised accordingly.

iv. These slots will be over and above the SC students selected under the normal reservation policy of the Government.

v. There will be an inclusive provision of reservation for Person with Disabilities (PwD) who belongs to SC category for the consideration as per norms of existing quota of PwD. as per The Rights of Persons with Disabilities Act, 2016. The minimum degree of disability should be 40% in order to be eligible for any concessions/benefits.

7. **Duration of Fellowship**

Name of the Course	**Maximum duration**	**Admissibility of JRF and SRF**	
		Junior Research Fellowship (JRF)	**Senior Research Fellowship (SRF)**
M. Phil	**2 Years**	**2 Years**	**Nil**
Ph. D	**5 Years**	**2 Years**	**Remaining 3 years**
M.Phil + Ph. D	**5 Years**	**2 Years**	**Remaining 3 years**

Rate of fellowships and other facilities

i. The rates of fellowship for JRF and SRF will be at par with the UGC Fellowships. The rates applicable w.e.f. 01.01.2019 are as follows:

S No.	Head	Rates Applicable for	
		JRF	SRF
1.	Fellowship in all streams.	Rs. 31,000/- p.m. for initial two years	Rs. 35,000/- p.m. for remaining tenure

2.	Contingency for Humanities & Social Sciences	Rs. 10,000/- p.a. for initial two years	Rs. 20,500/- p.a. for remaining tenure.
3.	Contingency for Sciences.	Rs. 12,000/- p.a. for Initial two years	Rs 25,000/- p.a. for remaining tenure.
4.	Escort/Reader assistance (All Subjects) for physically and visually handicapped candidates	Rs. 2,000/- p.m.	Rs. 2,000/- p.m.
5.	House Rent Allowance (HRA)*	@ 8%, 16% and 24% to those students who are not provided with hostel accommodation, in accordance with Govt. of India norms as applicable in the city/location where the research fellows are working.	

Note regarding HRA:

a. In case, hostel accommodation is provided to the scholars by their institutions, the scholar is eligible to draw only the hostel fee excluding mess, electricity, water charges etc.

b. In case hostel accommodation offered by the university/institution is refused by the candidate, he/she will forfeit his/her claim of HRA.

c. In case of non-availability of hostel accommodation, the scholar may be provided with single accommodation by the host institution. In such cases, the rent paid by the scholar on actual basis shall be reimbursed, subject to the ceiling of HRA as per Govt. of India norms.

d. If the scholar makes his/her own arrangements of accommodation, he/she shall be entitled to draw HRA as per ceiling and categorization of cities by the Govt of India.

e. In case the scholar wishes to draw HRA, he/she is required to claim HRA on monthly basis by submitting monthly confirmation Certificate in the prescribed format, to his/her institution.

ii. Other facilities such as medical facilities, leave including maternity leave will be governed as per the guidelines of UGC in case of their fellowship programme.

8. **Procedure for Applying for the Scheme (JRF)**

i. NSFDC is the nodal agency for implementing the National Fellowship scheme for SC students.

ii. The selection for the award of fellowship to students will be made on the basis of merit of each UGC-NET-JRF or UGC-CSIR NET-JRF examination.

iii. While the merit for award of fellowships under NFSC will be drawn up through the NET examination, preference will be given to such students who have already secured admission. However, in case sufficient such candidates are not available, candidates who have not secured admission will also be selected in the order of merit in the NET examination. A separate merit list will be drawn up for such candidates if required.

iv. Candidates who have already secured admission are required to join the fellowship within 3 months of issue of JRF award letter under the Scheme. The duration for joining the course will not be extended, candidature of such candidates, who do not join the fellowship within 3 months, shall be cancelled.

v. The qualified candidates, who have not secured admission at the time of application for Fellowship under the Scheme, are required to get admission for regular and full time M.Phil./Ph.D in a recognized research institution at the first available opportunity but no later than three years from the date of award of fellowship.

vi. Genuineness of the Scheduled Caste Certificate furnished by the awardee shall be verified by the concerned University/Institution before allowing the awardee to avail fellowship under the scheme.

vii. The decision of the NSFDC in regard to awarding the Fellowship shall be final and no appeal would lie against any decision by NSFDC in regard thereof.

viii. The results shall be published on NSFDC website. Award letters can be downloaded from NSFDC online application portal or as advertised by NSFDC.

9. Aadhar based I.D:

Payment of Fellowships and any other admissible allowance should be made to beneficiaries through their bank accounts. The Ministry of Social Justice vide notification number 428 dated 16th February, 2017 has notified Aadhaar as an identity document under Section 7 of Aadhaar Act 2016 for all Scholarship Schemes w.e.f. 16th February 2017. NSFDC henceforth will make provisions for capturing details of Aadhaar, Aadhaar EID and other alternative documents as provided for in the said notification on their respective Scholarship portals or otherwise for disbursal of fellowship directly into the beneficiary's account.

10. Disbursement of Fellowship

Confirmation for continuation of the fellowship shall be given by the University twice a year on a semester basis within the 10th of the initial month of the semester. Based on this certification, the research scholars would be released the fellowship within the 15th of every month without any further intervention of the university. The University will, however, be

responsible for updating on the portal in case any research scholar discontinues the course, or is/has been on inadmissible leave and thus not entitled for the fellowship during this period.

In the event of discontinuation of the course or in case of inadmissible leave rendering him/her not entitled to the fellowship, the candidate will be responsible to intimate such position and he/she will be liable to refund the amount of over-payment, if any, of fellowship paid to him/her for the period beyond the date of such discontinuation, or for the such period of inadmissible leave.

In case any research scholar absents without intimation or is/ has been on admissible leave, the concerned Nodal Officer will be accountable to effect stopping of automatic generation of his/her fellowship and also to effect recovery of such over-payment, if any, made to the candidate.

11. Evaluation and Monitoring

i. A dashboard to monitor progress, geographic spread, discipline wise students enrolled, sanctions, completion of courses, etc. shall be put in place by NSFDC on its portal to be accessed by Ministry of Social Justice & Empowerment via login credential. NSFDC may provide the month-wise information (fresh+renewal) in terms of amount released and number of candidates to whom amount has been disbursed for fellowship to DoSJE regularly.

ii. A grievance redressal portal and a call centre shall be set up by NSFDC to take care of complaints of students availing of JRF/SRF by NSFDC.

iii. Portal for online verification by the University for the students of NFSC will be developed by NSFDC.

iv. Online portal for capturing the academic progress of scholars at different stages of fellowship will be developed by NSFDC.

v. Implementation charges payable to NSFDC will be based on actual expenditure, subject to ceiling of 1% of the total fellowship disbursed by the NSFDC.

*****

Government Of India

Ministry of Social Justice and Empowerment
Department of Social Justice & Empowerment

Scholarships for Higher Education for Young Achievers Scheme (SHREYAS) (OBC & Others) - 2021-22 to 2025-26.

1. Background:

The scheme Scholarships for Higher Education for Young Achievers Scheme- SHREYAS, has been proposed to implement during the 2021-22 to 2025-26 by placing two ongoing Central Sector schemes for OBC and others namely – (i) National Fellowship for OBC (ii) Dr. Ambedkar Central Sector Scheme of Interest Subsidy on Educational Loans for Overseas Studies for Other Backward Classes (OBCs) and Economically Backward Classes (EBCs).

The main objective of the schemes is Educational Empowerment of OBC & EBC students by way of awarding fellowship (financial assistance) in obtaining quality higher education and interest subsidy on educational loan for overseas studies.

2. National Fellowship for OBC Students

A. Scope of the Scheme:

The scheme is designed to provide a total number of 1000 Junior Research Fellowships per year to undertake advanced studies and research leading to M.Phil. /Ph.D. Degrees, who have qualified in the following tests:

i. National Eligibility Test) – Junior Research Fellowship (NET-JRF) of UGC (for Humanities/Social Sciences) or
ii. UGC-Council of Scientific and Industrial Research (UGC-CSIR) NET-JRF Joint Test (for Sciences)

The scheme covers all universities/institutions recognized by the University Grants Commission (UGC) and are implemented by the UGC itself on the pattern of the scheme of UGC Fellowships being awarded to research students pursuing M.Phil. and Ph.D. These 1000 slots will be over and above the number of OBC students selected under the normal reservation policy of the Government for UGC Fellowship.

B. Implementing Agency

The UGC is the nodal agency for implementing the scheme.

C. Eligibility

i. Eligibility conditions are as per notification for UGC-NET and CSIR-UGC-NET examinations. The other Backward Class (OBC) candidates qualifying for the award of NFOBC will be eligible to receive fellowship subject to finding placement in the University/IITs/Institutions. The validity period of the offer is 3 years with effect from the date of issue of JRF Award letter. However, in case of candidates who have already joined M.Phil. /Ph.D. the date of Commencement of fellowship shall be form the date of declaration of result of NFOBC or date of their joining, whichever is later.

ii. Students belonging to Other Backward Class (OBC) category once considered eligible for the fellowship shall not be entitled to any other benefits from Central or State Government or any other body like UGC offering similar benefit to avoid duplication and increase coverage. Only those, doing regular and full time M.Phil. /Ph.D. course of a University/research Institution shall be eligible for the fellowship.

iii. After two years, if the progress in the research work of the awardee is found satisfactory, his/her tenure will be extended for a further period of three years as Senior Research Fellow (SRF). The research work will be assessed as per the UGC norms. The total period of award of JRF and SRF shall not exceed a period of 5 years.

iv. At least.5% of the total seats should be reserved for students with disabilities while making selection of candidates for award of fellowships by the UGC.

v. Employees of any University/Educational Institution/Central/State/UT Government shall be excluded from availing the fellowship, even if they are on study leave of Extra Ordinary Leave (EOL) to pursue M.Phil./Ph.D.

D. Number of Fellowships

i. The total number of slots for NFOBC under the scheme is 1000 per year. Out of 1000 slots available under this scheme, 750 will be allocated for the subjects under National Eligibility Test – Junior Research Fellowship (NET-JRF) of UGC and remaining 250 UGC-Council of Scientific and Industrial Research (UGC-CSIR) NETJRF joint test (for Science streams).

ii. These 1000 slots will be over and above the OBC Students selected under the normal reservation policy of the Government.

E. Duration of Fellowship

Name of course	Maximum Duration	Admissibility of JRF and SRF	
		JRF	SRF
M. Phil.	2 years	2 years	Nil
Ph.D.	5 years	2 years	Remaining 3 years
M.Phil. + Ph.D.	5 years	2 years	Remaining 3 years

F. Rate of fellowship

i. The rates of fellowship for JRF and SRF will be at par with the UGC Fellowships. Presently these rates are as follows:

Fellowship in Science Humanities and Social Science	@ Rs.31,000/- p.m. for initial two years (JRF) @ Rs.35,000/- p.m. for remaining tenure (SRF)
Fellowship in Engineering & Technology	
Contingency for Humanities & Social Sciences	@ Rs.10,000/- p.a. for initial two years @ Rs. 20,500/- p.a. for remaining tenure
Contingency for Sciences, Engineering & Technology	@ Rs. 12,000/- p.a. for initial two years @ Rs. 25,000/- p.a. for remaining tenure
Escorts/Reader assistance (All subjects)	@ Rs. 2,000/- p.m. in cases of physically and visually handicapped candidates

ii. The House Rent Allowance (HRA) will be on the UGC pattern and will be payable to those students who are not provided with hostel accommodation. In case hostel accommodation offered by the University/institution is refused, the student will forfeit his claim of HRA, other facilities such as medical facilities, leave including maternity leave will be governed as per the guidelines of the UGC in case of their fellowship programme.

G. Selection Procedure for Fellowship for OBCs (JRF)

i. UGC is the nodal agency for implementing the scheme.
ii. The selection for the award of NFOBC to students will be made on the basis of merit in each UGC-NET-JRF and CSIR-NET-JRF examination and will be made twice in a year.
iii. The qualified candidates have to enrol in Universities/institutions/colleges recognized under:

a. Under Section 2 (f) of the UGC Act, 1956 i.e. Universities established under Central, Provincial or State Acts or any other institution recognized by UGC. Under Section 12 (B) of the UGC Act, 1956 i.e. Universities declared fit to receive grants from Government.
b. Grant-in-Aid Deemed Universities under Section 3 of UGC Act i.e. Institution for higher education notified by Central Government to be deemed University, in consultation with UGC.
c. Universities/Institution funded by State/Central Government.
d. Institutions of National Importance as notified by Ministry of Human Resource Development. (mhrd.gov.in/institutions-national-importance)

iv. The decision of the UGC in regarding to awarding the fellowship shall be final and no appeal could be filed against it.

H. Monitoring & Evaluation

A dashboard to monitor progress, geographic spread, discipline wise students enrolled,

sanctions, completion of courses etc. shall be put in place by UGC on its portal to be accessed by Ministry of Social Justice & Empowerment via login credential. Further,

i. The merit of the candidates selected shall be maintained
ii. The dashboard will show the category-wise and stream-wise number of students and also regularity of the payment. The database of the entire scholarship scheme should also be made available in the open domain
iii. The research productivity of the scholars should be monitored regularly.

The expenditure on evaluation/monitoring of the fellowship programme shall be met out of the funds provided for the scheme. The remuneration and overhead expenses for evaluation and monitoring shall not exceed 3% of the total allocation of the scheme. Award of SRF done after appropriate evaluation of performance in carrying out the research work by the candidate in the Junior Fellowship phase.

I. Aadhaar Seeding:

Payment of fellowship and any other admissible allowance shall be made to beneficiaries through their bank account on DBT mode. The Ministry of Social Justice vide notification number 428 dated February 16, 2017 has notified Aadhaar as identify document under Section 7 of Aadhaar Act, 2016 for all scholarship/ fellowship schemes.

J. Procedure for release of grant by UGC

(i) The fellowship amount shall be disbursed to the awardee on Direct Benefit Transfer (DBT) basis. The process of updating monthly confirmation with respect to the awardees by the host institution and payments thereof is being implemented on a dedicated web portal *https://scholarship.canarabank.in/AdminLogin.aspx.*

(ii) Bank account number of the beneficiaries will be validated through PFMS for creating of beneficiary ID.

(iii) Video tutorial and guidelines for operating the web portal is available on UGC website and may be referred for use.

(iv) Genuineness of the OBC certificate furnished by the awardee shall be verified by the concerned University/Institution before the details are updated on the web portal.

(v) The concerned University/Institution shall also ensure that the awardee is not availing any other fellowship/project from any other organization at the time of selection and fulfills all the other conditions as laid in the guidelines.

(vi) The fellow will undertake regular full time research work under the approved guide in a subject selected by him/her and approved by the university/selection committee.

(vii) In case any candidate is found to have obtained fellowship through fraudulent means or provided incorrect information the university/institution may cancel his/her fellowship under intimation to the UGC.

K. Resignation and Transfer

(i) If any Fellow resigns or relinquishes the fellowship before the end of the tenure, information may be submitted by the concerned university/institution on the designated web portal itself and stop payment link may be used at the time of monthly confirmation.

(ii) Transfer of research place will be allowed only once during the entire tenure. Transfer can be made by the concerned university/institution itself on the designated web portal through the concerned link available therein.

L. Cancellation of Award:

The fellowship is liable to cancellation, in case of:

i. If the scholar is found to be ineligible to receive the fellowship, at any point of time during the entire duration of the fellowship.

ii. If it is found that the fellowship has been availed/is claimed by furnishing false/wrong/misleading information.

iii. If any adverse report is received from the institution.

iv. Misconduct/misbehavior/corrupt practices.

v. Unsatisfactory progress of research work.

vi. Violation of terms and conditions of these guidelines.

vii. Plagiarism or unethical practices, in any form.

viii. Candidate is already availing scholarship/fellowship from any other source.

ix. Candidate is found employed during the M.Phil. /Ph.D. research.

Annexure-I

National Backward Classes Finance
And Development Corporation (NBCFDC)
NewDelhi-110016

National Fellowship for Other Backward Classes (NFOBC)–(Year________________) VERIFICATION FORM CUM JOINING REPORT FOR AVAILING FELLOWSHIP UNDER THE SCHEME	**PHOTOGRAPH OFCANDIDATE**

1	Name of Scholar/Candidate	
2	DateofBirth	
3	12digituniqueAADHAARNumber	
4	Whether belong to a notified Other Backward Class (OBC)	
5	No.of UGC-NETe-Certificate for eligibility for Assistant Professor	
6	**NFOBC-(Year________________) Award letter Number and NBCFDC- Ref. No.**	
7	Year of passing of Master's Degree or equivalent examination	
8	Percentage of Marks in Master's Degree or equivalent examination	
9	Pursuing research for M.Phil or Ph.D	
10	Date of Admission for M.Phil/Ph.D	
11	Whether registered for M.Phil/Ph.D	
12	If already registered, give date of registration	
13	Whether pursuing research through full time regular mode	
14	Whether engaged in any type of employment (part-time/ad-hoc/fulltime or any other)	
15	Name of University where admitted for M.Phil/Ph.D	
16	Name of Institution where pursuing research	
17	Name, designation and official address of SUPERVISOR. *(Only a full time regular teacherof concerned university/institution can act as asupervisor)*	
18	Whether received (earlier)or receiving any other fellowship/scholarship/monetary assistance from NBCFDC or any other source for pursuing M.Phil/Ph.D.(<u>If yes, give details</u>)	
19	I here by declare that each and every fact given above is true and correct. I also authorise NBCFDC to recover any excess/wrong payment from me.	
20	Signature of candidate with date	

National Backward Classes Finance
And Development Corporation (NBCFDC)
NewDelhi-110016

CERTIFICATE BY THE INSTITUTION

1. Certified that all the facts/information given in the VERIFICATION FORM CUM JOINING REPORT FOR AVAILING FELLOWSHIP UNDER THE SCHEME (**Annexure-I**) as given by the candidate Mr./Ms...has been verified and is found to be true and correct. He/She is a full time and regular student of our institution.

2. We have read the 'Guidelines'of the schemeand the Notification.

3. Certifiedthatthecandidatebelongsto'OtherBackwardClass'(OBC)asnotifiedbytheGovernmentofI ndia.

4. He/She is eligible for receiving the fellowship under' National Fellowship for Other Backward Classes-(**Year**_______________)'.

5. As per our knowledge he/she has neither received nor receiving any other fellowship/scholarship/monetary assistance from NBCFDC or any other source for pursuing either M.Phil or Ph.D. **OR** He/she was getting fellowship/scholarship under the scheme _______________________For M.Phil/ Ph.D,and the entire amount has been refunded by him/her.

6. We understand that NBCFDC will disburse the amount of fellowship directly to the account of candidate on the basis of information and details of candidate being uploaded (**Annexure-I & II**) by our institution on the scholarship portal.

7. Certified that University/Institution is complying with UGC (Minimum Standards and Procedure for Award of M.Phil/Ph.DDegree) Regulations, 2016 and its amendments issued from time to time.

8. AISHE code of our University/Institution is_______________________.

Signature of candidate: Date:	Signature of Guide/Supervisor Date: Seal:
Name:	Name:
	Designation:

Signature of Head of Department: Date: Seal:	Signature of Head of Institution: Date: Seal:
Name:	Name:
Designation:	Designation:

ANNEXURE-III

National Backward Classes Finance
And Development Corporation (NBCFDC)
NewDelhi-110016

CONTINUATION CERTIFICATE

NATONALFELLOWSHIPFOROBCSTUDENTS

This is to certify that ____

Has continuously working in the Department ______________________________________

In the subject under the above scheme for the quarter from____________to ____________

Signature	**Signature**	**Signature**
	Name	**Name**
Date	**Date**	**Date**
Nameofthe Candidate	**Headof Department (Seal)**	**Registrar/Director/Principal (SealofUniversity/Institution /College)**

ANNEXURE-IV

National Backward Classes Finance
And Development Corporation (NBCFDC)
NewDelhi-110016

PROGRESS REPORT

1. Name of the Fellow:
2. Award letter number and date:
3. Topic of research work:
4. Date of commencement of research:
   a) At the university:
   b) Under the M.Phil/Ph.D:
5. Period of Progress Report:
6. Total number of working days during the period:
7. Number of days the fellow remained on leave (with dates):
   a) With fellowship, number of days: from................. to..................
   b) Without fellowship, number of days: from.................to..............
8. Number of days the NF-OBC Fellow remained out of station for field work/travel, with dates and places visited :a) Number of days :from...............to...............b)Places visited................................
9. Number of days the NF-OBC Fellow remained present at the University/Institution/College:
10. Publications during the period under report (please enclose are print of each):Title of article/paper.
11. Teaching work done during the period under report: a) Number of periods taken per week at B.Sc./B.Alevel: b)Number of periods taken per week at M.Sc./M.A. level:
12. Title of the monograph written during the period underreport:
13. A detailed account of the work done during the period (a separate sheet may be attached for thepurpose):
14. Comments of the supervisor on the progress of the research work during the period under report

Signature	Signature	Signature
Name	Name	Name
Date:	Date:	Date:
Name of the Candidate	Head of the Deptt.	Registrar/Director/Principal
	(Seal)	(Seal of University/Institution/College)

ANNEXURE-V

National Backward Classes Finance
And Development Corporation (NBCFDC)
NewDelhi-110016

FORM FOR SUBMITTING ACCOUNTS OF CONTINGENCY GRANTS AND THE UTILISATION CERTIFICATE

1. Name of NF-OBC Fellow:
2. Award letter number and date:
3. Name of the scheme under which working:
4. Period to which the accounts of contingency grant relates:
5. Expenditure From:....................to..Amount

A-Books and allied items:
B-Typing:
C-Stationery:
D-Postage:
E-Chemical and electrical/electronic goods :
F-Travel/field work:

Certified that the expenditure of Rs...................... (Rupees............................ ....) out of the contingency grant of Rs...(Rupees ....) in respect of...has been utilized for The purpose for which it was sanctioned in accordance with the terms and conditions laid down by the NBCFDC.

If, as a result of check or audit objection, some irregularity is noticed at a later stage, action will be taken to refund, adjust or regularize the objected amount.

Signature	Signature	Signature
Name	Name	Name
Date:	Date:	Date:
NameoftheCandidate	Head of the Deptt.	Registrar/Director/Principal
	(Seal)	(Seal of University/Institution/College)

N.B.For any correspondence in this regard, the Commission's letter number and date may please be quoted without fail.

HRA CERTIFICATE

CertificateNo.1

Certified that Mr./Ms...is paying house rent of Rs... and is eligible to draw House Rent Allowance @ Rs...as per university rules.

Registrar

Or

Certificate No.2

Certified that Mr./Ms..is staying independently and, therefore is eligible to draw House Rent Allowance @Rs...minimum admissible to a lecturer as per university rules.

Registrar

Or

CertificateNo.3

Certified that Mr./Ms .... has been provided accommodation in the hostel. But he/she could not be provided with single seated flat type accommodation as recommended by the Commission. Hostel fee @ Rs..................................per month w.e.f...........................is being charged from him/her

Registrar

If, as a result of check or audit objection, some irregularity is noticed at a later stage, action will be taken to refund, adjust or regularize the objected amount.

	Signature	Signature
Signature	Name	Name
Date	Date	Date
Name of the Candidate	**Head of Department**	**Registrar/Director/Principal**
	(Seal)	**(Seal of University/Institution/College)**

N.B. For any correspondence in this regard, the Commission's letter number and date may please be quoted without fail.

ANNEXURE-VII

THREE MEMBERS ASSESSMENT COMMITTEE REPORT FOR UPGRADATIONFROM NF-OBC JRF TO NF-OBC SRF UNDER THE SCHEME OF NATIONALFELLOWSHIPFOROBCSTUDENTS

Assessment for Upgradation of Mr./Mrs.________________________________

NF-OBC JRF working at the Department of ______________________________ of University/Institution/College____________________________on completion of two years on date ____________________________

CONSTITUTION OF THE COMMITTEE
(Name and designation)

1. **[1 Outside Subject Expert-other than same Univ./Instt./College]**
2. **[Supervisor of Research Scholar]**
3. **[Head of the Department]**

Date of joining:
Ph.D. registration No.:
Date of meeting:
Time:

VENUE OF ASSESSMENT/INTERVIEW:

ASSESSMENT OF THE COMMITTEE

The Committee assessed the progress of the candidate through the representation followed by interview and recommended as follows.

RECOMMENDATIONS
(Strike out whichever is not applicable)

In view of the outstanding/very good/satisfactory performance of the MANJRF, and also the fact that he/she has published work to his/her credit, the committee makes the following recommendations.

Mr./Mrs./Ms.______________________________May be upgraded from NF-OBC JRF to NF-OBC SRF with effect from__________________________.

Signature Date **Nameof the Supervisor**	Signature Name Date **Head of Department** **(Seal)**	Signature Name Date **Registrar/Director/Principal** **(Sealof University/Institution/College)**

DR. BABASAHEB AMBEDKAR RESEARCH & TRAINING INSTITUTE (BARTI), PUNE
(An Autonomous Institute of the Dept. of Social Justice and Special Assistance, Govt. of Maharashtra)
Office: 28, Queens Garden, Camp, Pune - 411001 TEL NO.: 020-2634 3600 / 2633 3330
E-mail: dg@barti.in Website: www.barti.in FAX :020-2633 3596

DR. BABASAHEB AMBEDKAR NATIONAL RESEARCH FELLOWSHIP, (BANRF)

BANRF-2022 Guidelines

About BARTI:

Dr. Babasaheb Ambedkar Research & Training Institute (BARTI), Pune is an autonomous Institute of Govt. of Maharashtra, under the Department of Social Justice and Special Assistance. The institute was established in the year 1978 under the name "Dr. Babasaheb Ambedkar Samata Vichar Peeth" and subsequently became autonomous under its present name in the year 2008. BARTI is committed for the cause of liberty, equality, fraternity & justice as enshrined in constitution of India by promoting research in various fields.

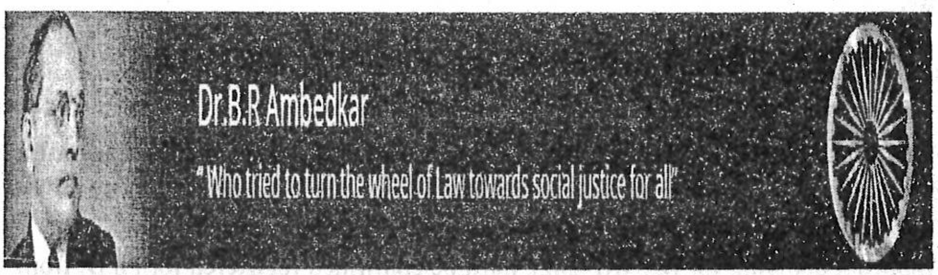

INTRODUCTION

In 1913, Dr. Babasaheb Ambedkar undertook a historic journey to Columbia University, New York for Higher Studies. In grateful commemoration of this, BARTI launched "**Dr. Babasaheb Ambedkar National Research Fellowship (BANRF)**" in 2013. Only Scheduled Castes (SC) candidates belonging to Maharashtra, who wish to pursue regular and fulltime Ph.D. in any subject from Indian Universities / Institutions / Colleges as indicated below are liable to get fellowship.

I. Universities / Institutions / Colleges included under section 2(f) and 12(B) of UGC Act
II. Deemed to be Universities included under Section 3 of the UGC Act, 1956 and to receive grants-in-aid from UGC.
III. Universities / Institutions / Colleges funded by Central/State

Government
IV. Institutes of National Importance

Year 2014 marked 101 years of Dr. Babasaheb Ambedkar's historical journey to Columbia. In commemoration of this, One Hundred and One (101) Ph.D. Fellowships were awarded in the year 2014. The number of fellowships awarded each year would be equivalent to the number of years since 1913 i.e. 101 for 2014, 102 for 2015 and so on. However 30th BOG meeting decided to increase this number from 106 & 107 to 200 each for 2019 & 2020 respectively. BARTI is keen to support the candidates with academic excellence and methodologically sound research projects pertaining to social justice, equality, humanities, Social Sciences, Sciences, Engineering & Technology and related field.

OBJECTIVE

To provide fellowships in the form of financial assistance to the students belonging to SC category & domicile of Maharashtra State to pursue higher studies such as M.Phil./Ph.D. (full-time) in Indian Universities /Institutions / Colleges approved by UGC or Competent Authority.

ELIGIBILITY

1. Applicant should belong to **Scheduled Caste Category** & Domicile of Maharashtra State (Caste Certificate and Caste Validity by the competent authority is Compulsory).
2. Applicant applying for BANRF 2022 must be confirmed registered for Ph.D. from 1st January 2022 to 31st December 2022. (Student need to attached Ph.D. selection list published by University website, or confirmed Ph.D Registration letter issued by University authority on the letter head of the University with duly sing and seal by University Registrar).
3. In case of not registered candidate from Science and Technology stream he/she must get himself/herself registered for Ph.D at the first available opportunity but not later than within a period of two years from the receipt of award letter. This period is not extendable. However, the actual payment of fellowship will be made effect from the date of joining only.
4. Applicant who have already availed fellowship benefits from any other institute / university will not be eligible for BANRF-2022.
5. The Applicant who accept or hold any paid appointment, full time, part time or receive emoluments, salary, stipend, fellowship etc. from any other source during the tenure of the Ph.D. will be considered eligible for the fellowship only after

furnishing Reliving letter & Resignation letter from the concerned organization.

6. A scholar who does not complete his/her research work during the period of fellowship shall not be eligible to apply again under this scheme. Similarly, a scholar who has completely or partially availed any of these fellowship for Ph.D earlier shall also not be eligible for fellowship under this scheme.
7. The Fellowship shall be granted upto the date of submission of Ph.D. thesis or five years of tenure, whichever is earlier. No extension is permissible beyond the total period of five years of fellowship.
8. Employees and retired persons of any University/College/Educational Institution/Central/State/UT Government shall be excluded form availing fellowship, even if they are on study leave or extra ordinary leave to pursue the Ph.D. course.
9. There will be an inclusive provision of reservation for Persons with Disabilities (PwD) who belongs to category for the consideration as per norms of existing quota of PwD., as per "The Rights of Persons with Disabilities Act, 2016. The minimum degree of disability should be 40% in order to be eligible for any concessions/benefits.

NATURE OF ASSISTANCE AVAILABLE UNDER THE SCHEME

DURATION OF FELLOWSHIP

Name of the Course	Maximum duration	Admissibility of JRF and SRF	
		Junior Research Fellowship (JRF)	Senior Research Fellowship (SRF)
Ph.D.	5 Years	2 Years	Remaining 3 years

TENURE OF FINANCIAL ASSISTANCE

FOR PH.D.-

Dr. Babasaheb Ambedkar National Junior Research Fellowship (BANJRF) for 1st & 2nd year and Dr. Babasaheb Ambedkar National Senior Research Fellowship (BANSRF) (subject to providing up-gradation certificate.) for remaining period

1. The tenure of fellowship for Ph.D. is 5 years which will be considered from the date of Registration to respective University. No further extension will be given after

completion of the total tenure of Ph.D. Candidates.

2. The fellow doing Ph.D will be paid fellowship amount up to 5 years or the date of thesis submission whichever is earlier.
3. In case candidate fails to complete Ph.D. within stipulated time period and gets extension from concerned University, BARTI will not disburse any financial benefits for extension period.
4. In case there is duration gap in between Registration date & Actual joining date to University/Research Centre or during the fellowship tenure due to any reason then candidate has to furnish a gap certificate from a competent authority of the University stating the reasons for the gap taken.

FOR M.Phil to PH.D.-

Candidates who previously availed BARTI's BANRF fellowship for M.Phil. Course and selected for BANRF Ph.D. fellowship the total tenure of his/her fellowship will be maximum 3 years. No extension is permissible beyond the total period of 3 years. The maximum allowed gap period for continuation from M.Phil to Ph.D under this shall be 2 Years (from the date of declaration of result of M.Phil to date of admission to Ph.D) No Fellowship paid during the gap period.

BARTI will not be liable to disburse any fellowship/HRA/Contingency/etc. amount during gap period.

- **Up-gradation from JRF to SRF** - On completion of 2 years from Registration to Ph.D. fellow has to go through Research progress evaluation, for which a three-member committee shall be constituted by the concerned department of University/Institution/College comprising of Supervisor, Head of the department & one outside Subject expert. The Awardees should give detailed presentation about his/her topic to the committee. The recommendations of the committee shall be submitted to the BARTI for up- gradation to the level of BANSRF.
  - SRF up-gradation process should be completed within 2 months after the completion of JRF period i.e. two years from date of Registration.
  - In case, the said tenure exceeds more than 2 months, SRF up-gradation will be considered from the date of meeting of Three Member Committee, hence, fellowship related monetary benefits with higher rate i.e. Rs 35,000/- per month will be disbursed from the date of meeting of Three Member Committee onwards, for the remaining tenure.
  - In case Awardees fails or delays to submit SRF up-gradation certificate & Three Members Committee Report within stipulated time period, he/she has to furnish a letter from a competent authority of the concerned University stating the reason

for the delay or non-submission.

- No further benefits will be released unless & until Awardees submits SRF up-gradation certificate & three Members Committee Report to the BARTI.

If the candidate wishes to apply for any other fellowship/paid assignment/ examination conducted by public body during the tenure of financial assistant under the above fellowship, he/she is not required NOC from BARTI. In case of selection, the candidate will have to tender resignation from BANRF fellowship -2022 and after getting the reliving order from BARTI, the candidate will be at liberty to join the fellowship/assignment. Violation of this, may invite recovery of financial assistance given by BARTI to the candidates.

DISTRIBUTION OF FINANCIAL ASSISTANCE UNDER BANRF 2022 FELLOWSHIP

Fellowship		
Ph.D.	Rs. 31,000/-Per Month	(BANJRF)
	Rs. 35,000/- Per Month (subject to providing up-gradation certificate.)	(BANSRF)
Contingency		
Contingency – A	- Rs. 10,000/- Per annum BANJRF (Ph.D.)	Social Sciences & Humanities , Commerce and Management and all others
	- Rs. 20,500/- Per annum for **BANSRF**(Ph.D.)	
Contingency – B	- Rs. 12,000/- Per annum for BANJRF (Ph.D.)	Sciences & Technology
	- Rs. 25,000/- Per annum for **BANSRF**. (Ph.D.)	
Escorts/ Reader assistance		
Escorts/ Reader assistance	Rs. 2,000/- Per Month In case of physically handicapped & blind candidates only.	For all disciplines
House Rent Allowance (HRA)		
HRA	As per Govt. of Maharashtra norms for universities & institute within Maharashtra State & as Per University/Institute Rules. **For Non-Hosteller Awardees** ➢ @ 8% of per month fellowship amount for class "Z" cities ➢ @ 16% of per month fellowship amount for class "Y" cities ➢ @ 24% of per month fellowship amount for class	For all disciplines

	"X" cities	
HRA	**For Hosteller Awardees** As per charges paid by Awardees to avail hostel /accommodation facility provided by University /institute.	For all disciplines

In the event of discontinuation of the course or in case of inadmissible leave rendering him/her not entitled to the fellowship, the candidate will be responsible to intimate such position and he/she will be liable to refund the amount of over-payment, if any, of fellowship paid to him/her for the period beyond the date of such discontinuation, or for the such period of inadmissible leave.

RELEASE OF LAST INSTALLMENT:

The last 6 months Installment will be released only after the submission of Research Thesis, Completion Certificate to BARTI & Research work in the UGC – INFLIBNET Repository.

1. In case candidate fails in final exam of Ph.D. in his/her first attempt, fellow will not be liable to get last 6 months fellowship amount, last year HRA & Contingency Amount. But the fellow will have to submit the research thesis whenever he/she passes the final exam of Ph.D.

TRANSFER

Transfer of the research place should be done by Institution / Colleges / Universities concerned under intimation to BARTI. Transfer of research place will be allowed only once during the entire tenure.

MEDICAL

No separate /fixed medical assistance is provided. However, the fellow may avail of the medical facilities available in the University/Institution/College.

FORMAT TO CLAIM BENEFITS UNDER BANRF-2022 FELLOWSHIP.

1. **Joining Certificate:** - Annexure –I (A)
2. Awardees shall submit Joining Report in the prescribed format along with the set of all the required documents to the BARTI office to avail benefits under BANRF-2021 fellowship.
3. **Joining Certificate:** - Annexure – I (B)In case awardees holding a job during the period from Date of registration to Date of Award, Awardees shall submit Joining Report - I (B) in the prescribed format separately along with Resignation letter/

Relieving letter / Experience certificate etc.

4. **Half Yearly Progress Report-** Annexure -II
5. Awardees shall submit Half Yearly Progress Report on completion of 6 months from the date of registration and at the interval of every 6 months till the completion of fellowship tenure.
6. **House Rent Allowance (HRA)** - Annexure - III
7. Awardees shall submit House Rent Allowance certificate on completion of 1 year from the date of registration and at the interval of every 1 year till the completion of fellowship tenure along with Non-Hosteller Certificate or Hostel Bill Receipts paid by Awardees in given Performa.
8. **Utilization Certificate for Contingency Amount** - Annexure -IV
9. Awardees shall submit account of Contingency certificate on completion of 1 year from the date of registration and at the interval of every 1 year till the completion of fellowship tenure.
10. **Up-gradation Certificate-** Annexure V
11. Awardees shall submit Up-gradation certificate on completion of 2 years from the date of registration to Ph.D. along with Three Member Committee Evaluation Report.
12. **Extension Certificate** - Annexure VI
13. **Attendance Certificate** - Annexure VII
14. Monthly Attendance sheet certified by Supervisor/Guide, to be submitted for the period mentioned in the Half Yearly Progress Report.

1. **Fellowship/ House Rent Allowance Utilization Certificate** - Annexure VIII
2. **Research proposal /Synopsis** –Annexure IX
3. **Continuation certificate** - Annexure X
4. Awardees shall submit personal bank account details after final selection for BANRF – 2021. BARTI may verify the genuineness of records & ask additional / revised documents if required at any stage.

RESERVATIONS:

1. 4% of fellowships reserved for SC Candidates with disability.
2. 30% of fellowships reserved for SC Female candidates.

RESERVATION WISE 200 SEAT DISTRIBUTIONS:

Sr. No	Name of Quota	No. of seats
1	Handicap (4%)	8
2	Female (30%)	60
3	General (Male + Female)	132
	Total	**200**

SUBJECT/STREAM WISE SEAT DISTRIBUTION

Subject/ Stream	Female	General (Male+Female)	Total
Social science & Humanities	23	48	71
Science & Technology	13	28	41
Commerce and Management	10	24	34
All Others	11	25	36
Person with Disabilities			8
Ph.D. Not Registered Candidates Science and Technology	3	7	10
Total	**60**	**132**	**200**

SELECTION PROCEDURE - BANRF -2022

Stage -I

SCRUTINY

- Online application will be invited for BANRF-2022 fellowship.
- Applicants have to submit online application & upload all the necessary documents online, which will be scrutinized by BARTI.

Stage –II

Written Examination and Interview

Selection of candidates will be based on following criteria. Percentage wise weightage will be given each criteria.

Sr. No	Criteria	Marks	Weightage
1	Educational Qualification 10th, 12th, Graduation, Post-Graduation	20	20%
2	(NET/SET/M.Phil)	10	10%
3	Interview	20	20%
	Total		**50%**

- ✓ **Candidate Absent for written examination and for interview will be debarred from further selection process. No request will be entertained.**
- ✓ The objective of the personal interview is to check subject, suitability of the candidate for fellowship & to judge the mental caliber of candidate.

Applicants will be shortlisted on the basis of above criteria and will be invited for document verification

Stage –III

Original Document verification

- For Selected candidate, Original Document verification will be conducted by BARTI.
- Candidate Absent Original Document verification will be debarred from further selection process. No request will be entertained.
- Candidates who produced all required documents will be recommended.

⬇

Stage – IV

RECOMMENDATION OF APPLICANTS FOR SELECTION UNDER BANRF-2022 FINAL SELECTION

- Final Selection of the recommended applicants will be subject to passing originaldocument verification process.

DOCUMENTS –

1) Passport Size of Colour Photo *	2) M.Phil./Ph.D. Registration Admission Letter*
3) ID issued by Government (Aadhaar Card /voter ID/Driving License, PAN card etc.) *	
4) Domicile Certificate*	5) Graduation Mark Sheet*
6) Graduation Certificate	7) PG Mark Sheet*
8) PG Certificate*	9) Caste Validity Certificate*
10) Affidavit *	
1112) Research Synopsis *	
12) Disability Certificate (If Applicable)	

Note - * Denotes mandatory document

CANCELLATION OF AWARD:

Fellowship awarded is liable to be cancelled, in case of:

1. Misconduct/ Misappropriation/Misbehavior/Criminal record
2. Submitting fake documents/ Information
3. Candidate is already availing scholarship/fellowship from any other sources.
4. Candidate if found employed during the M.Phil/Ph.D. research.& not informed to BARTI
5. Candidate is later found ineligible.
6. Unsatisfactory progress of research work.
7. Not doing full time Ph.D.
8. Leaving Ph.D. in between due to any reason.
9. Any false information furnished by the applicant or any fraudulent activity by the Scholar/Fellow/Research Awardees.
10. If it is found that candidate has already availed fellowship benefits from other institute/university/RGNF, fellowship will be cancelled with immediate effect and legal action will be preceded against him/her for deceiving BARTI.

OTHER CONDITIONS:

1. The selected fellow will have to undertake full-time research work under the approved guide in a subject selected by him/her and approved by the University/selection committee.
2. Research topic chosen for Ph.D. can be modified but cannot be changed totally during the tenure of availing BANRF. In case, the fellow is willing to change the topic he/she intimate BARTI regarding this. The decision about continuation of the fellowship will be taken by Director General BARTI, which will be binding on candidates.

3. Any change in the fellow's funding status should be brought to BARTI's notice immediately. The fellow is not allowed to accept or hold any paid appointment, full time, part time, or receive emoluments, salary, stipend, fellowship, business etc. from any other source during the tenure of the award subject to verification. In case of breach of above conditions, BARTI will discontinue his/her funding without any notice. The fellowship, HRA, Contingency and any other benefit paid previously, will be liable to be recovered.
4. If the fellow wishes to surrender the fellowship during the tenure or discontinues Ph.D. course in between due to any reasons, it should be brought to BARTI's notice in writing within 15 days of such discontinuation. However, fellow will have to pay back the Fellowship, HRA, Contingency amount, Escorts Reader assistance amount (if taken) and any other benefit given to fellow under BANRF to BARTI.
5. Fellowship may be withdrawn if the progress is not considered satisfactory or the candidate fails in any of the examination related to Ph.D.
6. The fellow may assist the departments academic activities, including tutorials, evaluation of test papers, laboratory demonstration work, seminar symposia etc., provided the candidate has the consent of the guide/ head of department and such engagement is not likely to hamper his/her research work.
7. The candidate will have to be present for events organized by BARTI like conferences, workshops, presentations, meeting and any other occasions or inquiry during the fellowship tenure for which, No T.A/D.A will be provided.
8. Candidate shall furnish affidavit stating that he/she will complete Ph.D. in academic tenure of concerned University. In case of extension of the above period he or she shall submit Extension certificate from competent authority to BARTI for further information.
9. Director General, BARTI reserves the right to relax income limit & age limit or any other condition in exceptional case only.
10. BARTI may add additional terms and conditions as and when required which will be binding on the fellows.
11. In case of any dispute arises regarding BANRF, the decision of Director General, BARTI will be final which will be binding on the Fellows.

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
(SELECTIONS & AWARDS BUREAU)
DELHI UNIVERSITY, SOUTH CAMPUS
BENITO JUAREZ MARG, NEW DELHI-110 021

GUIDELINES
U. G. C. SCHEME FOR AWARD OF POST GRADUATE SCHOLARSHIPS FOR PROFESSIONAL COURSES FOR SC/ST CANDIDATES

1. Introduction :

The scheme has been initiated keeping in view the social background of the candidates from the deprived section of the society and to provided them opportunity to undertake post graduate level studies in Professional subjects like Engineering & Technology, Management, Pharmacy etc. in Indian Universities/Institutions/Colleges.

2. Objective :

The objective of the scheme is to provide financial assistance to 1000 SC/ST candidates to pursue postgraduate level studies in Professional subjects at recognized Indian Universities/Institutions/Colleges.

3. Eligibility :

The candidate must have obtained Graduate degree in the relevant subject and obtained admission at Postgraduate level for regular full time course in any of the Professional subject in a recognized University/ Institution/College. Candidates pursuing post graduate course in professional subjects by correspondence or by Distance Education mode are not eligible to receive financial assistance under this scheme. The upper age limit for male applicants is 45 years as on 1st July on the year of application, and 50 years in the case of female candidates. In exceptional cases, the age may be relaxed.

4. Procedure for applying for the scheme :

The candidates belonging to SC/ST categories fulfilling the eligibility conditions are required to apply against the advertisement to be published by the UGC after obtaining admission in a recognized University/ Institution/College. The selections would be completed by the end of August every year in prescribed format (Annexure-I).

5. Nature of Assistance available under the Scheme :

The number of slots available under the scheme are 1000 per year. The tenure of award is for two/three years depending upon tenure of the postgraduate course.

Candidates selected for the award of PG Scholarships shall be provided Scholarship @Rs.5000/-per month (M.Tech.) with the contingency of Rs. 15000/- per annum and for other courses @ Rs.3000/- per month and contingency grant of Rs.10,000/- per annum for the duration of the PG Scholarship for other courses.

6. Procedure for release of grant by the UGC :

On receipt of duly completed application form of the candidate together with required documents and based on the merit of the candidate the UGC office shall release the first instalment of the admissible grant to the concerned institution (Annexure-II). Thereafter, the grant shall be released on receipt of the utilisation certificate and statement of expenditure for the last grant paid (Annexures- III, IV). On completion of the scholarship, an audited utilisation certificate is to be submitted by the University/Institution/College from which the candidate has completed the PG Programme.

7. Procedure for monitoring the Progress of the candidate :

The progress of the candidate shall be monitored by the head of the department. The candidate is required to submit a yearly progress report duly signed by the Head of the Department and Registrar of the University or Head of the Institution or Principal of the College. The scholarship shall stop after the last academic year of the programme (Annexure-V).

8. Cancellation of Award :

The fellowship is liable to cancellation, in case of :

1. Misconduct.
2. Unsatisfactory progress of research work.
3. Candidate is later found ineligible.

ANNEXURE – I

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION

APPLICATION FORM FOR AWARD OF POST GRADUATE SCHOLARSHIP
IN PROFESSIONAL COURSES FOR SC/ST STUDENTS

Passport size photo duly signed by the candidate on the front

1. Name of Applicant (BLOCK LETTERS) :

2. Father/Husband's Name :

3. Address for communication :

4. Permanent Address:

5. Course to be pursued for Master's Degree:

6. Duration of post--graduate course :

7. Academic qualification :

Examination (1)	Year (2)	University (3)	% of marks and division (4)	Subject Studied (5)
10 + 2				
Graduation				

8. Sex : 1. Male ————— 2. Female —————

9. Date of birth (day/month/year) :

10. Name of university/department/institution in which affiliation is sought for Scholarship :

11. Whether Scheduled Caste or Scheduled Tribes (write 1 for SC. 2 for ST) :

14. Any other relevant information :

I certify that I am not in receipt of any other award/fellowship/scholarship and the above particulars are correct to the best of my knowledge and belief.

Signature

Date

Name of the Candidate

Necessary facilities are available and will be provided to the candidate during the tenure of this scholarship.

Signature

Name

Date

(Head of the Department)

Signature

Name

Date

(Seal of Registrar/Director/Principal.)

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
(SELECTION AND AWARD BUREAU)
SOUTH CAMPUS, DELHI UNIVERSITY
BENITO JUAREZ MARG, NEW DELHI-110 021

CERTIFICATE OF ADMISSION IN PG COURSE FOR AWARD OF POST GRADUATE SCHOLARSHIP FOR SC/ST CANDIDATES

Name of the PG Course in which admission given ....

This is to certify that .... has been given admission in the academic year .... for the Post graduate degree in .... to be awarded by the University of .... on completion of the PG course.

The tenure of the course is .... years.

The PG course has started with effect from .... He/she will be provided with all necessary facilities during his/her duration of the course. The terms and conditions of the PG Scholarship of the UGC are acceptable to the student. Also certified that he/she shall not accept/hold any position, paid or otherwise, or receive emoluments or salary from any other source.

Signature	Signature	Signature
Name of the candidate	Name	Name
Date	Date	Date
	Head of Department	**Registrar/Director/Principal**
	(Seal)	**(Seal of University/ Institution/College).**

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
(SELECTION AND AWARD BUREAU)
SOUTH CAMPUS, DELHI UNIVERSITY
BENITO JUAREZ MARG
NEW DELHI-110 021

UTILISATION CERTIFICATE

Certified that an amount of Rs. .... (Rupees ....) sanctioned *vide* letter number .... dated .... released to .... in respect of Scholarship, Contingency under the scheme of PG Scholarship for SC/ST candidates has been utilized for the purpose for which it was sanctioned in accordance with the terms and conditions laid down by the UGC. Out of the grant sanctioned to Mr./Ms. ...., the unspent balance of Rs. .... has been carried forward/refunded *vide* demand draft number .... dated .... for Rs. .... If, as a result of check or audit objection, some irregularity is noticed at a later stage, action will be taken to refund, adjust or regularize the objected amount.

Signature	Signature	Signature
Name of the candidate	Name	Name
Date	Date	Date
	Head of Department (Seal)	**Registrar/Director/Principal (Seal of University/ Institution/College).**

ANNEXURE - IV

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION (SELECTION AND AWARD BUREAU)
SOUTH CAMPUS, DELHI UNIVERSITY BENITO JUAREZ MARG,
NEW DELHI - 110 021

FORM FOR SUBMITTING ACCOUNTS OF CONTINGENCY GRANTS AND THE UTILIZATION CERTIFICATE

1. Name of Scholar :
2. Award letter number and date :
3. Name of the scheme under which he/she is working :
4. Period to which the accounts of contingency grant relates :
5. Expenditure

From .... to ....

Amount Dated

A — Books and allied items :

B — Typing (tracing and ammonia printing) :

C — Stationery :

D — Postage :

E — Chemical and electrical goods :

F — Travel/fieldwork :

1 — Period for which the contingency grant is payable :

Certified that the expenditure of Rs. .... out of the contingency grant of Rs. .... sanctioned *vide* Commission letter number F .... dated ....in respect of .... has been utilized for the purpose for which it was sanctioned in accordance with the terms and conditions laid down by the University Grants Commission.

If, as a result of check or audit objection, some irregularity is noticed at a latter stage, action will be taken to refund, adjust or regularize the objected amount.

Signature	Signature	Signature
Name of the Candidate	Name	Name
Date	Date	Date
	Head of Department **(Seal)**	**Registrar/Director/Principal** **(Seal of University/ Institution/College.)**

N.B.: For any correspondence in this regard, the Commission's letter number and date may please be quoted without fail.

ANNEXURE - V

UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
(SELECTION AND AWARD BUREAU)
SOUTH CAMPUS, DELHI UNIVERSITY
BENITO JUAREZ MARG
NEW DELHI-110 021

PROGRESS REPORT FOR THE YEAR ENDING ....

1. Name of the Post Graduate Student :
2. UGC Award letter number and date :
3. Name of the course being undertaken :
4. Total number of teaching days during the year :
5. Number of days the student remained on leave (with dates) :

   a. With scholarship, number of days : from .... to ....

   b. Without scholarship, number of days : from .... to ....

6. Number of days the student remained out of station for fieldwork/travel, with dates and places visited :

   a. Number of days : from .... to ....

   b. Places visited ....

7. Number of days the students remained present at the university/college :
8. Details of industrial training, if any undertaken during the year :
9. Comments of the Head of the Department on the evaluation of the studies of the student.

Signature	Signature	Signature
Name of the candidate	Name	Name
Date	Date	Date
	Head of Department (Seal)	**Registrar/Director/Principal (Seal of University/ Institution/College.)**

N.B.: For any correspondence in this regard, the Commission's letter number and date may please be quoted without fail.

Backward Classes :
Issue of Caste Certificate to Scheduled Castes and Scheduled Tribes—
Instructions regarding —

GOVERNMENT OF MAHARASHTRA

SOCIAL WELFARE, CULTURAL AFFAIRS, SPORTS AND TOURISM DEPARTMENT

Circular No. CBC-1476/11027/Desk-V

Sachivalaya, Bombay - 400 032,

Dated the 5th May, 1976.

Read : (1) Government Circular, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1475/19689/Desk-V, dated the 15th October, 1975.

(2) Letter No. BC/12025/3/76, SCT.-I, dated 29th March 1976, from the Ministry of Home Affairs, Government of India, New Delhi.

CIRCULAR

In Government Circular, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department. No. CBC-1475/19689-Desk-V, dated 15th October 1975 the authorities empowered to issue caste certificates have already been requested to make proper verification before issue of caste certificates and to follow instructions issued in Government of India, Ministry of Home Affairs letter, No. 35-1-72, R.U. (SCT. V), dated 2nd May 1975 and in Government Circular, Social Welfare, Cultural Affairs, Sports and Tourism Department, No. CBC-1475-420-Desk-V. dated 23rd September 1975. The Government of India, Ministry of Home Affairs in their letter, No. BC-12025-3-76-SCT.-I, dated 29th March 1976 have written to state that the authorities empowered to issue caste certificates should be informed that action would be taken against them under the relevant provision of the Indian Penal Code, if any of them is found to have issued the certificates carelessly and without proper verification, in addition to the action to which they render themselves liable, under the appropriate disciplinary rules applicable to them. Government therefore desires that the contents of the Government of India letter of 29th March 1976, should be carefully noted by the authorities empowered to issue caste certificates.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

A. V. VELANKAR
Section Officer

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
१.	Right To Education and Reservation of Seats in Educational Institutions		
२.	सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ८	महाराष्ट्र शासन	
३.	भारत का राजपत्र	केंद्र शासन (Ministry of Law and Justice (Legislative Department) दि. ४.३.२०१४	
४.	विद्यापीठ व संलग्नित महाविद्यालयातील शिक्षक निवड समित्यात मागासवर्गीय सदस्यांची नियुक्ती	विद्यापीठ अनुदान आयोग अधिसूचना दि. ३०.६.२०१० केंद्र शासन राजपत्र दि. १८.९.२०१०	
५.	महाराष्ट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम, २०१६ मधील तरतुदी व कलम ४ (१ते १८) नुसार विद्यापीठाची उद्दिष्टे	महाराट्र सार्वजनिक विद्यापीठ अधिनियम २०१६ मधील तरतुदी कलम ४ (१ ते १८)	
६.	मागासवर्गीयांच्या आरक्षण धोरणाच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी नागपूर विद्यापीठ मागासवर्ग विशेष विभागाची स्थापना	निरंक	
७.	दुर्बल घटकांतील उमेदवारांसाठी पूर्व परीक्षा प्रशिक्षण केंद्राची स्थापना	निरंक	
८.	युजीसी स्कीम फॉर एन्ट्रि इन सर्व्हिसेस फॉर एस.सी./एस.टी. आणि मॉयनारीटी केंद्राची स्थापना	निरंक	
९.	अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांसाठी यूपीएससी (सिव्हिल सर्व्हिसेस) स्पर्धा परीक्षा केन्द्र	निरंक	
१०.	पदवी व पदव्युत्तर अभ्यासक्रमाच्या प्रवेशासाठी मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना आरक्षण व प्रवेश पात्रता परीक्षेत गुणांची सूट	निरंक	
११.	विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग, संलग्नित व संचालित महाविद्यालयातील अभ्यासक्रमात विद्यार्थ्यांना द्यावयाच्या प्रवेशासंबंधीच्या निवड यादया तयार करण्याची कार्यपद्धती	निरंक	
१२.	तंत्र शिक्षण संचालनालयाच्या आधिपत्याखालील उच्च शिक्षणाच्या शासकीय व अशासकीय अनुदानित संस्थांमध्ये प्रवेशासाठी केंद्र शासनाच्या The Rights of Persons with Disabillties Act, २०१६ च्या तरतुदिनुसार कार्यवाही करणेबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दिनांक २५.६.२०१८	२०१८०६२५१८०५५६०४०८
१३.	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्यांक समुदायातील विद्यार्थ्यांसाठी नेट/सेट परीक्षेच्या पूर्व तयारीकरिता प्रशिक्षण केंद्र		निरंक

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
१४.	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, इतर मागास वर्ग व अल्पसंख्यांक समुदायातील विद्यार्थ्यांसाठी रिमेडियल कोचिंग सेंटर	निरंक	
१५.	बुद्धिस्ट स्टडीज सेंटरची स्थापना	निरंक	
१६.	अधिव्याख्याता पदासाठी व नेट/सेट परीक्षेत बसण्यासाठी मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना पारंगत पदवी परीक्षेच्या गुणात सूट	निरंक	
१७.	मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या कल्याणासाठी विद्यापीठ अनुदान आयोगाच्या विविध शिष्यवृत्ती व फेलोशिप आदी	निरंक	
१८.	अनुसूचित जाती, जमातीच्या उमेदवारांकरिता राष्ट्रीय विदेशी शिष्यवृत्ती	निरंक	
१९.	विद्यापीठ शैक्षणिक विभाग/संचालित व संलग्नित महाविद्यालयातील पहिल्या आठ शिक्षक पदांना रोस्टर	निरंक	
२०.	मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना मिळणारी सुवर्णपदके व पारितोषिके	निरंक	
२१.	List of various Scholarship and Fellowship to be awarded by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur to Under Graduate, Post Graduate and Research Students of Affiliated College and Teaching Department of Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur.	निरंक	
२२.	Rajiv Gandhi National Fellowship (RGNF) for SC/ST Candidates 2012-2017	निरंक	
२३.	विद्यापीठाद्वारे संचालित व इतर विविध शिष्यवृत्ती माहितीची यादी	निरंक	
२४.	Backward Classess Issue of Caste Certificate	Government of Maharashtra (Social Welfare, Cultural affairs, sports and tourism Department) to Scheduled Castes & Scheduled Tribe Date : 5.5.1976	
२५.	अशासकीय महाविद्यालयातील शिक्षकेतर संवर्गातील पदे पदोन्नतीने भरणेबाबत	शिक्षण व सवोयोजन विभाग दिनांक ५.१.१९८८	
२६.	अकृषी विद्यापीठे तसेच संलग्नित अशासकीय महाविद्यालयांमध्ये संवर्गवार व विषयवार आरक्षण ठेवण्याबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग आणि सेवायोजन विभाग दि. २४.४.१९९५	

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
२७.	विशेष मागास प्रवर्गाकरिता शासकीय निमशासकीय सेवेत आरक्षण.	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १५.६.१९९५	
२८.	सरळसेवा प्रवेश व पदोन्नतीसाठी सुधारीत बिंदूनामावली विहित करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २९.३.१९९७	
२९.	आर. के. सभरवाल आणि इतर विरुद्ध पंजाब राज्य प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाच्या निकालाच्या अनुषंगाने आरक्षणाबाबतचे आदेश	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १८.१०.१९९७	
३०.	विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालयातील एकाकी पदांना (Isolated Post) लागू करण्यात आलेले आरक्षण रद्द करण्याबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. २८.९.१९९८	
३१.	मागासवर्गीयांचे आरक्षण विषयक धोरण	उच्च व तंत्रशिक्षण विभागाचे पत्र दि. ६.३.१९९९	
३२.	शासन सेवेत सरळसेवा भरतीसाठी समांतर आरक्षण (Horizontal Reservation) कार्यान्वित करण्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १८.३.१९९९	
३३.	आंतरजातीय विवाह केलेल्यांना मिळणाऱ्या सवलतींबाबत	समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रिडा विभाग दि. ७.५.१९९९	
३४.	अशासकीय कला, विज्ञान, वाणिज्य व शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय शिक्षकेतर कर्मचारी वर्गाचा आकृतिबंध	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. २६.८.१९९९	
३५.	अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांना शासन सेवेत, निमशासकीय सेवेत, शासन अंगीकृत संस्थांच्या सेवेत नियुक्ती करण्याआधी अनुसूचित जमातीच्या जाती प्रमाणपत्राबाबत वैधता प्रमाणपत्र सादर करणेबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. १६.८.२०००	
३६.	मुटाटकर समिती तथा राज्य मागासवर्ग आयोग यांनी त्यांच्या १ ते ७ अहवालात सन १९९३ ते २००० पर्यंत शासनास सादर केलेल्या विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, प्रवर्गाबाबतच्या शिफारसींची अंमलबजावणी, कार्यवाही महाराष्ट्रातील विमुक्त जाती, भटक्या जमातींच्या यादीत सुधारणा दुर्बल घटकांसाठी जागा आरक्षित ठेवण्याबाबत....	विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग आणि विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग दि. १४.२.२००१	
३७.	अनुसूचित जमातीकरिता राखीव असलेल्या पदावर नियुक्ती झालेल्या कर्मचाऱ्यांचे जमातीचे दाखले तपासणे	आदिवासी विकास विभाग दि. २८.५.२००१	
३८.	अपंग व्यक्तींसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबत व आरक्षणानुसार पदे भरण्याबाबत कार्यपद्धती	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ६.५.२००४	

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
३९.	पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करणेबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २५.५.२००४	
४०.	अनुसूचित जमातीच्या राखीव जागांवर दिनांक १५ जून, १९९५ पूर्वीच सरळ सेवेने नियुक्त अथवा पदोन्नत झालेल्या विशेष मागास प्रवर्गातील कर्मचारी/अधिकारी यांची शासकीय/निमशासकीय सेवेतील ज्येष्ठता निश्चित करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २४.६.२००४	
४१.	अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागास वर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या उमेदवारांना शासन सेवेत, निमशासकीय सेवेत शासन अंगीकृत संस्थामध्ये पदोन्नतीपूर्वी जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी करून वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत.	सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य व विशेष सहाय्य विभाग दि. ५.३.२००५	
४२.	प्रगत व उन्नत गटाचे तत्त्व (नॉन क्रिमीलेअर) अनुसूचित जाती व्यतिरिक्त, विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गांना लागू करतांना प्रमाणपत्राच्या नमुन्यातील बदल	सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य व विशेष सहाय्य विभाग दि. ५.६.२००६	२००६०६०५१५३०३८००१
४३.	अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागास वर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या उमेदवारांना शासन सेवेत, निमशासकीय सेवेत शासन अंगीकृत संस्थामध्ये पदोन्नतीपूर्वी जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी करून वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत.	सामाजिक न्याय, व विशे सहाय्य विभाग दि. १६.५.२००७	२००७०५१७१३०४५३००१
४४.	चतुर्थश्रेणी कर्मचाऱ्यांच्या पदोन्नतीबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ८.७.२००७	२००८०७०८१७३१५८००१
४५.	अनुसूचित जाती कल्याण समिती व विमुक्त जाती, भटक्या जमाती कल्याण समितीने बिंदूनामावली व आरक्षणाची पदे भरण्याबाबत केलेल्या सूचनांच्या अनुषंगाने करावयाच्या कार्यवाहीबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ५.११.२००९	२००९११०५१७१२२४००१
४६.	अकृषि विद्यापीठातील शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी तसेच अशासकीय अनुदानित/विना अनुदानित महाविद्यालयातील शिक्षक/शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांना धारणाधिकार मंजूर करण्याबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. १५.३.२०११	२०११०३१६२२५९१५००१
४७.	लाड/पागे समितीच्या शिफारशीनुसार वारसा हक्काच्या अंमलबजावणीबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. २१.१०.२०११	
४८.	मागासवर्गीय प्रवर्गातील कर्मचाऱ्यांबाबत जात वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी व जात प्रमाणपत्र अवैध ठरल्यास पुढील कार्यवाहीबाबत अनुसरावयाची कार्यपद्धती	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १८.५.२०१३	२०१३०५१८१७२२४९९५०७

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
४९.	मागासवर्गीय प्रवर्गातील कर्मचाऱ्यांबाबत जात वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी व जात प्रमाणपत्र अवैध ठरल्यास पुढील कार्यवाहीबाबत अनुसरावयाची कार्यपद्धती.	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ३.७.२०१३	२०१३०७३०१७११६२६७५०७
५०.	सामाजिक आरक्षणानुसार संबंधित मागास प्रवर्गातील पात्र उमेदवार उपलब्ध नसल्यास त्या पदावर तासिका तत्त्वावर किंवा Against Category म्हणून तात्पुरती नियुक्ती करतांना त्याच प्रवर्गातील उमेदवारास नियुक्ती देण्याबाबत	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग दि. १७.९.२०१३	२०१३०९१७१७४९१३२७५०८
५१.	पदवीधर/पदविकाधारक अंशकालीन उमेदवारांना समांतर आरक्षण कार्यान्वित करण्याकरिता अनुसरावयाच्या कार्यपद्धतीबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १९.९.२०१३	२०१३०९१९१५०९५०१६०७
५२.	अकृषी विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालयातील शिक्षकेतर पदांना लागू असलेले महाराष्ट्र अकृषी विद्यापीठे आणि संलग्नित महाविद्यालये प्रमाणसंहिता (शिक्षकेतर पदांच्या अटी व सेवाशर्ती) नियम, १९८४ रद्द करून त्याऐवजी महाराष्ट्र नागरी सेवा नियमातील तरतुदी लागू करण्याबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. २९.१.२०१४	२०१४०१२९१८०१२००८०८
५३.	राज्यातील अकृषि विद्यापीठे/शासकीय महाविद्यालये/संस्था अशासकीय अनुदानित/विना अनुदानित महाविद्यालयातील शिक्षकीय पदांच्या आरक्षणाबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. २४.८.२०१५	२०१५०८२४१५४८३६२१०८
५४.	दिनांक १५/६/१९९५ नंतर दिनांक १७/१०/२००१ पर्यंत शासकीय व निमशासकीय सेवेत अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे नियुक्त झालेल्या ज्या कर्मचाऱ्यांचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरले आहे किंवा ज्या कर्मचाऱ्यांनी अद्यापपर्यंत जात वैधता प्रमाणपत्र सादर केलेले नाही अशा कर्मचाऱ्यांच्या सेवेबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २१.१०.२०१५	२०१५१०२११५५११९९५०७
५५.	लिपिक संवर्गात गट-ड कर्मचाऱ्यांमधून पदोन्नतीने भरावयाच्या पदांची मर्यादा संवर्ग संख्येच्या २५ टक्के वरून ५० टक्के पर्यंत वाढविण्याबाबत.	वित्त विभाग दि. १४.१.२०१६	२०१६०११४१७४७४१७२०५
५६.	शासन सेवा प्रवेशाची कमाल वयोमर्यादा वाढविणेबाबत.	सामान्य प्रशासन विभाग, दि. २५.४.२०१६	२०१६०४२५१५४८५३११०७
५७.	अकृषि विद्यापीठे/शासकीय संस्था/शासकीय महाविद्यालये/अशासकीय अनुदानित महाविद्यालयातील अध्यापक, अशासकीय अनुदानित महाविद्यालयांतील संचालक, उपसंचालक, शारीरिक शिक्षण ही समकक्ष पदे, अशासकीय अनुदानित महाविद्यालयातील ग्रंथपाल, उपग्रंथपाल, सहायक ग्रंथपाल यांच्या नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्तिचे वय ६० वर्षावरून ६२ वर्षे व प्राचार्यांचे वय ६२ वर्षावरुन ६५ वर्षे करण्याच्या पार्श्वभूमीवर सुधारीत निवृत्तिवेतन प्राधिकृत करण्याची कार्यपद्धती ठरविण्याबाबत...	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. २३.६.२०१६	२०१६०६२३१५०४५९३१०७

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
५८.	विद्यापीठ अनुदान आयोग व अखिल भारतीय तंत्रशिक्षण परिषदेच्या शिफारशी नुसार राज्यात उच्च व तंत्रशिक्षण क्षेत्रात कार्यरत पदवी, पदव्युत्तर व पदविका संस्था तसेच अकृषि विद्यापीठे, तंत्रशास्त्र विद्यापीठ यातील प्राचार्यांच्या पदांच्या नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्तीच्या वयोमर्यादेत वाढ करण्याबाबत...	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. १२.७.२०१६	२०१६०७१२११२५२८८४०८
५९.	राज्यातील उच्च क्षेत्रातील अकृषि विद्यापीठे व शासकीय संस्था/शासकीय महाविद्यालये तंत्रनिकेतने, अशासकीय अनुदानित/विनाअनुदानित/कायमविनाअनुदानित महाविद्यालये/तंत्रनिकेतने यामधील प्राचार्य पदाच्या आरक्षणाबाबत...	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. २३.९.२०१६	२०१६०९२३१५२८५९१७२०८
६०.	छोट्या संवर्गातील मागासवर्गीयांकरिता आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती.	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २९.५.२०१७	२०१७०५२९१६३७४०१७०७
६१.	पदोन्नतीचे आरक्षण रद्द करण्यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालयाने याचिका क्र. २७९७/२०१५ वर दिनांक ४.८.२०१७ रोजी दिलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने पदोन्नतीमध्ये आरक्षण देण्यासंदर्भात मार्गदर्शनपर सूचना (दि. १८ ऑक्टोबर २०१७)	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १८.१०.२०१७	२०१७१०१८१७३३०६८००७
६२.	पदोन्नतीचे आरक्षण रद्द करण्यासंदर्भात मा. उच्च न्यायालयाने याचिका क्र. २७९७/२०१५ वर दिनांक ४.८.२०१७ रोजी दिलेल्या निर्णयाच्या अनुषंगाने पदोन्नती देण्यासंदर्भात मार्गदर्शनपर सूचना (दि. २९ डिसेंबर २०१७)	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २९.१२.२०१७	२०१७१२२९१४२४५२५८०७
६३.	छोट्या संवर्गातील मागासवर्गीयांकरिता आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ७.१.२०१९	२०१९०१०७१५०९५९४४०७
६४.	खुल्या प्रवर्गातील आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी शासकीय सेवा व शैक्षणिकसंस्थांमध्ये प्रवेशाकरिता १०% जागा आरक्षित करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १२.२.२०१९	२०१९०२१२१४१५०२१४०७
६५.	खुल्या प्रवर्गातील आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी (ईडब्ल्यूएस) वर्गाकरिता आरक्षणाच्या तरतुदिनुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदूनामावली विहीत करणेबाबत (दि. १६ फेब्रुवारी २०१९)	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १६.२.२०१९	२०१९०२१६१२१२४५९६०७
६६.	खुल्या प्रवर्गातील आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी (ईडब्ल्यूएस) वर्गाकरिता आरक्षणाच्या तरतूदिनुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदूनामावली विहीत करणेबाबत (दि. १८ फेब्रुवारी २०१९)	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १८.२.२०१९	२०१९०२१८१९०४०२४६०७

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
६७.	पदवीधर/पदविकाधारक अंशकालीन उमेदवारा साठीचे १०% समांतर आरक्षण आणि कमाल वयोमर्यादा ५५ वर्षे याची राज्यात काटेकोरपणे अंमलबजावणी करणेबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २९.५.२०१९	२०१९०५२८१३५३५२४५०७
६८.	मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी जनहित याचिका क्र. १७५/२०१८ व इतर संलग्न याचिकांमध्ये दि. २७ जून, २०१९ रोजी दिलेल्या निर्णयानुसार सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास (एसईबीसी) वर्गाच्या आरक्षणाच्या तरतुदीनुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदूनामावली विहीत करणेबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ४.७.२०१९	२०१९०७०४१७२४१७०२०७
६९.	अनुसूचित जमातीच्या जातीच्या प्रमाणपत्राची तपासणी– वैद्यकीय व अभियांत्रिकी महाविद्यालयात प्रवेश	आदिवासी विकास विभाग दि. २६.१०.१९९५	–
७०.	अनुसूचित जमातीच्या जातीच्या प्रमाणपत्राची तपासणी	आदिवासी विकास विभाग दि. १६.५.१९९९	–
७१.	तंत्र शिक्षण संचालनालयाच्या अधिपत्याखालील उच्च शिक्षणाच्या शासकीय व अशासकीय अनुदानित संस्थांमध्ये प्रवेशासाठी केंद्र शासनाच्या The Rights of Persons with Disabilities Act, २०१६ च्या तरतूदीनुसार कार्यवाही करणेबाबत.	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग दि. २५.६.२०१८	२०१८०६२५१८०५५६०४०८
७२.	व्यावसायिक अभ्यासक्रमासाठी अनुसूचित जमातीच्या राखिव जागेवर प्रवेश घेऊ इच्छिणाऱ्या अर्जदारांनी विहित कालमर्यादेत जात प्रमाणपत्राची वैधता तपासून घेण्याबाबत.	आदिवासी विकास विभाग दि. १०.१२.२०१९	२०१९१२१०१५५४२४८९२४
७३.	व्यावसायिक अभ्यासक्रमाच्या महाविद्यालयात अनुसूचित जमातीच्या राखीव जागेवर प्रवेश घेताना तसेच शासकीय/ निमशासकीय इत्यादी प्रकारच्या सेवेत अनुसूचित जमातीच्या राखीव जागेवर नियुक्ती देताना हमीपत्र (Undertaking) सादर करण्याबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. ३०.८.२००६	–
७४.	सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ८ (आरक्षण अधिनियम–२००१) च्या अंमलबजावणीबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १६.२.२०२१	२०२१०२१६१६३९३७०५०७
७५.	विशेष अनुमती याचिका क्र.२८३०६/२०१७ मधील मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयास अधिन राहून पदोन्नतीच्या कोट्यातील सर्व रिक्त पदे भरण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. १८.२.२०२१	२०२१०२१८१६५२१४०६०७
७६.	विशेष अनुमती याचिका क्र.२८३०६/२०१७ मधील मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयास अधिन राहून पदोन्नतीच्या कोट्यातील सर्व रिक्त पदे सेवाज्येष्ठतेनुसार भरण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २०.४.२०२१	२०२१०४२०१२३७५२०२०७

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
७७.	विशेष अनुमती याचिका क्र.२८३०६/२०१७ मधील मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या निर्णयास अधिन राहून पदोन्नतीच्या कोट्यातील रिक्त पदे सेवाज्येष्ठतेनुसार भरण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ७.५.२०२१	२०२१०५०७१३११२७५६०७
७८.	अराखीव उमेदवारांकरिता (खुला प्रवर्ग) आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी शासकीय सेवा व शैक्षणिक संस्थांमध्ये प्रवेशाकरिता १०% जागा आरक्षित करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ३१.५.२०२१	२०२१०५३११२५०५९९४०७
७९.	नवीन परिवीक्षा धोरणाबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २२.६.२०२१	२०२१०६२२१६२२३३३१०७
८०.	शासनाच्या चतुर्थ श्रेणीतील निवृत्त कर्मचाऱ्यांच्या मुलास/ अविवाहीत मुलीस शासनाच्या सेवेत नोकरीसाठी सेवायोजन कार्यालयाच्या शिफारशीची अट रद्द करण्याबाबतचे दि. १४.४.१९८१ व दि. १०.१२.१९८१ चे शासन परिपत्रक रद्द करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २२.६.२०२१	२०२१०६२२१२०८४२४९०७
८१.	दिव्यांग हक्क अधिनियम, २०१६ नुसार अकृषि विद्यापीठांमधील गट-अ ते गट-ड संवर्गातील पदे दिव्यांगासाठी सुनिश्चित करण्याबाबत	उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग दि. २३.६.२०२१	२०२१०६२३१२०६३४१००८
८२.	अनुकंपा तत्वावर नियुक्तीच्या अनुषंगाने टंकलेखन प्रमाणपत्र सादर करण्याच्या तरतूदीमध्ये सुधारणा करणेबाबत.	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २३.६.२०२१	२०२१०६२३१७०८१९७३०७
८३.	मा. सर्वोच्च न्यायालयाने सिव्हिल पिटिशन क्र.३१२३/२०२० मध्ये दि. ५ मे,२०२१ रोजी दिलेल्या न्यायनिर्णयानुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदुनामावली विहित करणेबाबत.	सामान्य प्रशासन विभाग दि. ६.७.२०२१	२०२१०७०६१५२९०७१९०७
८४.	शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेकरिता वार्षिक उत्पन्न विचारात घेण्याबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. ३१.८.२०१३	२०१३०८३११६१८०५४०२२
८५.	अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमातींचे विद्यार्थ्यांसाठी केंद्र पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्तीसाठी दिनांक १ एप्रिल २००२ पासून पालकाची उत्पन्न मर्यादा वाढविण्याबाबत	सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग दि. ९.१२.२००२	
८६.	Scheme of Post Matric Scholarships to the Students Belonging to Scheduled Castes for studies in India	Government of India, Ministry of Social Justice and empowerment	
८७.	व्यावसायिक पाठ्यक्रमात शिकणाऱ्या अनुसूचित जातींच्या विद्यार्थ्यांना विद्यावेतन योजना	सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग दि. ९.६.२००३	

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
८८.	राज्यातील १०० अनुसूचित जातींच्या विद्यार्थ्यांना देशातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये उच्च शिक्षण घेण्यासाठी राजर्षी शाहू महाराज गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजना	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग दि. ११.६.२००३	
८९.	व्यावसायिक पाठ्यक्रमात शिकणाऱ्या विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागास प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना विद्यावेतन योजना	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य, क्रिडा व विशो सहाय्य विभाग, दि.१८.७.२००३	
९०.	अनुसूचित जातीसाठी भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती योजना व शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क देण्याची योजना-कार्यपद्धतीबाबत	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य, क्रिडा व विशो सहाय्य विभाग, दि. १.११.२००३	
९१.	भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती, शिक्षण शुल्क व परीक्षा शुल्क वितरणाचे वार्षिक वेळापत्रक	निरंक	
९२.	मागासवर्गीयांना शैक्षणिक सवलती, खाजगी शिक्षण संस्थांकडून करण्यात येणाऱ्या फी वसुली संबंधी सूचना	शिक्षण व सेवायोजन विभाग दि. २५.८.१९८०	
९३.	अर्जाचा नमुना - अनुसूचित जातीच्या मुला-मुलींना परदेशात शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजना	Government of Maharashtra, Social Justice and Special Assistant Department, Directorate of Social Welfare दि. १६.८.२००४	
९४.	राज्यातील अनुसूचित जातींच्या १०० विद्यार्थ्यांना देशातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये उच्च शिक्षण घेण्यासाठी राजर्षी शाहू महाराज गुणवत्ता शिष्यवृत्ती	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभाग, समाजकल्याण संचालनालय, दि. २०.६.२००६	
९५.	राज्यातील अनुसूचित जातींच्या १०० विद्यार्थ्यांना देशातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये उच्च शिक्षण घेण्यासाठी राजर्षी शाहू महाराज गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजना (सुधारित नियमावली)	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग दि. ५.८.२००४	
९६.	अनुसूचित जमातीसाठी भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती योजना व शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क, देण्याची योजना कार्यपद्धतीबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. ९.८.२००४	
९७.	अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना भारत सरकार मॅट्रीकोत्तर शिष्यवृत्तीची सुधारित योजना	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य व विशेष सहाय्य विभाग, दि. ५.१.२००५	
९८.	अनुदानित व विनाअनुदानित महाविद्यालयांमध्ये कला, विज्ञान आणि वाणिज्य या शाखांमध्ये प्रवेश घेतलेल्या अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागास प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क व इतर शुल्क मंजूर करण्याबाबत	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग दि. २०.६.२००५	

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
९९.	विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि इतर मागास वर्ग, भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती व शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क देण्याची योजना-कार्यपद्धतीबाबत	सामाजिक न्याय, सांस्कतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग दि. १.७.२००८	
१००.	महाविद्यालयांतील विविध अनुदानित अभ्यासक्रमांमध्ये प्रवेश घेणाऱ्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांकडून प्रवेशाच्या वेळी शिक्षण शुल्क व इतर शुल्क न घेण्याबाबत	राट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठ, नागपूर दि. ३०.६.२००६	
१०१.	शासकीय अनुदानित व शासन मान्यताप्राप्त विना अनुदानित व कायम विना अनुदानित व्यावसायिक अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेणाऱ्या अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गामधील विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीसाठी जाती वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. ३१.७.२००८	२००८०७३११६१२३४००१
१०२.	ई-स्कॉलरशिप भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती व शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क प्रदाने योजना-रकमा बँकेमार्फत अदा करणे	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. ११.१.२०१०	२०१००१११८३९२५००१
१०३.	राज्यातील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेश शिष्यवृत्ती योजना-सुधारित नियमावली	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. १५.७.२०१०	२०१००७१५१३३९१०००१
१०४.	ई-स्कॉलरशिप भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती व शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क प्रदाने योजना-रकमा बँकेमार्फत अदा करणे	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. २०.७.२०१०	२०१००७२०१४१५३१००१
१०५.	Revision in the Centrally sponsored scheme Social Justice and empowerment of Post-Matric Scholarship for students belonging to Scheduled Castes	Government of India, Ministry of dt. 31-12-2010	
१०६.	शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृहातील विद्यार्थ्यांना देण्यात येणाऱ्या सोयी-सुविधांमध्ये सुधारणा करण्याबाबत	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. २६.७.२०११	२०११०७२६१५२४३१००१
१०७.	अनुसूचित जाती व नवबौद्ध, विद्यार्थ्यांना भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्तीची योजना	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. २.८.२०११	२०११०८०२१७४००१००१
१०८.	Revision of the Centrally sponsored scheme Social Justice and empowerment of Post-Matric Scholarship for students belonging to OBCs (PMS-OBC)	Government of India, Ministry of dt. 11-8-2011	

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
१०९.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विना अनुदानित व कायम विना अनुदानित संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमामध्ये प्रवेश घेणाऱ्या अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्गाच्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. १३.३.२०१२	
११०.	उच्च शिक्षण अभ्यासक्रमात शिकणाऱ्या आर्थिकदृष्ट्या मागास घटकातील विद्यार्थ्यांना फी सवलतीसाठी पालकांची आर्थिक मर्यादा वाढविणेबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग	२०१२०५२५१५१९२३५२३००१
१११.	अनुसूचित जाती व नवबौद्ध, विद्यार्थ्यांना भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्तीची योजना	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. २.८.२०१२	२०११०८०२१७४००१००१
११२.	राज्यातील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशी शिष्यवृत्ती योजना (सुधारित नियमावली)	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. २८.११.२०१३	२०१३११२८१४५३१४२७२२
११३.	खाजगी विना अनुदानित व कायम विना अनुदानित शिक्षण संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेणाऱ्या आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. ३.३.२०१४	२०१४०३०३१७३५४४८६०८
११४.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विना अनुदानित व कायम विना अनुदानित संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमांमध्ये प्रवेश घेणाऱ्या अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्गाच्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. ४.३.२०१४	२०१४०३०४१८१०४३३६२२
११५.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विना अनुदानित व कायम विना अनुदानित संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमांमध्ये प्रवेश घेणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या, विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तिबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. ४.३.२०१४	
११६.	महाराष्ट्र राज्यातील धार्मिक/भाषिक अल्पसंख्याकांकडून चालविण्यात येणाऱ्या शैक्षणिक संस्थांनी विद्यार्थ्यांना प्रवेश देताना अवलंबण्याच्या कार्यपद्धती, अटी व शर्ती यामध्ये सुधारणा करणेबाबत	अल्पसंख्याक विभाग दि. १८.६.२०१४	२०१४०६१८१४५११२४२६१४
११७.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विना अनुदानित व कायम विना अनुदानित संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमामध्ये सन २०१४-१५ मध्ये प्रवेश घेतलेल्या अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्गाच्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. ३०.३.२०१५	२०१५०३३०१५०५२४९७२२

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
११८.	खाजगी कायम विनाअनुदानित शिक्षण संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेणाऱ्या आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीची योजना शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ पासून पुढे सुरु ठेवण्याबाबत	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. ३१.३.२०१६	२०१६०३३११०५६४४७७०८
११९.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विनाअनुदानित व कायम विनाअनुदानित शिक्षण संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेणाऱ्या अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागास वर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्तीची योजना शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ पासून पुढे सुरु ठेवण्याबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. ३१.३.२०१६	२०१६०३३११६२९१७५२२२
१२०.	भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर स्वाधार योजनेबाबत	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. ६.१.२०१७	२०१७०१०६१५३४१२९१२२
१२१.	अनुसूचित जातीच्या मुलामुलींना परदेशात विशेष अध्ययन करण्यासाठी राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती योजना सुधारीत नियमावली	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. २७.६.२०१७	२०१७०६२७१३२३३१६०२२
१२२.	राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गत आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील पात्र विद्यार्थ्यांसाठी लाभाची व्याप्ती वाढविणे व नविन अभ्यासक्रमांचा समावेश करण्याबाबत.	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. ७.१०.२०१७	२०१७१००७१२३५१०८८०८
१२३.	राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गत आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकातील पात्र विद्यार्थ्यांसाठी लाभाची व्याप्ती वाढविणे व नवीन अभ्यासक्रमांचा समावेश करण्याबाबत.	उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग दि. १३.११.२०१७	२०१७१११३०३१८५२७७०८
१२४.	विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागांच्या केंद्र व राज्य पुरस्कृत शिष्यवृत्ती, शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क इ. योजनांच्या प्रलंबित देयकांच्या ६० टक्क्याच्या मर्यादेत निधी संबंधित शैक्षणिक संस्थांना तदर्थ अनुदान म्हणून अदा करण्याबाबत...	विमुक्त जाती, भटक्या जामती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग दि. १५.१२.२०१७	२०१७१२१५१७०३५७३२२२
१२५.	विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग मधील उन्नत व प्रगत व्यक्ती/गट याकरिता नॉन क्रिमीलेयर साठी असलेली उत्पन्न मर्यादा वाढविणे बाबत.	विजा भज इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग दि .१६.१२.२०१७	२०१७१२१६१५१०४२५०२२

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
१२६.	सन २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षामध्ये शिष्यवृत्ती, शिक्षणशुल्क, परीक्षा शुल्क इ. योजनांतर्गत अनुज्ञेय लाभ अदा करण्याबाबत अवलंबवयाची सुधारीत कार्यपद्धती.	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग दि. २९.१.२०१८	२०१८०१२९१७५६२७७२२२
१२७.	विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागांच्या केंद्र व राज्य योजनामधील सन २०१७ -१८ या शैक्षणिक वर्षाकरिता शिष्यवृत्ती, शिक्षण शुल्क, परीक्षा शुल्क १०० टक्के निधी विद्यार्थ्यांना मंजूर करण्याबाबत.	विमुक्त जाती, भटक्या जामती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग दि. ७.३.२०१८	२०१८०३०८१३२७२९२७२२
१२८.	राज्यातील अनुसूचित जातीच्या १०० विद्यार्थ्यांना देशातील नामांकित शैक्षणिक संस्थांमध्ये उच्च शिक्षण घेण्यासाठी राजर्षी शाहू महाराज गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजना. सन २०१७-१८ करिता विद्यार्थ्यांची निवड	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. २०.३.२०१८	२०१८०३२०१२०५४८८५२२
१२९.	केंद्र शासन पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत केंद्र शासनाने सन १९९८ च्या पत्रकान्वये विहित केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या गटानुसार शासन निर्णय, दि. २१.८.२०१७ अन्वये विहित करण्यात आलेल्या एकूण ६०५ अभ्यासक्रमांत बदल / सुधारणा करण्याबाबत	विजा भज इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग	२०१८०८८०९१५३४०४८६२२
१३०.	अनुसूचित जातीच्या मुला-मुलींना शिक्षणासाठी परदेशी शिष्यवृत्ती योजना सन २०१८-१९ साठी विद्यार्थ्यांची निवड करणेबाबत	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. १.९.२०१८	२०१८०९०४११२०२२६४२२
१३१.	अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांकरिता भारत सरकार मॅट्रिकोत्तर शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत पालकांच्या उत्पन्न मर्यादेत वाढ करण्याबाबत	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. १८.९.२०१८	२०१८०९१८१४३४३२८३२२
१३२.	सन २०१८-१९ पासून महाडिबीटी प्रणालीवर राबविण्यात येणाऱ्या अनुसूचित जाती प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांकरिता केंद्र व राज्य पुरस्कृत शिष्यवृत्ती, शिक्षणशुल्क, परीक्षा शुल्क इ. योजनांच्या अमलबजावणी संदर्भात मार्गदर्शक सूचना	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. ८.१.२०१९	२०१९०१०८१७२३१७०४२२
१३३.	महाईस्कॉल पोर्टलवरील विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांचे सन २०११-१२ ते २०१७-१८ या कालावधीतील शिष्यवृत्ती व फ्रिशिप योजनेअंतर्गत नोंदणीकृत प्रलंबित अर्ज निकाली काढणेबाबत	विजा भज इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग दि. १८.१.२०१९	२०१९०११९१४४८४५७६२२

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
१३४.	सन २०१८-१९ पासून महाडिबीटी प्रणालीवर राबविण्यात येणाऱ्या विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांकरिता केंद्र व राज्य पुरस्कृत शिष्यवृत्ती, शिक्षणशुल्क, परीक्षा शुल्क इत्यादी योजनांच्या अमलबजावणी संदर्भात मार्गदर्शक सूचना	विजा भज इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग दि. १९.१.२०१९	२०१९०१२११३०६३५३७२२
१३५.	राज्यातील अनुसूचित जातीच्या विद्यार्थ्यांकरिता देशातील नामांकित शैक्षणिक संस्थांमध्ये उच्च शिक्षण घेण्यासाठी राजश्री शाहू महाराज गुणवत्ता शिष्यवृत्ती योजना सन २०१८-१९	सामाजिक न्याय व विशो सहाय्य विभाग दि. ११.३.२०१९	२०१९०३११९८११५९२९२२
१३६.	विमुक्त जाती, भटक्या जमाती इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना प्रतीपूर्ती करावयाच्या इतर शुल्काच्या (Other Fees) बाबी निश्चित करण्याबाबत	विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग दि. १४.३.२०१९	२०१९०३१४१६०५१५३६२२
१३७.	समाजकल्याण विभागाद्वारे राबविण्यात येणाऱ्या शैक्षणिक योजना.	समाजकल्याण विभाग	
१३८.	अनुसूचित जमातीच्या मुला-मुलींना परदेशात शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती देण्याबाबत....	आदिवासी विकास विभाग	
१३९.	अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना शहरांतील इंग्रजी माध्यमाच्या नामांकित निवासी शाळांमध्ये शिक्षण देण्याबाबत...	आदिवासी विकास विभाग दि. २८.८.२००९	२००९०८२८१२४१११००१
१४०.	राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या इयत्ता १ ली ते १० वी मध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता ''सुवर्ण महोत्सवी आदिवासी पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती योजना'' लागू करण्याबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. ३१.५.२०१०	२०१००५३१२०४०२६००१
१४१.	राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या इयत्ता १ ली ते १० वी मध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता ''सुवर्ण महोत्सवी आदिवासी पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती योजना'' लागू करण्याबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. २६.८.२०१०	२०१००८२६१३१९०७०१
१४२.	अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना शहरांतील इंग्रजी माध्यमाच्या नामांकित निवासी शाळांमध्ये शिक्षण देण्याबाबत........	आदिवासी विकास विभाग दि. २१.४.२०१५	२०१५०४२२१५५२२८२४२४
१४३.	अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशात शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजनेच्या अटी व शर्तीमध्ये सुधारणा करण्याबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. १६.३.२०१६	२०१६०३१६१६४८५७०७२४

कार्यरत शासन निर्णय / परिपत्र उपलब्ध होण्याबाबतची माहिती

अ.क्र.	विषय	विभाग व दिनांक	सांकेतांक क्रमांक
१४४.	राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विनाअनुदानित व कायम विना अनुदानित संस्थांमधील व्यावसायिक अभ्यासक्रमांमध्ये प्रवेश घेणाऱ्या अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतीपूर्तिची योजना शैक्षणिक वर्ष २०१५-१६ पासून पुढे सुरु ठेवण्याबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. ३१.३.२०१६	२०१६०४०११६०३०८८२२४
१४५.	आदिवासी विकास विभागांतर्गत राबविण्यात येणाऱ्या वैयक्तिक लाभाच्या योजनेंतर्गत पात्र लाभार्थ्यांना त्यांच्या आधार संलग्नित बँक खात्यात थेट रक्कम जमा करणेबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. १९.८.२०१७	२०१७०८२२१२२९५२५५२४
१४६.	सुवर्ण महोत्सवी आदिवासी पूर्व माध्यमिक शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गतचा निधी जिल्हा परिषद प्रशासन यांच्यामार्फत संबंधित विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यावर जमा करण्याकरिता सदर योजना ग्रामविकास विभागाकडे हस्तांतरित करण्याबाबत	आदिवासी विकास विभाग दि. १७.४.२०१८	२०१५०४१८१७१०१५४७२४
१४७.	अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना इंग्रजी माध्यमाच्या नामांकित शाळांमध्ये शिक्षण देणे या योजनेंतर्गत नामांकित शाळांच्या निवडीची सुधारित कार्यपद्धती	आदिवासी विकास विभाग दि. १८.५.२०१८	२०१८०५१८१५१८१०८८२४
१४८.	सन २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षातील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांची शिष्यवृत्ती/फ्रि-शिपची प्रलंबित रक्कम अदा करण्याबाबत उपाययोजना	आदिवासी विकास विभाग दि. १९.५.२०१८	२०१८०५१९१३०१५३६३२४
१४९.	अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना इंग्रजी माध्यमाच्या नामांकित शाळांमध्ये शिक्षण देणे या योजनेंतर्गत नामांकित शाळांच्या निवडीची सुधारित कार्यपद्धती	आदिवासी विकास विभाग दि. ९.६.२०१८	
१५०.	पंडित दीनदयाल उपाध्याय स्वयम् योजना	आदिवासी विकास विभाग दि. २७.११.२०१८	२०१८११२७१५२६३७०७२४
१५१.	मा. सर्वोच्च न्यायालयाने सिव्हिल अपिल क्र. ८९२८/२०१५ व इतर याचिका यामध्ये दिनांक ०६ जुलै, २०१७ रोजी दिलेल्या निर्णयाची राज्यात अंमलबजावणी करण्याबाबत	सामान्य प्रशासन विभाग दि. २१.१२.२०१९	२०१९१२२११६२०११८७०७

(१) विद्यापीठ मार्गदर्शिका (मागासवर्गीयांच्या उपयोगासाठी) यातील नमूद महाराष्ट्र शासनाचे निर्णय www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर शासन निर्णय या शिर्षातर्गत उपलब्ध होतील.

(२) विद्यापीठ मार्गदर्शिका (मागासवर्गीयांच्या उपयोगासाठी) ही पुस्तिका राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाच्या www.nagpuruniversiru.org या संकेतस्थळावर उपलब्ध आहे.

(३) सदर पुस्तिका संदर्भाकरीता/वाचनाकरीता विद्यापीठाच्या डॉ. व्ही.बी. कोलते ज्ञानस्त्रोत केंद्र, नागपूर येथे उपलब्ध होऊ शकेल.

सरळसेवा व पदोन्नतीने भरावयाच्या पदांच्या संदर्भातील आरक्षणाबाबतचे शासन निर्णय

इतर मागासवर्गीय जातीमधील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/गट (क्रिमी लेयर) वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक–सीबीसी–1094/प्र.क्र.86/मावक–5,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई 400 032. दिनांक : 5 जून 1997.

वाचा :– शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग, क्रमांक–सीबीसी–1094/प्र.क्र.86/मावक–5, दिनांक 16 जून 1994.

प्रस्तावना :– शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग, क्रमांक सीबीसी–1094/प्र.क्र.86/मावक–5, दिनांक 16 जून 1994 अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील इतर मागासवर्ग, भटक्या जमातीतील धनगर व वंजारी व त्यांच्या तत्सम जाती या प्रवर्गातील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/गट वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्यात आले होते.

2. सार्वजनिक उपक्रम, विद्यापीठ, बँका, आयुर्विमा महामंडळ वगैरे मध्ये जे अधिकारी कार्यरत होते त्यांना उत्पन्नाचा निकष लागू केल्यामुळे त्यांच्या पाल्यांना आरक्षणाचा लाभ घेता येत होता. मात्र केंद्र व राज्य शासनाने जे वर्ग–1 या श्रेणीतील अधिकारी, आईवडिल दोन्हीही वर्ग–2 या श्रेणीतील अधिकारी होते व जो अधिकारी सरळ सेवेने वर्ग–2 या श्रेणीमध्ये होता व वयाच्या 40 व्या वर्षापूर्वी वर्ग–1 या श्रेणीमध्ये पदोन्नत झालेला होता. अशा अधिका–यांचे वार्षिक उत्पन्न मागील 3 वर्षांमध्ये रुपये 1 लाखाच्या आत असले तरी त्यांच्या पाल्यांना आरक्षणाचा लाभ घेता येत नव्हता. मात्र सार्वजनिक उपक्रम, विद्यापीठ वगैरेमध्ये जी पदे शासनातील पदांशी समतुल्य असताना देखील बँका व विद्यापीठ येथील अधिका–यांच्या पाल्यांना उत्पन्नाच्या निकषामुळे लाभ घेता येत होता व शासनातील अधिका–यांच्या पाल्यांना त्यांच्या पालकांचा दर्जा निश्चित केल्यामुळे वार्षिक उत्पन्न रुपये 1 लाखाच्या आत असताना देखील ते फायद्यापासून वंचीत राहिलेले होते. ही विसंगती दूर करण्याच्या दृष्टीने सदरचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

3. आरक्षणाचा लाभ देताना मागील 3 वर्षामध्ये दरवर्षी, ज्यांचे वार्षिक उत्पन्न रुपये 1 लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे अशा प्रकारचा निकष निश्चित केला होता. दर 3 वर्षांनी रुपयाचे मूल्य विचारात घेऊन त्यामध्ये बदल होऊ शकतो, याचा विचार करुन उत्पन्नाच्या निकषाची मर्यादा बदलण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :– शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग, क्रमांक–सीबीसी–1094/प्र.क्र.86/मावक–5, दिनांक 16 जून 1994 अन्वये केंद्र व राज्य शासनातील वर्ग–1 व वर्ग–2 च्या अधिका–यांना उत्पन्नाचा निकष न लावता त्यांचा केवळ दर्जा हा विचारात घेतला होता. त्यामुळे त्यांचे उत्पन्न रुपये 1 लाखाच्या आत असले तरी त्यांच्या पाल्यांना फायदा मिळत नव्हता. मात्र विद्यापीठ, बँका, सार्वजनिक उपक्रम येथे शासनातील पदांशी समकक्ष असलेल्या पदावर काम करीत असलेल्यांच्या पाल्यांना मात्र तो फायदा घेता येत होता. ही विसंगती दूर करण्यात येत आहे व राज्य व केंद्र शासनातील वर्ग–1 व वर्ग–2 च्या श्रेणीतील अधिका–यांना उत्पन्नाचा निकष लागू करण्यात येत आहे.

2. ज्या व्यक्तींचे उत्पन्न मागील 3 वर्षामध्ये रुपये 1 लाखाच्या आत होते त्यांना आरक्षणाचा लाभ मिळत होता. ही मर्यादा दर 3 वर्षांनी बदलण्याची असल्यामुळे व आता 3 वर्षे पूर्ण झाली असल्याने रुपये 1 लाखावरुन रुपये 2 लाख अशी मर्यादा निश्चित करण्यात येत आहे. ज्यांचे उत्पन्न मागील 3 वर्षामध्ये प्रत्येक वर्षी रुपये 2 लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे अशांना आरक्षणाचा लाभ मिळणार नाही.

3. रुपये 2 लाख ही मर्यादा पुढील 3 वर्षापर्यंत अंमलात राहील.

4. महाराष्ट्र राज्यातील सवलती व फायदे घेतांना सदरहू उत्पन्नाच्या निकषाच्या आधारे उन्नत व प्रगत गटात मोडत नसल्यासह जातीचा दाखला देण्यात यावा.

5. दिनांक 16 जून 1994 च्या शासन निर्णयान्वये निश्चित केलेले निकष रद्द करुन सोबतच्या परिशिष्टात सुधारीत स्वरुपात उन्नत व प्रगत व्यक्ती/गट ठरविण्याबाबतचे निकष निश्चित करण्यात आले आहेत.

6. महाराष्ट्र राज्यामध्ये जी इतर मागासवर्ग, भटक्या जमातीतील धनगर व वंजारी व त्यांच्या तत्सम जाती यांची यादी घोषित केलेली आहे. त्या यादीतील जातीच्या व्यक्तींना महाराष्ट्रातील लाभ घेता येईल. उत्पन्नाचे निकष महाराष्ट्र राज्यातर्फे दिल्या जाणा-या सवलतींकरिता लागू आहेत.

7. केंद्र शासनाचे आरक्षण विषयक फायदे घेतांना उन्नत व प्रगत व्यक्ती/गट याबाबतचे जे निकष केंद्राने लागू केले आहेत व केंद्र शासनाने महाराष्ट्राशी संबंधीत जी इतर मागासवर्गाची यादी निश्चित केली आहे त्यांना लागू राहतील.

8. सदरहू आदेश त्वरित परिणामाने लागू करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

स. नु. भाग्वीत,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

उन्नत व प्रगत व्यक्ती/गट निश्चित करण्याचे निकष

वर्गवारीचे वर्णन 1	आरक्षणातून ज्यांना वगळले आहे त्यांची यादी 2	उत्पन्नाचा निकष 3
(1) सांविधानिक पदे	(अ) भारताचा राष्ट्रपती (ब) भारताचा उपराष्ट्रपती (क) सर्वोच्च न्यायालय व उच्च न्यायालयाचे न्यायाधीश (ड) केंद्रीय लोकसेवा आयोग, राज्य लोकसेवा आयोग, मुख्य निवडणूक आयुक्त, भारताचे नियंत्रक व महालेखा निरीक्षक. (इ) संविधानात नमूद केल्यानुसार तशा प्रकारची धारण केलेली पदे यांची मुले/मुली	
(2) सेवाविषयक वर्गवारी (अ) गट "अ"/वर्ग-1 अधिकारी अखिल भारतीय सेवा आणि राज्य सेवा (सरळसेवा)	(1) आई-वडिल दोन्हीही वर्ग-1 च्या श्रेणीतील अधिकारी आहेत. (2) आई-वडिलांपैकी एकजण वर्ग-1 च्या श्रेणीतील अधिकारी आहे. (3) आई-वडिल दोन्हीही वर्ग-1 चे अधिकारी आहेत परंतु त्यापैकी एकाचा मृत्यू झालेला आहे किंवा वैद्यकीयदृष्ट्या काम करण्यासाठी असमर्थ ठरविला गेला आहे. (4) आई-वडिलांपैकी एक वर्ग-1 च्या श्रेणीतील अधिकारी आहे आणि त्यापैकी एकाचा मृत्यू झालेला आहे किंवा कायम स्वरुपी काम करण्यासाठी वैद्यकीयदृष्ट्या अपात्र ठरविले गेले आहे आणि अशी घटना घडण्यापूर्वी, त्यांनी पुनोत्तरच्या आंतरराष्ट्रीय संघटनेकडे कमीत कमी 5 वर्ष काम केलेले आहे. (5) आई-वडिल दोन्ही वर्ग-1 च्या श्रेणीचे अधिकारी आहेत व दोन्हीही मृत्यू पावले आहेत किंवा कायमस्वरुपी काम करण्यासाठी वैद्यकीयदृष्ट्या अपात्र ठरविले आहेत आणि अशी घटना घडण्यापूर्वी, त्यांनी आंतरराष्ट्रीय संघटनेकडे कमीत कमी 5 वर्ष काम केलेले आहे. (6) आई-वडिलांपैकी दोघेही वर्ग-1 च्या श्रेणीतील अधिकारी होते आणि दोघांचा मृत्यू झालेला आहे किंवा वैद्यकीय दृष्टया कायमस्वरुपी असमर्थ ठरविले आहे.	मागील 3 वर्षामध्ये प्रत्येक वर्षी, रुपये 2 लाखापेक्षा जास्त उत्पन्न असल्यास त्यांच्या मुला-मुलींना आरक्षण व इतर सोयी सवलती मिळणार नाहीत
	(7) जी महिला इतर मागासवर्गापैकी आहे व तिने वर्ग-1 च्या अधिका-याबरोबर विवाह केलेला आहे तर ती स्वतः आरक्षित असलेल्या पदाकरिता अर्ज करु शकते.	उत्पन्नाचा निकष लागू आहे.

1	2	3
(ब) गट "ब" केंद्र व राज्य शासनाचे वर्ग-2 चे अधिकारी 'सरळसेवा'	(1) आई-वडिल दोघेही वर्ग-2 च्या श्रेणीतील अधिकारी आहेत. (2) आई-वडिलांपैकी दोघेही वर्ग-2 च्या श्रेणीतील अधिकारी होते. त्यांपैकी एकाचा मृत्यू झालेला आहे किंवा वैद्यकीयदृष्ट्या काम करण्यास असमर्थ ठरविले गेले आहे आणि अशी घटना घडण्यापूर्वी, त्यांनी युनोसारख्या आंतरराष्ट्रीय संघटनेमध्ये 5 वर्षे इतकी सेवा केलेली आहे. (3) आई-वडिलांपैकी एक वर्ग-1 च्या श्रेणीतील अधिकारी आहे व आई-वडिलांपैकी कोणीही वर्ग-2 च्या श्रेणीतील अधिकारी होते व ते मृत्यू पावले किंवा काम करण्यास कायमस्वरुपी वैद्यकीयदृष्ट्या असमर्थ ठरविलेले आहेत. (4) आई-वडिलांपैकी दोघेही वर्ग-2 च्या श्रेणीतील अधिकारी होते. त्यांपैकी एकाचा मृत्यू झाला आहे किंवा कायमस्वरुपी वैद्यकीयदृष्ट्या असमर्थ ठरविले आहे. ही घटना घडण्यापूर्वी, जर त्यांनी त्यांपैकी एकाने आंतरराष्ट्रीय संघटनेमध्ये कमीत कमी 5 वर्षे सेवा केली आहे.	मागील 3 वर्षांमध्ये प्रत्येक वर्षी, रुपये 2 लाखांपेक्षा जास्त उत्पन्न असल्यास त्यांच्या मुला-मुलींना आरक्षण व इतर सोयी सवलती मिळणार नाहीत.
(क) सार्वजनिक उपक्रमातील कर्मचारी	वरील प्रवर्गात अ आणि ब येथे विशद केलेले निकष हे योग्य ते बदल करुन योग्य त्या फेरफारासह सार्वजनिक उपक्रम, बँका, विमा संस्था, विद्यापीठे इत्यादी मधील समकक्ष तथा तुलना योग्य पदे धारण करणा-या अधिका-यांना आणि खाजगी व्यवसायातील समकक्ष तथा तुलनायोग्य पदांना, या संस्थांतील समकक्ष तथा तुलना योग्य पदांच्या प्रलंबित पुनर्मुल्यांकनाच्या अधीन राहून.	मागील 3 वर्षामध्ये प्रत्येक वर्षी, रुपये 2 लाखांपेक्षा जास्त उत्पन्न असल्यास त्यांच्या मुला-मुलींना आरक्षण व इतर सोयी सवलती मिळणार नाहीत.
(3) लष्कर व निम लष्करी दल (नागरी पदे धारण केलेल्या व्यक्तींचा समावेश नाही)	आई-वडिल दोघेही किंवा दोघांपैकी कोणीही एक जर पायदलातील कर्नल किंवा त्यापेक्षा वरच्या पदावर आणि नौदल आणि वायुदल पायदलातील कर्नल किंवा वरच्या पदाशी समकक्ष पदे धारण करणारे आणि निम लष्करी दलात.	मागील 3 वर्षांमध्ये प्रत्येक वर्षी, रुपये 2 लाखांपेक्षा जास्त उत्पन्न असल्यास त्यांच्या मुला-मुलींना आरक्षण व इतर सोयी सवलती मिळणार नाहीत

3

1	2	3
(4) (1) उद्योग व व्यापारात असलेला व्यावसायिक वर्ग	ज्या व्यक्ती डॉक्टर, वकील, चार्टर्ड अकाउंटंट, आयकर सल्लागार, वित्तीय व व्यवस्थापकीय सल्लागार, शल्यचिकित्सक, अभियांत्रिक, वास्तुशास्त्रज्ञ, संगणकतंत्रज्ञ, चित्रपट कलाकार, लेखक, नाटककार आणि इतर या सारखे व्यावसायिक दर्जा प्राप्त केलेले.	मागील तीन वर्षांमध्ये प्रत्येक वर्षी दोन लाखांपेक्षा जास्त उत्पन्न असल्यास त्यांच्या मुला-मुलींना आरक्षण व इतर सोयी सवलती मिळणार नाहीत
(2) व्यापार, धंदा व उद्योगात असलेल्या व्यक्ती	पती किंवा पत्नीपैकी एकजण व्यवसाय करीत असेल व त्यापैकी एकजण वर्ग-2 चा अधिकारी किंवा त्या खालच्या पदावर काम करीत असल्यास व्यवसायाचे उत्पन्न आरक्षणाचा लाभ घेताना उत्पन्न म्हणून समजावयाचे आहे व नोकरी करीत असल्यापासुन जे उत्पन्न येईल ते वगळावयाचे आहे..	
(5) मालमत्ता धारक		
(अ) शेत जमीनधारक	(1) कमाल शेती धारणा संदर्भातील अधिनियमातील बागायत क्षेत्रधारणेच्या पात्र मर्यादेच्या 85 टक्के पर्यंत क्षेत्र धारण करणा-या व्यक्तींना उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती अथवा गट म्हणून गणले जाणार नाही.	—
	(2) ज्या व्यक्तींच्या धारण केलेल्या क्षेत्रात विहिर बागायत क्षेत्र आहे. त्या व्यक्तींबाबत असे विहिर बागायत क्षेत्र बागायत न धरता जिरायत धरले जाईल. कारण सर्व साधारणतः विहिरी मधून मुबलक स्वरूपात पाणी उपलब्ध होत नाही. म्हणून त्यांना उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/गट गणले जाणार नाही.	—
(ब) बागायतदार (क) रिकामी जागा किंवा नागरी भागातील इमारती किंवा नागरी भागाला जोडून असलेल्या भागातील इमारती धारकांना	कॉफी, चहा, रबर, आंबा, लिंबू वर्गीय व सफरचंदाचे बागायतदार इमारत ही रहिवास, औद्योगिक किंवा व्यापार कारणास्तव आणि अशा दोन किंवा दोनपेक्षा अधिक कारणास्तव वापरण्यात यावी.	मागील 3 वर्षांमध्ये प्रत्येक वर्षी रुपये 2 लाखांपेक्षा जास्त उत्पन्न असल्यास त्यांच्या मुला-मुलींना आरक्षण व इतर सोयी सवलती मिळणार नाहीत
(6) ग्रामीण बलुतेदार	ग्राम स्तरावरील बलुतेदार यांना वंशपरंपरागत उद्योग किंवा धंदा करणारी व्यक्ती समजण्यात येवून त्यांना उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/गट समजले जाणार नाही.	—
(7) हौशी आणि धंदेवाईक खेळाडू	हौशी खेळाडू आणि क्रीडा क्षेत्रातील धंदेवाईक खेळाडू व्यक्ती यांना उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती अथवा गट गणले जाणार नाही.	—

एम-190(सी)(500-4-00)-3

100-4-00)-1अ

5

F. No. 36033/2/2018-Estt.(Res.)
Government of India
Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions
Department of Personnel and Training
Establishment (Reservation-I) Section
*****

North Block, New Delhi
Dated June 8, 2018

To

The Chief Secretaries of all States / Union Territories

Subject:- Reservation for candidates from Other Backward Classes – Revision of Income Criteria and determining equivalence of posts in Central Public Sector Enterprises (CPSEs), Public Sector Banks, Public Financial Institutions, etc. with Posts in Government for establishing Creamy Layer criteria – regarding

Madam/ Sir,

I am directed to invite attention to this Department's Office Memorandum No. 36012/22/93-Estt,(SCT) dated 08.09.1993 which, inter-alia provided that sons and daughters of persons having gross annual income of Rs.1 lakh or above for a period of three consecutive years would fall within the 'creamy layer' and would not be entitled to get the benefit of reservation available to the Other Backward Classes.

2. The aforesaid limit of income for determining the creamy layer status was subsequently raised to Rs. 2.5 lakh, Rs. 4.5 lakh Rs. 6 lakh and Rs. 8 lakh vide this Department's O.M. No. 36033/3/2004-Estt.(Res.) dated 09.03.2004, O.M. No. 36033/3/2004-Estt. (Res.) dated 14.10.2008, O.M. No. 36033/1/2013-Estt.(Res.) dated 27.05.2013 and O.M. No. 36033/1/2013-Estt. (Res.) dated 13.09.2017, respectively.

3. This Department is in receipt of references seeking clarification on the status of equivalence and revision of income criteria, in Central Public Sector Enterprises (CPSEs) and Financial Institutions with posts in Government. In this regard, copies of the following Office Memorandums issued by Department of Public Enterprises, Department of Financial Services and this Department are enclosed for ready reference:

i) O.M. No. 36033/1/2013-Estt.(Res.) dated 13.09.2017 of this Department regarding revision of income criteria;
ii) O.M. No. DPE-GM-/0020/2014-GM-FTS-1740 dated 25.10.2017 of the Department of Public Enterprises on establishing equivalence of posts in Central Public Sector Enterprises (CPSEs) with Posts in Government for establishing Creamy Layer criteria; and
iii) O.M. No. 19/4/2017-Welfare dated 06.12.2017 of the Department of Financial Services on establishing equivalence of posts in respect of Public Sector Banks, Public Financial Institutions, Public Sector Insurance Companies.

4. It is requested to please bring the contents of the above mentioned O.M.s/ instructions to the notice of all concerned for information / compliance.

Yours faithfully,

R Saraswat

(Raju Saraswat)
Under Secretary to the Government of India
Telefax - 23092110

No. 36033/1/2013-Estt. (Res.)
Government of India
Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions
Department of Personnel &Training

North Block, New Delhi,
Dated: September 13, 2017

OFFICE MEMORANDUM

Subject: Revision of income criteria to exclude socially advanced persons/sections (Creamy Layer) from the purview of reservation for Other Backward Classes (OBCs)-reg.

The undersigned is directed to invite attention to this Department's Office Memorandum No. 36012/22/93-Estt. (SCT) dated 8th September, 1993 which, inter-alia, provided that sons and daughters of persons having gross annual income of ₹ 1 lakh or above for a period of three consecutive years would fall within the creamy layer and would not be entitled to get the benefit of reservation available to the Other Backward Classes. The aforesaid limit of income for determining the creamy layer status was subsequently raised to ₹ 2.5 lakh, ₹ 4.5 lakh and ₹ 6 lakh vide this Department's OM No. 36033/3/2004-Estt. (Res.) dated 09.03.2004, OM No. 36033/3/2004-Estt. (Res.) dated 14.10.2008 and OM No. 36033/1/2013-Estt. (Res.) dated 27.05.2013 respectively.

2. It has now been decided to raise the income limit from ₹ 6 lakh to ₹ 8 lakh per annum for determining the creamy layer amongst the Other Backward Classes. Accordingly, the expression "₹ 6 lakh" under Category VI in the Schedule to this Department's aforesaid O.M. dated 8th September, 1993 would be substituted by "₹ 8 lakh".

3. The provisions of this office memorandum have effect from 1st September, 2017.

4. All the Ministries/Departments are requested to bring the contents of this office memorandum to the notice of all concerned.

(Debabrata Das)
Under Secretary to the Government of India
Ph: 2304 0279

DPE-GM-/0020/2014-GM-FTS-1740

Government of India

Ministry of Heavy Industries & Public Enterprises

Department of Public Enterprises

Public Enterprises Bhavan,
Block No. 14, CGO Complex,
odhi Road, New Delhi-110 003.
Dated: 25 October, 2017

OFFICE MEMORANDUM

Subject: Establishing equivalence of posts in Central Public Sector Enterprises (CPSEs) with Posts in Government for establishing Creamy Layer criteria – regarding.

The undersigned is directed to refer to DoPT OM No. 41034/5/2014-Estt. (Res.) Vol. IV-Part dated 6th October, 2017 (copy enclosed), vide which the decision of the Government has been conveyed on the general principles for equivalence of posts in CPSEs with posts in Government for determination of creamy layer criteria in terms of DoPT O.M. No. 36012/22/93-Estt. (SCT) dated 08-09-1993 on the subject of reservation for Other Backward Classes (OBC) in civil posts and services under the Government of India.

2. As the pay pattern, perks and allowances of posts in Central Public Sector Enterprises (CPSEs) are completely different from the posts in Government, determination of exact equivalence of CPSEs posts with Group A, B, C & D level posts in Government is not feasible. However, in view of the Government decision referred to in DoPT OM dated 06-10-2017, for determination of creamy layer criteria in CPSEs, the general principle would be that all the Executive level posts in CPSEs i.e. Board level Executives and below Board level Executives which are managerial level posts, will be considered as "creamy layer" subject to the proviso that those Executives whose annual income as per criteria given in DoPT OM 08-09-1993 is less than Rs. 8 lakhs (as amended vide DoPT OM No. 36033/1/2013-Estt.(Res) dated 13-09-2017), will not fall under creamy layer criteria.

3. All administrative Ministries / Departments concerned with CPSEs are requested to bring the contents of this OM to the notice of CPSEs under their administrative control for compliance and issuing necessary orders in accordance with the principles approved by the Government for determination of Creamy Layer criteria in respect of posts in the CPSEs.

4. This issues with the approval of Hon'ble Minister (HI&PE).

Encl. As above

25/10/2017
(J. N. Prasad)
Director

No.19/4/2017-Welfare
Government of India
Ministry of Finance
Department of Financial Services
***

2nd Floor, Jeevan Deep Building,
Parliament Street, New Delhi, the 06th December, 2017

OFFICE MEMORANDUM

Subject: (i) Establishing equivalence of posts in PSUs, Banks, Insurance Institutions with posts in Government for establishing Creamy Layer Criteria.
(ii) Revision of income criteria to exclude socially advanced persons/sections (Creamy Layer) from the purview of reservation for Other Backward Classes (OBCs)-reg.

The undersigned is directed to refer to this Department's letter No.14/1/93-SCT(B) dated 28.9.1993 forwarding therewith DoP&T's O.M. dated 08.9.1993 regarding reservation for Other Backward Classes in civil posts and services under the Government of India. Category II C of Schedule to DoP&T's O.M. No.36012/22/93-Estt.(SCT) dated 08.9.1993 envisaged that equivalence will be established between the posts in PSUs, Banks, Insurance organizations etc. vis-à-vis posts in Government.

2. Government had recently examined the proposal for establishing equivalence of posts in Central Public Sector Undertakings (PSUs), Banks, Insurance Institutions with Posts in Government for establishing Creamy Layer criteria amongst Other Backward Classes. The Government has approved principles for determining the equivalence in respect of Public Sector Banks (PSBs), Public Financial Institutions (PFIs), Public Sector Insurance Companies (PSICs), as conveyed vide DoP&T's O.M. No.41034/5/2014-Estt.(Res.) Vol.IV-Part dated 06.10.2017 (copy enclosed), which inter-alia, provide as follows:

(a) Junior Management Scale-I of PSBs/PFIs/PSICs will be treated as equivalent to Group A in the Government of India and
(b) Clerks and Peons in PSBs/PFIs/PSICs will be treated as equivalent to Group C in the Government of India.

3. Further, the income limit for determination of creamy layer amongst the OBCs have been raised from Rs.6 lakhs to Rs.8 lakhs with effect from 01st September, 2017 vide DoP&T's O.M. No.36033/1/2013-Estt.(Res.) dated 13.9.2017 (copy enclosed).

4. The above instructions may please be brought to the notice of all concerned under your organisation for strict compliance under intimation to this Department.

5. This issues with the approval of Secretary(FS).

(Arun Kumar)
Under Secretary to the Government of India
Tel.:23748725

Encls. : As above.

अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या अधिक असलेल्या नाशिक ,धुळे ,यवतमाळ, चंद्रपूर, रायगड ,गडचिरोली ,नंदुरबार व पालघर या ८ जिल्हयांमध्ये जिल्हास्तरीय गट-क व गट-ड संवर्गातील पदांसाठी आरक्षण विहित करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : बीसीसी २०१८/प्र.क्र.१५३/१६-ब

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२.

दिनांक : २३ सप्टेंबर, २०२१.

वाचा:- १.शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-१०७२-J,दि.६ जून,१९७२

२. शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-११८७/प्र.क्र.२७७६/(सीआर-२९६/८७/१६-ब,दि.१५ ऑक्टोबर,१९८७

३.शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-१०९८/प्र.क्र.११६/९८/१६-ब,दि.२२ सप्टेंबर,१९९९

४.शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-२००१/३५३/प्र.क्र.१४/२०००/१६-ब,दि.१३ ऑगस्ट,२००२

५. शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-२०१५/प्र.क्र.१०२A/१५/१६-ब,दि.१९ जानेवारी,२०१६

६. शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग क्र.राआधो- ४०१९/प्र.क्र.३१/१६-अ, दि.१२ फेब्रुवारी,२०१९

७. शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-२०१८/प्र.क्र.५८१ए/१६-ब. दि.४ जुलै,२०१९

८. शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-२०२०/प्र.क्र.१५३-अे/१६-ब,दि. १२ जून,२०२०

९. शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.३८७/१६-ब, दि.६ जुलै,२०२१

प्रस्तावना-

महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधीसूचित जमाती, (विमुक्त जाती.) भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि इतर मागास वर्ग यांच्यासाठी) आरक्षण अधिनियम २००१ अनुसार राज्यात अनुसूचित जमातीसाठी ७% आरक्षण विहित केलेले आहे. परंतु,संदर्भाधिन १ ते ५ येथील शासन निर्णयांन्वये अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या अधिक असलेल्या नाशिक, धुळे, यवतमाळ, चंद्रपूर, रायगड, गडचिरोली, नंदुरबार व पालघर या ८

जिल्हयांमध्ये गट-क व गट-ड संवर्गातील पदांसाठी अनुसूचित जमातीचे वाढीव आरक्षण विहित करण्यात आलेले आहे. त्याबाबतचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे:-

जिल्हा	आरक्षण अधिनियम २००१ नुसार अनुसूचित जमातीसाठी नियमित आरक्षण	अनुसूचित जमातीसाठी वाढीव आरक्षण दिलेल्या शासन निर्णयाचा दिनांक	अनुसूचित जमातीसाठी वाढीव आरक्षण
नाशिक	७%	दि६.६.१९७२ . (संदर्भ क्र.१)	२२%
धुळे	७%		२२%
यवतमाळ	७%		१४%
चंद्रपूर	७%		१५%
रायगड(कुलाबा)	७%		९%
गडचिरोली	७%	दि१५.१०.१९८७ . (संदर्भ क्र.२)	१५%
		दि१३.८.२००२ (संदर्भ क्र.४)	२४
नंदुरबार	७%	दि२२.९.१९९९ . (संदर्भ क्र.३)	२२%
पालघर	७%	दि१९.०१.२०१६ . (संदर्भ क्र.५)	२२%

आदिवासी बहुल जिल्हयांमध्ये जिल्हास्तरीय संवर्गांमध्ये अनुसूचित जमातीस वाढीव आरक्षण देण्यासाठी, आरक्षणाची एकूण मर्यादा ५२% च्या मर्यादेत ठेवण्यासाठी , अन्य मागास प्रवर्गाचे आरक्षण काही प्रमाणात कमी करण्यात आले होते. त्यानंतर सामान्य प्रशासन विभागाच्या संदर्भ क्र.६ मधील दि.१२.२.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकांकरीता १०% आरक्षण व संदर्भ क्र.७ मधील दि.४.७.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास प्रवर्गाकरिता १३% आरक्षण विहित केल्यामुळे सद्य:स्थितीत आरक्षणाची एकूण मर्यादा ७५% झालेली आहे. तथापि,मा.सर्वोच्च न्यायालयाच्या दि.५ मे,२०२१ च्या निर्णयान्वये सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास प्रवर्गाचे १३% आरक्षण रद्द केले असल्यामुळे राज्यातील आरक्षणाची एकूण मर्यादा ६२% झाली आहे. त्याअनुषंगाने राज्यातील पालघर, धुळे, नंदुरबार, नाशिक, यवतमाळ, गडचिरोली, रायगड व चंद्रपूर या ८ आदिवासी बहुल जिल्हयात इतर मागासवर्ग प्रवर्ग तसेच विमुक्त जाती- भटक्या जमाती या प्रवर्गाची प्रचलीत आरक्षणाची टक्केवारी व प्रवर्गाची असलेली लोकसंख्या विचारात घेऊन यासंदर्भात उपाययोजना सुचविण्यासाठी मंत्रिमंडळास अहवाल सादर करण्याकरीता मा.मंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण यांच्या अध्यक्षतेखाली सामान्य प्रशासन विभागाच्या संदर्भ क्र.८ मधील दिनांक १२ जून, २०२० च्या शासन निर्णयान्वये गठीत केलेल्या समितीने केलेली शिफारस विचारात घेऊन अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या अधिक असलेल्या नाशिक ,धुळे ,यवतमाळ ,चंद्रपूर ,रायगड , गडचिरोली ,नंदुरबार व पालघर या ८ जिल्हयांमध्ये जिल्हास्तरीय गट-क व गट-ड संवर्गातील

पदांसाठी सुधारीत आरक्षण विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती. त्यानुसार शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय:

इंद्रा साहनी प्रकरणात मा.सर्वोच्च न्यायालयाने निश्चित केलेली आरक्षणाची ५०% ची मर्यादा तसेच आर्थिकदृष्ट्या मागास वर्गासाठी विहित करण्यात आलेल्या १०% आरक्षणाची मर्यादा पाळण्यासाठी अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या अधिक असलेल्या नाशिक, धुळे, यवतमाळ, चंद्रपूर, रायगड, गडचिरोली, नंदुरबार व पालघर या ८ जिल्हयांमध्ये जिल्हास्तरीय गट-क व गट-ड संवर्गातील पदांसाठी खालीलप्रमाणे सुधारीत आरक्षण विहित करण्यात येत आहे:-

जिल्हा	अनु. जाती	अनु. जमाती	विजा-अ	भज-ब	भज-क	भज-ड	विमाप्र	इमाव	ईडब्ल्यु एस	खुला
आरक्षण अधिनियम, २००१ अनुसार आरक्षण	१३%	७ %	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१९%	१०%	३८%
पालघर	१०%	२२%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१५%	१०%	३०%
नाशिक	१०%	२२%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१५%	१०%	३०%
धुळे	१०%	२२%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१५%	१०%	३०%
नंदुरबार	१०%	२२%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१५%	१०%	३०%
यवतमाळ	१२%	१४%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१७%	१०%	३४%
चंद्रपूर	१३%	१५%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१९%	१०%	३०%
गडचिरोली	१२%	२४%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१७%	१०%	२४%
रायगड	१२%	९ %	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१९%	१०%	३७%

२. वरीलप्रमाणे सुधारीत आरक्षणानुसार आदिवासी बहुल जिल्ह्यांकरीता सुधारीत बिंदुनामावली स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येईल.

३. सदर शासन निर्णय, निर्गमित केल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येईल.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक क्रमांक २०२१०९२३१६१५०६९५०७ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Rasik Ambadas Khadse

Digitally signed by Rasik Ambadas Khadse
Date: 2021.09.23 16:16:14 +05'30'

(र. अं. खडसे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

शासन निर्णय क्रमांकः बीसीसी -२०२१/ प्र.क्र.८३५/१६-ब

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरू चौक,

मंत्रालय, मुंबई -४०० ०३२.

दिनांक: २५ फेब्रुवारी, २०२२

वाचा:-

१. शासन परिपत्रक,सामन्य प्रशासन विभाग क्र.बीसीसी-२०१६/प्र.क्र.२२८ए/१६/१६-ब, दि.२९ मे,२०१७

२. शासन निर्णय क्रमांक,सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी- २०१८/प्र.क्र. ५८१ ए /१६-ब, दि.४ जुलै,२०१९

३. शासन परिपत्रक क्रमांकः बीसीसी -२०१६/ प्र. क्र. २२८A/ १८/१६-ब ,दि. २१ ऑगस्ट,२०१९

४. शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक: बीसीसी- २०२१/प्र.क्र.३८७ /१६-ब(ए), दि. ६जुलै,२०२१

५. शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभागा,क्रमांक: बीसीसी-२०१८/प्र.क्र.१५३/१६-ब, दि.२३ सप्टेंबर, २०२१

प्रस्तावना:-

छोट्या संवर्गामध्ये मागासप्रवर्गांची आरक्षणाची पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती कशी असावी याबाबत संदर्भ क्रमांक १ येथील दि.२९ मे,२०१७ च्या शासन परिपत्रकाद्वारे मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत.

संदर्भ क्र. ३ येथिल दि.२१ ऑगस्ट २०१९ च्या शासन परिपत्रकान्वये सामिजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागासवर्ग (एसईबीसी) व आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक (ईडब्ल्युएस) आरक्षणासह छोट्या संवर्गातील मागासवर्गीयांकरीता आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती विहित करण्यात आली आहे.

माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने सिव्हिल पिटीशन क्रमांक ३१३२/२०२० मध्ये दिनांक ५ मे , २०२१ रोजी दिलेल्या निर्णयास अनुसरून राज्यांच्या लोकसेवा मधील शासकीय/ निमशासकीय सेवेत सरळसेवा भरतीसाठी संदर्भ क्रमांक येथील दिनांक ४ जुलै २०१९ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेली बिंदूनामावली रद्द करून दिनांक ६ जुलै २०२१ च्या शासन निर्णयान्वये सुधारीत बिंदुनामावली विहित करण्यात आली आहे. संदर्भ क्र.६ येथील दि.२३ सप्टेंबर,२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या अधिक असलेल्या नाशिक, धुळे, यवतमाळ, चंद्रपूर, रायगड, गडचिरोली, नंदुरबार व पालघर या जिल्ह्यांमध्ये जिल्हास्तरीय गट क व गट ड संवर्गातील पदांसाठी सूधारित आरक्षण विहित करण्यात आले आहे.

उपरोक्त पार्श्वभूमीवर छोट्या संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबत संदर्भ क्र. ३ येथील दि. २१ ऑगस्ट,२०१९ च्या शासन परिपत्रकान्वये देण्यात आलेल्या सूचना अधिक्रमित करून सुधारीत सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.त्यास अनुसरून छोट्या संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबत खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती विहित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :-

राज्यातील बिगर आदिवासी जिल्ह्यांमधील सरळसेवेतील छोट्या संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती सोबत जोडलेल्या अनुसूची **अ** मध्ये व अनुसूचित जमातीकरीता वाढीव आरक्षण असलेल्या पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, यवतमाळ, रायगड, चंद्रपूर व गडचिरोली या आदिवासी बहुल जिल्हयांतील सरळसेवेतील छोटया संवर्गातील बिंदूनामावली मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती सोबत जोडलेल्या अनुसूची ब,क,ड,इ व ई मध्ये विहित करण्यात आली आहे.

२. राज्यातील बिगर आदिवासी जिल्ह्यांमधील व अनुसूचित जमातीकरीता वाढीव आरक्षण असलेल्या पालघर, नाशिक, धुळे, नंदुरबार, यवतमाळ, रायगड, चंद्रपूर व गडचिरोली या आदिवासी बहुल जिल्हयांमधील छोटया संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरतांना सरळसेवेच्या बाबतीत संदर्भ क्र.१ येथील दि.२९ मे,२०१७ च्या शासन परिपत्रकातील सूचना विचारात घेऊन सोबत जोडलेल्या अनुसूची अ.ब.क.ड.इ व ई प्रमाणे कार्यवाही करावी.

३. सदर शासन निर्णय सर्व प्रशासकीय विभागांनी त्यांच्या अधिपत्याखाली असलेल्या सर्व विभाग प्रमुखांच्या/ नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणावा.

४. सदरहू शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेताक २०२२०२२५१७२७०५४१०७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Rasik Ambadas Khadse

Digitally signed by Rasik Ambadas Khadse
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=General Administration Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=41d02a5c663d2c05d362d4847bea4a1874fda4e9cb60284fb102fd7b9b3891b3, cn=Rasik Ambadas Khadse
Date: 2022.02.25 17:29:10 +05'30'

(र. अं. खडसे)

अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

बिगर आदिवासी जिल्ह्यांसाठी छोट्या संवर्गातील आरक्षणाची पदे भरण्याबाबतची कार्यवाही

अनुसूची अ

(अजा-१३%,अज-७%,विजाअ-३%,भजब-२.५%, इमाव-१९%,भजक-३.५%, आदुघ-१०%,भजड-२%,विमाप्र-२%, अराखीव-३८%)

पद संख्या	६२ % आरक्षणा नुसार आरक्षित पदे	आरक्षणाच्या टक्केवारी नुसार येणारी प्रवर्गनिहाय पदे	अभिप्राय
१	०	०	आरक्षण अधिनियम कलम ३ (१) (घ) मधील तरतुदीनुसार एकाकी पदास आरक्षण लागू नाही.
२	१ (१.२४)	अजा-०.२६, अज- ०.१४,विजाअ-०.०६, भजब-०.०५, इमाव-०.३८, भजक- ०.०७, आदुघ-०.२०भजड-०.०४,विमाप्र-०.०४	प्रथम अजा,त्यानंतर बिंदुनामावलीच्या क्रमानुसार अज,विजा(अ),भज(ब),इमाव,भज(क), आदुघ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने
३	२ (१.८६)	अजा-०.३९, अज- ०.२१,विजाअ-०.०९, भजब-०.०७, इमाव-०.५७, भजक- ०.१०, आदुघ-०.३०,भजड-०.०६,विमाप्र-०.०६	१ ले पद अजा/अज आळीपाळीने, २ रे पद बिंदुनामावलीच्या क्रमानुसार विजा(अ),भज(ब),इमाव,भज(क), आदुघ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने
४	२ (२.४८)	अजा-०.५२, अज- ०.२८,विजाअ-१२, भजब-०.१०, इमाव-०.७६,भजक-०.१४, आदुघ-०.४०,भजड-०.०८,विमाप्र-०.०८	१ ले पद अजा/अज आळीपाळीने, २ रे पद बिंदुनामावलीच्या क्रमानुसार विजा(अ),भज(ब),इमाव,भज(क), आदुघ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने
५	३ (३.१०)	अजा-०.६५, अज- ०.३५,विजाअ-०.१५, भजब-०.१२, इमाव-०.९५, भजक- ०.१७, आदुघ-०.५०,भजड-०.१०,विमाप्र-०.१०	१ ले पद अजा/अज आळीपाळीने, २ रे पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क), भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने या ३ रे पद इमाव व आदुघ या क्रमाने आळीपाळीने
६	४ (३.७२)	अजा-०.७८, अज- ०.४२,विजाअ-१८, भजब-०.१५, इमाव-१.१४, भजक-०.२१, आदुघ-०.६०,भजड- ०.१२, विमाप्र-०.१२,	१ ले पद अजा/अज आळीपाळीने, २ रे पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) व भज(ड) या क्रमाने आळीपाळीने , ३ रे पद इमाव कायमस्वरूपी , ४ थे पद आदुघ व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने
७	४ (४.३४)	अजा-०.९१, अज-०.४९ ,विजाअ-०.२१, भजब-०.१७, इमाव-१.३३, भजक-०.२४,आदुघ-०.७०, भजड-०.१४, विमाप्र-०.१४	१ ले पद अजा/अज आळीपाळीने, २ रे पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) व भज(ड) या क्रमाने आळीपाळीने, ३ रे पद इमाव कायमस्वरूपी , ४ थे पद आदुघ व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने
८	५ (४.९६)	अज-१.०४, अज-०.५६ ,विजाअ-०.२४, भजब-०.२०, इमाव-१.५२, भजक-०.२८ आदुघ-०.८०,भजड-०.१६ ,विमाप्र-०.१६	१ पद अजा कायमस्वरूपी, २ रे पद अज कायमस्वरूपी, ३ रे पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ थे पद इमाव कायमस्वरूपी, ५ वे पद आदुघ कायमस्वरूपी.

९	६ (५.५८)	अजा-१.१७, अज- ०.६३,विजाअ-०.२७, भजब-०.२२, इमाव-१.७१, भजक- ०.३१, , आदुघ-०.९०भजड-०.१८,विमाप्र-०.१८	१ पद अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, २ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
१०	६ (६.२०)	अजा-१.३०, अज-०.७० ,विजाअ-०.३०, भजब-०.२५, इमाव-१.९०,भजक-०.३५, आदुघ-१.०० , भजड- ०.२०, विमाप्र- ०.२०	१ पद अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, २ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
११	७ (६.८२)	अजा-१.४३, अज- ०.७७,विजाअ-०.३३, भजब-०.२७, इमाव-२.०९,भजक-०.३८ , आदुघ-१.१०,भजड-०.२२ ,विमाप्र-०.२२,	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, २ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
१२	७ (७.४४)	अजा-१.५६, अज-०.८४ ,विजाअ-०.३६, भजब-०.३०, इमाव-२.२८,भजक-०.४२ , आदुघ-१.२०,भजड- ०.२४,विमाप्र-०.२४,	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ),भज(ब), ,भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, २ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
१३	८ (८.०६)	अजा-१.६९, अज-०.९१ ,विजाअ-०.३९, भजब-०.३२, इमाव-२.४७, भजक-०.४५ , आदुघ-१.३०,भजड-०.२६ ,विमाप्र-०.२६,	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) व भज(ब) या क्रमाने आळीपाळीने, १ पद भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, २ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
१४	९ (८.६८)	अजा-१.८२, अज- ०.९८,विजाअ-०.४२, भजब-०.३५, इमाव-२.६६, भजक-०.४९ , आदुघ-१.४०,भजड-०.२८ ,विमाप्र- ०.२८,	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ व भज(ब) या क्रमाने आळीपाळीने, १ पद भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ३ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
१५	९ (९.३०)	अजा-१.९५, अज-१.०५ ,बिजाअ-०.४५, भजब-०.३७, , इमाव-२.८५, भजक-०.५२ , आदुघ-१.५०,भजड-०.३० ,विमाप्र-०.३०	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) व भज(ब) या क्रमाने आळीपाळीने, १ पद भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ३ पदे इमाव कायमस्वरूपी, १ पद आदुघ कायमस्वरूपी.
१६	१० (९.९२)	अजा-२.०८, अज- १.१२,विजाअ-०.४८,भजब-०.४०, इमाव-३.०४ , भजक-०.५६ , , आदुघ-१.६०, भजड-०.३२,विमाप्र-०.३२	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) व भज(ब) या क्रमाने आळीपाळीने, १ पद भज(क) ,भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ३ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी.
१७	११ (१०.५४)	अजा-२.२१, अज-१.१९ ,विजाअ-०.५१, भजब-०.४२, , इमाव-३.२३, भजक- ०.५९, , आदुघ-१.७०, भजड-०.३४, विमाप्र-०.३४	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ), १ पद भज(क) ,१ पद भज(ब) , भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ३ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी

१८	११ (११.१६)	अजा-२.३४, अज- १.२६,विजाअ-०.५४, भजब-०.४५, , इमाव-३.४२, भजक- ०.६३, , आदुघ-१.८०,भजड-०.३६ ,विमाप्र-०.३६	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) , भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ३ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
१९	१२ (११.७८)	अजा-२.४७, अज-१.३३ ,विजाअ-०.५७, भजब-०.४७, इमाव-३.६१, भजक- ०.६६ , आदुघ-१.९०, भजड-०.३८ ,विमाप्र ०.३८	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) , भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२०	१२ (१२.४०)	अजा-२.६०, अज-१.४० ,विजाअ-०.६०, भजब-०.५०, , इमाव-३.८०, भजक- ०.७०, , आदुघ-२.०, भजड-०.४० ,विमाप्र-०.४०	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) , भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२१	१३ (१३.०२)	अजा-२.७३, अज-१.४७ ,विजाअ-०.६३, भजब-०.५२, इमाव-३.९९, भजक-०.७३ , आदुघ-२.१०, भजड-०.४२ ,विमाप्र-०.४२	२ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२२	१४ (१३.६४)	अजा-२.८६, अज-१.५४ ,विजाअ-०.६६, भजब-०.५५, इमाव-४.१८ भजक-०.७७ , आदुघ-२.२०, भजड-०.४४ ,विमाप्र- ०.४४	३ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२३	१४ (१४.२६)	अजा-२.९९, अज-१.६१ ,विजाअ-०.६९, भजब-०.५७, इमाव-४.३७, भजक- ०.८०, आदुघ-२.३०,भजड-०.४६ ,विमाप्र- ०.४६	३ पदे अजा कायमस्वरूपी, १ पद अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२४	१५ (१४.८८)	अजा-३.१२, अज- १.६८,विजाअ-०.७२, भजब-०.६०, इमाव-४.५६, भजक-०.८४ , आदुघ-२.४,भजड-०.४८,विमाप्र- ०.४८,	३ पदे अजा कायमस्वरूपी, २ पदे अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ४ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२५	१६ (१५.५०)	अजा-३.२५, अज-१.७५ ,विजाअ-०.७५, भजब-०.६२, इमाव-४.७५, भजक- ०.८७, आदुघ-२.५०,भजड-०.५० ,विमाप्र-०.५०	३ पदे अजा कायमस्वरूपी, २ पदे अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ५ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
२६	१६ (१६.१२)	अजा-३.३८, अज- १.८२,विजाअ-०.७८, भजब-०.६५, इमाव-४.९४, भजक- ०.९१, आदुघ-२.६,भजड-०.५२,विमाप्र-०.५२	३ पदे अजा कायमस्वरूपी, २ पदे अज कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ५ पदे इमाव कायमस्वरूपी, २ पदे आदुघ कायमस्वरूपी

२७	१७ (१६.७४)	अजा-३.५१, अज-१.८९ ,विजाअ-०.८१, भजब-०.६७, इमाव-५.१३, भजक- ०.९४, आदुघ-२.७०,भजड-०.५४ ,विमाप्र- ०.५४	३ पदे अजा कायमस्वरूपी. २ पदे अज [illegible] पद विजा(अ) कायमस्वरूपी. १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी .१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने, ५ पदे इमाव कायमस्वरूपी. [illegible] आदुघ कायमस्वरूपी
२८	१७ (१७.३६)	अजा-३.६४, अज-१.९६ ,विजाअ-०.८४, भजब-०.७०,इमाव-५.३२, भजक- ०.९८, आदुघ-२.८०,भजड-०.५६ ,विमाप्र- ०.५६	३ पदे अजा कायमस्वरूपी. २ पदे अज कायमस्वरूपी. १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी [illegible] पद भज(क) कायम[illegible] ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी .[illegible] विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने. ५ पदे इमाव कायमस्वरूपी. [illegible] आदुघ कायमस्वरूपी
२९	१८ (१७.९८)	अजा-३.७७, अज- २.०३,विजाअ-०.८७, भजब-०.७२, इमाव-५.५१, भजक- १.०१, आदुघ-२.९०,भजड-०.५८ ,विमाप्र-०.५८	४ पदे अजा कायमस्वरूपी. २ पदे अज कायमस्वरूपी. [illegible] पद विजा(अ) कायमस्वरूपी. १ पद भज(क) कायमस्वरूपी .१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी .१ पद [illegible] क्रमाने आळीपाळीने. ५ पदे इमाव कायमस्वरूपी. ३ पद आदुघ कायमस्वरूपी
३०	१९ (१८.६०)	अजा-३.९०, अज-२.१० .विजाअ-०.९०, भजब-०.७५, इमाव-५.७०, भजक- १.०५, आदुघ-३.०,भजड-०.६० ,विमाप्र- ०.६०	४ पदे अजा कायमस्वरूपी. [illegible] कायमस्वरूपी, १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी, १ पद भज(क) [illegible]रूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी .१ पद भज(ड) व विमा[illegible] क्रमाने आळीपाळीने. ६ पदे इमाव कायमस्वरूपी, ३ पद आदुघ कायमस्वरूपी
३१	१९ (१९.२२)	अजा-४.०३, अज-२.१७ .विजाअ-०.९३, भजब-०.७७, इमाव-५.८९, भजक-१.०८ , आदुघ-३.१०,भजड-०.६२ ,विमाप्र-०.६२	४ पदे अजा कायमस्वरूपी. २ पदे अज कायमस्वरूपी. १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी. [illegible] कायमस्वरूपी .१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी .१ पद भज(ड) व विमाप्र या क्रमाने आळीपाळीने. ६ पदे इमाव कायमस्वरूपी. ३ पदे आदुघ कायमस्वरूपी
३२	२० (१९.८४)	अजा-४.१६, अज-२.२४ ,विजाअ-०.९६, भजब-०.८०,इमाव-६.०८, भजक- १.१२, आदुघ-३.२०,भजड-०.६४ ,विमाप्र- ०,६४	४ पदे अजा कायमस्वरूपी. २ पदे अज कायमस्वरूपी. १ पद विजा(अ) कायमस्वरूपी. १ पद भज(क) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ब) कायमस्वरूपी ,१ पद भज(ड) कायमस्वरूपी व १ पद विमाप्र कायमस्वरूपी. ६ पदे इमाव कायमस्वरूपी. ३ पदे आदुघ कायमस्वरूपी

महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१ नुसार राज्यातील अकृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालये/ संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीबाबत.

महाराष्ट्र शासन

उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग

शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१९/प्र.क्र.९४/१९/विशि-१

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक :- ११ एप्रिल, २०२२.

संदर्भ:-

१) उच्च व तंत्र शिक्षण आणि सेवायोजन विभाग, शासन निर्णय क्र.एजीसी-१४९४/ (२९९१)/विशि-४, दि.२४.०४.१९९५.

२) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, शासन निर्णय क्र.२०१३/(४४७/१३)/विशि-१,दि.२२.०१.२०१४.

३) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, शासन निर्णय क्र.न्यायाप्र-२०१४/ (प्र.क्र.३२१/१४)/विशि-१, दि.१०.०४.२०१५ व दि.२४,०८.२०१५.

४) विधि व न्याय मंत्रालय, भारत सरकार यांचा The Central Educational Institutions (Reservation in Teacher's Cadre) Act, २०१९.

५) महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१.

६) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन अधिसूचना क्र.बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.८५८/१६-ब, दि.०१.०४.२०२२.

७) उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, शासन अधिसूचना समक्रमांक दि.०७.०४.२०२२.

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाने The Central Educational Institutions (Reservation in Teachers Cadre) Act, २०१९ अन्वये केंद्रीय विद्यापीठे व केंद्रीय शैक्षणिक संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण लागू केलेले आहे. राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमधील अध्यापक संवर्गातील सरळसेवा भरतीमधील विद्यमान आरक्षण धोरणानुसार, संबंधित अध्यापक संवर्गामध्ये विषयनिहाय आरक्षण लागू आहे. विषयनिहाय संवर्गाच्या लहान आकारामुळे सर्व आरक्षित प्रवर्गांना अध्यापक संवर्गामध्ये पर्याप्त प्रतिनिधित्व मिळत नाही. तसेच काही प्रकरणांमध्ये जेथे विषयनिहाय एकल पद आहे, तेथे आरक्षण लागू होत नाही. त्यानुषंगाने केंद्र शासनाचे सदर संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण राज्यात लागू करण्याकरीता लोकप्रतिनिधी तसेच अनेक संघटनांकडून विविध निवेदने राज्य शासनास प्राप्त झाली आहेत.

या पार्श्वभूमीवर केंद्र शासनाने विहित केलेल्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची राज्यात अंमलबजावणी करताना त्यांचा संबंध उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, कृषि विभाग, वैद्यकीय शिक्षण विभाग, शालेय शिक्षण विभाग, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग यांच्या अधिपत्याखालील

महाविद्यालयातील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये येणार असल्याने केंद्र शासनाने विहित केलेले संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण, राज्य शासनाचे प्रचलित आरक्षण धोरण तसेच यासंदर्भातील मा. न्यायालयाचे न्यायनिर्णय यांचा अभ्यास करून केंद्र शासनाने विहित केलेल्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने शासनास शिफारस करण्यासाठी मंत्रिमंडळ उपसमिती गठित करण्यात आली होती. सदर समितीची बैठक दि.२४.१२.२०२१ रोजी पार पडली. सदर बैठकीमध्ये प्रस्तुत संवर्गनिहाय आरक्षण राज्यातील शैक्षणिक संस्थांना लागू करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच त्यानुषंगाने याबाबतचा अधिनियम राज्य विधिमंडळाच्या सन २०२१ च्या हिवाळी अधिवेशनामध्ये पारित करण्यात आला आहे. तसेच सदर अधिनियम दि.०१.०४.२०२२ पासून राज्यात लागू करण्यात आला आहे. त्यानुसार राज्यातील अकृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालये/ संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये सदर संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण शासन अधिसूचना दि.०७.०४.२०२२ अन्वये लागू केले आहे. त्यानुषंगाने सदर आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

राज्यातील अकृषि विद्यापीठे व संलग्नित महाविद्यालये/ संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमधील संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहेत :-

अ) संवर्गनिहाय आरक्षणाची परिगणना :-

१) शासन अधिसूचना दि.०७.०४.२०२२ मध्ये विहित केलेल्या तरतुदीनुसार प्रत्येक विद्यापीठातील तसेच एकाच व्यवस्थापनाच्या नियंत्रणाखालील सर्व महाविद्यालयांतील अध्यापक संवर्गातील (समान वेतनश्रेणीतील) सर्व विषयांतील मंजुर पदे एकत्रित करण्यात यावीत.

२) संवर्गनिहाय आरक्षण हे संवर्गातील एकुण मंजूर पदांची संख्या विचारात घेऊन प्रचलित आरक्षण धोरणातील विहित टक्केवारीनुसार निश्चित करण्यात यावे. तसेच समांतर आरक्षणासंदर्भात शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

३) संवर्गातील एकूण मंजूर पदे व कार्यरत पदे विचारात घेऊन संवर्गाची बिंदुनामावली पदांच्या गोषवाऱ्यासह विहित नमुन्यात ठेवण्यात यावी. तद्नंतर महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१ नुसार संवर्गनिहाय आरक्षण हे संवर्गातील एकुण मंजूर पदांच्या संख्येस लागू होणार असल्याने त्याप्रमाणे बिंदुनामावलीची तपासणी करुन शासन निर्णय दि.१८.१०.१९९७ मधील तरतुदीनुसार रिक्त पदांचे प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित करण्यात यावे व सदर बिंदुनामावलीस सक्षम प्राधिकरणाची मान्यता घेणे बंधनकारक राहील.

ब) संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणानुसार भरतीप्रक्रिया राबविण्याबाबत :-

१) वरीलप्रमाणे रिक्त पदांचे प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित होऊन बिंदुनामावली अंतिम झाल्यावर त्यानुसार रिक्त पदे भरण्यासाठी शासनाच्या प्रचलित कार्यपध्दतीचा अवलंब करून जाहिरात प्रसिध्द करण्यात यावी.

२) सदर जाहिरातीमध्ये भरती करावयाच्या रिक्त पदांची प्रवर्गनिहाय पदसंख्या दर्शविण्यात यावी.

३) तसेच सदर जाहिरातीमध्ये कोणत्या विषयाची किती रिक्त पदे भरावयाची आहेत याची देखील एकूण संख्या दर्शविण्यात यावी.

४) सदर जाहिरातीच्या अनुषंगाने जाहिरातीत नमूद केलेल्या प्रवर्गांची पदे तसेच रिक्त पदांचे विषय विचारात घेऊन त्यानुसार पात्र असलेले सर्व उमेदवार अर्ज करू शकतील.

५) वरीलप्रमाणे अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर निवड प्रक्रियेबाबत प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

क) संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची अंमलबजावणी करण्याबाबतची कार्यपध्दती :-

(नमुना उदाहरणासह)

उदा. सहायक प्राध्यापक संवर्गात मंजूर असलेल्या एकूण ३० पदांपैकी १५ पदे कार्यरत असून १५ पदे रिक्त आहेत. सदर १५ रिक्त पदांपैकी १० पदे प्रत्यक्षात भरावयाची असून त्याबाबतचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे :-

प्रवर्ग	अनु. जाती (१३%)	अनु. जमाती (७%)	वि. जा (अ) (३%)	भ.ज. (ब) (२.५%)	भ.ज. (क) (३.५%)	भ.ज. (ड) (२%)	विमाप्र (२%)	इमाव (१९%)	ईडब्ल्यूएस (१०%)	अराखीव (३८%)	एकूण
एकूण मंजूर पदे	४	२	१	१	१	१	१	६	३	१०	३०
कार्यरत पदे	२	१	०	१	१	०	१	५	०	४	१५
रिक्त पदे	२	१	१	०	०	१	०	१	३	६	१५
रिक्त पदांपैकी प्रत्यक्ष भरावयाची पदे	१	१	१	०	०	०	०	१	२	४	१०

(वि.जा. (अ), भ.ज. (ब), भ.ज. (क) व भ.ज. (ड) या प्रवर्गांचे आरक्षण स्वतंत्र आहे. हे आरक्षण अंतर्गत परिवर्तनीय असल्याने सदर प्रवर्गांपैकी एखाद्या प्रगर्वाचा उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास प्रवर्गासाठीचे पद अदलाबदलीने भरता येते.)

१) भरती करावयाची विषयनिहाय पदे (उदा.) :-मराठी-०३, भूगोल-०२, गणित-०२, अर्थशास्त्र-०१, रसायनशास्त्र-०१, राज्यशास्त्र-०१.

२) गुणवत्ता यादी :-

विषय व प्राप्त गुण गुणवत्ता क्र.	मराठी	भूगोल	अर्थशास्त्र	रसायनशास्त्र	राज्यशास्त्र	गणित
१	**अराखीव - ९८***	**अनु. जाती- ९८.५***	इमाव- ९४	**ईडब्ल्यूएस- ९७#**	अराखीव - ९६	**भज (क)- ९९ ***
२	**इमाव- ९७@**	**ईडब्ल्यूएस- ९६#**	अराखीव - ९३	अनु. जमाती- ८८	अनु. जाती- ९५	**अनु. जमाती- ९८ ***
३	**अनु. जाती- ९६ ~**	इमाव- ९५	अनु. जाती- ९१	अराखीव - ८७	ईडब्ल्यूएस- ९३	ईडब्ल्यूएस- ९६
४	अराखीव - ९५	अनु. जमाती- ९४	इमाव- ९०	अनु. जमाती- ८२	इमाव- ९१	अराखीव - ९५
५	इमाव- ९३	अराखीव - ९२	ईडब्ल्यूएस- ८८	इमाव- ८१	**वि.जा. (अ)- ९०$**	इमाव- ९३
६	अराखीव - ९१	वि.जा. (अ)- ८९	अराखीव - ८५	भज (क)- ८०	अराखीव - ८९	अराखीव - ९०
७	ईडब्ल्यूएस- ९०	अराखीव - ८७	**अनु.जमाती- ८३&**	अराखीव - ७९	अनु. जमाती- ८८	इमाव- ८८
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-

३) निवड प्रक्रियेबाबत प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर उपरोक्तप्रमाणे विषयनिहाय गुणवत्ता यादी तयार करण्यात यावी व सदर गुणवत्ता यादीतील उमेदवाराचा गुणवत्ता क्रमांक/प्राप्त गुण व प्रवर्ग विचारात घेऊन तो ज्या विषयासाठी पात्र ठरेल त्या विषयाच्या रिक्त पदावर सदर उमेदवाराची निवड करण्यात यावी.

४) तथापि, अराखीव प्रवर्गातील पदावर गुणवत्तेवर निवड होणाऱ्या मागासवर्गीय उमेदवाराची आरक्षित पदावर गणना न करता त्यांची निवड अराखीव प्रवर्गात दर्शविण्यात यावी.

५) वरीलप्रमाणे भरती प्रक्रिया राबवून त्या-त्या प्रवर्गातील निवड केलेल्या उमेदवारास नियुक्ती आदेश देण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी.

६) उपरोक्त परिच्छेद "क" मधील अ.क्र.२ येथे नमुना उदाहरण म्हणून तयार करण्यात आलेल्या गुणवत्ता यादीनुसार प्रवर्गनिहाय अंतिम निवड यादी खालीलप्रमाणे असेल :-

अराखीव -४	
अ.क्र.	**विषय व प्राप्त गुण**
१	गणित-९९ (भ.ज.-क)*
२	भूगोल-९८.५ (अ.जा.)*
३	मराठी-९८ (अराखीव)*
४	गणित-९८ (अ.ज.)*
इडब्ल्यूएस-२	
१	रसायनशास्त्र-९७#
२	भूगोल- ९६#
इमाव-१	
१	मराठी-९७@
वि.जा. (अ) -१	
१	राज्यशास्त्र-९०$
अनु. जाती-१	
१	मराठी-९६~
अनु. जमाती-१	
१	अर्थशास्त्र-८३&

ड) आरक्षण धोरणातील बदलामुळे काही प्रवर्गातील पदे अतिरिक्त ठरण्याची शक्यता आहे. अशा प्रवर्गामध्ये सद्य:स्थितीत पद भरती करताना कोणत्याही संवर्गात कोणत्याही परिस्थितीत अध्यापक अतिरिक्त ठरणार नाहीत, याची खबरदारी घ्यावी. अतिरिक्त ठरल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी संबंधित व्यवस्थापनाची राहील. आरक्षण धोरणातील बदलामुळे एखाद्या प्रवर्गात अतिरिक्त ठरलेले अध्यापक त्या-त्या प्रवर्गातील पदे रिक्त झाल्यावर त्याच प्रवर्गातील बिंदुवर दर्शविण्यात यावे.

२. सदरहू शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभागाने दिलेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

३. सदरहू शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्र. २०२२०४१११७३१४५५१०८ असा आहे. सदर शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

AJIT MADHUKARRAO BAWISKAR

(अजित बाविस्कर)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

अनुसूचित जमातीचे जात वैधता प्रमाणपत्र सादर न केल्यामुळे/अवैध ठरल्यामुळे अधिसंख्य पदावर वर्ग करण्यात आलेल्या अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांना सेवा विषयक/ सेवा निवृत्ती विषयक लाभ मंजूर करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : बीसीसी २०१९/प्र.क्र.५८१ ए/१६-ब
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०००३२.
दिनांक : १४ डिसेंबर, २०२२.

वाचा :
१) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी २०१८/प्र.क्र.३०८/१६-ब, दि.२१ डिसेंबर, २०१९.
२) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी २०१९/प्र.क्र.५८१ अे/१६-ब, दि.१५ जून, २०२०.
३) शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी २०१८/प्र.क्र.३०८/१६-ब, दि.२७.११.२०२०
४) शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी २०१८/प्र.क्र.३०८/१६-ब, दि.२८.१०.२०२१
५) शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी २०१८/प्र.क्र.३०८/१६-ब, दि. १४.१०.२०२२

प्रस्तावना :

मा.सर्वोच्च न्यायालयाने सिव्हिल अपील क्र.८९२८/२०१५ व इतर याचिका यामध्ये दि.६.७.२०१७ रोजी दिलेल्या निर्णयाची राज्यात अंमलबजावणी करण्यासाठी निर्गमित करण्यात आलेल्या संदर्भाधीन दि.२१.१२.२०१९ च्या शासन निर्णयान्वये खालील अधिकारी व कर्मचाऱ्यांना तात्पुरत्या स्वरूपात ११ महिन्यांकरिता अथवा ते सेवेत राहिले असते तर ते ज्या दिनांकाला सेवानिवृत्त झाले असते त्या दिनांकापर्यंत यापैकी जे आधी घडेल तोपर्यंत अधिसंख्य पदावर वर्ग करण्यात आले आहे-

(अ) अनुसूचित जमातीचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरलेले अधिकारी / कर्मचारी

(ब) अनुसूचित जमातीचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरल्यानंतर विशेष मागासप्रवर्गाचे अथवा अन्य कोणत्याही मागासवर्गाचे जात वैधता प्रमाणपत्र सादर केलेले अधिकारी/ कर्मचारी

(क) अनुसूचित जमातीचा दावा सोडून दिलेले अधिकारी/ कर्मचारी

(ड)नियुक्तीनंतर जात प्रमाणपत्राच्या पडताळणीसाठी विहित मुदतीत जात पडताळणी समितीकडे प्रस्ताव सादर न केलेले अनुसूचित जमातीचे अधिकारी व कर्मचारी

(इ) ज्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांनी त्यांचे अनुसूचित जमातीचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरविण्याच्या जात पडताळणी समितीच्या निर्णयाच्या विरोधात माननीय न्यायालयात याचिका दाखल केल्या असतील मात्र त्यांच्या प्रकरणी माननीय उच्च न्यायालयाने किंवा माननीय सर्वोच्च न्यायालयाने जात प्रमाणपत्र अवैध ठरविण्याच्या समितीच्या निर्णयास कोणतीही स्थगिती दिली नसेल असे अधिकारी व कर्मचारी

ज्या अधिकारी व कर्मचाऱ्यांचे अनुसूचित जमातीचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरल्यामुळे त्यांना दि.२१.१२.२०१९ च्या शासन निर्णयापुर्वीच सेवेतून कमी करण्यात आले होते त्यांनाही अधिसंख्य पदावर रूजू करून घेण्यात आले.

अधिसंख्य पदावर वर्ग करण्यात आलेल्या अधिकारी/कर्मचाऱ्यांच्या अधिसंख्य पदावरील नियुक्त्यांना संदर्भ क्र.३, ४ व ५ येथील दि.२७.११.२०२०, दि.२८.१०.२०२१ व दि. १४.१०.२०२२ च्या शासन निर्णयान्वये वेळोवेळी मुदतवाढ देण्यात आली आहे.

अधिसंख्य पदावर वर्ग केलेल्या अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांना अनुज्ञेय करावयाच्या सेवा विषयक/ सेवा निवृत्ती विषयक लाभांबाबत सविस्तर अभ्यास करुन शासनास शिफारशी करण्यासाठी संदर्भाधीन दि.१५.६.२०२० च्या शासन निर्णयान्वये तत्कालिन मंत्री, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण यांचे अध्यक्षतेखाली अभ्यास गटाची स्थापना करण्यात आली. सदर अभ्यास गटाच्या शिफारशी मा.मंत्रिमंडळाच्या दि.२९.११.२०२२ च्या बैठकीत निर्णयार्थ सादर करण्यात आल्या. मंत्रिमंडळाच्या निर्णयानुसार अधिसंख्य पदावर वर्ग केलेल्या अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांना खालील सेवा विषयक व सेवा निवृत्ती विषयक लाभ अनुज्ञेय करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :

अनुसूचित जमातीचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरल्यामुळे ज्या शासकीय अधिकारी/ कर्मचारी यांना अधिसंख्य पदावर वर्ग केले आहे अशा अधिसंख्य पदावरील अधिकारी व कर्मचारी यांना सेवा विषयक तसेच सेवा निवृत्तीचे लाभ देण्यात यावेत. यामध्ये पदोन्नती व अनुकंपा धोरण याचा लाभ मिळणार नाही.

---- . . . -

२. अधिसंख्य पदावर कार्यरत शासकीय अधिकारी व कर्मचारी यांना मानवतावादी दृष्टीकोनातून व त्यांनी केलेल्या सेवेचा विचार करुन १ दिवसाचा तांत्रिक खंड देऊन पुन्हा ११ महिन्यांच्या कालावधीकरीता त्यांच्या सेवा सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापर्यंत सुरु ठेवाव्यात.

३. अनुसूचित जमातीचे जात प्रमाणपत्र अवैध ठरल्यामुळे संबंधित अधिकारी/ कर्मचाऱ्यांना अधिसंख्य पदावर वर्ग करण्यात आले आहे. त्यामुळे रिक्त झालेली अनुसूचित जमातीची पदे भरण्यासाठी संबंधित विभागांनी एक कालबद्ध कार्यक्रम आखून विशेष भरती मोहिम राबवावी. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या अखत्यारीतील पदे भरण्याची कार्यवाही दि.३१ डिसेंबर, २०२३ पर्यंत पूर्ण करावी. गट-क व गट-ड मधील पदे भरण्याची कार्यवाही दि.३१ जुलै, २०२३ पर्यंत पूर्ण करावी. शासन निर्णय निर्गमित झाल्यापासून महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगास एक महिन्यात मागणीपत्र पाठवावे. गट-क आणि गट-ड ची पदे भरण्यासाठी शासन निर्णय निर्गमित झाल्यापासून एक महिन्यात जाहिरात प्रसिद्ध करावी.

४. सर्व प्रशासकीय विभागांनी त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या सर्व क्षेत्रिय कार्यालयांना व आस्थापनांना सदर शासन निर्णयाची प्रत महाराष्ट्र शासनाच्या संकेतस्थळावरुन उपलब्ध करुन घेऊन त्याप्रमाणे तात्काळ कार्यवाही करण्याच्या सूचना त्यांच्या स्तरावरुन स्वतंत्रपणे द्याव्यात.

५. सदरहू शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०२२१२१४१७५२५९०५०७ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ARCHANA J
TAMORE

(अर्चना तामोरे)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१) मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मुंबई
२) मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३) मा.उप मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/ सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४) मा.सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव
५) मा.विरोधी पक्ष नेता, विधान परिषद

---- शेपी -

राज्यात शासन सरळसेवा पदभरतीमध्ये समांतर आरक्षणाची काटेकोर अंमलबजावणी करणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : राआधो ४०२४/प्र.क्र.१४ /१६-अ
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा रोड,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक - २५ जानेवारी, २०२४

वाचा : १) सामान्य प्रशासन विभाग, शा.परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०९७/प्र.क्र.३१/९८/१६ अ, दि.१६.०३.१९९९
२)सामान्य प्रशासन विभाग, शा.परिपत्रक क्र. न्याप्र २००७/स.न्या./प्र.क्र.१०३(भाग-३),१६अ,दि.१९.१०.२००७
३) सामान्य प्रशासन विभाग, शा.परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०१२/प्र.क्र.१६/१२/१६ अ, दि.१३.०८.२०१४
४) सामान्य प्रशासन विभाग, शा परिपत्रक क्र. संकीर्ण १११४/प्र.क्र.२५२/१६ अ, दि.२०.०७.२०१५
५) सामान्य प्रशासन विभाग, शा.परिपत्रक क्र. संकीर्ण १११४/प्र.क्र.२५५/१६ अ, दि.३.१०.२०१६
४) सामान्य प्रशासन विभाग, शा.शुध्दीपत्रक क्र. संकीर्ण १११८/प्र.क्र.३९/१६ अ, दि.१९.१२.२०१८
५) महिला व बाल विकास विभाग, शा.निर्णय क्र. अनाथ २०१८/प्र.क्र.१८२/का.३, दि.२३.०८.२०२१

परिपत्रक :

राज्यात शासन सेवेत सरळसेवा भरतीसाठी मागासवर्गीयांसाठी आरक्षण धोरण लागू आहे. हे आरक्षण सामाजिक आरक्षण असून त्याला उभे आरक्षण (Vartical Reservation) म्हटले जाते. त्याचप्रमाणे काही विशेष घटकांना सुध्दा आरक्षण ठेवण्यात आले आहे. त्याला समांतर किंवा आडवे आरक्षण (Horizontal Reservation) असे म्हटले जाते.

२. सद्य:स्थितीत राज्यात शासन सेवेत सरळसेवा भरतीसाठी असलेले सामाजिक व समांतर आरक्षणाची टक्केवारी खालीलप्रमाणे आहे-

अ.क्र.	सामाजिक आरक्षण	टक्केवारी
१	अनुसूचित जाती	१३ %
२	अनुसूचित जमाती	७ %
३	विमुक्त जाती (अ)	३ %
४	भटक्या जमाती (ब)	२.५ %
५	भटक्या जमाती (क)	३.५ %
६	भटक्या जमाती (ड)	२ %
७	विशेष मागास प्रवर्ग	२ %
८	इतर मागास प्रवर्ग	१९ %
९	आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक	१० %
	एकूण आरक्षण	६२ %
	खुला/अराखीव प्रवर्ग	३८ %

अ.क्र.	समांतर आरक्षण	टक्केवारी
१	महिला	३० %
२	माजी सैनिक (फक्त क व ड च्या पदांवर)	१५ %
३	दिव्यांग	४ %
४	खेळाडू	५ %
५	प्रकल्पग्रस्त (फक्त क व ड च्या पदांवर)	५%
६	भूकंपग्रस्त (फक्त क व ड च्या पदांवर)	२%
७	पदवीधर अंशकालीन (फक्त क व ड च्या पदांवर)	१०%
८	अनाथ	१%
	एकूण आरक्षण	७२ %

३. मा.उच्च न्यायालय मुंबई खंडपीठ औरंगाबाद यांनी रिट याचिका क्र.४०६७/१९९८ प्रकरणी, मा.सर्वोच्च न्यायालयाने अनिलकुमार गुप्ता वि. उत्तर प्रदेश राज्य आणि इतर या प्रकरणी दिलेल्या न्यायनिर्णयास अनुसरुन समांतर आरक्षणाबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याचे आदेश दिले. त्यानुसार संदर्भ क्र.१ अन्वये दि.१६.०३.१९९९ रोजी समांतर आरक्षणासाठी कप्पीकृत समांतर आरक्षण (Compartmental Horizontal Reservation) धोरण लागू करण्यात आले. तद्नंतर संदर्भ क्र. २ येथील दि.१९.१०.२००७ अन्वये दिव्यांग (अपंग) व महिला व बालविकास विभागाच्या संदर्भ क्र. ३ येथील दि.२३.८.२०२१ अन्वये अनाथ या घटकास, कप्पीकृत समांतर आरक्षणाऐवजी एकूण समांतर आरक्षण धोरण (Overall Horizontal Reservation) लागू करण्यात आले.

४. समांतर आरक्षण धोरणाची कार्यपध्दती ही या विभागाकडून दि.१६.३.१९९९ नुसार निश्चित करण्यात आली आहे. तसेच त्यात दि.१३.८.२०१४ व दि.१९.१२.२०१८ अन्वये काही सुधारणा करण्यात आल्या आहेत. तसेच दि.३.१०.२०१६ अन्वये विशेष घटकांसाठी समांतर आरक्षण धोरण लागू करण्याबाबतची कार्यपध्दती व अंमलबजावणी यासंदर्भात संबंधित प्रशासकीय विभाग/कार्यासने घोषित करण्यात आले आहेत. (उदा. महिला व अनाथ आरक्षण हे महिला व बाल विकास विभाग, खेळाडू आरक्षण शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग इत्यादी.)

५. संदर्भ क्र. १ येथील शासन निर्णयातील परिच्छेद ४ अन्वये, समांतर आरक्षणाची पदे भरण्यासाठी, पदे निश्चित करताना तसेच भरतीची जाहिरात देताना त्या जाहिरातीत केवळ सामाजिक आरक्षणाची पदसंख्याच नमूद न करता सामाजिक आरक्षणाच्या प्रत्येक प्रवर्गामध्ये (उभे आरक्षण जसे अ.जा, अ.ज, वि.ज(अ), भ.ज(ब), भ.ज(क), भ.ज(ड), वि.मा.प्र, इ.मा.व, ईडब्ल्यूएस आणि खुला/अराखीव प्रवर्ग) विशेष आरक्षणानुसार येणाऱ्या राखीव पदांची संख्या सुध्दा निर्देशित करण्याबाबत स्पष्ट नमूद केले आहे. तसेच सर्व नियुक्ती प्राधिकारी यांनी सदर कार्यध्दतीनुसार कार्यवाही करण्याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत.

६. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अथवा दुय्यम निवडमंडळ अथवा नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांमार्फत विहित कार्यपध्दतीने राबविण्यात येणाऱ्या सरळसेवा भरतीप्रक्रियांसाठी मागणीपत्रात सामाजिक आरक्षणाची निश्चिती योग्य प्रकारे करण्यात आली आहे किंवा कसे याबाबत मागासवर्ग कक्षांकडून तपासणी करण्यात येते. सामाजिक आरक्षण निश्चितीनंतर, समांतर आरक्षणाची गणना ही भरावयाच्या रिक्त पदांवर करण्यात येते. ज्या विशेष घटकासाठी समांतर आरक्षण लागू करण्यात आले आहे, त्या संबंधित प्रशासकीय विभाग/कार्यासने अथवा मागासवर्ग कक्ष यांच्यामार्फत समांतर आरक्षण तपासण्यात अनावश्यक कालापव्यय टाळण्यासाठी सामाजिक आरक्षणानुसार भरावयाच्या रिक्त पदे काढून दिल्यानंतर, रिक्त पदांवर समांतर आरक्षणाच्या विहित टक्केवारीनुसार एकूण अथवा कप्पीकृत पध्दतीने समांतर आरक्षणाच्या पदांची गणना करुन, संबंधित प्रशासकीय विभाग / नियुक्ती प्राधिकारी यांनी खातरजमा करणे आवश्यक आहे. तसेच त्यानुसार मागणीपत्रात/ जाहिरातीत समांतर आरक्षणानुसार उपलब्ध पदे नमूद करणे बंधनकारक आहे.

७. समांतर आरक्षणसंदर्भातील अनुसरावयाची कार्यपध्दती व त्या बाबतच्या मार्गदर्शक सूचना शासकीय/निमशासकीय सेवा, मंडळे / महामंडळे/नगरपालिका/महानगरपालिका/जिल्हा परिषदा/ शासकीय अनुदानप्राप्त संस्था/ विद्यापीठे / सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादींना लागू आहे. तथापि, विविध न्यायालयीन प्रकरणे तसेच निवेदने या माध्यमातून समांतर आरक्षणाची पदे भरण्यात येत नसल्याबाबत अथवा समांतर आरक्षण धोरणाची अंमलबजावणी योग्य प्रकारे होत नसल्याची बाब निदर्शनास येते.

८. सदर बाब विचारात घेता, शासन या परिपत्रकान्वये शासन सेवेत सरळसेवा पदभरती करताना, सामाजिक आरक्षण निश्चितीनंतर, समांतर आरक्षणाची पदे विहित टक्केवारीनुसार आरक्षित ठेवून सदर पदांवर खालील कार्यपध्दतीनुसार पदभरती करण्याबाबत प्रशासकीय विभाग तसेच संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी/ आस्थापना यांनी काटेकोर अंमलबजावणी करण्याबाबत निर्देश देण्यात येत आहे. त्यानुसार समांतर आरक्षणाची पदे राखून ठेवण्याबाबत तसेच नियुक्तीबाबत खालील कार्यपध्दतीनुसार अंमलबजावणी करण्याबाबत दक्षता घ्यावी.

१) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील पदभरती प्रक्रियांमध्ये महिला, अनाथ, दिव्यांग, माजी सैनिक, खेळाडू या आरक्षणांसाठी उक्त तक्त्यात नमूद केलेल्या प्रमाणात टक्केवारीनुसार पदे राखून ठेवावीत.

२) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेबाहेरील पदभरती प्रकियांमध्ये महिला, अनाथ, दिव्यांग, माजी सैनिक, खेळाडू आरक्षणांसह प्रकल्पग्रस्त, भूकंपग्रस्त, पदवीधर अंशकालीन या घटकांसाठी उक्त तक्त्यात नमूद केल्यानुसार पदे आरक्षित ठेवावी.

३) दिव्यांग व अनाथ आरक्षण वगळता अन्य समांतर आरक्षण घटकांसाठी कप्पीकृत समांतर आरक्षण धोरण अवलंबण्यात यावे. रिक्त पदांच्या प्रमाणात समांतर आरक्षणाच्या घटक निहाय टक्केवारीनुसार त्या त्या सामाजिक प्रवर्गात पदे राखून ठेवण्यात यावी.

४) दिव्यांग व अनाथ आरक्षणासाठी एकूण समांतर आरक्षण धोरणानुसार भरावयाच्या एकूण रिक्त पदांवर अनुक्रमे ४ टक्के व १ टक्का या प्रमाणात पदे राखून ठेवावीत. ती स्वतंत्र दर्शविण्यात यावीत. मात्र निवड झालेल्या उमेदवारांना ते ज्या सामाजिक अथवा खुल्या प्रवर्गातील असतील त्या सामाजिक/खुल्या प्रवर्गात सामावून घेण्यात यावे.

५) समांतर आरक्षणासाठी राखीव असलेल्या जागांवर नियुक्तीसाठी खालील कार्यपध्दती अनुसरण्यात यावी-

अ) प्रथम टप्पा- खुल्या प्रवर्गातील (अराखीव पदे) उमेदवारांची गुणवत्तेच्या निकषानुसार निवड यादी तयार करावी. या यादीत खुल्या प्रवर्गात गुणवत्तेच्या आधारावर मागासवर्गीय उमेदवारांचाही (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, वि.जा., भ.ज., वि.मा.प्र., इ.मा.व., ईडब्ल्यूएस) समावेश होईल. या यादीत समांतर आरक्षणानुसार उमेदवारांची संख्या पर्याप्त असेल तर कोणताही प्रश्न उद्भवणार नाही आणि त्यानुसार पदे भरावीत. जर या यादीत समांतर आरक्षणानुसार आवश्यक उमेदवारांची संख्या पर्याप्त नसेल तर समांतर आरक्षणाची पदे भरण्याकरीता सदर यादीतील आवश्यक पर्याप्त संख्येइतके शेवटचे उमेदवार वगळून पात्र उमेदवारांपैकी आवश्यक पर्याप्त संख्येइतके समांतर आरक्षणामधील गुणवत्तेनुसार पात्र उमेदवार घेणे आवश्यक आहे.

ब) दुसरा टप्पा- त्यानंतर प्रत्येक सामाजिक आरक्षणाच्या प्रवर्गातील उमेदवारांच्या निवड याद्या तयार कराव्यात. (जे उमेदवार यापूर्वीच टप्पा "अ" मध्ये सामील झाले असतील त्यांना या यादीतून वगळावे.

क) तिसरा टप्पा- वरील "ब" नुसार तयार करण्यात आलेल्या याद्यांमध्ये सामाजिक आरक्षणातील (Social Reservation) प्रत्येक प्रवर्गाच्या विहित टक्केवारीनुसार "अ" येथे विशद केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार समांतर आरक्षणाचे पुरेसे उमेदवार समाविष्ट करावेत. मात्र असे करताना सामाजिक प्रवर्गांतर्गत रहावे.

६) समांतर आरक्षण हे सामाजिक आरक्षणांतर्गत असून, सामाजिक आरक्षणावर वाढीव म्हणून गणण्यात येऊ नये.

७) समांतर आरक्षण एका सामाजिक आरक्षण प्रवर्गातून दुसऱ्या सामाजिक आरक्षण प्रवर्गात स्थलांतरीत करता येणार नाही. एका सामाजिक आरक्षणांतर्गत समांतर आरक्षणासाठी घटकनिहाय राखून ठेवण्यात आलेल्या जागेवर सुयोग्य उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास, सदर पदे संबंधित समांतर आरक्षण घटकासाठी निश्चित केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब करुन, त्या त्या सामाजिक प्रवर्गात गुणवत्तेवर देण्याबाबत कार्यवाही करण्यात यावी.

९. शासन सेवेत सरळसेवा भरतीसाठी समांतर आरक्षण अंमलबजावणीसाठी संबंधित प्रशासकीय विभागांनी दिलेल्या सूचनांनुसार वरीलप्रमाणे काटेकोरपणे कार्यवाही संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी यांनी करावी.

१०. प्रत्येक पदभरतीवेळी भरावयाच्या रिक्त पदांवर समांतर आरक्षणातील सर्व घटकांसाठी विहित केलेल्या प्रमाणानुसार पदे दर्शविण्यात येतील याची खातरजमा नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी करणे आवश्यक आहे.

११. सदर आदेश शासकीय/ निमशासकीय सेवा, मंडळे / महामंडळे/ नगरपालिका/ महानगरपालिका/ जिल्हा परिषदा/ शासकीय अनुदानप्राप्त संस्था/ विद्यापीठे / सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादींना लागू आहे.

१२. प्रस्तुत शासन परिपत्रक सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी आपल्या नियंत्रणाखालील सर्व आस्थापना / नियुक्ती प्राधिकारी /विभाग प्रमुख / कार्यालय प्रमुख यांच्या निदर्शनास आणावे व समांतर आरक्षण कार्यान्वित करण्यात येत असल्याबाबत दक्षता घ्यावी.

१३. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२४०१२५१२४८२१४६०७ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ASHOK MAHADEO CHEMTE

Digitally signed by ASHOK MAHADEO CHEMTE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT,
2.5.4.20=[illegible],
postalCode=[illegible], st=Maharashtra,
serialNumber=[illegible],
cn=ASHOK MAHADEO CHEMTE
Date: 2024.01.25 12:50:23 +05'30'

(अ.म.चेमटे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. विरोधीपक्ष नेता, महाराष्ट्र विधानसभा/ विधानपरिषद,महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय,मुंबई.
२. मा. सर्व सन्माननिय विधानसभा/ विधानपरिषद,व संसद सदस्य महाराष्ट्र राज्य
३. मा. राज्यपालांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबारहिल, मुंबई.
४. मा. मुख्यमंत्र्यांचे अप्पर मुख्य सचिव/ प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
५. महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, (विधान परिषद) विधानभवन, मुंबई.
६. प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, (विधान सभा) विधानभवन, मुंबई.
७. शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव.
८. महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र-१, मुंबई,
९. महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र-२, नागपूर,
१०. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
११. प्रबंधक, मा.उच्च न्यायालय, मुळ न्याय शाखा, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
१२. प्रबंधक, मा.उच्च न्यायालय, अपिल शाखा, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
१३. प्रबंधक, मा. महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
१४. प्रबंधक, मा. लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त, मुंबई.
१५. सर्व विभागीय आयुक्त/सर्व जिल्हाधिकारी /उप विभागीय अधिकारी (प्रांत अधिकारी)/ सर्व तालुका दंडाधिकारी तथा तहसिलदार, महाराष्ट्र राज्य.
१६. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र राज्य.
१७. सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई.
१८. उप सचिव (आस्थापना शाखा), सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१९. सर्व मंत्री/राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
२०. मा. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
२१. सचिव, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई.
२२. सचिव, राज्य माहिती आयोग, मुंबई.
२३. सरकारी वकील, उच्च न्यायालय, मुळ शाखा व अपील शाखा, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर,
२४. सरकारी वकील, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर,
२५. सर्व महानगरपालिकांचे आयुक्त,
२६. सर्व मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा/नगरपालिका,
२७. विधिमंडळ ग्रंथालय, महाराष्ट्र विधानभवन, मुंबई
२८. सर्व महामंडळे, मंडळे आणि सार्वजनिक उपक्रम यांचे व्यवस्थापकीय संचालक,
२९. सर्व मान्यताप्राप्त राजकीय पक्षांची मध्यवर्ती कार्यालये, महाराष्ट्र राज्य,
३०. निवड नस्ती/कार्यासन १६-अ.

----॥ नैनी ॥

ईएसबीसी/एसईबीसी आरक्षण रद्द झाल्याने
अधिसंख्य पदावर नियुक्ती देण्यात
आलेल्या उमेदवारांना जातवैधता
प्रमाणपत्राची आवश्यकता नसल्याची
पुष्टी मिळणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक : संकीर्ण-२०२३/प्र.क्र.५२/१६-क
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : ३१ ऑगस्ट, २०२३.

संदर्भ :- १. महाराष्ट्र अधिसंख्य पदांची निर्मिती व निवड केलेल्या उमेदवारांची नियुक्ती अधिनियम, २०२२ (सन २०२२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.४५)

२. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्र.बीसीसी ११२२/प्र.क्र.१२८/१६-ब, दि.२१.९.२०२२

३. महाराष्ट्र अधिसंख्य पदांची निर्मिती व निवड केलेल्या उमेदवारांची नियुक्ती (सुधारणा) अधिनियम, २०२२

४. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय क्र.बीसीसी ११२२/प्र.क्र.१२८/१६-ब, दि.३१.१.२०२३

प्रस्तावना :-

मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दि.०५.०५.२०२१ रोजी सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास प्रवर्ग (एसईबीसी) आरक्षण अधिनियम, २०१८ अवैध ठरवून मराठा आरक्षण रद्द केल्यामुळे शैक्षणिक व सामाजिकदृष्ट्या मागासवर्ग (ईएसबीसी) आरक्षण अधिनियम, २०१४ व सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास प्रवर्ग (एसईबीसी) आरक्षण अधिनियम, २०१८ अनुसार दि.०९.०९.२०२० पूर्वी अंतिम निवड झालेल्या/ अंतिम शिफारस झालेल्या परंतू नियुक्ती मिळू न शकलेल्या सर्व प्रवर्गाच्या उमेदवारांसाठी महाराष्ट्र अधिसंख्य पदांची निर्मिती व निवड केलेल्या उमेदवारांची नियुक्ती अधिनियम, २०२२ व महाराष्ट्र अधिसंख्य पदांची निर्मिती व निवड केलेल्या उमेदवारांची नियुक्ती (सुधारणा) अधिनियम, २०२२ पारीत करण्यात आला आहे. त्यानुसार १५५३ अधिसंख्य पदांवरील पात्र उमेदवारांना नियुक्ती देणेबाबतच्या सूचना संदर्भाधीन क्र.२ व क्र.४ येथील शासन निर्णयान्वये संबंधित विभागांना देण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, ईएसबीसी व एसईबीसी प्रवर्गातून अधिसंख्य पदावर नियुक्त झालेल्या उमेदवारांकडे जातवैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याची मागणी संबंधित विभाग/अधिनस्त कार्यालयांकडून होत आहे. याबाबत संबंधित मंत्रालयीन विभाग/अधिनस्त कार्यालये यांना सूचना देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन आहे.

परिपत्रक-

उपरोक्त संदर्भाधीन क्र. १ व क्र. ३ येथील अधिनियमान्वये एकूण १५५३ अधिसंख्य पदे निर्माण करून अधिसंख्य पदांवरील पात्र उमेदवारांना नियुक्ती देणेबाबतच्या सूचना संदर्भाधीन क्र.२ व क्र.४ येथील शासन निर्णयान्वये संबंधित विभागांना देण्यात आलेल्या आहेत. अधिसंख्य पदावर नियुक्ती देण्यात आलेल्या १५५३ उमेदवारांपैकी काही उमेदवारांची नियुक्ती शैक्षणिक व सामाजिकदृष्ट्या मागास वर्ग (ईएसबीसी) व सामाजिक व शैक्षणिकदृष्टया मागास वर्ग (एसईबीसी) प्रवर्गातून झालेली आहे. ईएसबीसी आरक्षण अधिनियम, २०१४ हा अधिनियम निरसित करुन एसईबीसी आरक्षण अधिनियम, २०१८ पारित करण्यात आला आहे. तथापि, मा.सर्वोच्च न्यायालयाने सिव्हिल अपील क्र.३१२३/२०२० मध्ये दि.०५.०५.२०२१ रोजी दिलेल्या निर्णयान्वये एसईबीसी आरक्षण रद्द केले आहे. सद्यःस्थितीत एसईबीसी आरक्षण अस्तित्वात नाही. त्यामुळे शैक्षणिक व सामाजिकदृष्ट्या मागास वर्ग (ईएसबीसी) व सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास (एसईबीसी) वर्गामधून अधिसंख्य पदावर नियुक्त्या देण्यात आलेल्या उमेदवारांना त्यांची सेवा पुढे सुरू ठेवण्यासाठी शैक्षणिक व सामाजिकदृष्ट्या मागास वर्ग (ईएसबीसी) व सामाजिक व शैक्षणिकदृष्टया मागास (एसईबीसी) वर्गाचे जात वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याची आवश्यकता नाही.

सबब, संबंधित प्रशासकीय विभागांनी व त्यांच्या अधिनस्त कार्यालयांनी ईएसबीसी व एसईबीसी वर्गामधून नियुक्ती देण्यात आलेल्या उमेदवारांकडून जात वैधता प्रमाणपत्राची मागणी करु नये. सदर बाब संबंधित विभागांनी स्वतंत्रपणे त्यांच्या अधिनस्त कार्यालयांच्या निदर्शनास आणावी.

सदर शासन परिपत्रक शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक २०२३०८३११३०४३१४३०७ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

SUDAM EKNATH ANDHALE

Digitally signed by SUDAM EKNATH ANDHALE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT, 2.5.4.20=257966df267bdf1403d3502380251924fbdcfcd894791eb341c2eef2b4c4b975, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=7B57FCE59FDE7101B872A49C73629C21BF5B4DC08DE1368 17EE19D6B347E77F4, cn=SUDAM EKNATH ANDHALE
Date: 2023.08.31 13:07:02 +05'30'

(सु.ए.आंधळे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत

. सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गाकरिता आरक्षणाच्या तरतुदीनुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदुनामावली विहित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन निर्णय क्रमांकः बीसीसी २०२४/प्र.क्र.७५/१६-क
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई -४०००३२.
तारीख: २७ फेब्रुवारी, २०२४

संदर्भ :-

१) सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १६, दि. २६, फेब्रुवारी २०२४. महाराष्ट्र राज्यातील सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या मागास वर्गाकरिता आरक्षण अधिनियम, २०२४.
२) सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ८, दि. २२ जानेवारी, २००४, महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचीत जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग आणि इतर मागासवर्ग यांच्यासाठी आरक्षण) अधिनियम, २००१.
३) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-१०९७/प्र.क्र.२/९७/१६-ब, दि. २९.३.१९९७.
४) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०१८/प्र.क्र.५८१ ए/१६-ब , दि. ०५.१२.२०१८.
५) शासन शुध्दीपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०१८/प्र.क्र.११८ ए/२०१९/१६-ब, दि. १८.०२.२०१९
६) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.३८७/१६-ब ए, दि. ०६.०७.२०२१
७) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. मलोआ-११२०/प्र.क्र.१५३/का-८, दि. ०२.१२.२०२१

प्रस्तावना :-

उपरोक्त संदर्भाधीन क्रमांक १ येथे नमूद केलेल्या महाराष्ट्र राज्यातील सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्ट्या मागास (एसईबीसी) वर्गाकरिता आरक्षण अधिनियम, २०२४. (सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.१६) अन्वये "सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग" निर्माण करण्यात आला आहे.

उक्त अधिनियमातील कलम ५ (१) नुसार सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गासाठी १० टक्के आरक्षण देण्यात आले आहे. त्यास अनुसरून, शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.३८७/१६-ब, दि. ०६.०७.२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये सरळसेवा भरतीच्या पदांसंदर्भात

विहित केलेल्या बिंदुनामावलीमध्ये सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.याबाबत शासन खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे.

शासन निर्णय:-

उपरोक्त संदर्भ क्र. १ येथील अधिनियमान्वये महाराष्ट्र राज्यातील सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गासाठी भारतीय राज्य घटनेच्या कलम १५ (४), १५(५), १६(४) व ४६ नुसार सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग (एसईबीसी) (Socially and Educationally Backward Classes) (SEBC) असा नवीन वर्ग तयार करण्यात आला असून या वर्गात मराठा समाजाचा समावेश करण्यात आला आहे. सदर अधिनियमातील कलम ५ (१) अन्वये सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग (एसईबीसी) (Socially and Educationally Backward Classes) (SEBC) वर्गासाठी, राज्याच्या अखत्यारीतील लोकसेवांमधील शासकीय व निमशासकीय सेवेत सरळसेवा भरतीच्या पदांमध्ये १० टक्के आरक्षण विहित करण्यात आले आहे. त्यानुसार, शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र.बीसीसी-२०२१ / प्र.क्र.३८७/१६-ब (ए) दि. ६.७.२०२१ च्या अन्वये विहित करण्यात आलेली बिंदुनामावली सुधारीत करण्यात येत आहे.

२. संदर्भाधीन क्रमांक १ येथील, अधिनियम प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून, म्हणजेच दि. २६ फेब्रुवारी २०२४ या दिनांकापासून शासकीय / निमशासकीय सेवेतील सरळसेवा भरतीसंदर्भात सोबतच्या परिशिष्ट-अ नुसार विहित करण्यात येत असलेल्या सुधारित बिंदुनामावलीचा अवलंब करण्यात यावा.

३. सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गासाठी (एसईबीसी) संदर्भाधीन क्रमांक १ येथील अधिनियमातील कलम ६ अनुसार गुणवत्तेवर नियुक्त झालेल्या सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास (एसईबीसी) वर्गातील उमेदवारांची संबंधित वर्गाच्या आरक्षित पदावर गणना करण्यात येऊ नये. त्यांची नियुक्ती संबंधित आरक्षण बिंदुवर दर्शवू नये. त्यांची नोंद खुल्या प्रवर्गातील बिंदुवर दर्शविण्यात यावी.

४. सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गासाठी (एसईबीसी) सरळसेवेने भरण्यात येणारी १० टक्के आरक्षणाची पदे दिनांक २६ फेब्रुवारी २०२४ पासून भरणे आवश्यक आहे. त्यामुळे संवर्गामध्ये दिनांक २६ फेब्रुवारी २०२४ रोजी रिक्त असणारी पदे व त्यानंतर सरळसेवेच्या कोटयातील संभाव्य रिक्त होणारी पदे विचारात घेऊन चालू भरती वर्षात तसेच त्यापुढील भरती वर्षाकरिता सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास (एसईबीसी) या वर्गाकरीता आरक्षणाची गणना करतांना, सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-ब मध्ये नमूद केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब करण्यात यावा.

तसेच, संदर्भाधीन क्रमांक ४ येथील शासन निर्णय व संदर्भाधीन क्र. ५ येथील शासन शुध्दीपत्रक अधिक्रमित करण्यात येत आहे. ईडब्ल्यूएस प्रवर्गाकरीता आरक्षणाची गणना करताना, सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-ब मध्ये नमूद केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब करण्यात यावा.

५. संदर्भ क्र. १ येथील सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १६ मधील कलम १८ (१) नुसार, या अधिनियमाच्या प्रारंभापूर्वी म्हणजेच दिनांक २६ फेब्रुवारी २०२४ पूर्वीच सरळसेवा भरतीमधील निवड प्रक्रिया सुरू झाली असेल, अशा प्रकरणांना या अधिनियमाच्या तरतुदी लागू होणार नाहीत. अशा प्रकरणांच्या बाबतीत, सदर अधिनियमाच्या प्रारंभापूर्वी जे शासकीय आदेश लागू होते आणि आरक्षण अधिनियम, २००१ मधील ज्या तरतुदी लागू होत्या, त्यानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

६. यापुढे सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी सरळसेवा भरतीसाठी सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ नुसार सुधारित बिंदुनामावलीचा अवलंब करावा. पूर्वीपासून आरक्षण लागू असलेल्या मागासप्रवर्गाचा अनुशेष असल्यास तो सरळसेवा भरतीच्यावेळी विचारात घेण्यात यावा.

७. सदर शासन निर्णय राज्यातील सर्व शासकीय, निमशासकीय कार्यालये, सेवामंडळे, महानगरपालिका, नगरपालिका, शैक्षणिक संस्था, स्थानिक स्वराज्य संस्था, जिल्हा परिषदा, महामंडळे, शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था, विद्यापीठे, सहकारी संस्था, शासकीय उपक्रम व शासनाच्या अधिपत्त्याखालील किंवा शासनाने अनुदान दिलेली मंडळे इत्यादींना लागू राहील. याबाबत सर्व प्रशासकीय विभागांनी त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या सर्व क्षेत्रिय कार्यालयांना/आस्थापनांना योग्य ते आदेश निर्गमित करावेत.

८. सरळसेवेद्वारे करण्यात येणाऱ्या नियुक्त्यांबाबत, वरील प्रमाणे बिंदुनामावलीचा अवलंब करतांना, सोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-ब मध्ये नमूद करण्यात आलेल्या सूचनांचे पालन करण्यात यावे.

९. हे आदेश दिनांक २६ फेब्रुवारी २०२४ पासून अंमलात येतील.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या http://www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेताक २०२४०२२७१६१९०१४४०७ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

KHALID BASHIR AHMED ARAB

Digitally signed by KHALID BASHIR AHMED ARAB
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT, 2.5.4.20=17b1bdae334a3e1ab8ffa3308565Beb14b09969ecbab9b7f20dfd6f09f568c, postalCode=400032, st=Maharashtra, serialNumber=0788F5561DC2748763D4033D2E7A20C2FBDCE61F9601805A936FED7CA35E329D, cn=KHALID BASHIR AHMED ARAB
Date: 2024.02.27 18:22:44 +05'30'

(खालिद बी. अरब)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

परिशिष्ट - अ

सरळसेवा १०० बिंदूनामावली

बिंदु क्र.	प्रवर्ग	बिंदु क्र.	प्रवर्ग	बिंदु क्र.	प्रवर्ग
१	अनुसूचित जाती	३५	इतर मागास वर्ग	६९	इतर मागास वर्ग
२	अनुसूचित जमाती	३६	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	७०	अराखीव
३	विमुक्त जाती (अ)	३७	अनुसूचित जाती	७१	अनुसूचित जमाती
४	भटक्या जमाती (ब)	३८	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक	७२	अराखीव
५	इतर मागास वर्ग	३९	इतर मागास वर्ग	७३	अनुसूचित जाती
६	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	४०	अराखीव	७४	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग
७	भटक्या जमाती (क)	४१	विमुक्त जाती (अ)	७५	इतर मागास वर्ग
८	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक	४२	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	७६	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक
९	इतर मागास वर्ग	४३	अनुसूचित जाती	७७	भटक्या जमाती (ड)
१०	अराखीव	४४	अराखीव	७८	अराखीव
११	भटक्या जमाती (ड)	४५	इतर मागास वर्ग	७९	इतर मागास वर्ग
१२	अनुसूचित जाती	४६	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक	८०	अराखीव
१३	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	४७	भटक्या जमाती (ब)	८१	अनुसूचित जाती
१४	अराखीव	४८	अराखीव	८२	अराखीव
१५	विशेष मागास प्रवर्ग	४९	इतर मागास वर्ग	८३	विमुक्त जाती (अ)
१६	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक	५०	अराखीव	८४	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग
१७	इतर मागास वर्ग	५१	अनुसूचित जाती	८५	इतर मागास वर्ग
१८	अराखीव	५२	अराखीव	८६	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक
१९	इतर मागास वर्ग	५३	अनुसूचित जमाती	८७	विशेष मागास प्रवर्ग
२०	अराखीव	५४	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	८८	अराखीव
२१	अनुसूचित जाती	५५	इतर मागास वर्ग	८९	इतर मागास वर्ग
२२	अराखीव	५६	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक	९०	अराखीव
२३	अनुसूचित जमाती	५७	भटक्या जमाती (क)	९१	अनुसूचित जाती
२४	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	५८	अराखीव	९२	अराखीव
२५	इतर मागास वर्ग	५९	इतर मागास वर्ग	९३	अनुसूचित जमाती
२६	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक	६०	अराखीव	९४	अराखीव
२७	अनुसूचित जाती	६१	अनुसूचित जाती	९५	इतर मागास वर्ग
२८	अराखीव	६२	अराखीव	९६	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग
२९	इतर मागास वर्ग	६३	अनुसूचित जमाती	९७	अनुसूचित जाती
३०	अराखीव	६४	अराखीव	९८	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक
३१	भटक्या जमाती (क)	६५	इतर मागास वर्ग	९९	भटक्या जमाती (क)/(ब)
३२	अराखीव	६६	सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग	१००	अराखीव
३३	अनुसूचित जमाती	६७	अनुसूचित जाती		
३४	अराखीव	६८	आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक		

प्रवर्गनिहाय आरक्षित बिंदु

<table>
<tr><th>अ.क्र.</th><th>प्रवर्ग</th><th>आरक्षणाची टक्केवारी</th><th colspan="2">बिंदु क्रमांक</th></tr>
<tr><td>१</td><td>अनुसूचित जाती</td><td>१३%</td><td colspan="2">१,१२, २१, २७, ३७, ४३, ५१, ६१, ६७,७३,८१, ९१, ९७</td></tr>
<tr><td>२</td><td>अनुसूचित जमाती</td><td>७%</td><td colspan="2">२,२३,३३,५३,६३,७१,९३</td></tr>
<tr><td>३</td><td>विमुक्त जाती (अ)</td><td>३%</td><td colspan="2">३, ४१, ८३,</td></tr>
<tr><td>४</td><td>भटक्या जमाती (ब)</td><td>२.५%</td><td>४, ४७</td><td rowspan="2">९९ (ब/क)</td></tr>
<tr><td>५</td><td>भटक्या जमाती (क)</td><td>३.५%</td><td>७, ३१, ५७</td></tr>
<tr><td>६</td><td>भटक्या जमाती (ड)</td><td>२%</td><td colspan="2">११, ७७</td></tr>
<tr><td>७</td><td>विशेष मागास प्रवर्ग</td><td>२%</td><td colspan="2">१५, ८७</td></tr>
<tr><td>८</td><td>इतर मागास प्रवर्ग</td><td>१९%</td><td colspan="2">५, ९, १७, १९, २५, २९, ३५, ३९, ४५, ४९, ५५, ५९, ६५, ६९, ७५, ७९, ८५, ८९, ९५</td></tr>
<tr><td>९</td><td>सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्ग</td><td>१०%</td><td colspan="2">६,१३,२४,३६,४२,५४,६६,७४,८४,९६</td></tr>
<tr><td>१०</td><td>आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटक</td><td>१०%</td><td colspan="2">८,१६,२६,३८,४६,५६,६८,७६,८६,९८</td></tr>
<tr><td>११</td><td>अराखीव</td><td>२८%</td><td colspan="2">१०,१४,१८,२०,२२,२८,३०,३२,३४,४०,४८,४४,५०,५२,५८, ६०,६२,६४,७०,७२,७८,८०,८२,८८,९०,९२,९४, १००.</td></tr>
</table>

परिशिष्ट - ब

बिंदुनामावलीचा वापर करण्यासंबंधीच्या सूचना.

१. सरळसेवा भरतीच्या पदांसंदर्भात सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गाकरिता विहीत केलेल्या १० टक्के आरक्षणाच्या तरतुदीस अनुसरुन सुधारित बिंदुनामावली तयार करताना या शासन निर्णयासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-अ नुसार विहित केलेली १०० बिंदुनामावली वापरण्यात यावी.

२. बिंदुनामावलीचा वापर करताना सेवा प्रवेश नियमांतील तरतुदींनुसार संवर्गाच्या एकूण मंजूर पदसंख्येपैकी सरळसेवा कोट्यातील पदांची संख्या निश्चित करण्यात यावी.

३. दिनांक २६.०२.२०२४ रोजी भरती प्रक्रिया सुरू न झालेल्या संवर्ग निहाय सरळसेवेच्या रिक्त पदांची संख्या निश्चित करावी.

४. प्रथम भरती वर्षाकरिताचा कालावधी दि. २६.०२.२०२४ ते दि. ३१.०८.२०२४ असा राहील. या भरतीवर्षातील सरळसेवेच्या संभाव्य रिक्त पदांची संख्या निश्चित करावी.

५. सामान्य प्रशासन विभागाच्या दि.०२.१२.२०२१ च्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार निवडसूची वर्षाचा कालावधी दि. ०१ सप्टेंबर ते ३१ ऑगस्ट असा राहील. (उदा. दि.०१.०९.२०२४ ते ३१.०८.२०२५)

६. बिंदुनामावली सादर करताना दि. ३१ ऑगस्ट अखेरच्या स्थितीसह सादर करावी. (उदा. दि. ३१.०८.२०२५ अखेरची बिंदुनामावली (कालावधी दि.०१.०९.२०२४ ते दि.३१.०८.२०२५)

अ) वरील प्रमाणे अ.क्र. २,३,४ नुसार एकूण प्रवर्ग निहाय सरळसेवेच्या रिक्त होणाऱ्या पदांची खालील प्रमाणे आरक्षण निश्चिती करावी.

उदा. एखाद्या संवर्गात सरळसेवेच्या कोट्यातील मंजूर पदसंख्या १५० आहे. दि.२६.०२.२०२४ पर्यंत या संवर्गात ९७ पदे कार्यरत असुन ५३ पदे भरण्यासाठी उपलब्ध आहेत, असे गृहित धरल्यास त्या संवर्गाचा प्रवर्गनिहाय तपशील खालील प्रमाणे राहील-

प्रवर्गनिहाय आरक्षित बिंदु

अ. क्र.	तपशील	अ.जा. १३%	अ.ज. ७%	वि.जा.अ ३%	भ.ज.ब २.५%	भ.ज.क ३.५%	भ.ज.ड २%	वि.मा.प्र. २%	इ.मा.व. १९%	अराखीव ४८%	एकूण १००%
१	मंजूर पदे	२०	११	४	४	५	३	३	२८	७२	१५०
२	भरलेली पदे	१०	६	२	३	३	२	१	१५	५५	९७
३	दि.२६.०२.२०२४ रोजी भरावयाची पदे	१०	५	२	१	२	१	२	१३	१७	५३
४	दि.२६.०२.२०२४ ते दि. ३१.०८.२०२४ या कालावधीतील संभाव्य भरावयाची पदे	५	२	१	०	०	०	१	१०	१०	२९
५	एकूण भरावयाची पदे	१५	७	३	१	२	१	३	२३	२७	८२

वरील उदाहरणात एकूण ८२ पदे भरण्यासाठी उपलब्ध आहेत.त्यावरून एसईबीसी वर्गाकरिता १० टक्के व ईडब्ल्यूएस वर्गाकरिता १० टक्के आरक्षणानुसार पदे निश्चित करताना खाली दिलेल्या उदाहरणानुसार कार्यवाही करावी.

भरती वर्ष-१

(दि.२६.०२.२०२४ ते दि.३१.०८.२०२४)

एसईबीसी करिता गणना

पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाची पदे	एसईबीसी करिता पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाच्या पदांच्या १० टक्केनुसार येणारी पदे	या भरती वर्षात एसईबीसी प्रवर्गाकरिता उपलब्ध पदे.
८२	८.२ पुर्णांकात ८ पदे	८

ईडब्ल्यूएस करिता गणना

पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाची पदे	ईडब्ल्यूएस करिता पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाच्या पदांच्या १० टक्केनुसार येणारी पदे	या भरती वर्षात ईडब्ल्यूएस वर्गाची भरावयाची पदे.
८२	८.२ पुर्णांकात ८ पदे	८

पहिल्या भरती वर्षात एसईबीसी करिता ८ व ईडब्ल्यूएस करिता ८ पदे उपलब्ध होतील.

अक्र	तपशील	अजा	अज	विजा अ	भज ब	भज क	भज ड	विमाप्र	इमाव	एसईबीसी	ईडब्ल्यूएस	अराखीव	एकूण
१	एकूण भरावयाची पदे	१५	७	३	१	२	१	३	२३	८	८	११	८२

भरती वर्ष -२

(दि.०१.०९.२०२४ ते दि.३१.०८.२०२५)(०२.१२.२०२१ च्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार)

दुसऱ्या भरती वर्षात भरण्यासाठी ४५ पदे उपलब्ध असल्यास एसईबीसी व ईडब्ल्यूएस करिता आरक्षणाची गणना खालीलप्रमाणे करावी.

एसईबीसी करिता गणना

पहिल्या भरती वर्षातील एकूण भरती केलेली पदे + दुसऱ्या भरती वर्षात भरावयाची पदे	एसईबीसी करिता भरती वर्षात एकूण भरावयाच्या पदांच्या १० टक्क्यानुसार येणारी पदे	दुसऱ्या भरती वर्षात एसईबीसी करिता उपलब्ध पदे	या भरती वर्षात एसईबीसी प्रवर्गाकरिता उपलब्ध पदे.
१	२	४	
८२+४५=१२७	१२७ रिक्त पदांच्या १० टक्के=१२.७ पुर्णांकात १३ पदे	स्तंभ २ प्रमाणे उपलब्ध पदे-पूर्वीच्या भरती वर्षात भरलेली व कार्यरत एसईबीसी पदे १३-८ =५	५

ईडब्ल्यूएस करिता गणना

पहिल्या भरती वर्षातील एकूण भरती केलेली पदे + दुसऱ्या भरती वर्षात भरावयाची पदे	ईडब्ल्यूएस करिता भरती वर्षात एकूण भरावयाच्या पदांच्या १० टक्क्यानुसार येणारी पदे	दुसऱ्या भरती वर्षात ईडब्ल्यूएस करिता उपलब्ध पदे	या भरती वर्षात ईडब्ल्यूएस वर्गाची भरावयाची पदे.
१	२	४	
८२+४५=१२७	१२७ रिक्त पदांच्या १० टक्के=१२.७ पुर्णांकात १३ पदे	स्तंभ २ प्रमाणे उपलब्ध पदे-पूर्वीच्या भरती वर्षात भरलेली व कार्यरत ईडब्लयुएसची पदे १३-८ =५	५

दुसऱ्या भरती वर्षात एसईबीसी करिता ५ व ईडब्ल्यूएस करिता ५ पदे उपलब्ध होतील.

अक्र	तपशील	अजा	अज	विजा अ	भज ब	भज क	भज ड	विमाप्र	इमाव	एसईबीसी	ईडब्ल्यूएस	अराखीव	एकूण
१	पहिल्या भरती वर्षात भरलेली पदे	१५	७	३	१	२	१	३	२३	८	८	११	८२
२	दुसऱ्या भरती वर्षात भरावयाची पदे	१०	५	१	०	१	०	२	११	५	५	५	४५
३	एकूण	२५	१२	४	१	३	१	५	३४	१३	१३	१६	१२७

वरीलप्रमाणे आरक्षणाची गणना करताना, सामाजिक व शैक्षणिक मागासवर्गाकरिता संवर्गातील एकूण मंजूर पदांच्या १० % नुसार येणाऱ्या पदांपर्यंत पोहचेपर्यंत तसेच, आर्थिक दुर्बल घटकाकरिता संवर्गातील एकूण मंजूर पदांच्या १० % नुसार येणाऱ्या पदांपर्यंत पोहचेपर्यंत रिक्त पदांना टप्प्याटप्प्याने आरक्षण लावून पदांची गणना करणे आवश्यक राहील.

१) वरीलप्रमाणे आरक्षणाची गणना करतेवेळेस उर्वरित मागास प्रवर्गाच्या (अजा, अज, विजा- भज, विमाप्र व इमाव) आरक्षणास बाधा न आणता करावी.

२) पद भरती केलेल्या एसईबीसी उमेदवारांची बिंदुनामावलीत बिंदु क्रमांक ६ पासून नोंद करून यानुसार त्यापुढे सदर वर्गासाठीच्या बिंदुंवर नोंद करावी. तसेच, ईडब्ल्यूएस उमेदवारांची बिंदुनामावलीत बिंदु क्रमांक ८पासून नोंद प्रारंभ करून यानुसार त्यापुढे सदर वर्गासाठीच्या बिंदुंवर नोंद करावी.

३) सुधारित बिंदुनामावली तयार करताना सध्या संवर्गातील मंजूर पदसंख्येच्या सरळसेवा कोटयातील पदसंख्या लक्षात घेऊन आरक्षण बिंदु निश्चित करण्यात यावेत. भविष्यात संवर्ग संख्येत वाढ झाल्यास, अथवा घट झाल्यास, संबंधित वर्षाची बिंदुनामावली तयार करताना सरळसेवा कोट्यातील पदसंख्येनुसार आरक्षित बिंदुंची संख्या त्या प्रमाणात जास्त अथवा कमी करण्यात यावी.

४) अपवादात्मक परिस्थितीत म्हणजेच ज्यावेळी खुल्या प्रवर्गात रिक्तता कमी असेल अशा वेळी, एसईबीसी प्रवर्गाकरिता रिक्त पदांच्या १० टक्के नुसार गणना केल्यावर तसेच आर्थिक दुर्बल घटकांसाठी, रिक्त पदांच्या १० टक्के नुसार गणना केल्यानंतर, पर्याप्त रिक्त पदे भरण्यासाठी उपलब्ध नसतील अशा परिस्थितीत एसईबीसी प्रवर्गासाठी व ईडब्ल्यूएससाठी पदे भरताना आरक्षण गणनेनुसार येणाऱ्या पदांच्या १०:१० या गुणोत्तराच्या प्रमाणात या भरतीवर्षात भरण्यात यावीत व उर्वरित पदे रिक्ततेनुसार टप्याटप्याने भरण्यात यावीत.

उदा.एखाद्या संवर्गात सरळसेवेच्या कोट्यातील मंजूर पदसंख्या ५४७६ आहे. दि.२६.२.२०२४ पर्यंत या संवर्गात ४९१६ पदे कार्यरत असुन ५६० पदे भरण्यासाठी उपलब्ध आहेत असे गृहित धरल्यास त्या संवर्गाचा प्रवर्गनिहाय तपशील खालील प्रमाणे राहील-

अ क्र	तपशील	अ.जा. १३%	अ.ज. ७%	वि.ज.अ ३%	भ.ज.ब २.५%	भ.ज.क ३.५%	भ.ज.ड २%	वि.मा.प्र २%	इ.मा.व १९%	अराखीव ४८%	एकूण १००%
१	मंजूर पदे	७१२	३८३	१६४	१३७	१९२	११०	११०	१०४०	२६२८	५४७६
२	भरलेली पदे	६६८	१२९	१५१	११९	२०३	७५	१२३	९००	२५४८	४९१६
३	भरावयाची पदे	४४	२५४	१३	१८	+११	३५	+१३	१४०	८०	५६०
४	समायोजनाकरिता पदे	०	०	०	०	+११	११	+१३	०	१३	०
५	समायोजनानंतर भरावयाची पदे	४४	२५४	१३	१८	०	२४	०	१४०	६७	५६०
६	दि.२६.०२.२०२४ ते दि.३१.०८.२०२४ या कालावधीतील संभाव्य भरावयाची पदे	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	एकूण भरावयाची पदे	४४	२५४	१३	१८	०	२४	०	१४०	६७	५६०

वरील उदाहरणात एकूण ५६० पदे भरण्यसाठी उपलब्ध आहेत. त्यावरून एसईबीसी वर्गाकरिता १० टक्के आरक्षणानुसार तसेच आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकाकरिता ईडब्ल्यूएस १० टक्के आरक्षणानुसार पदे निश्चित करताना खाली दिलेल्या उदाहरणानुसार कार्यवाही करावी.

पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाची पदे	एसईबीसी करिता पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाच्या पदांच्या १० टक्केनुसार येणारी पदे
५६०	५६० रिक्त पदांच्या १० टक्के =५६ पुर्णांकात ५६ पदे

पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाची पदे	ईब्ल्यूएस करिता पहिल्या भरती वर्षात एकूण भरावयाच्या पदांच्या १० टक्केनुसार येणारी पदे
५६०	५६० रिक्त पदांच्या १० टक्के =५६ पुर्णांकात ५६ पदे

वरील उदाहणाचे अवलोकन केले असता एसईबीसी प्रवर्गाकरिता ५६ पदे व ईब्ल्यूएस करिता ५६ पदे भरण्यासाठी उपलब्ध होऊ शकतात. तथापि खुल्या प्रवर्गात केवळ ६७ निव्वळ रिक्त पदे उपलब्ध असल्याने अशा परिस्थितीत एसईबीसी प्रवर्गासाठी व ईब्ल्यूएस करिता पदे भरतांना आरक्षण गणनेनुसार येणाऱ्या पदांच्या आरक्षणाच्या टक्केवारीच्या प्रमाणशीर गुणोत्तराच्या (१०:१०) या प्रमाणात भरण्यात यावीत व उर्वरित पदे रिक्ततेनुसार पुढील भरती वर्षात अनुशेष म्हणून टप्याटप्याने भरण्यात यावीत.

एसईबीसी करता उपलब्ध पदे- उदा. उपलब्ध ६७ पदांच्या १०:१० या गुणोत्तरानुसार ६७ *(गुणिले) १०/२० = ६७०/२०=३३.५ पूर्णांकात ३४ पदे एसईबीसी करिता भरण्यात यावीत. तसेच

ईडब्ल्यूएस करिता उपलब्ध पदे- उपलब्ध ६७ पदांच्या १०:१० या गुणोत्तरानुसार ६७ * गुणिले १०/२०= ६७०/२०=३३.५ म्हणजे ३३ पदे ईब्ल्यूएस करिता भरण्यात यावीत.

भरती वर्ष-१

दि.२६.०२.२०२४ ते ३१.०८.२०२४

वरील गणनेनुसार पहिल्या भरती वर्षात एसईबीसी करिता ३४ पदे व ईडब्लूएस करिता ३३ पदे उपलब्ध होतील.

अ क्र	तपशील	अ.जा. १३%	अ.ज. ७%	वि.ज.अ ३%	भ.ज.ब २.५%	भ.ज.क ३.५%	भ.ज.ड २%	वि. मा.प्र २%	इ.मा.व १९%	एसई बीसी १०%	ईड ब्ल्यूए स १०%	अराखीव २८%	एकूण १००%
१	मंजूर पदे	४४	२५४	१३	१८	०	२४	०	१४०	३४	३३	०	५६०

५) सर्व मंत्रालयीन विभाग प्रमुखांनी त्यांच्या अधिनस्त सर्व आस्थापनांना वरील विविध संवर्गाच्या बाबतीत यानुसार योग्य ती कार्यवाही तातडीने करण्याच्या सुचना द्याव्यात प्रत्येक संवर्गाबाबत वरील मार्गदर्शक सूचनांनुसार केलेल्या कार्यवाहीचा आढावा घ्यावा व योग्य त्या प्रकारे कार्यवाही करण्यात आलेली आहे याची खातरजमा करण्यात यावी.

६) सध्या आरक्षणासंदर्भात अस्तित्वात असलेले विविध शासन आदेश वरीलप्रमाणे सुधारण्यात आले असल्याचे गृहित धरण्यात यावे.

****

छोटया संवर्गातील मागासवर्गीयांकरिता आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपध्दती (सरळसेवा)

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : बीसीसी - २०२१/प्र.क्र. ७७/१६ क
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : ०६ मार्च, २०२४

संदर्भ :-

१) सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १६, दिनांक २६ फेब्रुवारी, २०२४. महाराष्ट्र राज्यातील सामाजिक व शैक्षणिकदृष्टया मागास वर्गांकरिता आरक्षण अधिनियम, २०२४.
२) शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र.बीसीसी-२०१६/प्र.क्र.२२८ए/१६/१६-ब, दि.२९ मे, २०१७
३) शासन निर्णय क्रमांक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०१८/प्र.क्र.५८१ए/१६-ब, दि.४ जुलै, २०१९
४) शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र.बीसीसी-२०१६/प्र.क्र.२२८ए/१८/१६-ब, दि.२१ ऑगस्ट, २०१९
५) शासन निर्णय क्रमांक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.३८७/१६-ब(ए), दि.६जुलै, २०२१
६) शासन निर्णय क्रमांक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०१८/प्र.क्र.१५३/१६-ब(ए), दि.२३ सप्टेंबर, २०२१
७) शासन निर्णय क्रमांक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.८३५/१६-ब, दि.२५ फेब्रुवारी, २०२२
८) शासन निर्णय क्रमांक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी-२०२४/प्र.क्र.७५/१६-क, दि.२७ फेब्रुवारी, २०२४

प्रस्तावना :-

छोटया संवर्गामध्ये मागासप्रवर्गाची आरक्षणाची पदे भरण्याबाबतची कार्यपध्दती कशी असावी याबाबतच्या सूचना संदर्भ क्र.७ येथील दिनांक २५ फेब्रुवारी, २०२२ च्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आल्या आहेत.

आता, संदर्भ क्रमांक १ येथे नमूद केलेल्या महाराष्ट्र राज्यातील सामाजिक आणि शैक्षणिकदृष्टया मागास (एसईबीसी) वर्गांकरिता आरक्षण अधिनियम, २०२४ (सन २०२४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.१६) अन्वये सामाजिक आणि शैक्षणिक मागासवर्ग निर्माण करण्यात आला आहे. तसेच, संदर्भ क्र. ८ येथील दिनांक २७ फेब्रुवारी, २०२४ च्या शासन निर्णयान्वये सामाजिक आणि शैक्षणिक मागास वर्गाकरिता आरक्षणाच्या तरतूदीनुसार सरळसेवा भरतीसाठी सुधारित बिंदूनामावली विहित करण्यात आली आहे.

उपरोक्त पार्श्वभूमीवर छोटया संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबतसंदर्भ क्र.७ येथील दिनांक २५ फेब्रुवारी, २०२२ च्या शासन निर्णयान्वये देण्यात आलेल्या सूचनांमधील अनुसूची "अ" मध्ये विहित करण्यात आलेल्या बिगर आदिवासी जिल्हयांसाठी छोटया संवर्गातील आरक्षणाची पदे भरण्याबाबतची कार्यपध्दती अनुसूची "अ" मध्ये विहित करण्यात आलेली आहे. सदर अनुसूची "अ" अधिक्रमित करुन सुधारित सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यास अनुसरुन बिगर आदिवासी जिल्हयांसाठी छोटया संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबत खालीलप्रमाणे कार्यपध्दती विहित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :-

राज्यातील बिगर आदिवासी जिल्हयांमधील सरळसेवेतील छोटया संवर्गातील मागासवर्गीयांची आरक्षित पदे भरण्याबाबतची कार्यपध्दती सोबत जोडलेल्या अनुसूची मध्ये विहित करण्यात येत आहे.

२. राज्यातील बिगर आदिवासी जिल्हयांमधील छोटया संवर्गातील मागासवर्गीयांची पदे भरतांना सरळसेवेच्या बाबतीत संदर्भ क्र.२ येथील २९ मे, २०१७ च्या शासन परिपत्रकातील सरळसेवा भरतीसंदर्भातील सूचना विचारात घेऊन सोबत जोडलेल्या अनुसूची नुसार कार्यवाही करावी.

३. सदर शासन निर्णय सर्व प्रशासकिय विभागांनी त्यांच्या अधिपत्याखाली असलेल्या सर्व विभाग प्रमुखांच्या/नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणावा.

४. सदरहू शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आलाअसून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२४०३०६१९४९२७२००७ असा आहे. सदर आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

SUDAM EKNATH ANDHALE

Digitally signed by SUDAM EKNATH ANDHALE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=GENERAL ADMINISTRATION DEPARTMENT,
2.5.4.20=257966df2620df1403d35023802519a4fbdcfcd894791eba41c2aef2b4c4b975, postalCode=400032, st=Maharashtra,
serialNumber=7B57FEE59F0E7101B822A49C72629C21BF984DC0BDE138817EE1986B347E77F4, cn=SUDAM EKNATH ANDHALE
Date: 2024.03.06 20:00:57 +05'30'

(सु. ए. आंधळे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

बिगर आदिवासी जिल्हयांसाठी छोटया संवर्गातील आरक्षणाची पदे भरण्याबाबतची कार्यपद्धती

अनुसूची

(अ.जा.१३%, अ.ज.७%, वि.जा.अ-३%, भ.ज.ब-२.५%, इ.मा.व.१९%, भ.ज.क-३.५%, सा.शै.मा.प्र.-१०%, आदुघ-१०%, भ.ज.ड-२%, वि.मा.प्र.-२%, अराखीव-२८%)

पद संख्या	७२% आरक्षणानुसार आरक्षित पदे	आरक्षणाच्या टक्केवारीनुसार येणारी प्रवर्गनिहाय पदे	पदभरतीची कार्यपद्धती
१	०	०	आरक्षण अधिनियम, २००१ च्या कलम ३(१)(घ) मधील तरतुदीनुसार एकाकी पदास आरक्षण लागू नाही.
२	१ (१.४४)	अजा-०.२६, अज-०.१४, विजाअ-०.०६, भजब-०.०५, इमाव-०.३८, भजक-०.०७, साशैमाप्र-०.२०, आदुघ-०.२०, भजड-०.०४, विमाप्र-०.०४	१ पद अ.जा., त्यानंतर अ.ज. वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), इ.मा.व., साशैमाप्र, भ.ज.(क), आदुघ, भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने
३	२ (२.१६)	अजा-०.३९, अज-०.२१, विजाअ-०.०९, भजब-०.०७५, इमाव-०.५७, भजक-०.१०५, साशैमाप्र-०.३०, आदुघ-०.३०, भजड-०.०६, विमाप्र-०.०६	१ पद - अ.जा. व अ.ज. आळीपाळीने १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), इ.मा.व., साशैमाप्र, भ.ज.(क), आदुघ, भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने
४	३ (२.८८)	अजा-०.५२, अज-०.२८, विजाअ-०.१२, भजब-०.१०, इमाव-०.७६, भजक-०.१४, साशैमाप्र-०.४०, आदुघ-०.४०, भजड-०.०८, विमाप्र-०.०८	१ पद - अ.जा. व अ.ज. आळीपाळीने १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने १ पद- इ.मा.व., साशैमाप्र, आदुघ या क्रमाने आळीपाळीने
५	४ (३.६०)	अजा-०.६५, अज-०.३५, विजाअ-०.१५, भजब-०.१२, इमाव-०.९५, भजक-०.१७, साशैमाप्र-०.५० आदुघ-०.५०, भजड-०.१०, विमाप्र-०.१०	१ पद - अ.जा. व अ.ज. आळीपाळीने १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने १ पद -इ.मा.व. कायमस्वरुपी १ पद -साशैमाप्र व आदुघ आळीपाळीने
६	४ (४.३२)	अजा-०.७८, अज-०.४२, विजाअ-०.१८, भजब-०.१५, इमाव-१.१४, भजक-०.२१, साशैमाप्र-०.६० आदुघ-०.६०, भजड-०.१२, विमाप्र-०.१२	१ पद - अ.जा. व अ.ज. आळीपाळीने १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने १ पद -इ.मा.व. कायमस्वरुपी १ पद -साशैमाप्र व आदुघ आळीपाळीने
७	५ (५.०४)	अजा-०.९१, अज-०.४९, विजाअ-०.२१, भजब-०.१७, इमाव-१.३३, भजक-०.२४, साशैमाप्र-०.७०, आदुघ-०.७०, भजड-०.१४, विमाप्र-०.१४	१ पद - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने १ पद - इ.मा.व. कायमस्वरुपी १ पद - साशैमाप्र व आदुघ आळीपाळीने

८	६ (५.७६)	अजा-१.०४, अज-०.५६, विजाअ-०.२४, भजब-०.२०, इमाव-१.५२, भजक-०.२८, साशैमाप्र-०.८०, आदुघ-०.८०, भजड-०.१६, विमाप्र-०.१६	१ पद - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने १ पद इ.मा.व.- कायमस्वरुपी, १ पद- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद- आदुघ कायमस्वरुपी
९	६ (६.४८)	अजा-१.१७, अज-०.६३, विजाअ-०.२७, भजब-०.२२, इमाव-१.७१, भजक-०.३१, साशैमाप्र-०.९०, आदुघ-०.९०, भजड-०.१८, विमाप्र-०.१८	१ पद - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ), भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने १ पद इ.मा.व.- कायमस्वरुपी, १ पद- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद- आदुघ कायमस्वरुपी
१०	७ (७.२०)	अजा-१.३०, अज-०.७०, विजाअ-०.३०, भजब-०.२५, इमाव-१.९०, भजक-०.३५, साशैमाप्र-१.००, आदुघ-१.००, भजड-०.२०, विमाप्र-०.२०	१ पद - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(ब), भ.ज.(क), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने २ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद- आदुघ कायमस्वरुपी
११	८ (७.९२)	अजा-१.४३, अज-०.७७, विजाअ-०.३३, भजब-०.२७, इमाव-२.०९, भजक-०.३८, साशैमाप्र-१.१०, आदुघ-१.१०, भजड-०.२२, विमाप्र-०.२२	१ पद - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने २ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद- आदुघ कायमस्वरुपी
१२	९ (८.६४)	अजा-१.५६, अज-०.८४, विजाअ-०.३६, भजब-०.३०, इमाव-२.२८, भजक-०.४२, साशैमाप्र-१.२०, आदुघ-१.२०, भजड-०.२४, विमाप्र-०.२४	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने २ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद- आदुघ कायमस्वरुपी
१३	९ (९.३६)	अजा-१.६९, अज-०.९१, विजाअ-०.३९, भजब-०.३२, इमाव-२.४७, भजक-०.४५, साशैमाप्र-१.३०, आदुघ-१.३०, भजड-०.२६, विमाप्र-०.२६	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने २ पदे - इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद - साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद - आदुघ कायमस्वरुपी
१४	१० (१०.०८)	अजा-१.८२, अज-०.९८, विजाअ-०.४२, भजब-०.३५, इमाव-२.६६, भजक-०.४९, साशैमाप्र-१.४०, आदुघ-१.४०, भजड-०.२८, विमाप्र-०.२८	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने ३ पदे - इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद - साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद - आदुघ कायमस्वरुपी

१५	११ (१०.८०)	अजा-१.९५, अज-१.०५, विजाअ-०.४५, भजब-०.३७, इमाव-२.८५, भजक-०.५२, साशैमाप्र-१.५०, आदुघ-१.५०, भजड-०.३०, विमाप्र-०.३०	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने ३ पदे - इ.मा.व. कायमस्वरुपी, २ पदे - साशैमाप्र कायमस्वरुपी, १ पद - आदुघ कायमस्वरुपी
१६	१२ (११.५२)	अजा-२.०८, अज-१.१२, विजाअ-०.४८, भजब-०.४०, इमाव-३.०४, भजक-०.५६, साशैमाप्र-१.६०, आदुघ-१.६०, भजड-०.३२, विमाप्र-०.३२	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने ३ पदे - इ.मा.व. कायमस्वरुपी, २ पदे - साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे - आदुघ कायमस्वरुपी
१७	१२ (१२.२४)	अजा-२.२१, अज-१.१९, विजाअ-०.५१, भजब-०.४२, इमाव-३.२३, भजक-०.५९, साशैमाप्र-१.७०, आदुघ-१.७०, भजड-०.३४, विमाप्र-०.३४	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(क) आळीपाळीने १ पद- भ.ज.(ब), भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. या क्रमाने आळीपाळीने ३ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी
१८	१३ (१२.९६)	अजा-२.३४, अज-१.२६, विजाअ-०.५४, भजब-०.४५, इमाव-३.४२, भजक-०.६३, साशैमाप्र-१.८०, आदुघ-१.८०, भजड-०.३६, विमाप्र-०.३६	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(ड) आळीपाळीने ३ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे - आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ब), व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
१९	१४ (१३.६८)	अजा-२.४७, अज-१.३३, विजाअ-०.५७, भजब-०.४७, इमाव-३.६१, भजक-०.६६, साशैमाप्र-१.९०, आदुघ-१.९०, भजड-०.३८, विमाप्र-०.३८	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(ड) आळीपाळीने ४ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे - आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ब), व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२०	१४ (१४.४०)	अजा-२.६०, अज-१.४०, विजाअ-०.६०, भजब-०.५०, इमाव-३.८०, भजक-०.७०, साशैमाप्र-२.०० आदुघ-२.००, भजड-०.४०, विमाप्र-०.४०	२ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(ड) आळीपाळीने ४ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे - आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ब), व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२१	१५ (१५.१२)	अजा-२.७३, अज-१.४७, विजाअ-०.६३, भजब-०.५२, इमाव-३.९९, भजक-०.७३, साशैमाप्र-२.१०, आदुघ-२.१०, भजड-०.४२ विमाप्र-०.४२	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, १ पद- अ.ज. कायमस्वरुपी १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(ड) आळीपाळीने ४ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ब), व वि.मा.प्र. आळीपाळीने

२२	१६ (१५.८४)	अजा-२.८६, अज-१.५४, विजाअ-०.६६, भजब-०.५५, इमाव-४.१८, भजक-०.७७, साशैमाप्र-२.२०, आदुघ-२.२०, भजड-०.४४ विमाप्र-०.४४	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी. १ पद- वि.जा.(अ) व भ.ज.(ड) आळीपाळीने ४ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी. १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ब), व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२३	१७ (१६.५६)	अजा-२.९९, अज-१.६१, विजाअ-०.६९, भजब-०.५७, इमाव-४.३७, भजक-०.८०, साशैमाप्र-२.३०, आदुघ-२.३०, भजड-०.४६ विमाप्र-०.४६	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद-वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ४ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२४	१७ (१७.२८)	अजा-३.१२, अज-१.६८, विजाअ-०.७२, भजब-०.६०, इमाव-४.५६, भजक-०.८४, साशैमाप्र-२.४०, आदुघ-२.४०, भजड-०.४८, विमाप्र-०.४८	३ पदे- अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद - भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ४ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे -साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२५	१८ (१८.००)	अजा-३.२५, अज-१.७५, विजाअ-०.७५, भजब-०.६२, इमाव-४.७५, भजक-०.८७, साशैमाप्र-२.५०, आदुघ-२.५०, भजड-०.५०, विमाप्र-०.५०	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ५ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद - भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, २ पदे साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२६	१९ (१८.७२)	अजा-३.३८, अज-१.८२, विजाअ-०.७८, भजब-०.६५, इमाव-४.९४, भजक-०.९१, साशैमाप्र-२.६०, आदुघ-२.६०, भजड-०.५२ विमाप्र-०.५२	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ५ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२७	१९ (१९.४४)	अजा-३.५१, अज-१.८९, विजाअ-०.८१, भजब-०.६७, इमाव-५.१३, भजक-०.९४, साशैमाप्र-२.७०, आदुघ-२.७०, भजड-०.५४, विमाप्र-०.५४	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ५ पदे इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे साशैमाप्र कायमस्वरुपी, २ पदे आदुध कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
२८	२० (२०.१६)	अजा-३.६४, अज-१.९६, विजाअ-०.८४, भजब-०.७०, इमाव-५.३२, भजक-०.९८, साशैमाप्र-२.८०, आदुघ-२.८०, भजड-०.५६, विमाप्र-०.५६	३ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ५ पदे इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे साशैमाप्र कायमस्वरुपी, ३ पदे आदुध कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने

२९	२१ (२०.८८)	अजा-३.७७, अज-२.०३, विजाअ-०.८७, भजब-०.७२, इमाव-५.५१, भजक-१.०१, साशैमाप्र-२.९०, आदुघ-२.९०, भजड-०.५८ विमाप्र-०.५८	४ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ५ पदे इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे साशैमाप्र कायमस्वरुपी, ३ पदे आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
३०	२२ (२१.६०)	अजा-३.९०, अज-२.१०, विजाअ-०.९०, भजब-०.७५, इमाव-५.७०, भजक-१.०५, साशैमाप्र-३.००, आदुघ-३.००, भजड-०.६०, विमाप्र-०.६०	४ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ६ पदे इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे साशैमाप्र कायमस्वरुपी, ३ पदे आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
३१	२२ (२२.३२)	अजा-४.०३, अज-२.१७, विजाअ-०.९३, भजब-०.७७, इमाव-५.८९, भजक-१.०८, साशैमाप्र-३.१०, आदुघ-३.१०, भजड-०.६२, विमाप्र-०.६२	४ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी, ६ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, ३ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी १ पद- भ.ज.(ड) व वि.मा.प्र. आळीपाळीने
३२	२३ (२३.०४)	अजा-४.१६, अज-२.२४, विजाअ-०.९६, भजब-०.८०, इमाव-६.०८, भजक-१.१२, साशैमाप्र-३.२०, आदुघ-३.२०, भजड-०.६४ विमाप्र-०.६४	४ पदे - अ.जा. कायमस्वरुपी, २ पदे- अ.ज. कायमस्वरुपी, १ पद- वि.जा.(अ) कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(ब) कायमस्वरुपी. ६ पदे- इ.मा.व. कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(क) कायमस्वरुपी, ३ पदे- साशैमाप्र कायमस्वरुपी, ३ पदे- आदुघ कायमस्वरुपी, १ पद- भ.ज.(ड) कायमस्वरुपी, १ पद - वि.मा.प्र. कायमस्वरुपी

शिष्यवृत्ती संदर्भातील शासन निर्णय

राज्यातील शासन मान्यताप्राप्त खाजगी विनाअनुदानित व कायम विनाअनुदानित शिक्षण संस्थामधील व्यवसायिक अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेणाऱ्या विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक शुल्काच्या प्रतिपूर्ती योजनेतंर्गत पालकांची उत्पन्न मर्यादा वाढविणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
विमुक्त जाती व भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व
विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: इबीसी -२०१७/ प्र.क्र.२७/ शिक्षण
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक :- ०१ जानेवारी, २०१८

वाचा : १. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग शासन निर्णय क्र. इबीसी-२०१६/ प्र.क्र.२२१/ शिक्षण-१, दिनांक ३१.मार्च,२०१६

२. शासन निर्णय, विमुक्त जाती व भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग, क्रमांक सीबीसी-१०/२००८/प्र.क्र .६९७/विजाभज-१, दि.१६ डिसेंबर,२०१७

प्रस्तावना :

राज्यातील शासकीय, अशासकीय अनुदानित व शासन मान्यता प्राप्त खाजगी विनाअनुदानित व कायम विनाअनुदानित महाविद्यालये/तंत्रनिकेतने आणि शासकिय विद्यापीठात विनाअनुदानित तत्वावर सुरु असलेल्या निवडक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेतलेल्या विमुक्त जाती,भटक्या जमाती ,इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेंतर्गत पालकांची वार्षिक उत्पन्न रुपये ६.०० लक्ष वरुन रुपये ८.०० लक्ष करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. त्यानुसार शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय-

राज्यातील शासकीय, अशासकीय अनुदानित व शासन मान्यता प्राप्त खाजगी विनाअनुदानित व कायम विनाअनुदानित महाविद्यालये/तंत्रनिकेतने आणि शासकिय विद्यापीठात विनाअनुदानित तत्वावर सुरु असलेल्या निवडक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेतलेल्या विमुक्त जाती,भटक्या जमाती ,इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी शैक्षणिक शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेंतर्गत पालकांची वार्षिक उत्पन्न मर्यादा सन २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षापासून रुपये ६.०० लक्ष वरुन रुपये ८.०० लक्ष करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सुधारित उत्पन्न मर्यादा सन २०१७-१८ या शैक्षणिक वर्षामध्ये प्रथम/द्वितीय/तृतीय/चतुर्थ वर्षात शिकत असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना लागू करण्यात येत आहे.

३. सदर योजनेच्या अटी/शर्ती शासन निर्णय,क्र.इबीसी -२०१६/प्र.क्र.२२१/शिक्षण-१,दि.३१ मार्च,२०१६ नुसार राहतील.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१८०१०११७२१०५७०२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने स्वाक्षंकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

Bhaurao Raghunath Gavit

(भा.र.गावित)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

व्यावसायिक अभ्यासक्रमांमध्ये केंद्रीभूत प्रवेश प्रक्रीयेव्दारे प्रवेश घेणाऱ्या आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील (EBC) ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये ६.०० लाखापर्यंत आहे अशा विद्यार्थ्यासाठी डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना सुरु करण्यास मान्यता देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय: संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.४०७/तांशि-४
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक :-२२ फेब्रुवारी, २०१८

वाचा : १) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.टीईएम-२०१६/प्र.क्र.५०१/तांशि-४, दिनांक १३ ऑक्टोबर, २०१६

२) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र. टीईएम-२०१६/प्र.क्र.५५९/तांशि-४, दिनांक १५ एप्रिल, २०१७

३) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र. टीईएम-२०१६/प्र.क्र.५५९/तांशि-४, दिनांक २१ जून, २०१७

४) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र. टीईएम-२०१६/प्र.क्र.५५९/तांशि-४, दिनांक ११ ऑगस्ट, २०१७

५) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र. टीईएम-२०१६/प्र.क्र.५५९/तांशि-४, दिनांक १३ सप्टेंबर, २०१७

६) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३३२/तांशि-४, दिनांक ७ ऑक्टोबर,२०१७

७) शासन शुध्दिपत्र, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३३२/तांशि-४, दिनांक १३ नोव्हेंबर, २०१७

८) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्र. सीबीसी-१०/२०१७/ प्र.क्र.१९६/मावक, दिनांक ४ ऑक्टोबर, २०१७

प्रस्तावना :-

राज्यातील मान्यताप्राप्त शासकीय, शासन अनुदानित, विनाअनुदानित आणि कायम विनाअनु दानित महाविद्यालये/तंत्रनिकेतनांमध्ये शासनाने निर्धारित केलेल्या निवडक अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेणाऱ्या, आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रु.६.०० लक्ष किंवा त्यापेक्षा कमी आहे अशा विद्यार्थ्यांना शासनाने संदर्भ क्र. १ येथील दिनांक १३ ऑक्टोबर, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये राजर्षी

छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती योजना शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ पासून सुरु केली आहे. तसेच सदरच्या निवडक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांना प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांपैकी ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक अल्पभूधारक शेतकरी किंवा नोंदणीकृत मजूर आहेत अशा विद्यार्थ्यांना वसतिगृहाअभावी व्यावसायिक अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यास व्यत्यय येऊ नये यासाठी शासनाने संदर्भ क्र. १ येथील दिनांक १३ ऑक्टोबर, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता योजना देखील शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ पासून कार्यान्वित केली आहे.

२. याशिवाय दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०१७ च्या शासन निर्णयाव्दारे ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक अल्प भूधारक शेतकरी/ नोंदणीकृत मजूर नाहीत, परंतु ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये १.०० लाख किंवा त्यापेक्षा कमी आहे, अशा विद्यार्थ्यांना प्रचलित व नव्याने समाविष्ट करण्यात आलेल्या निवडक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसह बिगर व्यावसायिक आणि उच्च माध्यमिक (इयत्ता ११ वी/ १२ वी) अभ्यासक्रमांसाठी काही निश्चित दराने निर्वाहभत्ता अदा करण्यास मान्यता देण्यात आली आहे.

३. मराठा आरक्षणासंदर्भात मा.मंत्री, महसूल, मदत व पुनर्वसन, सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम वगळून) यांच्या अध्यक्षतेखालील मंत्रिमंडळ उपसमितीच्या दिनांक ३१/१०/२०१७ व दिनांक ०७/११/२०१७ रोजी आयोजित बैठकीत घेतलेल्या निर्णयास अनुसरुन रुपये ६.०० लाखापर्यंत वार्षिक उत्पन्न असलेल्या आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील विद्यार्थ्यांसाठी (अल्पभूधारक शेतकरी/नोंदणीकृत मजूर वगळून) वसतिगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील मान्यताप्राप्त शासकीय, शासन अनुदानित, विनाअनुदानित आणि कायम विनाअनुदानित महाविद्यालये / तंत्रनिकेतनांमध्ये शासनाने निर्धारित केलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी केंद्रीभूत प्रवेश प्रक्रीयेव्दारे प्रवेश घेणाऱ्या आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये ६.०० लाखापर्यंत आहे, अशा विद्यार्थ्यांकरीता डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाहभत्ता विस्तारीत योजना शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ पासून सुरु करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे. या योजनेंतर्गत पात्र प्रतिविद्यार्थी प्रतिवर्ष शहरी भागांसाठी (मुंबई व पुणे महानगर प्रादेशिक क्षेत्रातील सर्व शहरे, औरंगाबाद, नागपूर इत्यादी) रुपये १०,०००/- व इतर शहरे / ग्रामीण भागासाठी रुपये ८०००/- याप्रमाणे निर्वाहभत्त्याची रक्कम विद्यार्थ्यांना देण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. तसेच मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त कायदा,१९५० व संस्था नोंदणी कायदा,१८६० अंतर्गत नोंदणीकृत संस्था वसतिगृह चालविण्यासाठी तयार असल्यास त्या संस्थेलादेखील याच दराने निर्वाहभत्ता विद्यार्थ्यांमार्फत देण्यात यावा.

२. या वसतिगृह निर्वाह भत्ता योजनेच्या सर्वसाधारण अटी व शर्ती खालीलप्रमाणे राहतील:-

१) ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे वार्षिक उत्पन्न (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) रुपये ६.०० लाखापर्यंत आहे अशा केवळ व्यावसायिक अभ्यासक्रमांकरीता गुणवत्तेनुसार प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांकरीता वसतिगृह निर्वाहभत्ता योजना लागू करण्यात यावी .

२) हे व्यावसायिक अभ्यासक्रम प्रचलित तसेच संदर्भ क्र.६) वरील दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०१७ च्या शासन निर्णयामध्ये नमूद केल्याप्रमाणे व्यवस्थापन कोटयामध्ये अथवा खाजगी अभिमत विद्यापीठामध्ये प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांकरीता ही निर्वाहभत्ता योजना अनुज्ञेय राहणार नाही.

३) या योजनेंतर्गत महानगरासाठी (मुंबई व पुणे महानगर प्रादेशिक विकास प्राधिकरण क्षेत्रातील सर्व शहरे, औरंगाबाद, नागपूर इत्यादी) व इतर शहरे / ग्रामीण भागासाठी प्रति विद्यार्थी प्रति वर्षी अनुक्रमे रुपये १०,०००/- व रुपये ८,०००/- इतका निर्वाह भत्ता देण्यात यावा.

४) या योजनेंतर्गत रुपये १.०० लाखपर्यंत उत्पन्न असलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता निर्वाहभत्त्याचा लाभ देण्याकरीता संख्येची कोणतीही मर्यादा असणार नाही. मात्र रुपये १.०० लाख ते रुपये ६.०० लाख उत्पन्न मर्यादा असलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता प्रत्येक जिल्ह्यासाठी लाभार्थी विद्यार्थ्यांची कमाल संख्या ५०० इतकी निश्चित करण्यात येत आहे. त्यापैकी ३३% इतक्या जागा विद्यार्थिनींकरीता राखीव ठेवण्यात याव्यात. पुरेशा विद्यार्थिनी उपलब्ध न झाल्यास रिक्त राहणाऱ्या जागा त्याच जिल्ह्यातील विद्यार्थ्यांकरीता उपयोगात आणण्यात याव्यात.

५) प्रत्येक जिल्ह्यातील व्यावसायिक अभ्यासक्रमाचा कोटा हा प्राप्त होणाऱ्या अर्जाच्या संख्येनुसार प्रमाणशीररित्या (Proportionate) निश्चित करण्यात यावा .

६) विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमाच्या कालावधीकरीताच निर्वाहभत्ता देण्यात यावा . एखादा विद्यार्थी अनुत्तीर्ण झाल्यास अथवा काही कारणांमुळे त्याला वरच्या वर्गात प्रवेश न मिळाल्यास त्यास त्या वर्षापुरता निर्वाह भत्ता अनुज्ञेय राहणार नाही.

७) सदर योजनेचा लाभ हा कुटुंबातील केवळ दोन अपत्यांपर्यंत मर्यादित राहिल.

८) एखाद्या विद्यार्थ्याने सामान्य रहिवासी असलेल्या त्याच्या गावातील शहरातील संस्थेमध्ये / व्यावसायिक अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतल्यास त्यास निर्वाह भत्ता अनुज्ञेय राहणार नाही.

९) एखाद्या विद्यार्थ्यांने शासकीय/ निमशासकीय/ खाजगी वसतिगृहामध्ये प्रवेश घेतला असल्यास त्या विद्यार्थ्यांने त्याबाबतचा योग्य तो पुरावा सक्षम प्राधिकाऱ्याकडे सादर करणे बंधनकारक करण्यात यावे. खाजगी मालकीच्या घरामध्ये विद्यार्थ्यांने स्वत:ची राहण्याची सोय केली असल्यास अशा विद्यार्थ्यांस नोंदणीकृत अथवा नोटराईज्ड भाडे कराराची प्रत सक्षम प्राधिकाऱ्याकडे सादर करणे बंधनकारक राहिल.

१०) एखाद्या विद्यार्थ्यांस अन्य कोणत्याही योजनेखाली निर्वाह भत्ता मिळत असल्यास असा विद्यार्थी या योजनेखाली लाभ मिळण्यास अपात्र राहील.

११) या योजनेंतर्गंत लाभाच्या पात्रतेसाठी इतर अटी व शर्ती तसेच निर्वाह भत्त्याच्या वितरणाची कार्यपध्दती शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३३२/ तांशि-४, दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०१७ अन्वये विहित केल्याप्रमाणे राहील.

१२) बनावट विद्यार्थ्याची नोंद घेऊन आर्थिक लाभ घेतल्याचे निदर्शनास आल्यास संबंधीत विद्यार्थी / महाविद्यालय / संस्था यांच्याविरुध्द संबंधीत विभागीय सहसंचालकांनी फौजदारी गुन्हा दाखल करण्याची कार्यवाही करावी.

१३) विद्यार्थ्याची महाविद्यालयातील लगतपूर्वीच्या सत्रातील आधारसंलग्नीत बायोमेट्रीक उपस्थिती प्रणालीव्दारे नोंदविलेली किमान ५० टक्के इतकी उपस्थिती व विद्यार्थी लगतपूर्वीच्या सत्र परीक्षेत बसला असल्याची खात्री करण्यात यावी.

३. मुंबई सार्वजनिक विश्वस्त कायदा,१९५० व संस्था नोंदणी कायदा,१८६० अंतर्गत नोंदणीकृत संस्था वसतिगृह चालविण्यासाठी तयार असल्यास सदर योजनेची अंमलबजावणी करण्याकरीता वसतिगृहाची निवड करण्यासाठी खालीलप्रमाणे अटी निर्धारित करण्यात येत आहेत :-

१) अशी संस्था ही मुंबई विश्वस्त कायदा,१९५० किंवा संस्था नोंदणी कायदा,१८६० अंतर्गत नोंदणीकृत संस्था या कायद्याखाली नोंदणीकृत असावी.

२) एका पेक्षा अनेक संस्थांची मागणी आल्यास अनुभवी व जास्त सुविधा असणाऱ्या संस्थांना प्राधान्य देण्यात यावे.

३) अशा संस्थेचे किमान ३ वर्षे लेखापरिक्षण परिपूर्ण असणे आवश्यक आहे.

४) जिल्हा मुख्यालयाच्या ठिकाणी मध्यवर्ती असणाऱ्या संस्थांना प्राधान्य देण्यात यावे.

५) संबंधीत संस्थांनी या प्रयोजनासाठी जिल्हाधिकाऱ्यांकडे प्रस्ताव दाखल करावा. जिल्हयाधिकाऱ्यांनी छाननी करुन प्रस्ताव सहसंचालक, तंत्र शिक्षण, विभागीय कार्यालय यांच्याकडे पाठवावा व विभागीय सहसंचालकांनी तपासणी करुन एकत्रित प्रस्ताव संचालक, तंत्र शिक्षण यांच्याकडे पाठवावा. संचालक, तंत्र शिक्षण यांनी विहित अटी व निकष तपासून संस्थेची निवड करावी.

६) या संस्थांचे संनियंत्रण जिल्हाधिकाऱ्यांनी करावे व वेळोवेळी अहवाल विभागीय तंत्र शिक्षण सहसंचालक यांच्याकडे पाठवावा.

७) प्रत्येक जिल्ह्यातील व्यावसायिक अभ्यासक्रमाचा कोटा हा प्राप्त होणाऱ्या अर्जाच्या संख्येनुसार प्रमाणशीररित्या (Proportionate) निश्चित करण्यात यावा .

८) वसतिगृह चालविण्यासाठी तयार असलेल्या संस्थेत विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतला तरी निर्वाहभत्त्याची रक्कम विद्यार्थ्याच्या बँक खात्यात डीबीटीव्दारे थेट जमा करण्यात यावी व संस्थेने विद्यार्थ्याकडून निर्वाहभत्त्याची रक्कम वसूल करावी.

९) विद्यार्थ्यांची निवड ही त्यांना केंद्रीभूत प्रवेश परीक्षेमध्ये मिळालेल्या गुणांनुसार करण्यात यावी. ज्या अभ्यासक्रमासाठी केंद्रीभूत प्रवेश प्रक्रीया राबविण्यात येत नाही, अशा अभ्यासक्रमाकरीता लागू असेल त्याप्रमाणे इयत्ता १० वी च्या परीक्षेत मिळालेले एकूण गुण, इयत्ता १२ वी च्या परीक्षेत मिळालेले एकूण गुण / तृतीय वर्ष पदविका परीक्षेत मिळालेले एकूण गुण अशा स्वरुपाच्या गुणवत्तेचा वापर करावा. विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमाच्या कालावधीकरीताच निर्वाहभत्ता देण्यात यावा. एखादा विद्यार्थी अनुत्तीर्ण झाल्यास अथवा काही कारणांमुळे त्याला वरच्या वर्गात प्रवेश न मिळाल्यास त्यास त्या वर्षापुरता निर्वाहभत्ता अनुज्ञेय करण्यात येऊ नये .

४. संदर्भ क्र.६ येथील दिनांक ७ ऑक्टोबर, २०१७ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद क्र.१० अन्वये निश्चित केल्यानुसार ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये १.०० लाखापर्यंत आहे अशा केवळ व्यावसायिक अभ्यासक्रमांकरीता गुणवत्तेनुसार प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांकरीता देखील रुपये ३,०००/- प्रतिवर्ष याऐवजी महानगरांसाठी (मुंबई व पुणे महानगर प्रादेशिक विकास प्राधिकरण क्षेत्रातील सर्व शहरे, औरंगाबाद, नागपूर इत्यादी) रुपये १०,०००/- व प्रतिविद्यार्थी प्रतिवर्षी व इतर शहरे / ग्रामीण भागासाठी प्रतिविद्यार्थी प्रतिवर्षी रुपये ८,०००/- इतका निर्वाहभत्ता देण्यात यावा. त्यास विद्यार्थी संख्येच्या मर्यादेची अट राहणार नाही.

५. वसतिगृहात राहण्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या इच्छेला प्राधान्य देण्यात यावे. म्हणजेच ज्या पात्र विद्यार्थ्यांना वसतिगृहामध्ये रहायची इच्छा नाही अशा विद्यार्थ्यांना वैयक्तिकरित्या निर्वाहभत्ता अदा करण्यात यावा व निर्वाहभत्त्याची रक्कम विद्यार्थ्याच्या बँक खात्यात प्रत्यक्ष लाभ हस्तांतरणाव्दारे (डीबीटी) थेट जमा करण्यात यावी.

६. या योजनेची अंमलबजावणी सर्व संबंधित प्रशासकीय विभागांनी व त्यांच्या अखत्यारीतील आयुक्तालयांनी/संचालनालयांनी करावी. त्याकरीता संबंधीत प्रशासकीय

विभागांनी पूरक आदेश निर्गमित करावेत. तसेच सदर योजनेची अंमलबजावणी राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गत पात्र विद्यार्थ्यांना ज्या पध्दतीने प्रत्यक्ष लाभ हस्तांतरणाव्दारे (डीबीटी) लाभाची रक्कम विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यात थेट जमा करण्यात येते, त्याप्रमाणे निर्वाहभत्त्याची रक्कम विद्यार्थ्यांच्या बँक खात्यात प्रत्यक्ष लाभ हस्तांतरणाव्दारे थेट जमा करण्यात यावी.

७. ही योजना शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ पासून लागू करण्यात येत आहे.

८. डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना या योजनेचा खर्च ज्या लेखाशिर्षातून भागविण्यात येतो, त्या लेखाशिर्षातून हया योजनेचा खर्च मंजूर आर्थिक तरतूदीतून भागविण्यात यावा.

९. सदर शासन निर्णय, नियोजन विभाग व वित्त विभाग यांच्या सहमतीने वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र.९७/२०१७/व्यय-५, दिनांक २५ जानेवारी,२०१८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

१०. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे. त्याचा संगणक सांकेतांक २०१८०२२२१७५१०५७५०८ असा असून सदर आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Madan Maruti Morve

Digitally signed by Madan Maruti Morve
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Higher And Technical Education Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=2efbf911362ce57b361b7f36471cb98eb98ed47e7de8b06121fb9d7e6e0fc2e3, cn=Madan Maruti Morve
Date: 2018.02.23 16:08:49 +05'30'

(म. मा. मोरवे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्तीयोजनेंतर्गत आर्थिकदृटया दुर्बल घटकातील पात्र विद्यार्थ्यांसाठी लाभाची व्याप्ती वाढविणे व नवीन अभ्यासक्रमांचा समावेश करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन पूरकपत्र क्रमांक : संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३३२/तांशि-४
मंत्रालय विस्तार भवन, मादाम कामा मार्ग,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक: ०१ मार्च, २०१८

संदर्भ :- १. शासन निर्णय, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण -२०१७/ प्र.क्र.३३२/तांशि-४, दिनांक ७ /१०/२०१७
२. संचालक, तंत्र शिक्षण संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांचे पत्र क्र. २/एनजीसी/फार्म डी/२०१७/११५६, दिनांक १८/१०/२०१७

शासन पूरकपत्र :-

शासन अधिसूचना क्रमांक टीईएम-२०१६/प्र.क्र/४७३(भाग-२)/तांशि-४, दिनांक २४/४/२०१७ अन्वये उच्च व तंत्र शिक्षण विभागांतर्गत येणारे अभ्यासक्रम अधिसूचित केले आहेत. त्यामधील अनुसूची - ख मध्ये पदवीपूर्व अभ्यासक्रम नमूद केले आहेत. त्यात फार्म डी. या अभ्यासक्रमाचा समावेश आहे. फार्म डी. हा अभ्यासक्रम इयत्ता १२ वी नंतर ६ वर्षाचा पदवीपूर्व अभ्यासक्रम आहे. तसेच या अभ्यासक्रमाचे प्रवेश हे राज्याच्या एमएचटी-सीईटी मार्फत केंद्रीभूत प्रवेश प्रक्रीयेद्वारे करण्यात येतात. त्यामुळे संदर्भ क्र.२ येथील पत्रान्वये संचालक, तंत्र शिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी प्रस्तावित केल्याप्रमाणे सदर व्यावसायिक अभ्यासक्रमाचाही राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गत समावेश करणे आवश्यक असल्याने शासन निर्णय, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण -२०१७/प्र.क्र.३३२/ तांशि-४, दिनांक ७/१०/२०१७ मधील परिशिष्ट "अ" मध्ये नमूद करण्यात आलेल्या अभ्यासक्रमांच्या यादीमध्ये **अनुक्रमांक ३९७ अ** मध्ये फार्म डी. या अभ्यासक्रमाचा समावेश करण्यात येत आहे.

२. सदर शासन पूरकपत्र महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०१८०३०११७३७०३७५०८ असा आहे. हे पूरकपत्र डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Madan Maruti Morve
Digitally signed by Madan Maruti Morve
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Higher And Technical Education Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=2efbf911362ce57b361b7f36471cb98eb98ed47e7de8b061211b9d7e6e0fc2e3, cn=Madan Maruti Morve
Date: 2018.03.03 16:10:49 +05'30'

(म. मा. मोरवे)

डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना-उत्पन्न मर्यादा रुपये ८.०० लाखापर्यंत वाढविणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय: संकीर्ण-२०१८/प्र.क्र.१८५/तांशि-४
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक :- १८ जून, २०१८

वाचा : १) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.टीईएम-२०१६/प्र.क्र.५०१/तांशि-४, दिनांक १३ ऑक्टोबर, २०१६

२) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३३२/तांशि-४, दिनांक ७ ऑक्टोबर,२०१७

३) शासन शुध्दिपत्र, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र.संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.३३२/तांशि-४, दिनांक १३ नोव्हेंबर, २०१७

४) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र. संकीर्ण-२०१७/प्र.क्र.४०७/तांशि-४, दिनांक २२ फेब्रुवारी,२०१८

५) शासन निर्णय, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, क्र. टिईएम-२०१८/प्र.क्र.३५/तांशि-४, दिनांक ३१ मार्च,२०१८

प्रस्तावना :-

राज्यातील मान्यताप्राप्त शासकीय, शासन अनुदानित, विनाअनुदानित आणि कायम विनाअनुदानित महाविद्यालये/तंत्रनिकेतनांमध्ये शासनाने निर्धारित केलेल्या निवडक अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेणाऱ्या, ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक अल्पभूधारक शेतकरी किंवा नोंदणीकृत मजूर आहेत अशा विद्यार्थ्यांना वसतिगृहाअभावी व्यावसायिक अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यास व्यत्यय येऊ नये यासाठी शासनाने संदर्भ क्र. १ येथील दिनांक १३ ऑक्टोबर, २०१६ च्या शासन निर्णयान्वये डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाह भत्ता योजना शैक्षणिक वर्ष २०१६-१७ पासून कार्यान्वित केली आहे. तसेच संदर्भ क्र.२ येथील दिनांक ७ ऑक्टोबर,२०१७ च्या शासन निर्णयान्वये काही नवीन अभ्यासक्रमांचा समावेश या योजनेकरीता करण्यात आला. तसेच याच शासन निर्णयाव्दारे ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक अल्पभूधारक शेतकरी किंवा नोंदणीकृत मजूर नाहीत, परंतु ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबांचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये १.०० लाख किंवा त्यापेक्षा कमी आहे, अशा विद्यार्थ्यांना निवडक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसह बिगर व्यावसायिक आणि उच्च माध्यमिक (इयत्ता ११ वी / १२ वी) अभ्यासक्रमांसाठी शैक्षणिक वर्षातील १० महिन्यांकरीता अनुक्रमे रुपये ३०००/-, रुपये २०००/- व रुपये १०००/-याप्रमाणे निर्वाहभत्ता मंजूर करण्याचे आदेश देण्यात आले आहेत. त्याचप्रमाणे संदर्भ क्र.४ येथील दिनांक २२ फेब्रुवारी,२०१८ च्या शासन निर्णयान्वये ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक अल्प

भूधारक शेतकरी/ नोंदणीकृत मजूर नाहीत, परंतु ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये ६.०० लाख किंवा त्यापेक्षा कमी आहे, अशा विद्यार्थ्यांना निवडक व्यावसायिक अभ्यासक्रमांकरीता महानगरासाठी रुपये १००००/- व महानगरे वगळून व इतर शहरे व ग्रामीण भागासाठी रुपये ८०००/- प्रतिवर्ष इतका निर्वाहभत्ता शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ पासून देण्याबाबतचे आदेश निर्गमित करण्यात आले आहेत. तसेच या शासन निर्णयाव्दारे रुपये १.०० लाख ते रुपये ६.०० लाख उत्पन्न मर्यादा असलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता प्रत्येक जिल्हयासाठी लाभार्थी विद्यार्थ्यांची कमाल संख्या ५०० इतकी निश्चित करण्यात आली आहे.

३. राजर्षि छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्तीसाठी संदर्भ क्र.५ येथील दिनांक ३१/०३/२०१८ च्या शासन निर्णयाव्दारे पालकांची उत्पन्न मर्यादा रुपये ६.०० लाखावरुन वार्षिक रुपये ८.०० लाख इतकी करण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला आहे. मराठा आरक्षणासंदर्भात मा.मंत्री, महसूल, मदत व पुनर्वसन, सार्वजनिक बांधकाम (सार्वजनिक उपक्रम वगळून) यांच्या अध्यक्षतेखालील मंत्रिमंडळ उपसमितीने केलेल्या सूचनेस अनुसरुन राजर्षि छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजना व डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाहभत्ता विस्तारीत योजना या दोन्ही योजनेमधील पालकांची उत्पन्न मर्यादा एकरुप असण्याची आवश्यकता निर्माण झाली होती. त्यामुळे रुपये ८.०० लाखापर्यंत वार्षिक उत्पन्न असलेल्या आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील विद्यार्थ्यांसाठी (अल्पभूधारक शेतकरी / नोंदणीकृत मजूर वगळून) डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना लागू करण्याची बांब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील मान्यताप्राप्त शासकीय, शासन अनुदानित, विनाअनुदानित आणि कायम विनाअनुदानित महाविद्यालये / तंत्रनिकेतनांमध्ये शासनाने निर्धारित केलेल्या व्यावसायिक अभ्यासक्रमांसाठी केंद्रीभूत प्रवेश प्रक्रीयेव्दारे प्रवेश घेणाऱ्या आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील ज्या विद्यार्थ्यांच्या कुटुंबाचे (दोन्ही पालकांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न रुपये ८.०० लाखापर्यंत आहे, अशा विद्यार्थ्यांकरीता डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतीगृह निर्वाहभत्ता विस्तारीत योजना शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ पासून लागू करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे. या या निर्णयामुळे रुपये १.०० लाख ते रुपये ८.०० लाख उत्पन्न मर्यादा असलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता प्रत्येक जिल्हयासाठी निश्चित करण्यात आलेली लाभार्थी विद्यार्थ्यांची कमाल ५०० संख्या कायम राहिल, त्यामध्ये कोणताही बदल करण्यात आलेला नाही. या योजनेसाठी यापूर्वीच्या विविध शासन निर्णयातील इतर अटी व शर्ती कायम राहतील.

२. याबाबत पुढे असे स्पष्ट करण्यात येते की, डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाहभत्ता योजना जे विद्यार्थी विविध विहित अभ्यासक्रमांसाठी बिगर आरक्षित प्रवर्गातून प्रवेश घेतील व विविध शासन निर्णयाव्दारे विहित केल्याप्रमाणे सर्व अटी व शर्ती पूर्ण करतील अशा विद्यार्थ्यांकरीता लागू करण्यात आलेली आहे.

३. सदर शासन निर्णय, नियोजन विभाग व वित्त विभाग यांच्या सहमतीने वित्त विभागाचा अनौपचारिक संदर्भ क्र. ४५९/१८, व्यय-५, दिनांक १५ जून, २०१८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे. त्याचा संगणक सांकेतांक २०१८०६१८१६३३४७५९०८ असा असून सदर आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Sanjay A. Dharurkar

Digitally signed by Sanjay A. Dharurkar
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Higher and Technical Education Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=637145fd393d6d5c713e94e6da7bc6bee23011448b7fc64d138630b9c76ae7a2, cn=Sanjay A. Dharurkar
Date: 2018.06.18 17:08:31 +05'30'

(संजय औ.धारुरकर)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

गुणवंत मुलामुलींना परदेशात उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती मंजूर करणेबाबत....

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : शिवृत्ती-२०१८/प्र.क्र.११८/शिक्षण
मंत्रालय विस्तार भवन, मादाम कामा मार्ग,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई-४०००३२.
दिनांक: ११ ऑक्टोबर, २०१८

वाचा : १) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग क्र. ईबीसी-२००३/प्र.क्र.११५/मावक-२, दि.११ जून, २००३
२) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र.ईबीसी-२०१७ / प्र.क्र.२८८/शिक्षण-१, दि.२७ जून, २०१७
३) शासन निर्णय आदिवासी विकास विभाग क्र.आदिशि-१२०३ /प्र.क्र.७६ / कार्या-१२, दि. ३१ मार्च,२००५
४) शासन निर्णय आदिवासी विकास विभाग क्र.पशिशि-२०१५ /प्र.क्र.३३४ / कार्या-१२, दि.१६ मार्च,२००६
५) मा.मंत्रिमंडळाच्या दिनांक २१ ऑगस्ट,२०१८ रोजी झालेल्या बैठकीचे इतिवृत्त.

प्रस्तावना :-

अनुसूचित जाती व जमातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशात शिक्षणासाठी सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग व आदिवासी विकास विभागातर्फे शिष्यवृत्ती योजना राबविण्यात येत आहे. तथापि, सदर योजना विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी नसल्यामुळे, आर्थिक परिस्थितीमुळे सदर प्रवर्गातील गुणवंत मुलामुलींना परदेशातील नामांकित शिक्षण विद्यापीठामधील उच्च शिक्षणापासून वंचित रहावे लागत आहे. सदर बाब विचारात घेऊन, विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी परदेशात शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती योजना राबविण्याबाबतचा निर्णय मा.मंत्रिमंडळाने दिनांक २१ ऑगस्ट,२०१८ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये घेतला आहे. मा. मंत्रिमंडळाने घेतलेल्या निर्णयास अनुसरुन याबाबत सविस्तर आदेश निर्गमित करण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

महाराष्ट्र राज्यातील विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील जे गुणवंत विद्यार्थी पदव्युत्तर पदवी व पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी THE(Times Higher Education)/ किंवा QS (Quacquarelli Symonds) Ranking २०० च्या आतील परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेतील, अशा विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील एकत्रितपणे १० विद्यार्थ्यांना प्रतीवर्षी परदेशी शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

२. ही योजना विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागांतर्गत "गुणवंत मुलामुलींना परदेशात उच्च शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती मंजूर करणे" या नावाने शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० पासून राबविण्यात यावी.

३. या योजनेची व्याप्ती पुढीलप्रमाणे राहिल :-

सदर योजना विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थ्याकरिता लागू राहील. ज्या मागास प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना अशा स्वरूपाची परदेशी शिष्यवृत्ती लागू केली आहे अशा मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांनी त्या-त्या प्रशासनिक विभागाच्या योजनेमध्ये अर्ज करणे अपेक्षित आहे. विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थी सदर योजनेसाठी पात्र राहतील.

४. शिष्यवृत्तीची शाखा निहाय विभागणी :-

सदर शिष्यवृत्तीसाठी खालीलप्रमाणे शाखा निहाय मर्यादा प्रत्येक वर्षासाठी निश्चित करण्यात येत आहे -

अ.क्र.	शाखा / अभ्यासक्रम	पदव्युत्तर पदवी/पदविका, डॉक्टरेट
१.	कला	०१
२.	वाणिज्य	०१
३.	विज्ञान	०१
४.	व्यवस्थापन	०१
५.	विधी अभ्यासक्रम	०१
५.	अभियांत्रिकी/वास्तुकला शास्त्र	०४
६.	औषधनिर्माणशास्त्र	०१
	एकूण	१०

५. शिष्यवृत्ती द्यावयाच्या एकूण जागेपैकी ३०% जागांवर मुलींची निवड करण्यात येईल.

६. या शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट-अ प्रमाणे अभ्यासक्रमनिहाय विद्यार्थी प्रवेश संख्या निर्धारीत केलेली असून त्या मर्यादेत विद्यार्थ्याची निवड करण्यात येईल.

७. या योजनेच्या सविस्तर अटी व शर्ती, पात्रता/अपात्रता , मिळणारे लाभ , शिष्यवृत्तीच्या लाभासाठी निवड कार्यपध्दती इत्यादीची माहिती सोबतच्या परिशिष्ट-ब मध्ये दर्शविण्यात आलेली आहे.

८. या योजनेसाठी सन २०१९-२० या आर्थिक वर्षात रुपये १०.०० कोटी इतका अतिरिक्त नियतव्यय विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागास स्वतंत्ररित्या मंजूर करण्यात येणार आहे. तसेच या योजनेसाठी टप्प्याटप्प्याने होणाऱ्या आवर्ती खर्चाचा जास्तीत जास्त रुपये ४०.०० कोटी इतका आर्थिक भार शासनाने मान्य केला आहे. या योजनेसाठी नविन लेखाशीर्ष उघडण्याची व आवश्यक तरतूद करण्याची कार्यवाही स्वतंत्ररित्या करण्यात येत आहे. दरम्यान या योजनेसाठी जाहिरात देणे, ऑन-लाईन ॲप्लीकेशन तयार करणे, कंत्राटीतत्वावर आवश्यक त्या नियुक्त्या इत्यादीवर होणारा खर्च संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय यांच्या स्वीय प्रपंजी लेख्यातून करण्यात यावा.

९. शैक्षणिक वर्ष २०१९-२०२० पासून ही योजना महाडीबीटी पोर्टलच्या माध्यमातून राबविण्यात यावी.

१०. सदर शासन निर्णय, मा.मंत्रिमंडळाने दिनांक २१ ऑगस्ट,२०१८ रोजी झालेल्या बैठकीमध्ये घेतलेल्या निर्णयास अनुसरुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

११. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करुन देण्यात आला असून त्याचा संकेतांक क्रमांक २०१८१०१२१८१५३०५१२२ असा आहे. सदर आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

Bhaurao Raghunath Gavit

Digitally signed by Bhaurao Raghunath Gavit
DN: CN = Bhaurao Raghunath Gavit, C = IN, S = Maharashtra, O = Government Of Maharashtra, OU = VJNT OBCS SBC Welfare Dept
Date: 2018 10 12 18:18:28 +05'30'

(भा.र. गावित)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

सोबत-वरीलप्रमाणे

शासन निर्णय, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, क्रमांक : शिवृत्ती-२०१८/प्र.क्र.११८/शिक्षण,

दिनांक ११ ऑक्टोबर, २०१८ सोबतचे

परिशिष्ट-अ

परदेशी शिष्यवृत्तीकरीता मंजूर करण्यात येणारे अभ्यासक्रम

Engineering/ Architecure	Management	Science	Arts & Commerce	Law	Pharamcy
*Permissible Courses :- P.G./P.G. Diploma/Ph.D.	*Permissible Courses :- P.G./P.G.Diploma	*Permissible Courses :- P.G./ Ph.D	*Permissible Courses :- P.G. / Ph.D	*Permissible P.G. / Ph.D	*Permissible P.G. / Ph.D
1	2	3	4	5	6
1.Civil	1. M.B.A. with Finance/Marketing/ H.R./SystemAnalysis	1. Agriculture	1. Sociology	L.L.M	M.Pharm
2.Mechanical	2. Hotel Management	2. Horticulture	2. Psychology		
3. Electrical		3. Animal Husbandary	3. Philosophy		
4. Chemical		4. General Science	4. Economics		
5. Computer		5. Maths.	5. Commerce		
6. Production		6. Science			
7. Industrial Engg.		7. Physics			
8. Environmental Engineering		8. Chemistry			
9. Mining Engg.		9. Botany			
10. Petrochemical		10. Zoology			
11. Electronic & TC					
12. Information Technology/ Information System/ Informat ion Science/Computer Engineering					
13. Bio-Technology					
14. Genetic Engineering					
15. Nano Technology					
16. Industry Internet of Things (IIOT)					
17. Cyber Law/Cyber Security					
18. Biomedical Engg.					
19. Climate Change					
20. Artificial Intelligence					
21. Architecture					
Eligibility					
Graduation for P.G. & Post Graduation for Ph.D.	Graduation in any subject for MBA Graduation in Hotel Management	Post Graduation in Concerned Subject	Graduation/Post Graduation in Concerned Subject	Graduation / P.G. in Law	Graduation / P.G. in Pharmacy

* Note:-

) Only accredited Universities/Institutions of Foreign Countries will only be considered.

)

शासन निर्णय, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, क्रमांक : शिवृत्ती-२०१८/प्र.क्र.११८/शिक्षण, दिनांक ११ ऑक्टोबर, २०१८ सोबतचे

परिशिष्ट-ब

१. सर्वसाधारण अटी व शर्ती :-

१) विद्यार्थी व विद्यार्थ्याचे आई / वडील अथवा पालक भारताचे नागरिक तसेच महाराष्ट्र राज्याचे अधिवासी असावेत.

२) विद्यार्थ्याला परदेशातील THE/QS अद्ययावत वर्ल्ड रॅन्कींगमध्ये २०० च्या आत असलेल्या शैक्षणिक संस्था / विद्यापीठामध्ये गुणवत्तेनुसार प्रवेश मिळालेला असावा.

३) विद्यार्थ्यांने पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना पदव्युत्तरसाठी किंवा पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना, पीएचडीसाठी यापुर्वी इतर कोणत्याही राज्य शासनाची अथवा केंद्रशासनाची परदेशी शिष्यवृत्ती घेतलेली नसावी. तसेच त्यांने अन्य प्रशासनिक विभागाच्या परदेशी शिष्यवृत्तीच्या योजनेसाठी अर्ज केलेला नसावा.

४) परदेशातील विद्यापीठ/ शैक्षणिक संस्थामध्ये प्रवेश घेणारा विद्यार्थी हा पूर्णवेळ विद्यार्थी म्हणून प्रवेशित असावा.

५) एक्झेक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदवी किंवा एक्झेक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदविका व अर्धवेळ अभ्यासक्रमांस प्रवेशित विद्यार्थी या योजनेसाठी पात्र असणार नाहीत.

६) प्रवेशित अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना नमूद केलेल्या विहीत कालावधीत अभ्यासक्रम पूर्ण करणे विद्यार्थ्यांवर बंधनकारक असेल, अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी मुदतवाढ मान्य केली जाणार नाही.

७) सदर योजना उच्च व तंत्र शिक्षण विभागांतर्गत तंत्र शिक्षण संचालनालय व उच्च शिक्षण संचालनालयाच्या अखत्यारीतील अभ्यासक्रम पूर्ण करणा-या विद्यार्थ्यांना पुढील उच्च शिक्षण घेण्याकरिता लागू राहील.

२. वयोमर्यादा :-

पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थीच्या वयाची कमाल ३५ वर्ष आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थीच्या वयाची ४० वर्ष वयोमर्यादा असावी.

३. उत्पन्न मर्यादा :-

१. या योजनेखाली लाभ घेण्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे/कुटुबांचे व विद्यार्थी नोकरी करीत असल्यास त्याचे स्वतःचे उत्पन्न धरुन सर्व मार्गांनी मिळणारे मागील आर्थिक वर्षातील वार्षिक उत्पन्न रुपये ०८.०० लाखापेक्षा जास्त नसावे.

२. विद्यार्थी किंवा पालक किंवा दोन्ही नोकरीत असतील तर त्यांचे आयकर विवरणपत्र, फॉर्म न. १६ व सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार किंवा नायब तहसिलदार पेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबाचे सर्व मार्गानी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहील.

३. इतर विद्यार्थ्यांसाठी सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार किंवा नायब तहसिलदारपेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागिल आर्थिक वर्षाचे कुटुंबाचे सर्व मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र, नॉन-क्रिमीलेअर प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहील.

४. शैक्षणिक अर्हता :-

अ) परदेशातील पदव्युत्तर पदवी किंवा पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांने भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठांमधून किमान ६०% गुणांसहित पदवी परीक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी.

ब) पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्याने भारतातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठांमधून किमान ६०% गुणांसहित पदव्युत्तर पदवी किंवा पदव्युत्तर पदविका परीक्षा उत्तीर्ण केलेली असावी.

क) हा पदवी किंवा पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रम त्याने अर्जाच्या दिनांकाला उत्तीर्ण केलेला असावा.

५. अभ्यासक्रमाचा कालावधी :-

१) पीएचडी- ४ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा जो कमी असेल तो.

२) पदव्युत्तर पदवी- २ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी यापेक्षा जो कमी असेल तो.

३) पदव्युत्तर पदविका- १ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी यापेक्षा जो कमी असेल तो.

६. एकाच कुटुंबातील कमाल पात्रताधारक :-

१) सदर योजनेचा लाभ एकाच कुटुंबातील एका विद्यार्थ्यास फक्त एकदाच घेता येईल.

२) एकाच कुटुंबातील एकापेक्षा जास्त मुलांनाही शिष्यवृत्ती लागू राहणार नाही. यासाठी पालकांनी आणि विद्यार्थ्यांनी तसे प्रतिज्ञापत्र करुन देणे बंधनकारक असेल.

३) सदरची शिष्यवृत्ती एकाच वेळेस मान्य करण्यात येईल. एकापेक्षा जास्त वेळेस विद्यार्थी शिष्यवृत्तीसाठी पात्र असणार नाही.

७. अर्ज करण्यासाठी अनिवार्य अटी :-

१) नोकरीमध्ये असलेल्या उमेदवारांनी तो जेथे नोकरी करतो त्या यंत्रणेचे (organization Employer) ना-हरकत प्रमाणपत्र दाखल करणे अनिवार्य आहे.

२) पात्र विद्यार्थ्याने Non Judicial Stamp Paper वर Public Notary समोर विहित नमुन्यातील प्रतिज्ञापत्र लिहून देणे बंधनकारक असेल.

३) विद्यार्थ्याने दोन जामीनदार देणे बंधनकारक असेल. या प्रत्येक जामीनदाराने स्वतंत्र Surety Bond करुन देणे बंधनकारक असेल.

४) अर्ज करणा-या विद्यार्थ्याचे स्वास्थ्य चांगले असले पाहीजे. त्याकरिता त्याने नोंदणीकृत वैद्यकीय अधिका-याने दिलेले प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक राहील.

५) विद्यार्थी शिक्षणासाठी आवश्यक असलेला कालावधी किंवा शिक्षण त्यापूर्वी पुर्ण झाल्यास जो कालावधी लागेल या दोघांपैकी जो कमी आहे त्या कालावधी पुरतेच परदेशात राहण्याचे बंधपत्र (Bond) राज्य शासनास तसेच परदेशातील भारतीय दूतावासास लिहून द्यावे लागेल. या आवश्यक कालावधीपेक्षा जास्त कालवधीकरीता परदेशात राहण्यास विद्यार्थ्यास परवानगी मिळणार नाही.

६) विद्यार्थ्यास शासनाने विहीत करुन दिलेल्या नमुन्यात Record Release Consent Form हा बंधपत्राच्या स्वरुपात द्यावा लागेल.

७) विद्यार्थ्यास परदेशामध्ये प्रवेश मिळण्यासाठी THE किंवा QS World Ranking मधील २०० च्या आतील अद्ययावत जागतिक क्रमवारीत असलेल्या विद्यापीठ/शिक्षणसंस्था मध्ये प्रवेशासाठी स्वत: प्रयत्न करावा लागेल व त्यासाठी आवश्यक त्या सर्व पात्रता परीक्षा देणे बंधनकारक असेल.

८) ज्या विद्यार्थ्यांना परदेशी शैक्षणिक संस्थांकडून Unconditional Offer Letter मिळालेले असेल, त्यांनाच ही शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय राहील, यासाठी conditional Offer Letter गृहीत धरले जाणार नाही.

९) विवाहीत उमेदवाराच्या पत्नी व मुले यांना परदेशामध्ये सोबत घेवून जाण्यासाठी कोणत्याही प्रकारचे सहाय्य दिले जाणार नाही. त्यासाठी पासपोर्ट मिळविणे, व्हिसा मिळविणे, आर्थिक तरतुद करणे, परदेशातील निवास व दैनंदिन खर्चाची व्यवस्था करणेही उमेदवाराची वैयक्तिक जबाबदारी असेल.

१०) नोकरी करणाऱ्या उमेदवारांनी सर्व प्रशासकीय बाबी उदा. रजा, वेतन आणि इतर सेवेच्या बाबी या स्वत: प्रत्यक्षपणे निराकरीत करावयाच्या आहेत. याबाबत कोणत्याही प्रकारची सवलत शासनाकडून मिळणार नाही.

११) (अ) अचानक उध्दवलेल्या परिस्थितीमध्ये, परदेशामध्ये शिक्षण घेत असताना विद्यार्थ्यास भारतामध्ये यावयाचे असल्यास त्यासाठी त्याचे संबंधित शैक्षणिक संस्था आणि संबंधीत शिक्षण संचालनालयाची पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक असेल आणि याबाबतची माहिती संबंधित विद्यार्थी भारतीय दूतावासास कळवतील.

(ब) जेवढया कालावधीमध्ये परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमधून दूर असेल, तेवढया कालावधीचा कोणताही खर्च त्यास अनुज्ञेय होणार नाही. तथापि, तो पुन्हा त्याच शैक्षणिक संस्थेत त्याच अभ्यासक्रमाचे पुढील शिक्षण पूर्ण करण्यासाठी हजर झालेल्या दिवसापासून त्यास देय लाभ अनुज्ञेय होतील.

(क) अशा परिस्थितीत विद्यार्थ्याने परत त्याच परदेशी शिक्षण संस्थेमध्ये हजर न होता शिक्षण अर्धवट सोडल्यास त्यास अदा करण्यात आलेले शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क इतर शुल्क व निर्वाहभत्त्याची व्याजासह वसूली करण्यात येईल, याबाबतचे लेखी **हमीपत्र** विद्यार्थ्यास द्यावे लागेल.

१२) पासपोर्ट व व्हिसा मिळविण्याची जबाबदारी उमेदवार/विद्यार्थ्याची असेल,

१३) उमेदवारास/विद्यार्थ्यांना केवळ ज्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये, ज्या अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश मिळालेला आहे व शिष्यवृत्ती मिळाली आहे त्याच कारणासाठी व्हिसा घेणे बंधनकारक असेल.

१४) निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांनी मागणी केल्यानुसार आवश्यक ती कागदपत्रे सादर करणे व आवश्यक ते करारनामे देणे बंधनकारक असेल.

१५) निवड झालेल्या विद्यार्थ्यास त्याच्या शैक्षणिक कालावधीमध्ये जास्तीची रक्कम अदा झाली असल्यास त्याची परतफेड करणे विद्यार्थ्यावर बंधनकारक असेल. अथवा ती वसूल करणेबाबत प्रचलित कायदे व नियमानुसार कार्यवाही करण्यात येईल, याबाबतचे हमीपत्र देणे बंधनकारक असेल.

१६) सदर शिष्यवृत्तीबाबत महाराष्ट्र शासनाच्या विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागाने घेतलेला निर्णय अंतिम असेल.

१७) परदेशी शिक्षण घेणा-या विद्यार्थ्यांसाठी शिष्यवृत्ती देण्याकरिता एक स्वतंत्र स्वीय प्रपंजी लेखा (PLA) संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांचेकडे उघडण्यात येईल. त्यामध्ये समाजातील दानशूर व्यक्ती तसेच या योजनेचा लाभ घेऊन नोकरी/व्यवसाय करणा-या विद्यार्थ्यांकडून प्राप्त होणारी रक्कम जमा करण्यात येईल. या निधिचा उपयोग केवळ परदेशी शिष्यवृत्तीसाठी करण्यात येईल.

१८) विद्यार्थ्यांनी शिक्षण पूर्ण केल्यानंतर जेव्हा त्यांना नोकरी मिळेल, किंवा तो स्वतःच्या व्यवसाय सुरु करेल किंवा अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यापासून दोन वर्षानंतर यापैकी कमी असलेल्या कालावधीपासून त्याच्या शिक्षणासाठी शासनामार्फत जो खर्च करण्यात आला आहे, त्याखर्चाच्या साधारण १०% रक्कम महाराष्ट्र शासनाच्या यासाठी उघडण्यात आलेल्या स्वीय प्रपंजी लेख्यामध्ये जमा करावी लागेल. जेवढी रक्कम विद्यार्थी जमा करतील तेवढीच रक्कम महाराष्ट्र शासन निधी मध्ये जमा करील व त्याचा विनियोग याच प्रयोजनासाठी करण्यात येईल.

१९) या शिष्यवृत्तीचा लाभ घेवून पूर्ण करण्यात आलेल्या अभ्यासक्रमाचा लाभ राज्य शासनास होणे या योजनेमध्ये अपेक्षित आहे. त्यामुळे ज्या शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यांने महाराष्ट्र राज्यात परत येवून त्याचा अभ्यासक्रमाचा लाभ राज्यास होईल याकरीता आवश्यकतेनुसार राज्य शासनास सेवा देणे अपेक्षित आहे. त्याबाबतचे बंधपत्र लाभार्थी विद्यार्थ्यांकडून घेण्यात यावे.

८. विद्यार्थ्यास मिळणारे लाभ:-

परदेशी शिष्यवृती मंजूर करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यास खालील लाभ देण्यात येतील.

१) परदेशातील शैक्षणिक संस्थेने पत्रामध्ये नमुद केलेल्या शैक्षणिक कालावधीसाठी लागू केलेली संपूर्ण शिक्षण फी ही संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे किवा त्यांनी प्रधिकृत केलेल्या यंत्रणेमार्फत थेट संबधित शैक्षणिक संस्थेस अदा करण्यात येईल.

२) प्रवेश घेतलेल्या संबंधित शैक्षणिक संस्थेने ठरवून दिलेल्या अथवा भारत सरकारच्या DOPT विभागाने विदेशी शिष्यवृत्तीसाठी ठरवून दिलेल्या दराप्रमाणे येणारा खर्च अथवा महाराष्ट्र शासन वेळोवेळी या प्रयोजनासाठी जाहीर करेल ती रक्कम ही निर्वाह भत्ता म्हणून संबंधित विद्यार्थ्याच्या परदेशातील वैयक्तीक खात्यामध्ये जमा केला जाईल.

३) विद्यार्थ्यास परदेशी शिक्षण संस्थेमार्फत किंवा इतर कोणत्याही यंत्रणेमार्फत मिळणारी शिष्यवृत्ती, इतर कोणत्याही प्रकारचे आर्थिक लाभ किंवा शिकविण्याबाबतचे मानधन किंवा फेलोशिप किंवा रिसर्च असोशिएट म्हणून मिळणारी ही रक्कम देय होणाऱ्या शिक्षण शुल्क वा एकूण देय रक्कमे मधून कपात करण्यात येईल.

४) विद्यार्थ्यास परदेशातील विद्यापीठामध्ये प्रवेश घेण्यासाठी व अभ्यासक्रमपुर्ण केल्यानंतर भारतात परत येण्यासाठी भारत सरकारच्या मार्गदर्शक सूचनांप्रमाणे जवळच्या मार्गाचा (Shortest Route) दराचा इकोनॉमी क्लासचा विमान प्रवासाचा दर दिला जाईल.

५) विद्यार्थ्यास परदेशात राहण्याच्या कालावधीसाठी विद्यापीठाने ठरवून दिल्यानुसार वैयक्तिक आरोग्य विमा (Personal Health Insurance) काढणे अनिवार्य राहील. यासाठीचा संबंधीत विद्यापीठाच्या निकषानुसार किमान खर्च शासनाकडून अनुनेज्ञ राहील.

६) वरीलप्रमाणे शिक्षण शुल्क, निर्वाहभत्ता, वैयक्तिक आरोग्य विमा आणि यासाठी निर्धारीत केलेल्या दरापेक्षा कोणताही जास्तीचा खर्च अनुज्ञेय होणार नाही. निर्धारीत दरापेक्षा होणारा जास्तीचा खर्च विद्यार्थी/उमेदवारास स्वत: सोसावा लागेल व अशा प्रकारचे **हमीपत्र** विद्यार्थ्यास व पालकास अर्जासोबत दयावे लागेल.

७) खालील बाबींवरील खर्च अनुज्ञेय राहणार नाही :

I. व्हिसा अर्जावरील खर्च
II. विद्यार्थ्याच्या कुटूंबातील सदस्यांचा प्रवास व इतर खर्च
III. नियमित शिक्षणाच्या अभ्यासक्रमाव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही अभ्यासक्रम अथवा प्रशिक्षणावरील खर्च
IV. भाषा प्रशिक्षणावरील खर्च
V. नियमित अभ्यासक्रमाच्या कालावधीत अतिरिक्त प्रवासाचा खर्च
VI. संशोधन, पुरक शैक्षणीक साहित्य, क्षेत्र भेटी, कार्यशाळा/सेमिनार,आंतरवसियता (Internship) यामधील सहभागाचा खर्च.
VII. संगणक व तत्सम शैक्षणिक साहित्य.

८) विद्यार्थ्यास वरील लाभ मिळण्यासाठी परदेशातील प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमामध्ये प्रत्येक वेळी उत्तीर्ण होणे बंधनकारक असून, तसे शैक्षणिक संस्था / विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र, गुणपत्रिका, प्रगती अहवाल प्रत्येक सत्रासाठी किंवा सहा महिन्यासाठी सादर करणे अनिवार्य आहे.

९) प्रवेशित विद्यार्थ्याने प्रत्येक सहा महिन्याच्या खर्चाची उपयोगिता प्रमाणपत्रे (Utilisation Certificate), खर्चाच्या पावत्या इ. विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेच्या प्रमुखाकडून प्रमाणित करुन सादर करणे बंधनकारक आहे. त्याशिवाय पुढील हप्ता मंजूर होणार नाही.

१०) सुरुवातीस परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेणे आणि विहीत कालावधीत अभ्यासक्रमपूर्ण केल्यानंतर त्वरीत कालमर्यादेत भारतात परत येण्यासाठी नजिकच्या मार्गाने इकॉनॉमी क्लास विमानप्रवासभाडे देण्यात येईल. त्यासाठी विमान प्रवासाचे मूळ तिकीट, मूळ बोर्डींग पास, परतीचे प्रवास भाडे मिळण्यासाठी अभ्यासक्रम विहीत कालावधीत यशस्वीपणे पूर्ण केल्याचा पुरावा इ.कागदपत्रे सादर करणे बंधनकारक आहे.

११) अपवादात्मक प्रसंगी, विद्यार्थ्यांनी / पालकांनी, परदेशी शिक्षण संस्था / विद्यापीठ, शिक्षण फी / इतर अनुज्ञेय फी स्वत: भरलेली असेल, अशा वेळी आवश्यक त्या पावत्या व पुरावे सादर केल्यानंतर, अशी रक्कम विद्यार्थ्यास देय होणाऱ्या शिष्यवृत्ती मधून विद्यार्थ्यांच्या परदेशातील खात्यावर जमा करणेसाठी संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना प्राधिकृत करण्यात येत आहे.

१२) विद्यार्थ्यांने भारतात राष्ट्रीयकृत बँकेत व परदेशात अधिकृत बँकेत खाते उघडणे अनिवार्य आहे. त्याच खात्यावर त्यांना देय होणारी शिष्यवृत्ती CMP किंवा RTGS किंवा SWIFT ने अदा केली जाईल. या खात्याचा तपशिल त्यांने परदेशात जाऊन प्रवेश घेतल्या नंतर तात्काळ संचालक, तंत्रशिक्षण, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई / संचालक, उच्च शिक्षण, पुणे यांना सादर करावा. तसेच शिष्यवृत्तीच्या अनुषंगाने संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र

कल्याण संचालनालय, पुणे यांनी आवश्यकतेनुसार मागणी केल्यास विद्यार्थ्याने संबंधित बँक खात्याचा तपशिल संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना सादर करावा.

१३) परदेशी शिक्षण संस्था / विद्यापीठाने ऑफर लेटर मध्ये संपूर्ण अभ्यासक्रम कालावधीच्या निर्धारीत केलेल्या फी च्या मर्यादेतच लाभ संबंधीत विद्यार्थ्यास अनुज्ञेय होतील. भविष्यात त्यामध्ये वाढ झाल्यास परदेशातील भारतीय उच्चायुक्तालयाच्या शिफारशीनंतरच ही वाढ संबंधित विद्यार्थ्यास अनुज्ञेय राहील.

९. कर्तव्यात कसूर (Default under the scheme) :-

१) या योजनेखाली निवड झालेल्या शिष्यवृत्तीधारक विद्यार्थ्याने परदेशात शिक्षण घेताना नियमाचे तसेच अटी व शर्तीचे आणि बंधपत्रामध्ये लिहून दिलेल्या बाबींचे उल्लंघन केल्यास, परदेशीय शैक्षणिक संस्थेने अभ्यासाविषयी अथवा वागणूकीविषयी अथवा गैरहजेरी विषयी प्रतिकूल अहवाल दिल्यास, विद्यार्थ्याने प्रवेश अर्धवट सोडला असल्यास, विद्यार्थ्याने जेथे प्रवेश घेतला आहे तो देश सोडून निघून गेला असल्यास किंवा विद्यार्थ्याने दुसरे विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेमध्ये विनापरवानगी प्रवेश घेतला असल्यास, किंवा विद्यार्थ्यांची ज्या अभ्यासक्रमासाठी निवड झाली आहे, तो अभ्यासक्रम त्यांने विनापरवानगी बदलल्यास, किंवा तो भारतात कोणत्याही प्रकारची परवानगी न घेता परत आल्यास, अशा विद्यार्थ्यास कर्तव्यनिष्ठुर (Defaulter) समजण्यात येईल आणि त्याला देण्यात आलेली शिष्यवृत्तीची सर्व रक्कम १२% वार्षिक व्याजाने वसूल करण्यात येईल, अशा प्रकारचे संयुक्त हमीपत्र विद्यार्थी व पालक यांनी सादर करणे आवश्यक राहील.

२) कोणतेही कारण अथवा सबबी सांगून अभ्यासक्रम पूर्ण न करणे, विहित प्रयोजनासाठी खर्च न करणे, खर्चात काटकसर न करणे, विहीत लाभ मर्यादेपेक्षा जास्तीची मागणी परदेशात जावून करणे, कोणत्याही प्रकारचा दबाव आणणे किंवा धमकी देणे, सदर नियमावलीतील तरतुदीचे उल्लंघन करणे, परदेशातील नियम/ अटी/ तरतूदीचे उल्लंघन करणे, वाममार्गास लागणे, परदेशातील शैक्षणिक कालावधीत कोणत्याही प्रकारचे गैरकृत्य करणे व त्यासाठी दंड, शिक्षा होणे, भारतीय राष्ट्रीयत्वास हानी पोहचविणे, भारताची बदनामी करणे याबाबी कर्तव्यातील कसूर समजण्यात येतील. कर्तव्यात कसूर केलेल्या विद्यार्थ्यास / उमेदवारास अपात्र ठरवून त्याच्या परदेश शिक्षणासाठी शासनाने दिलेले सर्व लाभ व्याजासह वसूल केले जातील.

१०. अर्ज करण्याची पध्दती :-

१) सदर शिष्यवृत्तीसाठी प्रत्येक वर्षी एप्रिल / मे महिन्यात संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे प्राधिकृत केलेल्या यंत्रणेमार्फत वृत्तपत्रात तसेच शासनाच्या अधिकृत संकेतस्थळावर जाहीरात प्रसिध्द करतील. तथापि, शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० करिता ही कार्यवाही सप्टेंबर / ऑक्टोबर, २०१९ मध्ये करण्यात येईल.

२) सदरची योजना या शासन निर्णयातील नियमावली, अटी व शर्ती नुसार राबविण्यासाठी शासन प्राधिकृत करेल त्या यंत्रणेकडुन अथवा संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांचे मार्फत राबविण्यात येईल.

३) सदर जाहिरात प्रसिध्द झाल्यापासून एक महिन्याच्या आत अथवा शासन निर्धारित करेल इतक्या कालावधीत विद्यार्थ्यांनी विहीत नमुन्यातील परिपूर्ण भरलेले अर्ज आवश्यक त्या कागदपत्रासह ऑनलाईन सादर करावेत. अभ्यासक्रमनिहाय असलेल्या क्षमतेच्या अधिन राहून, निवड समितीने निश्चित केलेली पात्र विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड यादी साधारणतः दिनांक १ जुलै पूर्वी अथवा निवड समितीच्या निर्णयानंतर शासन जाहीर करेल. तथापि, शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० करिता अंतिम निवड यादी ऑक्टोबर, २०१९ मध्ये जाहीर करण्यात येईल.

४) शासन निर्णय निर्गमित झाल्यानंतर संबंधीत शिक्षण संचालनालय संबंधित विद्यार्थ्यांना कळवून त्यांच्याकडून आवश्यक ती माहिती मागविण्यात येईल. तसेच या विद्यार्थ्यांची गृह चौकशी करण्यात येईल.

५) दिनांक १५ जुलैपर्यंत संबंधित विद्यापीठाकडून आवश्यक ती माहिती प्राप्त करुन घेऊन त्यानंतर १५ दिवसाच्या आत विद्यार्थ्यांना संबंधित परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेण्यासाठी आवश्यकतेनुसार अग्रिम मंजूर करण्यात येईल. तथापि, शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० करिता निधी उपलब्ध होईपर्यंत हा कालावधी आवश्यकतेनुसार शिथील करण्यात येईल.

६) विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष प्रवेश घेवून आवश्यक ती माहिती व अग्रीम रकमेचे उपयोगिता प्रमाणपत्र/पोचपावती संबंधित परदेशी शैक्षणिक संस्थेकडून प्रमाणित होऊन प्राप्त झाल्यानंतर विद्यार्थ्यास त्या वर्षीचे अग्रिम समायोजित करुन पहिला अर्ध वार्षिक हप्ता अदा करण्यात येईल.

७) प्रत्येक सहा महिन्याने विद्यार्थ्यानी दिलेल्या शिष्यवृत्तीचे (शिक्षण फी, परिक्षा फी, निर्वाह भत्ता इ.चे) उपयोगिता प्रमाणपत्र आणि प्रगती अहवाल संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना सादर केल्यानंतर पुढील ६ महिन्याची शिष्यवृत्ती अदा करण्यात येईल. प्रत्येक ६ महिन्याला विद्यार्थ्याची शैक्षणिक प्रगती अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र/खर्चाचा अहवाल प्राप्त झाल्याशिवाय संबंधित विद्यार्थ्यास पुढील शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय होणार नाही.

८) सदर अर्जासोबत विद्यार्थ्याने खालील कागदपत्र सादर करणे बंधनकारक आहे :-

(i) विहीत नमुन्यातील परिपुर्ण अर्ज,
(ii) सक्षम प्राधिकाऱ्यांनी दिलेला उत्पन्नाचा दाखला,
(iii) पदवी / पदव्युत्तर पदवी परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे पुरावे. (सनद/मार्कलिस्ट),
(iv) परदेशातील THE/QS World Ranking २०० च्या आत असलेल्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश मिळाल्याबाबतचे विनाअट (Unconditional) ऑफर लेटर,
(v) ज्या विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळाला आहे त्याचे सविस्तर माहिती पत्रकाची (Prospectus) प्रत.
(vi) आवश्यक ते करारनामे व हमीपत्रे.
(vii) दोन भारतीय नागरीकांचे जामीनपत्र,
(ix) संपूर्ण अभ्यासक्रम पुर्ण होण्यासाठी वर्षनिहाय आवश्यक असणाऱ्या खर्चाचे अंदाजपत्रक, ज्यामध्ये शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क, इतर शुल्क पाठयपुस्तके, स्टेशनरी, भोजन व राहण्याचा खर्च, येण्याजाण्याचा विमान प्रवास याचा समावेश असावा.
(x) विहीत मुदतीनंतर प्राप्त झालेले अर्ज कोणत्याही परिस्थितीत विचारात घेतले जाणार नाहीत.
(xi) पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी अद्ययावत THE/QS World Ranking चीजागतिक क्रमवारी.

११. गुणवत्ता यादी व निवड यादी तयार करण्याची कार्यपद्धती :-

१) शिष्यवृत्तीसाठी अर्ज करणा-या विद्यार्थ्यांपैकी इतर सर्व अटींची पूर्तता होणा-या विद्यार्थ्यांच्या प्राप्त गुणांचे मुल्यांकन खालील प्रमाणे करून त्याचे एकूण गुण विचारात घेऊन गुणवत्ता यादी तयार करण्यात यावी :

अ. पदव्युत्तर पदवी व पदव्युत्तर पदविका अभ्यासक्रमाकरिता :

अ.क्र.	उत्तीर्ण केलेला अभ्यासक्रम	प्राप्त केलेले गुण	गुणांचे मुल्यांकन
१.	SSC	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ८०%	५
		८०% पेक्षा जास्त	१०
२.	HSC	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ८०%	५
		८०% पेक्षा जास्त	१०
३.	पदवी	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ७०%	५
		७१ ते ८०%	१५
		८०% पेक्षा जास्त	३०
४.	THE and QS World Ranking Average	१ ते ५०	५०
		५१ ते १००	४०
		१०१ ते १५०	३०
		१५१ ते २००	२०

आ. डॉक्टरेट अभ्यासक्रमाकरिता :

अ.क्र.	उत्तीर्ण केलेला अभ्यासक्रम	प्राप्त केलेले गुण	गुणांचे मुल्यांकन
१.	SSC	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ८०%	५
		८०% पेक्षा जास्त	१०
२.	HSC	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ८०%	५
		८०% पेक्षा जास्त	१०
३.	पदवी	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ७०%	५
		७१ ते ८०%	१५
		८०% पेक्षा जास्त	२०
४.	पदव्युत्तर पदवी	६०% पेक्षा कमी	०
		६० ते ७०%	५
		७१ ते ८०%	१५
		८०% पेक्षा जास्त	२०
५.	THE and QS World Ranking Average	१ ते ५०	४०
		५१ ते १००	३०
		१०१ ते १५०	२०
		१५१ ते २००	१०

२) या शासन निर्णयासोबतच्या परिशिष्ट-अ प्रमाणे अभ्यासक्रमनिहाय विद्यार्थी प्रवेश संख्या निर्धारीत केलेली असून त्या मर्यादेत विद्यार्थ्यांची निवड करावयाची आहे. त्यामुळे, निर्धारीत केलेल्या सर्व अभ्यासक्रमांसाठी प्रथमत: वरील "अ" व "आ" करीता दोन स्वतंत्र एकत्रित गुणवत्ता याद्या तयार कराव्यात.

३) अ) गुणवत्ता यादी तयार करतांना समसमान (Tie) गुणवत्ता असलेल्या प्रकरणी THE/QS World Ranking जेष्ठताक्रम असलेल्या विद्यार्थ्यास गुणवत्ता यादीत वरचे स्थान देण्यात यावे.

ब) त्यानंतरही समसमान गुण असल्यास पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता पदवी अभ्यासक्रमाचे आणि पीएचडी अभ्यासक्रमाकरीता प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकरीता पदव्युत्तर पदवी अभ्यासक्रमाचे गुण विचारात घेण्यात यावेत.

क) त्यानंतरही समसमान गुणवत्ता असल्यास वयाने जेष्ठ असलेल्या उमेदवारास वरचे स्थान देण्यात यावे.

४) मात्र, गुणवत्ता यादीमध्ये समसमान गुणवत्ता असलेल्या अभियांत्रिकी व विज्ञान या शाखेच्या प्रकरणी वरील ३ ब) व ३ क) चा विचार न करता या विद्यार्थ्यांची निवड करताना Emerging areas of science and technology चा प्राधान्याने विचार केला जाईल. उदा. Atmospheric sciences, Adaptation and mitigation of Climate Change, Automation and Artificial Intelligence, Renewable Engergy, Energy Efficiency Techniques, Biotechnology, Nano Technology, Industry Internet of Things, Basic Analytics इ .अभ्यासक्रमांना प्राधान्य दिले जाईल.

५) गुणवत्ता याद्या तयार केल्यानंतर शासन निर्णयाच्या परिच्छेद-४ प्रमाणे शाखानिहाय पात्र विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात यावी. ही निवड करताना एकूण लाभार्थी विद्यार्थ्यांमध्ये ३०% विद्यार्थिनींची निवड करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे निवड यादीत निर्धारित प्रमाणात विद्यार्थिनींचा समावेश होत नसल्यास संभाव्य निवड यादीतील उतरत्या क्रमानुसार शेवटच्या विद्यार्थ्या ऐवजी त्याच शाखेच्या विद्यार्थिनीची निवड करण्यात यावी. ही कार्यवाही करीत असतांना अभियांत्रिकी/वास्तुशास्त्र शाखेकरीता एकापेक्षा जास्त विद्यार्थिनींची निवड करणे अपेक्षित नाही.

६) पदव्युत्तर पदवी/पदविका अभ्यासक्रमासाठी जर एखाद्या शाखेमध्ये उमेदवार उपलब्ध झाला नाही तर त्या वर्षापुरते त्याच शाखेमधील पीएचडी अभ्यासक्रमाच्या जागेवर निवड यादीतील जेष्ठता क्रमानुसार शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल.

७) पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी जर एखाद्या शाखेमध्ये उमेदवार उपलब्ध झाला नाही तर त्या वर्षापुरते त्याच शाखेमधील पदव्युत्तर पदवी/पदविका अभ्यासक्रमाच्या जागेवर निवड यादीतील जेष्ठता क्रमानुसार शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल.

८) तथापि, त्यानंतरही पदव्युत्तर अभ्यासक्रम/डॉक्टरेटसाठी विहीत करण्यात आलेल्या जागेवर पुरेशा संख्येने विद्यार्थी उपलब्ध न झाल्यास/पात्र न ठरल्यास शासन निर्णयाच्या परिच्छेद-४ मधील उतरत्या क्रमवारीनुसार लगतच्या शाखेतील जागा (Vertical Interchange) भरण्याचे अधिकार निवड समितीस राहतील. मात्र, त्यासाठी निवड यादीतील जेष्ठता हा निकष कायम असेल.

९) निवड यादीस शासनाची मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर आवश्यक ते आदेश निर्गमित करण्यात येतील.

१२. अन्य अटी व शर्ती :-

१) परदेशात अभ्यासक्रम संपल्यानंतर विद्यार्थ्याने दोन महिन्याच्या आत संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना अंतिम परिक्षेचे गुणपत्र, प्रमाणपत्र आणि प्रगती अहवाल व पदवीदान समारंभाचे छायाचित्रासह माहिती सादर करणे बंधनकारक असेल. त्याशिवाय विद्यार्थ्यास अंतिम विमान प्रवास व इतर लाभ दिले जाणार नाहीत.

२) अभ्यासक्रम संपल्यानंतर या योजनेअंतर्गत विद्यार्थ्यास व्हिसा मुदतवाढीसाठी परवानगी दिली जाणार नाही. अभ्यासक्रमाचा कालावधी कोणत्याही कारणास्तव वाढल्यास त्यास अतिरिक्त निधी दिला जाणार नाही.

३) ज्या विद्यापीठामध्ये/शैक्षणिक संस्थेमध्ये विद्यार्थ्याने प्रवेश घेतलेला आहे, ते विद्यापीठ/ शैक्षणिक संस्था ही त्या देशातील मान्यताप्राप्त विद्यापीठ/शैक्षणिक संस्था असावी (Acccredited Universtiy/Institute) या सबंधीची कागदपत्रे अर्जासोबत सादर करावी. या बाबत काही वाद निर्माण झाल्यास परदेशातील भारतीय उच्चायुक्त यांचे कडून खात्री करुन निवड समिती त्याबाबत निर्णय घेईल.

४) अर्जात नमूद केलेले विद्यापीठ अभ्यासक्रमासाठी काही कारणास्तव विद्यार्थी प्रवेश घेवू शकत नसल्यास, त्याच विद्यापीठात त्याच अभ्यासक्रमासाठी पुढील एका सत्राचा (६ महिन्याचा) कालावधी, कोणतेही अतिरीक्त शुल्क न आकारता संबंधित विद्यापीठ अथवा शैक्षणिक संस्थेने विनाअट वाढवून दिल्यास आणि विद्यार्थ्याने त्यासाठी सबळ कारण/पुरावा सादर केल्यास अशी मुदतवाढ देण्याचे अधिकार संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना असतील. तदनंतर विद्यार्थ्यास आणखी मुदतवाढ मिळणार नाही.

५) एकदा निवड झालेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रम कोणत्याही परिस्थितीत बदलता येणार नाही. मात्र, सबलीकरण विचारात घेवून अशा बदलास मान्यता देण्याचे अधिकार शासनास राहतील.

६) निवड झालेल्या विद्यार्थ्याला विद्यापीठात प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ काही अगावू रक्कम भरण्याची आवश्यक असल्यास, अशा आगावू रकमेस मान्यता देण्याचे अधिकार संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना राहतील, मात्र, ही आगावू रक्कम पुढील देय हप्त्यामध्ये समायोजित करण्यात यावी.

७) विद्यार्थ्यांना अर्ज करते वेळी विद्यापीठाकडून मान्य करुन घेतलेल्या संपूर्ण अभ्यासक्रमासाठीच्या कालावधीच्या शिक्षण फी, इतर फी, निवास व भोजनखर्च, निर्वाहभत्ता, आकस्मिक खर्चाची जी महिती सादर केली आहे, त्यापेक्षा जास्तीचा खर्च अनुज्ञेय होणार नाही.

८) अभ्यासक्रमाच्या कालावधी व्यतिरीक्त कोणत्याही परिस्थतीत वाढीव कालावधीच्या व्हिसासाठी मान्यता देण्यात येणार नाही.

९) विद्यार्थ्याने कोणत्या दिनांकास व कोणत्या विमानाने परदेशात जाणार आहे, याची लेखी माहिती संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना सादर करणे आवश्यक आहे. ही माहिती न देता विद्यार्थी परदेशात गेल्यास त्यास विमान खर्च अनुज्ञेय होणार नाही.

१०) आवश्यकतेनुसार विद्यार्थ्याची शैक्षणिक प्रगती, उपस्थिती, वर्तणूक, खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र व इतर तद्नुषंगिक बाबींचा अहवाल परदेशातील भारतीय दूतावासाकडून प्राप्त करुन घेण्यात येईल.

११) अभ्यासक्रमाचा कालावधी संपल्यानंतर परदेशातील वास्तव्यासाठी कोणताही पत्रव्यवहार संचालनालयामार्फत केला जाणार नाही, अथवा विद्यार्थी/पालक यांचा पत्र व्यवहार विचारात घेतला जाणार नाही.

१२) परदेशी विद्यापीठात उच्च शिक्षणासाठी प्रवेश घेण्यासाठी GRE (Graduate Record Examination) TOEFL (Test of English as a foreign language), IELTS (International English Langauge Testing System) इ. प्रकारच्या परीक्षा जेथे अनिवार्य आहेत, त्या उत्तीर्ण होणे विद्यार्थ्यावर बंधनकारक असेल.

१४) विद्यार्थ्याने शिष्यवृत्तीसाठी अर्जामध्ये नमूद केलेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रम त्यांचा कालावधी आणि खर्चाचे तपशिल यामध्ये निवड समितीने निवडीची शिफारस केल्यानंतर कोणत्याही परिस्थितीत बदलता येणार नाही.

१५) काही कारणास्तव विद्यार्थ्यास त्याची निवड होवूनही त्या वर्षी प्रवेश घेता आला नाही, तर त्यास वयोमर्यादेच्या आधिन राहून पुढील वर्षी नव्याने अर्ज करण्याची मुभा राहील.

१६) परदेशातील भारतीय दुतावासात राज्य शासनाकडून संबंधित विद्यार्थ्यांचा प्रगती अहवाल, वर्तणूक खर्चाचा हिशोब इ. माहिती पुरविण्याबाबत विनंती करण्यात येईल. तसेच काही विपरीत बाबी असल्यास, परदेशातील भारतीय दूतावास त्या बाबी राज्य शासनास कळवतील. परदेशात प्रवेशित विद्यार्थ्याच्या प्रगती विषयी मार्गदर्शन व सल्ला देणेबाबत परदेशातील दुतावासास विनंती करण्यात येईल. त्याचबरोबर या विद्यार्थ्यांना परदेशात काही अडचणी उद्भवल्यास मदत करण्यासाठी या दुतावासास विनंती करण्यात येईल. विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठात/शैक्षणिक संस्थेत प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ तेथील भारतीय परदेशी दूतावासास संपर्क साधून आपली नोंदणी करावी व त्याचा तपशिल संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना सादर करावा.

१७) पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश घेवू इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्याने ज्या विषयाची संशोधनासाठी निवड केली आहे त्याविषयाचा, भारतामध्ये कोणत्याही विद्यापीठामध्ये अंतिम प्रबंध अहवाल (Thesis) सादर केला नसल्याबाबतचे घोषणापत्र (Declaration) सादर करणे आवश्यक आहे.

१८) तसेच निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांचे अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी व दर्जावाढीसाठी आवश्यक असलेले शिथीलीकरण करण्याचे अधिकार यापुर्वीच्या शैक्षणिक वर्षासह संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांना असतील.

१३. खोटी माहिती सादर करणे :-

कोणत्याही विद्यार्थ्याने खोटी माहिती/कागदपत्रे सादर केल्याचे सिध्द झाल्यास अथवा उपरोक्त परिच्छेदाप्रमाणे कर्तव्यात कसुर केल्यास, त्यास ताबडतोब पुढील शिक्षणासाठी अटकाव (Debarred) केला जाईल व त्याच्याकडून झालेल्या खर्चाची १५% चक्रवाढ व्याजाने वसूली करण्यात येईल. अशा विद्यार्थी/उमेदवाराचा काळ्या यादीत समावेश केला जाईल. तसेच प्रचलित कायद्यानुसार त्याच्या विरुध्द कारवाई करण्यात येईल आणि त्यांनी दिलेले जामीनदार आणि संदर्भ अधिकारी/व्यक्ती यांना सुध्दा ही बाब लेखी स्वरुपात कळविण्यात येईल.

१४. कायदेशीर बाबी :-

या संदर्भात कोणत्याही कायदेशीर बाबी उद्भल्यास मुंबई उच्च न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्रात असतील. परदेशात उद्भवल्यास कायदेशीर बाबीसाठी परदेशातील उच्चायुक्त कार्यवाही करतील.

१५. छाननी समिती :-

या शिष्यवृत्तीसाठी विहीत मुदतीत प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी करण्यासाठी खालीलप्रमाणे समिती असेल :-

१.	संचालक, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे*	-	अध्यक्ष
२.	सहसंचालक, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे*	-	सदस्य

३.	सह / उपसचिव, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई*	-	सदस्य
४.	उपसंचालक, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे*	-	सदस्य सचिव

उपरोक्त समिती प्राप्त झालेल्या अर्जाची छाननी करुन अभ्यासक्रम निहाय पदव्युत्तर पदवी व डॉक्टरेटसाठी राखीव कोटयानुसार आणि परदेशातील विद्यापीठ/ शैक्षणिक संस्थेच्या जागतिक क्रमवारीच्या जेष्ठतेनुसार पात्र विद्यार्थ्याचे प्रस्ताव निवड समितीकडे अंतिम करण्यासाठी पाठवेल.

१६. निवड समिती :-

उपरोक्त छाननी समितीमार्फत प्राप्त झालेल्या विद्यार्थ्याच्या यादी/प्रस्तावामधून पात्र विद्यार्थ्याची निवड यादी तयार करणेसाठी निवड समितीची रचना खालील प्रमाणे असेल :-

१.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,*	-	अध्यक्ष
२.	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, वित्त	-	सदस्य
३.	प्रधान सचिव/सचिव, कौशल्य विकास व उद्योजकता	-	सदस्य
४.	संचालक, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे*	-	सदस्य
५.	सह / उपसचिव, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, मंत्रालय, मुंबई*	-	सदस्य
६.	सहसंचालक, *विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे*	-	सदस्य
७.	आयआयटी, पवई, मुंबई या संस्थेचा किमान प्राध्यापक दर्जाचा प्रतिनिधी	-	सदस्य

Bhaurao Raghunath Gavit

Digitally signed by Bhaurao Raghunath Gavit
DN: CN = Bhaurao Raghunath Gavit, C = IN, S = Maharashtra, O = Government Of Maharashtra, OU = VJNT OBCS SBC Welfare Dept.
Date: 2018.10.12 18:18:52 +05'30'

(भा.र. गावित)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

केंद्र शासन पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत वि.जा.भ.ज, इमाव व वि.मा.प्र. या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी अभ्यासक्रम विहित करण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग
शासन शुध्दीपत्रक क्र. ईबीसी-२०१७/प्र.क्र.१३/शिक्षण

हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक :- २२ जानेवारी, २०१९.

वाचा :-

१) शासन निर्णय सा.न्या.सां.का., क्रि व वि.स.विभाग क्र. इबीसी-१०६८/८३५६७/जे, दि.२४.१२.१९७०
२) केंद्र शासनाच्या सन १९९८ च्या मार्गदर्शक सूचना
३) शासन निर्णय सा.न्या.सां.का., क्रि व वि.स.विभाग क्र. इबीसी-१०९१/४६८६३/ प्र.क्र.५७२/मावक-२, दि.१०.५.१९९५
४) शासन निर्णय सा.न्या.सां.का., क्रि व वि.स.विभाग क्र. इबीसी-२००३/प्र.क्र.३०१/मावक-२, दि.१.१०.२००३
५) शासन परिपत्रक सा.न्या.सां.का., क्रि व वि.स.विभाग क्र. विजाक-२००४/ प्र.क्र.१६९/मावक-३, दि.२९.९.२००४
६) शासन परिपत्रक सा.न्या.सां.का., क्रि व वि.स.विभाग क्र. विजाक-२००४/ प्र.क्र.१८१/मावक-२, दि.६.१०.२००४
७) शासन निर्णय सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग क्र.इबीसी-२०११/प्र.क्र.४/मावक-२, दि.२.८.२०११
८) संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांचे पत्र क्र. विजाभज/शिक्षण/मॅपिंग/१६-१७/४४, दि.५.१.२०१७
९) शासन निर्णय विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग क्र. इबीसी-२०१७/प्र.क्र.१३/ शिक्षण, दि.७.६.२०१८
१०) संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांचे पत्र क्र. विजाभज/शिक्षण अभ्यासक्रम/६०१/१९८४, दि.९.८.२०१७
११) शासन निर्णय विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग क्र. इबीसी-२०१७/प्र.क्र.१३/ शिक्षण, दि.२१.८.२०१७
१२) शासन निर्णय विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग क्र. इबीसी-२०१७/प्र.क्र.१३/ शिक्षण, दि.२०.७.२०१८

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाच्या सन १९९८ मधील मार्गदर्शक सुचनेनुसार विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येते. केंद्र शासनाच्या सदरहू पत्रकामध्ये "अ, ब, क, ड, इ" अशा अभ्यासक्रम गटांचा समावेश करण्यात आलेला असून, अनुज्ञेय अभ्यासक्रम तसेच निवासी व अनिवासी लाभार्थ्यांच्या निर्वाह भत्याचे दर नमूद करण्यात आलेले आहेत. त्यामधील "अ, ब, क, ड, इ" या अभ्यासगटातील अनुज्ञेय अभ्यासक्रमानुसार विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येते. तथापि वरील अभ्यासगटाअंतर्गत कोर्सेस विहित करण्यात आलेले नसल्याने, आयुक्त, समाज कल्याण, पुणे यांनी वरील पत्रान्वये उच्च न्यायालय खंडपीठ, नागपूर याचिका क्र. २४८७/ २०१६ च्या अनुरोधाने विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष

मागासप्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी केंद्र शासन पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती ही योजना कोणत्या अभ्यासक्रमासाठी लागू करावी, याबाबतचे स्पष्ट धोरण शासनाने जाहीर करणे आवश्यक असल्याने, इतर मागासवर्ग मॅट्रीकोत्तर शिष्यवृत्तीच्या योजनेमध्ये केंद्र शासनाने सन १९९८ च्या पत्रकान्वये विहित केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या गटानुसार एकूण ६०५ अभ्यासक्रमांना वाचा क्र.११ येथे नमूद शासन निर्णयान्वये एकूण ६०५ अभ्यासक्रमांना मान्यता देण्यात आली होती.

२. तद्नंतर वाचा क्र.९ येथे नमूद दि.७.६.२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये गठीत करण्यात आलेल्या समितीच्या शिफारशी विचारात घेऊन दि.२१.८.२०१७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेल्या एकूण ६०५ अभ्यासक्रमांपैकी ४७६ अभ्यासक्रमांना वाचा क्र. १२ येथे नमूद दि.२०.७.२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये शासन मान्यता देण्यात आली होती. तद्नंतर वाचा क्र. १० येथे नमूद दि.९.८.२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये ६८ अभ्यासक्रमांना शासन मान्यता देण्यात आली होती. याद्वारे आजमितीस एकूण ५४४ अभ्यासक्रमांना शासनाची मान्यता आहे.

३. सन २०१८-१९ पासून विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी केंद्र शासन पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती महाडिबीटी प्रणालीद्वारे प्रदान करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे. तथापि या प्रणालीमध्ये यापूर्वी शासन मान्यता प्रदान करण्यात आलेल्या ५४४ अभ्यासक्रमांशी संलग्न असलेल्या अन्य अनुषंगिक अभ्यासक्रमांचा तसेच या अभ्यासक्रमाशी संलग्न अन्य पूरक तपशीलाचा अंतर्भाव नसल्यामुळे विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्तीपासून वंचित राहावे लागत असल्याची बाब शासनाच्या निदर्शनास आलेली आहे. त्यामुळे अशा अभ्यासक्रमांचा अंतर्भाव शासन मान्य अभ्यासक्रमांच्या सूचीमध्ये करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शुध्दीपत्रक :-

उच्च न्यायालयाच्या नागपूर खंडपीठातील याचिका क्र. २४८७/ २०१६ च्या अनुरोधाने विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी केंद्र शासन पुरस्कृत भारत सरकार शिष्यवृत्ती योजनेंतर्गत, केंद्र शासनाने सन १९९८ च्या परिपत्रकान्वये विहित केलेल्या अभ्यासक्रमाच्या गटानुसार तसेच यापूर्वी दि.२० जुलै, २०१८ आणि दि.९.८.२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये शासन मान्यता प्रदान करण्यात आलेल्या ५४४ अभ्यासक्रमांशी संलग्न असलेल्या अन्य अनुषंगिक अभ्यासक्रमांचा तसेच या अभ्यासक्रमांशी संलग्न अन्य पूरक तपशीलाचा अंतर्भाव करुन दि.२० जुलै, २०१८ रोजीच्या निर्णयामधील एकूण १३ अभ्यासक्रमांबाबत परिशिष्ट-अ मध्ये

नमूद सुधारणा तर दि.९ ऑगस्ट, २०१८ रोजीच्या शासन निर्णयामधील एकूण ५७ अभ्यासक्रमामधील सुधारणा परिशिष्ट- ब मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे सुधारणा अशा एकूण ७० अभ्यासक्रमांमधील सुधारणांना शासन मान्यता प्रदान करण्यात येत आहे.

२. उक्त परिच्छेदात नमूद बदलांव्यतिरिक्त याबाबत यापूर्वी दि.२० जुलै, २०१८ आणि दि.९.८.२०१८ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये निर्गमित करण्यात आलेल्या सूचना कायम राहतील.

३. सदर शासन शुध्दीपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०१९०१२२१३४३४२७६२२ असा आहे. हे शुध्दीपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Digitally signed by Shri Ravindra Gurav
Date: 2019.01.22 13:53:11 +05'30'

सोबत : परिशिष्ट-अ व परिशिष्ट-ब

(रविंद्र गुरव)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग, शासन निर्णय-इबीसी 2017/प्र.क्र.13/शिक्षण, दि. 22 जानेवारी, 2019, सोबतचे परिशिष्ट-अ

Sr.No.	Sr.No of the course mentioned in G.R. Dated 20.7.2018	Course Name	Duration (Year)	Duration (Manths)	Whether course is Professional? (YES/NO)	Course Group	Is Scholarship Eligible? (YES/NO)	Is Freeship Eligible? (YES/NO)	As per Central Govt guidelines 1998 It falls under Group "A,B,C,D,E"	Remarks
1	470	Bachelor of Science (Animal Husbandry)/B.Sc.(Animal Husbandry)/ Bachelor of Science (Honours) (Animal Husbandry) - B.Sc. (Hon) Animal Husbandry	4 Years	**48**	No	A	YES	YES	Agriculture Degree level course	Bachelor of Science (Honours) (Animal Husbandry) - B.Sc. (Hon) Animal Husbandry are added. Duration is changed to 48 months. Course is treated as non professional. These changes are made as per recommendation of MCAR
2	471	Bachelor of Technology (Food Technology)/B.Tech (Food Technology)	4	48	Yes	A	Yes	Yes	Engineering / Agriculture Degree level course	As per Central Govt. Guildelines 1998 these courses false under Engineering as well as Agriculture Degree level course. These changes are made as per recommendation of MCAR
3	472	Master of Business Administration (Agri)- M.B.A.(Agri)	2	24	No	B	No	Yes	As per the State Govt. GR 2007 it falls under group B post graduate level course	Course is treated as non professional. These changes are made as per recommendation of MCAR
4	475	krishi tantra padvika / Agriculture Technical Diploma	2	24	No	C	Yes	Yes	Diploma course in Agriculture	Course is treated as non professional. These changes are made as per recommendation of MCAR

5	474 A	Bachelor of Science (Home Science)- B.Sc. (Home Science)/ Bachelor of Science (Honours) (Community Science)/ B.Sc. (Hon) (Community Science)	4	48	Yes	A	Yes	Yes	Agriculture Degree level course	These courses are similar to courses shown at serial number at 474 in the G.R. Dated 20th July, 2018. Hence as per recommendation of MCAR these courses are in corporated with related modifications.
6	476 A	_rishi Vidnyan Padvika/ Diploma in Agricultural Science	2	24	No	C	Yes	Yes	Diploma course in Agriculture	These courses are similar to courses shown at serial number at 476 in the G.R. Dated 20th July, 2018. Hence as per recommendation of MCAR these courses are in corporated with related modifications.
7	476 B	Diploma in Agriculture Technology/ Agriculture Polytechnic	3 Years /2 Years/1 Year	36/24/12	No	C	Yes	Yes	Diploma course in Agriculture	These courses are similar to courses shown at serial number at 476 in the G.R. Dated 20th July, 2018. Hence as per recommendation of MCAR these courses are in corporated with related modifications.
8	41 B	B.V.Sc & A.H (Bachelor of Veterinary Science & Animal Husbandry)	5.5 year	66	Yes	A	Yes	Yes	Under graduate course in the subject of Veterinary Science	Abrivation of course is incorporated and course has been grouped as under graduate course as per recommendation of MAHPSU, Nagpur.
9	41C	M.V.Sc (Master of Veterinary Science)	2 year	24	Yes	A	Yes	Yes	Post graduate course in the subject of Veterinary Science	This course is post graduate course of the course mentioned at sr.No 41 in the G.R. Dated 20.7.18. These modifications are made as per recommendation of MAHPSU, Nagpur.
10	42 A	B.F.Sc. (Bachelor of Fishery Science)	4 Year	48	Yes	A	Yes	Yes	Under graduate course in the subject of Fishery Science	Abrivation of course is changed and course has been grouped as under graduate course as per recommendation of MAHPSU, Nagpur.

11	243	Post Graduate Diploma in Digital and Cyber Forensic Science Related law	1	**12**	Yes	C	YES	YES	POST GRADUATE Diploma in Law	The word " in " has been deleted from the course name as per recommendation of Director, Institute of Forensic Science, Nashik.
12	244	Post Graduate Diploma in Forensic Science Related law	1	**12**	Yes	C	YES	YES	POST GRADUATE Diploma in Law	The word " in " has been deleted from the course name as per recommendation of Director, Institute of Forensic Science, Nashik.
13	243 A	Bachelor of Science In Forensic Science	3	**36**	No	D	YES	YES	Central Courses Upto Graduate Level	This course is of same discipline as the course mentioned at sr.No 243 and 244 in the G.R. Dated 20.7.18. These modifications are made as per recommendation of Director, Institute of Forensic Science, Nashik.

Sr.No.	Sr.No of the course mentioned in G.R. Dated 9.8.2018	Sr. No. Of a course to be newly added in G.R. Dated 9.8.2018	Course Name	Duration (Year)	Duration (Manths)	Whether course is Professional ? (YES/NO)	Course Group	Is Scholarship Eligible? (YES/NO)	Is Freeship Eligible? (YES/NO)	As per Central Govt guidelines 1998 It falls under Group "A,B,C,D,E"	Remarks
1	1		Bachelor of Science (Forestry) - B.Sc. (Forestry)/ Bachelor of Science (Honours) (Forestry)- B.Sc. (Hon) Forestry	4	48	Yes	A	Yes	Yes	Agriculture Degree level course	B.Sc. (Forestry)/ Bachelor of Science (Honours) (Forestry)- B.Sc. (Hon) Forestry are added newly. All Courses are treated as professional. Course group is changed to A category. Courses are shown under Agriculture Degree level course as per recommendation of MCAR, Pune.
2		9 . A	M.Tech (Dairy)	2 year	24	Yes	A	Yes	Yes	Post graduate course in the subject of Other Dairy Technology	This course is master degree course of a course mentioned at sr. No.9 in G.R. Dated 9.8.2018. Hence it is included as per recommendation of MHAPSU, Nagpur.
3	6		Master of Science (Agricultural Biotechnology) -M.Sc. (Agricultural Biotechnology)	2	24	No	C	Yes	Yes	Post graduate course in Science subject	Abrivated form of the course is included, course is made non professional and course group is changes to "C" as per recommendation of MCAR, Pune.
4	40		Bachelor of Science (Horticulture) – B.Sc. (Horti)/ Bachelor of Science (Honours) (Horticulture) – B.Sc. (Hon) Horticulture	4	48	Yes	A	Yes	Yes	Agriculture Degree level course	Courses Similar to horticulture discipline are added and course level is changed as per recommendation of MCAR, Pune
5	42		Bachelor of Science (Agriculture) - B.Sc. (Agri) / Bachelor of Science (Honours) (Agriculture)/ B.Sc. (Hon) Agri	**4 Years/3 Years**	48/36	Yes	A	Yes	Yes	Agriculture Degree level course	Courses Similar to Agriculture discipline are added and duration in year as well as in months of the course has been changed as per recommendation of MCAR, Pune
6	43		Bachelor of Business Administration (Agriculture)- B.B.A.(Agri)/ Bachelor of Science (Honours) (Agri Business Management)-B.Sc. (Hon) ABM	4	48	No	A	Yes	Yes	Agriculture Degree level course	Courses Similar to Agriculture Businesss Administration discipline are added and these courses are changed to non professional courses as per recommendation of MCAR, Pune

Sr.No.	Sr.No of the course mentioned in G.R. Dated 9.8.2018	Sr. No. Of a course to be newly added in G.R. Dated 9.8.2018	Course Name	Duration (Year)	Duration (Manths)	Whether course is Professional ? (YES/NO)	Course Group	Is Scholarship Eligible? (YES/NO)	Is Freeship Eligible? (YES/NO)	As per Central Govt guidelines 1998 It falls under Group "A,B,C,D,E"	Remarks
7	44		Master of Science (Agriculture) - M.Sc. (Agri)	2	24	No	B	Yes	Yes	Post graduate course in Science subject	Abrivation of the course is incorporated and this course is changed to non professional courses as per recommendation of MCAR, Pune
8	47		Master of Science (Post Harvest Management) - M.Sc. (PHM)	2	24	No	B	Yes	Yes	Post graduate course in Science subject	Abrivation of the course is incorporated and this course is changed to non professional courses as per recommendation of MCAR, Pune
9	51		Bachelor of Science (Agriculture Biotechnology) –B.Sc. (Agriculture Biotechnology)/ Bachelor of Technology (Biotechnology) -B.Tech (Biotechnology)	4	48	Yes	A	Yes	Yes	Agriculture Degree level course	Courses Similar to Agriculture Biotechnology discipline are added and grouping as per Cedntral Govt. guidelines has been changed as per recommendation of MCAR, Pune
10	20		Diploma in Fisheries Engineering / Matsya Abhiyantraki padvika	3	36	No	C	Yes	Yes	Diploma course in Agriculture	Nomenclature of the course is changes and course is modified to non professional as per recommendation of MCAR, Pune
11	41		Bachelor of Fisheries Science - B. F. Sc	4 Years/3 Years	48/36	Yes	A	Yes	Yes	Diploma course in Agriculture	Nomenclature of the course is changes and duration in year as well as in months of the course has been changed as per recommendation of MCAR, Pune

Sr.No.	Sr.No of the course mentioned in G.R. Dated 9.8.2018	Sr. No. Of a course to be newly added in G.R. Dated 9.8.2018	Course Name	Duration (Year)	Duration (Manths)	Whether course is Professional ? (YES/NO)	Course Group	Is Scholarship Eligible? (YES/NO)	Is Freeship Eligible? (YES/NO)	As per Central Govt guidelines 1998 It falls under Group "A,B,C,D,E"	Remarks
12	48		Master of Fisheries Science- M.F.Sc. (Fisheries Science)	2	24	No	B	Yes	Yes	Post graduate course in Science subject	Nomenclature of the course is changed, grouping as per Central Govt. Guidelines is modified as per recommendation of MCAR, Pune
13	54		Bachelor of Technology (Agricultural [illegible] (Agricultural Engineering)	4	48	Yes	A	Yes	Yes	Diploma course in [illegible]	Nomenclature of the course is changed, [illegible] Govt. Guidelines is modified as per recommendation of MCAR, Pune
14	59		Master of Technology (Agricultural Engineering) - M. Tech (Agricultural Engineering	2	24	No	B	Yes	Yes	Post graduate course in Science subject	Nomenclature of the course is changes and course is modified to non professional as per recommendation of MHAPSU, Nagpur.
15	3		B. Tech. (Bachelor of Dairy Technology)	4 Year	48	Yes	A	Yes	Yes	Under graduate course in the subject of Other Dairy Technology	Nomenclature of the course is changed, grouping as per Central Govt. Guidelines is modified as per recommendation of MHAPSU, Nagpur.
16	3A		M.Tech (Dairy)	2 year	24	Yes	A	Yes	Yes	Post graduate course in the subject of Other Dairy Technology	Nomenclature of the course is changed, grouping as per Central Govt. Guidelines is modified as per recommendation of MHAPSU, Nagpur.
17	12		LMDP (Livestock Management and Dairy Production)	2 year	24	NO	C	Yes	Yes	Dipolma course in the subject of Veterinary Science	Nomenclature of the course is modified, duration in years and months is changed, grouping as per Central Govt. Guidelines is modified as per recommendation of MHAPSU, Nagpur.
18			Electronics Technology (HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	

Sr.No.	Sr.No of the course mentioned in G.R. Dated 9.8.2018	Sr. No. Of a course to be newly added in G.R. Dated 9.8.2018	Course Name	Duration (Year)	Duration (Manths)	Whether course is Professional ? (YES/NO)	Course Group	Is Scholarship Eligible? (YES/NO)	Is Freeship Eligible? (YES/NO)	As per Central Govt guidelines 1998 It falls under Group "A,B,C,D,E"	Remarks
19			Electrical Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
20			Mechanical Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
21			Automobile Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
22			Construction Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
23			Computer Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
24			Logistic and Supply Chain Management (HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
25			Marketing Retail Management(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
26			Accounting, Financial Office Management(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	Courses newly added are similar to course mentioned at Sr. No. 38 in G.R. Dated 9.8.2018. Hence, this courses are added as per G.R. No.VOC-2018/ (116/08) /Vayshi-3/ dated 2 March. 2009 and G.R. No. VOC-2015/Prakra.128/ Vayshi-4 dated 27.3.2015
27			Banking Financial Services and Insurance(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
28			Horticulture(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
29			Crop Science(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
30		38 A	Animal Husbandry and Dairy Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
31			Fishery Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
32			Ophthalmic Technician(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
33			Radiology Technician(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
34			Medical laboratory Technician(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
35			Child, Old Age and Health Care Services (HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
36			Food Production(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
37			Tourism and Hospitality Management(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
38			Electronics Technology (HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
39			Electrical Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
40			Mechanical Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	

Sr.No.	Sr.No of the course mentioned in G.R. Dated 9.8.2018	Sr. No. Of a course to be newly added in G.R. Dated 9.8.2018	Course Name	Duration (Year)	Duration (Manths)	Whether course is Professional ? (YES/NO)	Course Group	Is Scholarship Eligible? (YES/NO)	Is Freeship Eligible? (YES/NO)	As per Central Govt guidelines 1998 It falls under Group "A,B,C,D,E"	Remarks
41			Automobile Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
42			Construction Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
43			Computer	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th	
44			Logistic and Supply Chain Management (HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
45			Marketing Retail [illegible]	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th [illegible]	
46			Accounting, Financial Office Management(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	Courses newly added are similar to course mentioned at Sr. No. 38 in G.R. Dated 9.8.2018. Hence, this courses are added as per G.R. No.VOC-2018/ (116/08) /Vayshi-3/ dated 2 March, 2009 and G.R. No. VOC-2015/Prakra.128/ Vayshi-4 dated 27.3.2015
47			Banking Financial Services and Insurance(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
48			Horticulture(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
49			Crop Science(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
50		39 A	Animal Husbandry and Dairy Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
51			Fishery Technology(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
52			Ophthalmic Technician(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
53			Radiology Technician(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
54			Medical laboratory Technician(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
55			Child, Old Age and Health Care Services (HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
56			Food Production(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	
57			Tourism and Hospitality Management(HSC-VOC)	1	12	No	E	YES	YES	Classes 11 th &12	

महाराष्ट्र राज्य इतर मागावर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज योजनेच्या कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरुन रु.१,००,०००/ पर्यंत वाढविण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन

विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : मंत्रिमं २०१९/ प्र.क्र.१०/महामंडळे
हतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग.
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक - २८/१/२०१९

संदर्भ :- सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. महामं-२००४/प्र.क्र.३८/विघयो-२, दि.३०/११/२००४.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागावर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राज्यातील इतर मागास प्रवर्गातील दारिद्रय रेषेखालील लाभार्थ्यांकरीता स्वयंरोजगाराची संधी उपलब्ध करुन देण्याच्या उद्देशाने रु.२५,०००/- चे थेट कर्ज योजना राबविण्यात येत आहे. सध्याच्या परिस्थितीत, लहान उद्योगांसाठी लागणाऱ्या भांडवली व पायाभूत गुंतवणुकीमध्ये झालेली वाढ, कच्च्या मालाच्या किंमतीत झालेली दरवाढ व सतत होणारी महागाई निर्देशांकातील वाढ इ. बाबी विचारात घेता रुपये २५,०००/- इतकी थेट कर्जाची मर्यादा कमी असल्याने महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या थेट कर्ज योजनेअंतर्गत कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरून रु.१,००,०००/- करण्यास मा. मंत्रिमंडळाने दिनांक १५.१.२०१९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीमध्ये मान्यता दिलेली आहे. मा. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होती.

शासन निर्णय :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या थेट कर्ज योजनेअंतर्गत कर्जाची मर्यादा रु.२५,०००/- वरुन रु.१,००,०००/- करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेली थेट कर्ज योजना पुढीलप्रमाणे राहील :-

योजनेचा उद्देश :-

१. इतर मागासवर्गीय घटकांची आर्थिक उन्नती करणे तसेच बँकेमार्फत कर्ज घेताना उद्भवणाऱ्या अडचणी व कर्ज मंजूर प्रक्रियेत होणारा विलंब टाळणे,
२. इतर मागासवर्गीय घटकांच्या हिताच्या दृष्टीकोनातून त्यांना स्वयंरोजगारास प्रोत्साहित करणे.

३. इतर मागासवर्गीय घटकातील व्यक्तींना आर्थिकदृष्टया सक्षम करणे,

४. इतर मागासवर्गीय दुर्बल घटकाच्या व्यक्तींना व्यवसाय करण्याकरीता तात्काळ वित्त पुरवठा करणे,

५. सदर योजनांसाठी लघु व्यवसाय उदा. मत्स्य व्यवसाय, कृषि क्लिनिक, बैलगाडी, हार्डवेअर व पेंट शॉप, सायबर कॅफे, संगणक प्रशिक्षण, झेरॉक्स, स्टेशनरी, सलून, ब्युटी पार्लर, मसाला उदयोग, पापड उदयोग, मसाला मिर्ची कांडप उदयोग, वडापाव विक्री केंद्र, भाजी विक्री केंद्र, ऑटोरिक्षा, चहा विक्री केंद्र, सॉफ्ट टॉईज विक्री केंद्र, डि.टी.पी. वर्क, स्विट मार्ट, ड्राय क्लिनिंग सेंटर, हॉटेल, टायपिंग इन्स्टीटयूट, ऑटो रिपेअरींग वर्कशॉप, मोबाईल रिपेअरिंग, गॅरेज, फ्रिज दुरुस्ती, ए.सी दुरुस्ती, चिकन/ मटण शॉप, इलेक्ट्रिकल शॉप, आईस्क्रिम पार्लर इ.

६. मासळी विक्री, भाजीपाला विक्री, फळ विक्री, किराणा दुकान, आठवडी बाजारामध्ये छोटसे दुकान, टेलिफोन बुथ किंवा अन्य तांत्रिक लघु उद्योग अशा लघु व्यवसायासाठी ही योजना सुरु करणे,

७. इतर मागासवर्गीय घटकांतील निराधार, विधवा महिला इ. लाभार्थीना तात्काळ लाभ देणे आणि त्यांना प्राथमिकता देणे.

योजनेचे स्वरुप :-

महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्गीय वित्त आणि विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येत असलेल्या थेट कर्ज योजनेचे स्वरुप पुढील प्रमाणे -

प्रकल्प	रु.१,००,०००/- पर्यंत
महामंडळाचा सहभाग (१००%)	रु.१,००,०००/-
व्याजदर	नियमित कर्ज परतफेड करणाऱ्या लाभार्थींना व्याज आकारण्यात येणार नाही.
कर्ज परतफेडीचा कालावधी व कर्जाची परतफेड नियमित न करणाऱ्या लाभार्थ्यांच्याबाबतीत दंडनिय व्याजदर.	१. नियमित ४८ समान मासिक हप्त्यामध्ये मुद्दल रु.२,०८५/- परतफेड करावी लागेल २. नियमित कर्जाची परतफेड न करणाऱ्या लाभार्थींना जेवढे कर्जाचे हप्ते थकीत होतील, त्या रक्कमेवर द.सा.द.शे. ४% व्याज आकारण्यात येईल.
पहिला हप्ता (७५% रक्कम)	रु.७५,०००/-
दुसरा हप्ता (२५% रक्कम) (प्रत्यक्ष उदयोग सुरु झाल्यानंतर साधरणत: ३ महिन्यानंतर)	रु.२५,०००/- (जिल्हा व्यवस्थापकांच्या तपासणी अभिप्रायानूसार)

लाभार्थी निवडीची पात्रता :-

१. अर्जदार इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील असावा,
२. अर्जदार महाराष्ट्राचा रहिवासी असावा,
३. अर्जदाराचे वय १८ ते ५५ वर्षे असावे,
४. अर्जदाराचा सिबील क्रेडीट स्कोअर किमान ५०० इतका असावा,
५. अर्जदाराचे एकत्रित कौटुंबिक वार्षिक उत्पन्न रु.१ लाखापेक्षा जास्त नसावे. (सक्षम प्राधिकाऱ्याने दिलेल्या उत्पन्न प्रमाणपत्रानुसार)
६. एका वेळी कुटुंबातील एकाच व्यक्तीस सदर योजनेचा लाभ घेता येईल,
७. शासनाच्या कौशल्य विकास विभागामार्फत तसेच शासकीय / निमशासकीय संस्थांमधून तांत्रिक प्रशिक्षण घेतलेली तसेच अनुभवी तरुण मुले /मुली यांना प्राधान्य,
८. अर्जदाराने आधार कार्ड संलग्न बँक खात्याचा तपशील सादर करावा,
९. अर्जदार महामंडळाच्या कोणत्याही (केंद्र व राज्य) योजनेचा थकबाकीदार नसावा.

अटी व शर्ती :-

१. फक्त शेतजमीनीचे नोंदणीकृत गहाणखत, सदर शेतजमीनीचे मूल्यांकन व गहाणखत केल्यानंतर शेतजमीनीच्या ७/१२ उताऱ्यावर महामंडळाच्या कर्ज रक्कमेचा बोजानोंद करावी.

२. लाभार्थीच्या स्वत:च्या जमिनीचे गहाणखत करुन दिले असल्यास इतर साधे दोन ७/१२ किंवा मिळकतदार जामीनदार घेण्यात यावेत.

३. जामीनदाराच्या जमिनीचे गहाणखत असल्यास तो स्वत: व इतर एक ७/१२ किंवा मिळकतदार जामीनदार घेण्यात यावा. ७/१२ वर बोजानोंद करावी.

४. सदर शेतजमिनीचा शोध अहवाल (Search Report)

जामीनदार :-

१. दोन जामीनदार फक्त शासकीय कार्यालयातील उदा. जिल्हा परिषद / महामंडळे/ महानगरपालिका/ नगरपालिका/ नगरपरिषद / नगरपंचायत इ. शासकीय कार्यालयात कार्यरत हमीपत्रधारक जामीनदार घेण्यात यावेत. (महामंडळाचे परिपत्रक दि.१४/८/२०१८ प्रमाणे)

२. अनुदानित / विनाअनुदानित खाजगी शैक्षणिक संस्थातील शिक्षक व शिक्षकेत्तर कर्मचाऱ्यांना जामीनदार म्हणुन घेण्यात येवु नये.

३. शासकीय जामीनदाराची सेवा किमान ८ वर्षे शिल्लक असावी.

४. शासकीय कार्यालयाचे कायमस्वरुपी (Permanent) कर्मचारी असावा.

५. जामीनदार यापूर्वी कोणत्याही वित्तीय संस्थेत व इतर कोठेही जामीनदार नसावा. तसेच भविष्यात या हमीपत्राद्वारे महामंडळाचे सर्व कर्ज रक्कम वसुल होईपर्यंत सदर जामीनदाराचे हमीपत्र अन्य कर्ज प्रकरणात सदर कार्यालयाकडून निर्गमित केले जाणार नाही, अशी खात्री सदर आस्थापनेकडून हमीपत्राची पडताळणी करुन घेण्यात यावी.

६. सदर प्रकरणात कर्जाचा निधी लाभार्थीच्या आधारसंलग्न बँक खात्यात वर्ग करण्यात येऊन त्याचवेळी लाभार्थीकडून कर्जाच्या परतफेडीच्या रक्कमेचे पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेण्यात यावेत.

७. सदर कर्जातून लाभार्थींसाठी जी मत्ता निर्माण होणार आहे ती ज्यांच्याकडून निर्माण होईल त्यांचेकडून ती मत्ता अचल (Immovable) असेल तर परस्पर महाराष्ट्र राज्य इतर मागासवर्ग विकास महामंडळाकडे गहाण (Mortgage) ठेवण्यात यावी. जर ती मत्ता चल (Movable) असेल तर ती महामंडळाकडे तारणगहाण (Hypothecate) करण्यात यावी.

८. कर्ज परतफेडीबाबत लाभार्थीकडून शपथपत्र घेण्यात यावे,

९. या योजनेवर होणारा खर्च शासनाने महामंडळासाठी मंजूर केलेल्या भाग भांडवलाच्या तरतुदीच्या मर्यादेत उपलब्ध असलेल्या भागभांडवलातून करण्यात यावा.

१०. महामंडळाने आपला भांडवली अर्थसंकल्प विहित कालमर्यादेत शासनाकडून मान्य करुन घेणे बंधनकारक राहील.

११. मुद्दल व व्याजासह कर्जाच्या वसुलीचा तपशील महामंडळाने भांडवली अर्थसंकल्पात देणे बंधनकारक राहील.

१२. लाभार्थ्याने स्थापन केलेल्या व्यवसायाचा विमा स्वखर्चाने उतरविणे तसेच दरवर्षी विम्याचे नुतनीकरण करणे बंधनकारक राहील.

कर्ज वितरण कार्यपध्दती :-

कर्ज योजनांसाठी योग्य लाभार्थ्यांची निवड व मंजुर प्रकरणात आवश्यक वैधानिक दस्तावैज पुर्तता विहीत कालावधीत करुन घेण्याची तसेच महामंडळामार्फत देण्यात येणाऱ्या कर्जाच्या वसुलीची संपूर्ण जबाबदारी जिल्हास्तरीय कार्यालयाची राहील. याबाबत साधारणपणे पुढीलप्रमाणे कार्यपध्दती अनुसरण्यात यावी. या सुधारित योजनेअंतर्गत कर्ज मिळण्यासाठी लाभार्थ्यांना नव्याने अर्ज करावा लागेल.

१. शासन निर्णय दि.३०.११.२००४ च्या मा. जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील जिल्हा लाभार्थी निवड समितीमार्फत लाभार्थ्यांची निवड करण्यात येईल.
२. महामंडळाच्या जिल्हास्तरीय कार्यालयातून या योजनेच्या लाभार्थी निवड, कर्ज वितरण व कर्ज वसुलीची संपूर्ण कार्यवाही केली जाईल.
३. जिल्हा व्यवस्थापक योजनेचे अंमलबजावणी अधिकारी असतील,
४. महामंडळाचे जिल्हा कार्यालयांमार्फत कर्ज प्रकरणासाठी स्थानिक वर्तमानपत्रातून व प्रमुख शासकीय/ निमशासकीय कार्यालयातील नोटीस बोर्डावर जाहिरात प्रसिध्द करण्यात येईल व त्याचवेळी कार्यालयात अर्जाचा नमुना व कागदपत्राची सूची सर्वांना पाहण्यासाठी उपलब्ध करतील.

५. जिल्हा व्यवस्थापक प्राप्त अर्जाची संपूर्ण छाननी /तपासणी करुन पात्र व अपात्र लाभार्थ्यांची यादी तयार करतील. यासाठी पुढील बाबी विचारात घेणे अनिवार्य राहील :-

१) उद्योग /व्यवसायाची वर्धनक्षमता,

२) लाभार्थ्यांची सक्षमता /व्यवसायाचे ज्ञान,

३) परतफेडीची क्षमता /जामीनदारांची क्षमता

६. जिल्हयासाठी दिलेल्या उद्दिष्टापेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त झाल्यास पात्र लाभार्थ्यांची निवड संगणकीय रॅन्डमायझेशन निवड पध्दतीने (लॉटरी) करुन लाभार्थी निश्चित केले जातील.

७. कर्ज मंजूरी प्रकरणातील आर्थिक वर्षात कार्यवाही पूर्ण करणे आवश्यक असल्याने लाभार्थी निवड समितीच्या बैठका वेळोवेळी घेण्यात येतील.

८. जिल्हा निवड समितीच्या मंजुरीनंतर पात्र लाभार्थींचे त्रुटीरहित परिपुर्ण कर्ज प्रस्ताव मुख्यालयाकडे मंजूरीसाठी / निधी मागणीसाठी जिल्हा व्यवस्थापक सादर करतील. पात्र लाभार्थींच्या कर्जप्रस्तावांना व्यवस्थापकीय संचालक यांच्या अध्यक्षतेखाली मुख्यालय लाभार्थी निवड समितीमार्फत मंजूरी प्रदान करण्यात येईल.

कर्ज वसूली कार्यपध्दती :-

१. कर्जाची परतफेड ही कर्ज वितरीत केल्याच्या ९० दिवसांनंतर सुरु करण्यात येईल,

२. कर्ज परताव्याचे मासिक हप्ते ठरवून दयावेत व कर्ज वसूलीच्या दृष्टीने लाभार्थ्यांकडून पुढील दिनांकाचे आगाऊ धनादेश घेऊन तसेच ECS (इलेक्टॉनिक क्लिअरन्स सिस्टिम) पध्दतीने वसूली करण्यात यावी,

३. एवढे करुनही वसूली न झाल्यास महामंडळाकडे ठेवलेल्या तारणाद्वरे तसेच जामीनद्वारे कर्ज वसूली करण्यात यावी.

४. जामीनदाराकडून कर्ज वसूली शक्य न झाल्यास जमीन महसूल संहितेच्या कलम २२१ अंतर्गत (आर. आर. सी.) नुसार जिल्हाधिकारी यांना याबाबत संपुर्ण माहिती सादर करुन कर्ज वसूली करण्यात यावी,

ज्या लाभार्थ्यांनी यापूर्वी घेतलेल्या कर्जाची परतफेड केलेली नाही अशा लाभार्थ्यांना संपूर्ण परतफेड करेपर्यंत नविन कर्जाचा लाभ घेता येणार नाही. तसेच, जे लाभार्थी परतफेडीच्या कालावधीच्या आत संपूर्ण कर्जाची परतफेड करतील असे लाभार्थी त्यांचा व्यवसाय वाढविण्यासाठी पुन्हा सदर योजनेचा लाभ घेण्यास पात्र राहतील.

सदर शासन निर्णय, नियोजन विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. ११/का-१४१३, दि. १४.१.२०१९ अन्वये तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.----, दि.११.१.२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१९०१३११२०३०५०८२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Bhaurao
Raghunath Gavit

Digitally signed by Bhaurao Raghunath Gavit
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=VJNT OBCS SBC Welfare Dept., postalCode=400032, st=Maharashtra,
2.5.4.20=692454783803b1bf08be0ff2505a01eb578c61edfbb82745 7be5704f5b440067,
serialNumber=950bc6a64b0801087d4b403d7351619557bcd3489c a14b4e0f644bf05a04e89c, cn=Bhaurao Raghunath Gavit
Date: 2019.01.31 12:15:06 +05'30'

(भा. र. गावित)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

इयत्ता ५ वी ते ७ वी मध्ये शिकणाऱ्या इतर मागास प्रवर्गातील मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक : शिवृत्ती २०१८/प्र.क्र. २८३/शिक्षण,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : ३० जानेवारी, २०१९

वाचा : १.समाजिक न्याय, सास्कृतीक कार्य व क्रिडा विभाग शासन निर्णय क्रमांक.इबीसी-१०९४ /३२०३८/ प्र.क्र.९० / मावक -२ दिनांक .१२ जानेवारी, १९९६

२. संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांचे पत्र क्र .विजाभजसं /शिक्षण/इमाव साफुशि प्रस्ताव १३/२०१६-१७/ १९२६/पुणे, दि.१६/६/२०१६ व दि. ०३/०१/२०१९

प्रस्तावना :-

राज्यातील मागासवर्गीय मुलींचे (अनुसुचीत जाती/ विमुक्त जाती / भटक्या जमाती, धनगर, वंजारी सह व विशेष मागासप्रवर्ग) प्राथमिक शाळामधील गळतीचे प्रमाण रोखण्याच्या दृष्टीकोणातुन इयत्ता ५ वी ते इयत्ता ७ वी च्या मुलींकरीता “सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना” शासन निर्णय दि.१२ जानेवारी १९९६ अन्वये सुरु करण्यात आली आहे.

त्याच धर्तीवर राज्यातील इतर मागास प्रवर्गातील मुलींमध्ये शिक्षणाची आवड निर्माण व्हावी , त्यांचे शिक्षणातील गळतीचे प्रमाण कमी व्हावे, त्यांचा शैक्षणिक सर्वांगिण विकास व्हावा म्हणून राज्यातील इयत्ता ५ वी ते ७ वी मधील इतर मागास प्रवर्गातील मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना लागू करण्यास मा.मंत्रिमंडळाने दिनांक १५.०१.२०१९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीमध्ये मान्यता दिलेली आहे. मा. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचारधीन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील इतर मागास प्रवर्गातील इयत्ता ५ वी ते ७ वी मध्ये शिकणा-या मुलींसाठी सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षापासून “सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना” लागु करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

अटी व शर्ती:-

१. सदरची योजना राज्यातील प्राथमिक शाळा व इतर शैक्षणिक संस्थांमध्ये शिकणाऱ्या इतर मागास प्रवर्गातील इयत्ता ५ वी ते ७ वी मधील मुलींना लागु राहील.
२. सदर योजनेच्या लाभासाठी उत्पन्नाची अट लागु राहणार नाही.
३. इयत्ता ५ वी ते ७ वी मधील इतर मागास प्रवर्गातील मुलींसाठी- दरमहा रु.६०/- प्रमाणे १० महिन्यांसाठी रु. ६००/- इतका लाभ देय राहील.

मा.मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेप्रमाणे सदर योजनेसाठी नवीन लेखाशिर्ष प्राप्त करुन घेण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात यावी.

सदर योजनेवरील अनुदान व खर्चाबाबत संचालक,विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय,पुणे हे नियंत्रक अधिकारी राहतील. सदर अनुदानाची रक्कम आहरित करण्यासाठी कक्ष अधिकारी/ अवर सचिव (अर्थसंकल्प), विजाभज इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, आहरण व संवितरण अधिकारी, विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग, मंत्रालय,मुंबई यांना घोषित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. १७/का-१४१३, दि. १४/०१/२०१९ तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. ---- दि. १६/०१/२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय, महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१९०१३११२४९२१२२२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Digitally signed by Shri Ravindra Gurav
Date: 2019.01.31 13:00:18 +05'30'

(रविंद्र गुरव)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

इयत्ता ८ वी ते १० वी मध्ये शिकणाऱ्या इतर मागास प्रवर्गातील मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक : शिवृत्ती २०१८/प्र.क्र. २८३/शिक्षण,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : ३० जानेवारी, २०१९

वाचा- १. सामाजिक न्याय, सांस्कृतीक कार्य, क्रिडा विशेष सहाय विभाग शासन निर्णय क्रमांक. इमाव २००३/ प्र.क्र.२०१ / मावक -३ दिनांक २५जुलै,२००३
२. संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय, पुणे यांचे पत्र क्र.विजाभजसं/शिक्षण/इमाव साफुशि प्रस्ताव १३/२०१६-१७/ १९२६/पुणे, दि.१६/६/२०१६ व दि. ०३/०१/२०१९

प्रस्तावना :-

राज्यातील मागासवर्गीय मुलींचे (अनुसुचीत जाती/ विमुक्त जाती / भटक्या जमाती, धनगर, वंजारी सह व विशेष मागासप्रवर्ग) माध्यमिक शाळामधील गळतीचे प्रमाण रोखण्याच्या दृष्टीकोणातुन इयत्ता ८ वी ते १० वी च्या मुलींकरीता "सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना" शासन निर्णय दि. २५ जुलै,२००३ अन्वये सुरु करण्यात आली आहे.त्याच धर्तीवर इतर मागास प्रवर्गातील मुलींमध्ये शिक्षणाची आवड निर्माण व्हावी , त्यांचे शिक्षणातील गळतीचे प्रमाण कमी व्हावे, त्यांचा शैक्षणिक सर्वांगीण विकास व्हावा म्हणून राज्यातील इयत्ता ८ वी ते १० वी मधील इतर मागास प्रवर्गातील मुलींना सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना लागू करण्यास मा.मंत्रिमंडळाने दिनांक १५.०१.२०१९ रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीमध्ये मान्यता दिलेली आहे. मा. मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेनुसार शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय :-

राज्यातील इयत्ता ८ वी ते १० वी मध्ये शिकणाऱ्या इतर मागासवर्गीय मुलींसाठी सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षापासून "सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती योजना" लागु करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

अटी व शर्ती:-

१. सदरची योजना राज्यातील माध्यमिक शाळा व इतर शैक्षणिक संस्थांमध्ये शिकणाऱ्या इतर मागास प्रवर्गातील इयत्ता ८ वी ते १० वी मधील मुलींना लागू राहील .
२. सदर योजनेच्या लाभासाठी उत्पन्नाची अट लागु राहणार नाही.
३. इयत्ता ८वी ते १० वी मधील इतर मागास प्रवर्गातील मुलींसाठी- दरमहा रु.१००/- प्रमाणे १० महिन्यांसाठी रु. १०००/- इतका लाभ देय राहिल.

मा.मंत्रिमंडळाने दिलेल्या मान्यतेप्रमाणे सदर योजनेसाठी नवीन लेखाशिर्ष प्राप्त करुन घेण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात यावी.

सदर योजनेवरील अनुदान व खर्चाबाबत संचालक,विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण संचालनालय,पुणे हे नियंत्रक अधिकारी राहतील. सदर अनुदानाची रक्कम आहरित करण्यासाठी कक्ष अधिकारी/ अवर सचिव (अर्थसंकल्प), विजाभज इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग, आहरण व संवितरण अधिकारी, विमुक्त जाती भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्ग कल्याण विभाग, मंत्रालय,मुंबई यांना घोषित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय नियोजन विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. १७/का-१४१३, दि. १४/०१/२०१९ तसेच वित्त विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. ---- दि. १६/०१/२०१९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय, महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१९०१३११२५४४१३१२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Digitally signed by Shri Ravindra Gurav
Date: 2019.01.31 13:04:53 +05'30'

(रविंद्र गुरव)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

विमुक्त जाती, भटक्या जमाती इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना प्रतिपूर्ती करावयाच्या इतर शुल्काच्या (other fees) बाबी निश्चित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व इतर मागासवर्ग
आणि विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग
शासन परिपत्रक क्र. शिवृत्ती-२०१८/प्र.क्र.२४२/शिक्षण
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक :-१४ मार्च, २०१९

वाचा :-१) शासन निर्णय, सा.न्या. सा.का.क्रि व वि.स. विभाग क्र. इबीसी-२००३/प्र.क्र.३०१/ मावक-२, दि.१ नोव्हेंबर,२००३.
२) शासन निर्णय, सा.न्या. सा.का.क्रि व वि.स. विभाग क्र. इबीसी-२००४/प्र.क्र.३०/ मावक-२, दि.५ जानेवारी,२००५.
३) शासन परिपत्रक, सा.न्या.सा.का.क्रि व वि.स. विभाग क्र. इबीसी-२००५/प्र.क्र.१२८/ मावक-२, दि.२७ जून, २००५.
४) शासन परिपत्रक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग क्र. इबीसी-२०१७/प्र.क्र.४५/शिक्षण, दि.५.१२.२०१८.
५) विजाभज संचालनालय, पुणे यांचा दि.२९.१०.२०१८ चा प्रस्ताव.

शासन परिपत्रक :-

अनुदानित व विनाअनुदानित महाविद्यालयामध्ये कला, विज्ञान आणि वाणिज्य या शाखांमध्ये शिक्षण घेत असलेल्या विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व विशेष मागासप्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना तसेच अनुदानित महाविद्यालयातील इतर मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांना त्या महाविद्यालयाच्या संबंधित विद्यापीठाने ठरविलेल्या दराप्रमाणे शिक्षण शुल्क, प्रयोगशाळा शुल्क, ग्रंथालय शुल्क, इतर शुल्क, एक्स्ट्रा क्युरिक्युलर ॲक्टीव्हिटीज, मॅगेझीन फी, नोंदणी शुल्क, कॉम्प्युटर प्रॅक्टिकल शुल्क व परीक्षा शुल्क याची महाविद्यालयाला प्रतिपूर्ती करण्याच्या सूचना वाचा क्र.३ येथील दि.२७ जून, २००५ रोजीच्या शासन परिपत्रकान्वये देण्यात आल्या होत्या.

२. तद्नंतरच्या कालावधीमध्ये महाविद्यालयांमार्फत राबविण्यात येत असलेल्या वैविध्यपूर्ण उपक्रमांमुळे इतर शुल्कांच्या बाबींमध्ये मोठया प्रमाणात वाढ झाल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. त्याचप्रमाणे इतर शुल्कांच्या बाबनिहाय फीमध्ये देखील महाविद्यालय/ विद्यापीठनिहाय मोठया प्रमाणावर भिन्नता दिसून येत आहे. याबाबत संचालक, विजाभज संचालनालय, पुणे यांनी संदर्भ क्र.५ येथे नमूद दि.२९.१०.२०१८ रोजीच्या पत्राद्वारे शासनास प्रस्ताव सादर केलेला आहे. ही बाब विचारात घेऊन इतर शुल्कांच्या बाबी नेमक्या कोणत्या असाव्यात याबाबत माहिती व तंत्रज्ञान विभागाने सर्व महाविद्यालयाकडून माहिती मागवून इतर शुल्काच्या १६ बाबी निश्चित केल्या आहेत. सदर १६ बाबी महाडिबीटी पोर्टलवर अपलोड करण्यात आल्या आहेत. सर्व प्रशासकीय विभागांसाठी इतर शुल्काच्या १६ बाबी निश्चित करण्यात आल्या असल्यामुळे माहिती व तंत्रज्ञान विभागाने महाडिबीटी पोर्टलवर अपलोड केलेल्या इतर शुल्काच्या खाली नमूद १६ बाबींसाठी आवश्यक ती पुढील कार्यवाही करण्यात यावी. तसेच शासन परिपत्रक दि.५.१२.२०१८ मधील मुद्दा क्र. २ (६) मध्ये उल्लेख केल्याप्रमाणे शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ साठीची दोन्ही सहामाहीची अनुज्ञेय असलेली इतर फी एकत्रितरित्या द्वितीय सहामाहीमध्ये एकत्रितरित्या देण्यात यावी.

I) प्रवेश फी	II) विविध गुणदर्शन उपक्रम शुल्क (Extra Curriculum /Activity fee)	III) विद्यापीठ विकास निधी	IV) विद्यापीठ विद्यार्थी सहाय्य निधी/कल्याण निधी
V) प्रयोग शाळा शुल्क	VI) कॉलेज मॅगेजीन फी	VII) विद्यापीठ क्रिडा निधी	VIII) विद्यापीठ विद्यार्थी विमा निधी

IX) ग्रंथालय शुल्क	X) संगणक प्रशिक्षण फी	XI) विद्यापीठ अश्वमेध निधी	XII) युथ फेस्टीवल शुल्क
XIII) जिमखाना शुल्क	XIV) नोंदणी शुल्क	XV) विद्यापीठ वैद्यकिय मदत निधी	XVI) विद्यार्थी ओळखपत्र शुल्क

३. उक्त परिच्छेद-२ मध्ये नमूद १६ बाबींच्या शुल्काची अचूक परिगणना करुन बाबनिहाय शुल्क अंतिम करुन सदर शुल्क हे सक्षम प्राधिकरण / प्राधिकारी /प्रशासकीय विभाग यांच्या मान्यतेने महाडिबीटी पोर्टलवर अपलोड केल्याचे संबंधित महाविद्यालयाने प्रमाणित करणे अनिवार्य राहील. इतर शुल्कामध्ये समाविष्ट १६ बाबींपैकी एखाद्या बाबीचे शुल्क अवास्तव असल्याचे तसेच सदर शुल्कास सक्षम मान्यता नसल्याचे निदर्शनास आल्यास व त्याद्वारे शासनाचे आर्थिक नुकसान झाल्यास संबंधित महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांना व्यक्तिश: जबाबदार धरुन शासनाची आर्थिक फसवणूक केल्याबद्दल नियमानुसार कारवाई करण्यात येईल याची संबंधितांनी नोंद घ्यावी.

४. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २०१९०३१४१६०५१५३६२२ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षाकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार वा नावाने.

Digitally signed by Shri Ravindra Gurav
Date: 2019.03.14 16:08:48 +05'30'

(रविंद्र गुरव)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

इयत्ता १ ते १० वी मध्ये शिकत असणा-या इतर मागास प्रवर्गातील विद्यार्थांना भारत सरकार मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती योजना लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : शिष्यवृत्ती-२०१८/प्र.क्र.४८/ शिक्षण
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: २७ मे, २०१९

वाचा: सामाजिक न्याय व अधिकारिता मंत्रालय, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्रमांक No.११०१४/०१/२०१७-BC-1 दिनांक २४ नोव्हेंबर २०१७.

प्रस्तावना :-

इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील गरीब कुटूंबातील अनेक मुलांना त्यांच्या पालकांच्या पारंपारिक व्यवसायामध्ये मदत करावी लागते. अशी गरीब कुटूंबातील मुले शाळेत नियमितपणे जावू शकत नाही. त्यामुळे अशा इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील गरीब कुटूंबातील मुलांमध्ये शिक्षणाचा प्रसार होण्याच्या दृष्टीने केंद्र शासनाने भारत सरकारची मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती योजना सन १९९८-९९ पासून सुरु केलेली आहे. सदरची योजना सन २०१७-१८ या वर्षापासून सुधारित करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार सदर योजना राज्यात लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

केंद्र शासनाची इयत्ता १ ली ते १० वी मध्ये शिकत असणा-या इतर मागासवर्ग प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी सुरु असलेली भारत सरकार मॅट्रीकपुर्व शिष्यवृत्ती योजना राज्यातील इयत्ता १ ली ते १० वी मध्ये शिकत असणा-या इतर मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांसाठी लागू करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

अ. सदर योजनेअंतर्गत शिष्यवृत्ती व इतर अनुदानाचे दर पुढील प्रमाणे राहतील.

अ.क्र.	योजना	अनिवासी इयत्ता १ ते १० वी	निवासी इयत्ता ३ री ते १० मध्ये
१	शिष्यवृत्तीचे दर (प्रतिमाह १०महिन्यांकरिता)	रुपये १००/-	रुपये ५००/-
२	तदर्थ अनुदान (वार्षिक)	रुपये ५००/-	रुपये ५००/-

ब. सदर शिष्यवृत्ती योजनेअंतर्गत अटी व शर्ती पुढील प्रमाणे राहतील.

१. या शिष्यवृत्ती योजनेचा लाभ शासनाच्या मान्यता प्राप्त शाळेत शिकत असणाऱ्या विद्यार्थ्यास अनुज्ञेय राहील.

२. शिष्यवृत्तीसाठी विद्यार्थ्यांच्या पालकांच्या उत्पन्नाची मर्यादा रुपये २.५० लक्ष वार्षिक इतकी राहील.

३. विद्यार्थी अनुत्तीर्ण झाल्यास शिष्यवृत्तीचा लाभ बंद करण्यात येईल. (अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये सक्षम प्राधिका-यांनी अपरिहार्य कारण नमूद केले असेल त्या व्यतिरिक्त)

४. शिष्यवृत्ती मिळणेसाठी विद्यार्थ्यांने तो शिकत असलेल्या शाळेमार्फत संबंधित जिल्हयाच्या जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी , जिल्हा परिषद यांचेकडे अर्ज करणे आवश्यक राहील.

५. या योजनेचा लाभ घेणा-या विद्यार्थ्यास अन्य मॅट्रीकपूर्व शिष्यवृत्ती योजनेचा लाभ घेता येणार नाही.

६. या योजनेची अंमलबजावणी ही जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी ,जिल्हा परिषद व समाज कल्याणअधिकारी (वर्ग-२) बृहमुंबई यांचे मार्फत करण्यात येईल.

७. या योजनेकरीता राज्यस्तरावर सह संचालक, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग,पुणे यांना आणि जिल्हा समाज कल्याण अधिकारी ,जिल्हा परिषद व समाज कल्याण अधिकारी (वर्ग-२) बृहमुंबई यांना तक्रार निवारण अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

८. सदर योजनेअंतर्गत शिष्यवृत्तीची रक्कम वितरीत करतांना संगणकीय व्यवस्थापन प्रणाली वापरण्यात यावी.

९. शिष्यवृत्तीची रक्कम संबंधित विद्यार्थ्यांने शाळेत प्रवेश घेतलेल्या दिनांकापासून ते शाळा सोडल्याच्या दिनांकापर्यन्त दिर्घ मुदतीची सुट्टी वगळता शैक्षणिक वर्षातील १० महिन्यासाठी लागू राहील. (ज्या विद्यार्थांनी शैक्षणिक वर्षात उशिरा प्रवेश घेतला असेल किंवा शैक्षणिक वर्ष पुर्ण होण्यापुर्वी शाळा सोडली असेल असे विद्यार्थी वगळता)

१०. एकदा मंजूर झालेल्या शिष्यवृत्तीचे पुढील शैक्षणिक वर्षामध्ये नुतनीकरण करण्यात येईल. तथापि, मागील शैक्षणिक वर्षामध्ये विद्यार्थ्याची उपस्थिती किमान ६०% नियमित उपस्थिती असणे अनिवार्य राहील.

११. शिष्यवृत्तीची मंजूर रक्कम विद्यार्थाच्या आधार संलग्न बॅक खात्यावर जमा करण्यात येईल.

वरील अटी व शर्तीप्रमाणेच केंद्र शासनाच्या दि २४.११.२०१७ च्या सुधारीत मार्गदर्शक सूचनांमध्ये नमूद केलेल्या अन्य सर्व अटी व शर्ती या योजनेस लागू राहतील.

सदर योजने करीता आवश्यक निधी केंद्र हिस्सा ५० टक्के व राज्य हिस्सा ५० टक्के असा राहील. ही योजना केंद्र शासनाची मर्यादित निधी (Limited Fund) योजना आहे. प्रत्येक आर्थिक वर्षामध्ये केंद्र शासनाकडून राज्यासाठी प्राप्त होणारे केंद्रीय अर्थ सहाय्य (National Allocation) आणि राज्याचा समरुप हिस्सा या करीता आवश्यक तरतुद सन २०१८-१९ या आर्थिक वर्षापासुन राज्याच्या वार्षिक योजनेअंतर्गत राज्याच्या अर्थासंकल्पात करण्यात येईल.

सदर योजनेकरिता होणारा खर्च २२२५, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्यांक यांचे कल्याण, ०३, मागासवर्गांचे कल्याण, २७७, शिक्षण, ०२ शिष्यवृत्त्या विद्यावेतने, १४, इतर मागासवर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी मॅट्रिक पूर्व शिष्यवृत्ती **केंद्र पुरस्कृत योजना (केंद्र हिस्सा ५०%)**, (२२२५F१७४), २२२५, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती,इतर मागासवर्ग व अल्पसंख्यांक यांचे कल्याण, ०३, मागासवर्गांचे कल्याण, २७७, शिक्षण, ०२, शिष्यवृत्त्या विद्यावेतने, १५, इतर मागासवर्गाच्या विद्यार्थ्यांसाठी मॅट्रिक पूर्व शिष्यवृत्ती **केंद्र पुरस्कृत योजना (राज्य हिस्सा ५०%)** (२२२५F१८३) या लेखाशिर्षामधून भागविण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असुन त्याचा संकेतांक २०१९०५२८१२३५३३८०२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने सांक्षाकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल याच्या आदेशानुसार व नावाने.

(रविंद्र गुरव)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

विजाभज, इमाव व विमाप्र या प्रवर्गातील युवक युवतींसाठी विविध उपक्रमांची अंमलबजावणी करण्यासाठी सारथी या संस्थेच्या धर्तीवर एक स्वायत्त संस्था स्थापन करण्यासाठी सर्वंकष अभ्यास करुन शासनास अहवाल सादर करण्यासाठी समिती गठीत करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व इतर मागासवर्ग आणि विशेष मागास प्रवर्ग कलयाण विभाग
शासन निर्णय क्र. संकीर्ण-२०१९/प्र.क्र.१११/मावक
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक :- ०६ जुलै, २०१९.

वाचा :- सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई शासन निर्णय क्र.आस्थाप्र-१७/२६४/ आस्था- १/दि.२५.०६.२०१९.

प्रस्तावना:-

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागांतर्गत समता व सामाजिक न्याय विषयक बाबींवर संशोधन, प्रशिक्षण आणि मूल्यमापन इ स्वरुपाची कामे करण्यासाठी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर संशोधन व प्रशिक्षण संस्था (बार्टी) स्थापन करण्यात आली असून या संस्थेस स्वायत्त संस्था म्हणून शासनाने मान्यता दिली आहे. त्याच धर्तीवर सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागामार्फत मराठा/ कुणबी समाजासाठी छत्रपती शाहू महाराज संशोधन, प्रशिक्षण व मानव विकास संस्थेची (सारथी) स्थापना करण्यात आलेली आहे.

२. विजाभज, इमाव व विमाप्र या विविध प्रवर्गातील युवक युवतींसाठी विविध उपक्रमांची अंमलबजावणी करण्यासाठी सारथी संस्थेच्या धर्तीवर स्वायत्त संस्था स्थापन करण्यासाठी आवश्यक त्या शिफारशी शासनास करण्यासाठी मा.मंत्री (विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग आणि कामगार विभाग) यांचे अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्याबाबतची घोषणा सन २०१९ च्या पावसाळी अधिवेशनामध्ये दोन्ही सभागृहात मा.मंत्री (विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग आणि कामगार विभाग) केलेल्या निवेदनाद्वारे करण्यात आली होती. सदर बाब विचारात घेवून मा.मंत्री, विजाभज,इमाव व विमाप्र कल्याण व कामगार यांचे अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

वाचा येथे नमूद दि. २५.०६.२०१९ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये छत्रपती शाहू महाराज संशोधन प्रशिक्षण व मानव विकास संस्थेचे (सारथी) हस्तांतरण विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागाकडे करण्यात आले आहे. या संस्थेच्या धर्तीवर विमुक्त जाती भटक्या जमाती व इतर मागास प्रवर्गातील युवक युवतींसाठी विविध उपक्रमाची अंमलबजावणी करण्यासाठी स्वतंत्र स्वायत्त संस्था स्थापन करण्यासाठी

अभ्यास करुन सर्वंकष अहवाल शासनास सादर करण्यासाठी पुढील प्रमाणे समितीचे गठन करण्यात येत आहे.

१)	मा.मंत्री (विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण)	- अध्यक्ष
२)	प्रधान सचिव (विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण)	- सदस्य
३)	प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय वविशेष सहाय विभाग	- सदस्य
४)	संचालक, विजाभज संचालनालय, पुणे	- सदस्य
५)	महासंचालक, बार्टी, पुणे	- सदस्य
६)	संचालक, छत्रपती शाहू महाराज संशोधन प्रशिक्षण व मानव विकास संस्थेचा (सारथी)	- सदस्य
७)	प्रादेशिक उप आयुक्त, सामाजिक न्याय, कोकण विभाग/पुणे विभाग/ नागपूर विभाग	सदस्य
८)	उप सचिव, विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभाग	- सदस्य सचिव

समितीस आवश्यक वाटेल त्याप्रमाणे तज्ञ व्यक्ती / संस्था यांची निमंत्रित म्हणून नेमणूक करण्याचे अधिकार राहतील.

वरील प्रमाणे गठीत समितीचा कार्यकाल शासन निर्णय निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून एक महिना किंवा ३० दिवसांपैकी जे जास्त असेल एवढा राहील.

समितीची कार्यकक्षा :-

१) डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर प्रशिक्षण व संशोधन संस्था (बार्टी) तसेच छत्रपती शाहू महाराज संशोधन प्रशिक्षण व मानव विकास संस्था या दोन्ही संस्था स्थापन करण्यामागची उद्दिष्टये, संस्थेची नोंदणी, संस्थेचे Memorandum of Association तसेच Article of Association इ. बाबींचा तपशीलवार अभ्यास करुन सारथीच्या धर्तीवर विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण प्रवर्गातील युवक यवतीसाठी विविध उपक्रम राबविण्यासाठी स्थापन करावयाच्या स्वायत्त संस्थेची संरचना कशा पध्दतीची राहील याबाबत अहवाल सादर करणे.

२) बार्टी तसेच सारथीच्या धर्तीवर विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील युवक युवतीसाठी नव्याने स्थापन करावयाच्या स्वायत्त संस्थेमार्फत राबवावयाचे विविध उपक्रम, सदर उपक्रम राबविण्यासाठीची विहित कार्यपध्दती व संस्थेमार्फत राबविण्यात येणाऱ्या उपक्रमांची अपेक्षित फलनिष्पती याबाबत सविस्तर अहवाल सादर करणे.

३) शासनास वेळोवेळी आवश्यक वाटेल अशा मुद्दयांबाबत अहवाल सादर करणे.

उक्त कार्यकक्षेनुसार समितीने आपला अहवाल विहित कालमर्यादेत, शक्य झाल्यास विहित कालमर्यादेअगोदर सादर करावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०१९०७०६१६१९४९०१२२ असा आहे .हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(रविंद्र गुरव)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

सामाजिक व आर्थिकदृष्टया मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना शैक्षणिक वर्ष २०१९-२० पासून लागू करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
विमुक्त जाती, भटक्या जमाती व इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभाग,
शासन निर्णय क्र. सीबीसी-२०१९/प्र.क्र.१०८/मावक
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : ११ जुलै, २०१९.

वाचा :- १) सन २०१८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.६२ , दिनांक ३० नोव्हेंबर, २०१८.
२) सन २०१९ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.०७ , दिनांक ३ जुलै, २०१९.
३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. आस्थाप्र-२०१७/प्र.क्र.२६४/आस्था-१, दिनांक २५ जून, २०१९.

प्रस्तावना:

वाचा क्र. १ येथे नमूद दि. ३० नोव्हेंबर २०१८ रोजीच्या अधिनियमाद्वारे सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास प्रवर्ग नव्याने घोषित करण्यात आला असून त्यामध्ये मराठा समाजाचा समावेश करण्यात आला आहे.

वाचा क्र.२ येथे नमूद सन २०१९ चा अधिनियम क्र. ७ दि. ३ जुलै, २०१९ अन्वये वाचा क्र. १ येथे नमूद अधिनियमातील कलम ४ क येथे सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागास प्रवर्गासाठी विनिर्दिष्ट आरक्षण १२ % तर कलम ४ ख येथे विनिर्दिष्ट आरक्षण १३ % एवढे विहित करण्यात आले आहे.

वाचा क्र. ३ येथे नमूद सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाच्या दि. २५ जुन २०१९ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मराठा आरक्षण तसेच सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागासप्रवर्ग कल्याण हे विषय विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागास हस्तांतरीत करण्यात आले आहेत.

मा. मंत्री महसुल तथा अध्यक्ष मंत्रिमंडळ उपसमिती यांच्या अध्यक्षतेखाली सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागासप्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षापासून राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना लागू करणेबाबत दि. २६.६.२०१९ रोजी दुपारी ३.०० वाजता विधानभवन, मुंबई येथे बैठक संपन्न झाली. सदर बैठकीत झालेल्या निर्णयानुसार सदर योजना सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या

मागासप्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षापासून लागू करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. तद्नुषंगाने खालीलप्रमाणे शासननिर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय :-

सामाजिक व शैक्षणिकदृष्ट्या मागासप्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना सन २०१९-२० या शैक्षणिक वर्षापासून राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज शिक्षण शुल्क शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता विस्तारीत योजना लागू करण्यास याद्वारे शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

२. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागाच्या दि. २५.६.२०१९ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये मराठा आरक्षण व SEBC प्रवर्ग कल्याण हा विषय विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागाकडे सोपविण्यात आलेला आहे. SEBC प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता योजना (विस्तारीत योजनेसह) लागू करण्यासाठी आवश्यक ती प्रशासकीय कार्यवाही पूर्ण करण्यास (उदाहरणार्थ मा. मंत्रीमंडळाची मान्यता/लेखाशिर्ष/शासन निर्णय/अर्थसंकल्प तरतूद उपलब्ध करुन घेणे इ.) किमान ६ महिन्यांचा कालावधी लागणार आहे. ही बाब तसेच विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागाकडील अपुरे मनुष्यबळ, आगामी विधानसभा सार्वत्रिक निवडणूकीच्या अनुषंगाने लागू होणाऱ्या आदर्श आचारसंहितेमुळे विभागाकडे उपलब्ध होणारा अल्प कालावधी विचारात घेऊन SEBC प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ.पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता योजना (विस्तारीत योजनेसह) या दोन्ही योजनांसाठी SEBC प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना दयावयाचा पहिला हप्ता संबंधित प्रशासकीय विभागानी सदर दोन्ही योजनांसाठी कार्यान्वित लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध असलेल्या वित्तीय तरतुदीतून अदा करावा.

३. उक्त नमूद दोन्ही योजनांसाठी SEBC प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना दयावयाचा दुसरा हप्ता अदा करण्याच्या कालावधीपर्यंत विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागाची याबाबत आवश्यकती प्रशासकीय कार्यवाही पुर्ण झाली तरच शिष्यवृत्तीचा दुसरा हप्ता देण्याची कार्यवाही विजाभज, इमाव व विमाप्र कल्याण विभागामार्फत करण्यात येईल.

४. त्याचप्रमाणे सदर दोन्ही योजनांचा लाभ आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकाच्या प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना देण्यासाठी आजमितीस जी यंत्रणा व कार्यपध्दती, शासननिर्णय, पात्रतेच्या अटी शर्ती अस्तित्वात आहे त्यात कोणताही बदल न करता प्रचलित यंत्रणा व कार्यपध्दतीद्वारे राज्यातील सामाजिक व आर्थिक दृष्टया मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता योजना (विस्तारीत योजनेसह) या दोन्ही योजनांचा लाभ संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून देण्यात यावा.

५. महाडिबीटी पोर्टलवर राज्यातील सामाजिक व आर्थिक दृष्टया मागास प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना राजर्षी शाहू महाराज शिष्यवृत्ती योजना तसेच डॉ. पंजाबराव देशमुख वसतिगृह निर्वाह भत्ता योजना (विस्तारीत योजनेसह) या दोन्ही योजनांचा लाभ संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून देण्याबाबतची आवश्यक ती कार्यवाही देखील उच्च प्राधान्याने करण्यात यावी.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे. त्याचा संगणक साकेतांक क्रमांक २०१९०७१११२१६५००१२२ असा आहे. सदर शासन निर्णय डिजीटल स्वक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्र राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

Vijay Vithalrao Weladi

Digitally signed by Vijay Vithalrao Weladi
DN: c=IN, o=Government Of Maharashtra, ou=Social Justice And Special Assistance Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=4c33d11360090dc60a00f603b2d1b16bd83f0256338774a947f737fede7af039, serialNumber=1e395c154c970776fc5115641f8d6663d6a765cfcf30c8d1f594706468740b6d, cn=Vijay Vithalrao Weladi
Date: 2019.07.11 13:24:10 +05'30'

(वि.वि.वेलादी)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील पीपीपी योजनेंतर्गत उपलब्ध जागांवर तसेच खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये केंद्रिय ऑनलाईन पध्दतीने प्रवेश घेणाऱ्या इमाव, विजाभज आणि विमाप्र विद्यार्थ्यांना व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपुर्ती करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
इतर मागास बहुजन कल्याण विभाग,
शासन निर्णय, क्रमांक : आयटीआय २०१९/प्र.क्र.६८(भाग-५)/शिक्षण,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक: ०२ ऑगस्ट, २०२१

वाचा: शासन निर्णय क्रमांक, कौशल्य विकास व उद्योजकता विभाग, आयटीआय-२२१७/प्र.क्र.९९/व्यशि-३, दिनांक २९ मे, २०१९

प्रस्तावना :-

राज्यात शासकीय व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमार्फत शिल्पकारागिर प्रशिक्षण योजनेतर्गत (CST) प्रशिक्षण देण्यात येत आहे. युवकांचे रोजगारभिमुख प्रशिक्षणाद्वारे रोजगार व स्वयंरोजगारासाठी सक्षमीकरण करुन खाजगी औद्योगिक आस्थापनांना लागणाऱ्या कुशल मनुष्यबळाचा पुरवठा करणे हा या योजनेचा मुख्य उद्देश आहे. सद्यस्थितीत राज्यात ४१७ शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांसोबतच ४६६ खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था देखील कार्यरत आहेत.

२. उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या दिनांक १४/०५/२०१५ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये खाजगी व शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था व शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील पीपीपी योजनेंतर्गत प्रवेशासाठी उपलब्ध जागांवर केंद्रीय पध्दतीने देण्यात येणाऱ्या प्रवेशाकरिता आकारण्यात येणाऱ्या प्रशिक्षण शुल्कास मान्यता देण्यात आली आहे. खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थाकरिता विद्यार्थ्यांकडून प्राप्त होणारे प्रशिक्षण शुल्क हे उत्पन्नाचे एकमेव साधन असून, शिल्प कारागिर प्रशिक्षण योजनेंतर्गत अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेऊ इच्छिणारे बहुतांश उमेदवार हे आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकातील असतात. अभियांत्रिकी, वैद्यकीय तसेच पारंपारिक उच्च शिक्षण घेण्याची त्यांची आर्थिक परिस्थिती नसते किंवा शालांत परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यावर लवकरात लवकर रोजगार प्राप्ती करुन अर्थाजन करण्याकडे त्याचा कल असतो. शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये प्रवेश न मिळालेले विद्यार्थी आर्थिकदृष्टया सक्षम असल्यास खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये प्रवेश घेऊ शकतात. त्यामुळे फक्त आर्थिक क्षमतेअभावी विद्यार्थी कौशल्य प्रशिक्षणापासून वंचित राहत आहेत. त्यामुळे इमाव, विजाभज आणि विमाप्र प्रवर्गामधील आर्थिकदृष्टया दुर्बल विद्यार्थ्यांना केवळ आर्थिक क्षमतेअभावी व्यावसायिक कौशल्यापासून वंचित रहाण्यापासून प्रतिबंध करण्यासाठी सदर विद्यार्थ्यांना काही प्रमाणात आर्थिक सहाय्य करणे क्रमप्राप्त आहे.

३. शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये पीपीपी उपलब्ध जागांवर व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये केंद्रीय प्रवेश प्रक्रियाद्वारे प्रवेश घेतलेल्या अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, भटक्या जमाती व विमुक्त जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागासवर्गीय या प्रवर्गातील तसेच आर्थिकदृष्टया दुर्बल घटकांतील विद्यार्थ्यांना व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्काची अंशत: प्रतिपूर्ती

करण्यासाठी व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेस मान्यता देण्याबाबतचा प्रस्ताव मंत्रीमंडळाच्या दिनांक ०८/०३/२०१९ रोजीच्या बैठकीमध्ये सादर करण्यात आला होता. मंत्रीमंडळाच्या बैठकीमध्ये झालेला निर्णय दिलेल्या मान्यतेनुसार या विभागाकडुन विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गाच्या विद्यार्थ्यांना सुध्दा व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेस मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील पीपीपी योजनेतर्गत उपलब्ध जागांवर तसेच खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील शिल्प कारागीर प्रशिक्षण योजनेतर्गत अभ्यासक्रमासाठी केंद्रीय ऑनलाईन पध्दतीने प्रवेश घेणाऱ्या विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना सन २०२१-२२ प्रवेश सत्रापासून प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्तीचा लाभ देण्यासाठी व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेस शासन याद्वारे मान्यता देत आहे.

२. सदर व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती योजना खालीलप्रमाणे राहील :-

१) औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमधील अभ्यासक्रमांच्या शासकीय तसेच पीपीपी योजनेतर्गत प्रवेशासाठी उपलब्ध जागासाठी व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील अभ्यासक्रमांसाठी प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता उच्च व तंत्र शिक्षण विभागाच्या दिनांक १४/०५/२०१५ रोजीच्या संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये प्रशिक्षण शुल्क निश्चित करण्यात आले आहे. त्यानुसार केंद्रीय ऑनलाईन पध्दतीने पीपीपी योजनेअंतर्गत प्रवेशासाठी उपलब्ध जागासाठी व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील अभ्यासक्रमांसाठी केंद्रभूत प्रवेश पध्दतीने घेतलेल्या विद्यार्थ्यांकरिता विहित केलेल्या प्रशिक्षण शुल्कामधून, शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील अभ्यासक्रमांसाठी निश्चित केलेले प्रशिक्षण शुल्क वजा जाता, उर्वरित प्रशिक्षण शुल्काच्या ८०% इतक्या रकमेची प्रतिपूर्ती विजाभज, इमाव व विमाप्र प्रवर्गातील विद्यार्थ्यांना अनुज्ञेय राहील.

२) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमधील पीपीपी योजनेतर्गत गठीत करण्यात आलेली संस्था व्यवस्थापन समिती व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेच्या बँक खात्यामध्ये विद्यार्थ्यांच्या व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्काच्या अनुज्ञेय प्रतिपूर्तीची रक्कम आपले सरकार महाडिबीटी पोर्टल किंवा व्यवसायिक शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयामार्फत विकसित करण्यात येणाऱ्या स्किल व्हॉलेट या संकल्पनेच्या माध्यमातून जमा करण्यात येईल. संबंधित संस्था व्यवस्थापन समिती / खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था शासनाने विहित केलेल्या प्रशिक्षण शुल्कामधून व्यवसाय प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्तीची अनुज्ञेय रक्कम वजा जाता उर्वरित प्रशिक्षण शुल्क संबंधित विद्यार्थ्यांकडून स्विकारु शकतील.

३) सामान्य प्रशासन विभाग (माहिती व तंत्रज्ञान) या विभागाने गठीत केलेल्या उच्च स्तरीय सचिव समितीच्या मान्यतेने व्यवसाय शिक्षण व प्रशिक्षण संचालनालयामार्फत स्किल व्हॉलेट ही संकल्पना विकसित करण्यात येईल.

३. प्रस्तूत योजनेंतर्गत खालील अटी व शर्तीची पूर्तता करणारे विद्यार्थी शुल्क प्रतिपूर्ती करिता पात्र राहतील.

१) शासकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमधील पीपीपी योजनेतर्गत प्रवेशासाठी उपलब्ध जागांसाठी व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेमध्ये केंद्रीय ऑनलाईन प्रक्रियेद्वारे प्रवेश घेणे

बंधनकारक राहील.खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेतील संस्था व्यवस्थापन कोटयातील जागांवर प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सदर योजना लागू राहणार नाही.

२) विमुक्त जाती व भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभागाच्या दिनांक १६/१२/२०१७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये उन्नत व प्रगत गट याकरिता नॉनक्रिमिलेयरसाठी निश्चित केलेल्या उत्पन्न व प्रगत गट याकरिता नॉन क्रिमीलेअरसाठी निश्चित केलेल्या उत्पन्न मर्यादेनुसार विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे एकत्रित उत्पन्न रुपये ८.०० लाखाच्या मर्यादेत या पृष्ठ्यर्थ विहित प्राधिकाऱ्याने निर्गमित केलेले प्रमाणपत्र सादर करणे क्रमप्राप्त असेल. सक्षम अधिकाऱ्याने दिलेले उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र पालकांच्या प्रत्यक्ष उत्पन्नापेक्षा जास्त आढळून आल्यास / बोगस आढळून आल्यास सदर प्रमाणपत्र निर्गमित करणारे अधिकारी, संबंधित विद्यार्थी आणि पालकांविरुध्द फौजदारी स्वरुपाचा गुन्हा दाखल करण्यात येईल.

३) सक्षम प्राधिकाऱ्याकडून संबंधित विद्यार्थ्यास कुटूंबाच्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र देताना त्या विद्यार्थ्यांच्या पालकांचे (आई व वडील यांचे एकत्रित) वार्षिक उत्पन्न विचारात घ्यावे. विद्यार्थ्यांचे आई - वडील (पालक) हयात नसल्यामुळे उत्पन्न प्रमाणपत्र सादर करण्यास आवश्यक त्या सर्व कागदपत्रांची तपासणी करुन त्याप्रमाणे पात्रतेकरीता प्रमाणित करुन योजनेची अंमलबजावणी करणाऱ्या सक्षम अधिकाऱ्यांस सर्व कागदपत्रांसह शिफारस करावी. अशा प्रकारे प्राप्त शिफारशींच्या आधार प्रकरणनिहाय तपासणी करुन योजनेची अंमलबजावणी करणाऱ्या सक्षम आधिकाऱ्यायने अशा अनाथ व इतर विद्यार्थ्यांना योजनेच्या पात्रतेसंदर्भात पुढील कार्यवाही करावी

४) विद्यार्थ्याने यापूर्वी खाजगी व शासकीय औदयोगिक संस्थेमध्ये कोणत्याही अभ्यासक्रमांचा लाभ घेंतलेला नसावा .

५) तसेच राज्य / केंद्र शासनाच्या विभागाने अथवा त्यांच्या आधिपत्याखालील स्थानिक प्राधिकरण, कंपन्या अथवा महामंडळे यांनी पुरस्कृत केलेल्या कोणत्याही प्रशिक्षण कार्यक्रमाचा यापूर्वी लाभ घेतलेला नसावा.

६) विद्यार्थी महाराष्ट्र राज्याचा अधिवासी असणे आवश्यक आहे.

७) DGT, नवी दिल्ली अथवा MSCVT यांनी मान्यता दिलेल्या व्यवसाय अभ्यासक्रमाच्या तुकडयाच्या प्रवेशित जागांवर प्रवेश घेणे बंधंनकारक राहील.

८) सदर योजनेचा लाभ हा कुंटुबातील केवळ दोन अपत्यापर्यंत मर्यादित राहील.

९) सदर योजनेंतर्गत लाभ घेण्यासाठी संबंधीत शैक्षणिक वर्षात इच्छुक अर्जदार प्रशिक्षणार्थ्यांची प्रवेशित अभ्यासक्रमाच्या प्रशिक्षण वर्गातील उपस्थिती ही DGT, नवी दिल्ली यांनी विहीत केलेल्या निकषानुसार असणे आवश्यक राहील. सदर उपस्थिती आधार संलग्नीत बायोमेट्रीक उपस्थिती प्रणालीवर नोंदविणे आवश्यक राहील.

१०) अर्जदार विद्यार्थ्यास प्रत्येक सत्र परिक्षा अथवा वर्षाची परिक्षा देणे आवश्यक राहील. केवळ विशिष्ट परिस्थितीत विशेषत: आजारपणाच्या कारणास्तव परिक्षा देणे शक्य झाले नसल्यास तसे विद्यार्थी व संबंधित संस्थेने शिफारस केल्यानंतर प्रादेशिक उपायुक्त, समाजकल्याण विभाग यांनी प्रमाणित करणे आवश्यक राहील.

११) संबंधित विद्यार्थी स्वत:च्या चुकीच्या वर्तनामुळे समाधानकारक शैक्षणिक प्रगती करत नसल्याबाबत किंवा संबंधित प्राधिकाऱ्यांच्या पूर्वपरवानगीशिवाय अनियमित असणे अथवा गैरहजर

राहणे इत्यादी स्वरुपाचे गैरवर्तन करत असल्याबाबत शैक्षणिक संस्थेच्या प्रमुखाने निदर्शनास आणले तर अशा विद्यार्थ्याकरिता संस्थेला शुल्क प्रतिपूर्ती अनुज्ञेय राहणार नाही.

१२) या योजनेतर्गत पात्र विद्यार्थ्यांनी प्रशिक्षण मध्येच सोडले तर अशा विद्यार्थ्याकरिता संस्थेला अथवा संस्था व्यवस्थापन समितीस अदा करण्यात आलेली प्रशिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती राज्य शासनास योग्य वाटल्यास वसूल करण्यात येईल.

४. सदर योजनेमध्ये व त्याच्या अमंलबजावणीबाबत कोणतीही बदल अथवा सुधारणा करण्याचे अधिकार शासनास राहतील व असे बदल केल्यामुळे कोणत्याही प्रकारचे नुकसान झाल्याबाबतचा दावा कोणत्याही विद्यार्थ्यांस व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थेस अथवा विद्यार्थ्यांच्या पालकांना शासनाच्या विरुध्द करता येणार नाही.

५. या प्रयोजनार्थ सर्व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना बायोमॅट्रीक उपस्थिती प्रणालीवर सर्व प्रशिक्षणार्थ्यांची उपस्थिती नोंदविणे आवश्यक राहील. सदर बायोमॅट्रीक प्रणाली स्वखर्चाने सर्व औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांना उपलब्ध करुन देणे बंधनकारक राहील. औद्योगिक प्रशिक्षण सस्थांनी बायोमॅट्रीक उपस्थिती प्रणाली बंद राहणार नाही यांची जबाबदारी सर्वस्वी औद्योगिक प्रशिक्षण सस्थांची असेल.

६. कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाने शासकीय व खाजगी औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमधील अभ्यासक्रमांच्या प्रशिक्षण शुल्कामध्ये, विमुक्त जाती व भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग विशेष मागास प्रवर्ग कल्याण विभागाने उन्नत व प्रगत व्यक्ती/ गट या करीता नॉन क्रिमीलेअरसाठी असलेल्या उत्पन्न मर्यादेमधील राजर्षी शाहू महाराज शिक्षण शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेकरिता पालकांच्या उत्पन्नाची विहित केलेली मर्यादा यांमध्ये भविष्यात केलेले बदल / सुधारणा व्यवसाय शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेकरीता लागू राहतील.

७. संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय,पुणे यांना व्यवसाय शुल्क प्रतिपूर्ती योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी नियंत्रक अधिकारी म्हणून घोषित करण्यात येत आहे.

८. सदर योजनेकरीता निधीची तरतूद व खर्च करण्यासाठी नविन लेखाशिर्ष निर्माण करण्याबाबत स्वतंत्रपणे कार्यवाही करण्यात येईल. तसेच सदर योजनेकरीता आवश्यकतेनुसार निधीची मागणी करण्याची जबाबदारी संचालक, इतर मागास बहुजन कल्याण संचालनालय,पुणे यांची राहील.

९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतरथळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्यांचा सांकेताक २०२१०८०३१५५९४३७८२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने स्वाक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्य आदेशानुसार व नावाने .

Sangita Dinesh Shelke

Digitally signed by Sangita Dinesh Shelke
DN: c=IN, o=Government of Maharashtra, ou=School Education and Sports Department, postalCode=400032, st=Maharashtra, 2.5.4.20=9ace0ca0b129ab4da8f9e911057d75e7fbf6f6bd0b55e8ff7ca0deacfa15e1c0, serialNumber=a16a0b4000a30dd7389bec31d153fb1f2d63557a5e779e513ef76643f6613183, cn=Sangita Dinesh Shelke
Date: 2021.08.03 16:07:45 +05'30'

(संगिता शेळके)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

सरळसेवा भरती/ आरक्षण/ अनुशेष
बाबतचे विवरणपत्र कार्यालयाच्या
सूचना फलकावर लावणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्र. बीसीसी ११२२/प्र.क्र.१०० ए/१६-ब
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
दिनांक : ०५ जुलै, २०२२.

<u>वाचा</u> : शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.२००२/प्र.क्र.११/२००२/१६-ब,
दि.८.१.२००३.

परिपत्रक :

सर्व नियुक्ती प्राधिकाऱ्यांनी त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व संवर्गातील पदभरतीबाबतचे वार्षिक विवरणपत्र कार्यालयाच्या सूचना फलकावर वेळोवेळी लावण्याबाबतच्या सूचना सामान्य प्रशासन विभाग/ १६-ब यांच्या दि.८.१.२००३ च्या संदर्भीय परिपत्रकान्वये देण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, सदर विवरणपत्र कार्यालयाच्या सूचना फलकावर लावण्यात येत नसल्याची बाब शासनाच्या निदर्शनास आलेली आहे.

२. सर्व नियुक्ती प्राधिकारी/ आस्थापना अधिकारी यांना कळविण्यात येते की, सरळसेवा भरतीसाठी दि.६.७.२०२१ च्या शासन निर्णयान्वये विहित केलेल्या बिंदू नामावलीनुसार प्रत्येक संवर्गातील सरळसेवेची मंजूर पदे, कार्यरत पदे, रिक्त पदे, अनुशेषाची पदे तसेच मागणी केलेली पदे याबाबतची माहिती सोबत जोडलेल्या विवरणपत्रानुसार वेळोवेळी सूचना फलकावर लावावी.

३. उपरोक्त सूचना सर्व शासकीय/ निमशासकीय कार्यालये, सेवा मंडळे, महानगर पालिका, नगरपालिका, स्थानिक स्वराज्य संस्था, जिल्हा परिषदा, महामंडळे, शासकीय अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्था, विद्यापीठे, सहकारी संस्था, शासकीय उपक्रम व शासनाच्या अधिपत्याखालील किंवा शासनाने अनुदान दिलेली मंडळे यांना लागू आहेत.

४. मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना विनंती करण्यात येते की, याबाबतीत त्यांच्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुख/ कार्यालय प्रमुख/ आस्थापना अधिकारी यांना आवश्यक त्या सूचना द्याव्यात. तसेच, त्यांनी उपरोक्त माहिती सूचना फलकावर लावली किंवा कसे, याबाबतचा वेळोवेळी आढावा घेऊन अशी कार्यवाही न करणाऱ्या संबंधित अधिकाऱ्यांविरुद्ध कारवाई करावी.

५. सदरहू शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०२२०७०५१५५७४४०००७ असा आहे. हे शासन परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

Rasik Ambadas Khadse

(र. अं. खडसे)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

विवरणपत्र-१

नियुक्ती अधिकारी/ आस्थापना अधिकारी यांनी त्यांच्या सूचना फलकावर आरक्षणाच्या पदाच्या आढाव्यासंदर्भात लावावयाचे विवरणपत्र
(सामान्य प्रशासन विभाग क्र. बीसीसी ११२२/प्र.क्र.१०० ए/१६-ब, दि. ०५ जुलै, २०२२ चे सहपत्र)

विभागाचे / कार्यालयाचे नाव : आढाव्याचा दिनांक :

गट (अ/ ब/ क/ ड) : पदाचे नाव :

	आरक्षणानुसार आवश्यक पदे (आवश्यक प्रतिनिधित्व)									
	अनुसूचित जाती	अनुसूचित जमाती	वि.जा.(अ)	भ.ज.(ब)	भ.ज.(क)	भ.ज.(ड)	विशेष मागास प्रवर्ग	इतर मागास वर्ग	आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटक	अराखीव
एकूण मंजूर पदे (सरळसेवेची)										
कार्यरत पदे										
रिक्त पदे										
अनुशेषाची पदे										
रिक्त पदे भरण्यासाठी मागणी केलेली पदे										

अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना परदेशात
शिक्षणासाठी शिष्यवृत्ती देणे या योजनेच्या
अटी व शर्तीमध्ये सुधारणा करण्याबाबत

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग,
शासन निर्णय क्र. १५२२/प्र.क्र.१२ (भाग-१)/का १२
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२
दिनांक: ०७ मार्च, २०२४

संदर्भ:-

१. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. सान्यावि-२०२३/प्र.क्र.६० (४)/बांधकामे, दि. ३०.१०.२०२३

२. सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, शासन निर्णय क्र. इबीसी-२०१७/प्र.क्र.२८८/ शिक्षण-१, दि.२७.०६.२०१७

३. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांकः पशिशि-२०१५/प्र.क्र.३३४/का-१२, दि.१६.०३.२०१६.

४. आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्र. आदिशी-१२०३/प्र.क्र.७६/का-१२, दि.३१.०३.२००५.

प्रस्तावना:-

अनुसूचित जमातीच्या मुलामुलींना परदेशातील शिक्षणाची संधी मिळावी व त्यांच्या गुणवत्तेला वाव मिळावा म्हणून परदेशातील विद्यापीठामध्ये विविध अभ्यासक्रमासाठी ज्या आदिवासी विद्यार्थ्यांना प्रवेश मिळेल अशा प्रतिवर्षी एकूण १० विद्यार्थ्यांचा परदेशातील शिक्षणाचा खर्च भागविण्यासाठी शिष्यवृत्ती देण्यास विभागाच्या दि.३१.०३.२००५ च्या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात आली आहे. त्याचप्रमाणे दि. ११.०४.२०१२ रोजीच्या शासन निर्णयानुसार सदर योजनेंतर्गत उत्पन्नाची मर्यादा वाढवून रु.४.५० लक्ष इतकी करण्यात आलेली आहे. सन २०१६ मध्ये सदर योजनेंतर्गत उत्पन्नाची मर्यादा वाढवून, रू.६ लक्ष इतकी करण्यात आली. या योजनेचा लाभ अधिकाधिक अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांपर्यंत पोहोचावा आणि सर्व विभागांच्या परदेशी शिष्यवृत्ती योजनेत एकरूपता यावी यासाठी दिनांक ३०.१०.२३ च्या सामाजिक न्याय विभागाच्या शासन निर्णयातील तरतुदी विचारात घेऊन दिनांक ३१.०३.२००५ आणि १६.०३.२०१६ च्या शासन निर्णयातील तरतुदींमध्ये सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

परदेशातील विद्यापिठात उच्च शिक्षणासाठी प्रवेश घेतलेल्या राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना त्या विद्यापीठातील उच्च शिक्षणाचा खर्च भागविण्यासाठी शिष्यवृत्ती देण्यास या शासन

निर्णयाद्वारे शासन मंजूरी देत आहे. ही शिष्यवृत्ती खाली नमूद केलेल्या नियमावलीतील अटी व शर्तीनुसार अनुज्ञेय होईल:-

शिष्यवृत्ती योजनेची नियमावली

(अ) योजनेची व्याप्ती :-

महाराष्ट्रातील अनुसूचित जमातीचा जे विद्यार्थी पदव्युत्तर पदवीका, पदव्युत्तर पदवी आणि पीएचडी अभ्यासक्रमा साठी क्यूएस वर्ल्ड रॅन्कींग (QS World Ranking) २०० च्या आतील परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेतील, अशा ४० विद्यार्थ्यांना प्रतीवर्षी परदेश शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात येईल.

(ब) लाभार्थी निवडीचे निकष :-

१. विद्यार्थी अनुसूचित जमातीचा, महाराष्ट्र राज्याचा रहीवासी असावा.

२. सदर विद्यार्थ्याकडे जमातीचे वैधता प्रमाणपत्र असावे.

३. विद्यार्थ्यांना परदेशातील क्यूएस अद्ययावत वर्ल्ड रॅन्कींग मध्ये २०० च्या आत असलेल्या शैक्षणिक संस्था / विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळालेला असावा.

४. विद्यार्थ्याने पदव्युत्तर अभ्यासक्रम किंवा पीएचडी साठी अर्ज करताना, या पुर्वी इतर कोणत्याही राज्य शासनाची अथवा केंद्र शासनाची परदेशी शिष्यवृत्ती घेतलेली नसावी.

५. परदेशातील विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थामध्ये प्रवेश घेणारा विद्यार्थी हा पूर्ण वेळ (full time) विद्यार्थी म्हणून प्रवेशित असावा.

६. पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थीच्या वयाची कमाल ३५ वर्ष आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी लाभार्थीच्या वयाची कमाल ४० वर्ष वयोमर्यादा असावी.

७. विद्यार्थ्याच्या पालकांचे / कुटुंबाचे व विद्यार्थी नोकरी करीत असल्यास त्याचे स्वतःचे उत्पन्न धरुन सर्व मार्गानी मिळणारे वार्षिक उत्पन्न रु.८.०० लाखापेक्षा जास्त नसावे.

८. विद्यार्थी किंवा पालक किंवा दोन्ही नोकरीत असतील तर त्यांचे आयकर विवरणपत्र, फॉर्म नं.१६ व सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार किंवा नायब तहसिलदार पेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबाचे सर्व मार्गानी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहील.

९. इतर विद्यार्थ्यासाठी साठी सक्षम प्राधिकारी (तहसिलदार किंवा नायब तहसिलदार पेक्षा कमी दर्जा नसलेल्या) यांच्याकडील मागील आर्थिक वर्षाचे कुटुंबाचे सर्व मार्गांनी मिळणाऱ्या उत्पन्नाचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहील.

(क) अभ्यासक्रमाचा कालावधी : -

१. पीएचडी साठी ४ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा कमी असेल तो.

२. पदव्युत्तर पदवी ३ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा कमी असेल तो.

३. पदव्युत्तर पदवीका २ वर्षे किंवा प्रत्यक्ष अभ्यासक्रमाचा कालावधी या पेक्षा कमी असेल तो कालावधी.

४. एक्झ्युक्युटीव्ह (executive) पदव्युत्तर पदवी किंवा एक्झ्युक्युटीव्ह पदव्युत्तर पदविका व अर्धवेळ (part time) अभ्यासक्रमांस प्रवेशित विद्यार्थी या योजनेसाठी पात्र असणार नाहीत.

(ख) एकाच कुटुंबातील कमाल पात्रता धारक :-

१. सदर योजनेचा लाभ एका विद्यार्थ्यास फक्त एकदाच घेता येईल.

२. एकाच कुटुंबातील दोन पेक्षा जास्त अपत्यांना ही शिष्यवृत्ती लागू राहणार नाही. यासाठी पालकांनी/विद्यार्थ्यांनी तसे हमीपत्र करुन देणे बंधनकारक असेल.

(ग) अर्ज करण्याची पध्दती :-

१. सदरची योजना या शासन निर्णयातील नियमावली, अटी व शर्तीनुसार राबविण्यासाठी शासन प्राधिकृत करेल त्या यंत्रणेकडुन अथवा आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांचेमार्फत राबविण्यात येईल. परदेशी शिष्यवृत्तीसाठी ऑन लाईन प्रणाली विकासीत झाल्यानंतर अर्ज फक्त ऑनलाइन पद्धतीने स्वीकारले जातील. अर्ज ऑनलाईन भरण्याकरिता संकेतस्थळ वर्षभर खुले असेल. उमेदवारांनी संपूर्णपणे भरलेला अर्ज आवश्यक कागदपत्रांसह ऑनलाइन सबमिट करावा.

२. सदर अर्जासोबत विद्यार्थ्याने खाली नमुद केलेले कागदपत्र सादर करणे बंधनकारक आहे. :-

i. विहीत नमुन्यातील परिपूर्ण अर्ज,

ii. सक्षम प्राधिकारी यांनी दिलेला जमातीचा दाखला आणि जमातीचे वैधता प्रमाणपत्र,

iii. सक्षम प्राधिका-यांनी दिलेला उत्पन्नाचा दाखला,

iv. पदवी / पदव्युत्तर पदवी परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे पुरावे. (सनद / मार्क लिस्ट),

v. परदेशातील QS World Ranking २०० पेक्षा कमी असलेल्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश मिळाल्याबाबतचे विना अट (Unconditional) ऑफर लेटर,

vi. ज्या विद्यापीठामध्ये प्रवेश मिळाला आहे त्याचे सविस्तर माहिती पत्रकाची (Prospectus) प्रत.

vii. आवश्यक ते करारनामे व हमीपत्रे.

viii. शैक्षणिक पार्श्वभूमी आणि पदवीधर अभ्यासासाठी सज्जता दर्शविणारी दोन राजपत्रित अधिका-यांचे शिफारस पत्र अथवा विद्यार्थ्याने शिक्षण घेतलेल्या संस्थेतील दोन प्राध्यापकांची शिफारस पत्र.

ix. संपूर्ण अभ्यासक्रम पूर्ण होण्यासाठी वर्ष निहाय आवश्यक असणाऱ्या खर्चाचे अंदाजपत्रक, ज्यामध्ये शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क, इतर शुल्क पाठयपुस्तके,

स्टेशनरी, भोजन व राहण्याचा खर्च, येण्या-जाण्याचा विमान प्रवास याचा समावेश असावा.

x. पदव्युत्तर अभ्यासक्रमासाठी आणि पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी अद्ययावत QS World Ranking ची जागतिक क्रमवारी.

(घ) निवड समिती व निवड प्रक्रिया :-

प्राप्त झालेल्या विद्यार्थ्यांच्या यादी / प्रस्तावामधून पात्र विद्यार्थ्यांची अंतिम निवड करणेसाठी निवड समितीची रचना खालील प्रमाणे असेल :-

a. प्रधान सचिव/सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मुंबई - अध्यक्ष
b. प्रधान सचिव/सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मुंबई / प्रतिनिधी - सदस्य
c. संचालक तंत्र शिक्षण संचालनालय महाराष्ट्र राज्य, मुंबई / प्रतिनिधी - सदस्य
d. संचालक, वैद्यकीय शिक्षण व संशोधन संचालनालय / प्रतिनिधी - सदस्य
e. आयुक्त,आदिवासी विकास, नाशिक - सदस्य सचिव

१. पात्र उमेदवारांना निवड समितीसमोर आवश्यक असल्यास वैयक्तिक अथवा "ऑनलाईन" मुलाखतीसाठी हजर राहावे लागेल.
२. पदव्युत्तर अभ्यासक्रम / डॉक्टरेट पदवी (पीएचडी) साठी कला/सामाजिकशास्त्र, वाणिज्य, विज्ञान, व्यवस्थापन,अभियांत्रिकी, वैद्यकीय या शाखेमधील उमेदवारांचा विचार केला जाईल.
३. उपलब्ध असलेल्या एकूण लक्षांकापेक्षा अधिकच्या पात्र उमेदवारांनी अर्ज केला असल्यास निवडीमध्ये डॉक्टरेट पदवीच्या (पीएचडी) उमेदवारास प्राथम्य दिले जाईल. त्यानंतर QS रँकिंगच्या ज्येष्ठतेचा विचार करून निवड करण्यात येईल. अशा परिस्थितीमध्ये वैविध्य राखण्यासाठी प्रत्येक शाखेमधील निवड करण्यात येणाऱ्या विद्यार्थ्यांची कमाल संख्या मर्यादित करण्याची निवड समितीस मुभा असेल.
४. सदर शिष्यवृत्तीसाठी निवड करताना निवड समितीने अभ्यासक्रमांसाठी त्या बैठकीच्या वेळी उपलब्ध असलेल्या पात्र विद्यार्थ्यांची वरिल प्रमाणे स्वतंत्र गुणवत्ता यादी तयार करेल व शासन निर्णय निर्गमित करणेसाठी शासनास शिफारस करेल. ही गुणवत्ता विद्यार्थ्याने प्रवेश घेतलेल्या शैक्षणिक संस्थांच्या अद्ययावत जागतिक क्रमवारीनुसार (QS World Ranking) असेल.
५. परदेशातील शैक्षणिक संस्था स्वायत्त स्वरूपाच्या असतात. प्रत्येक संस्थेची निवड प्रक्रिया व निवडीचे वेळापत्रक भिन्न स्वरूपाचे असते. त्यामुळे निवड समिती पात्र विद्यार्थ्यांची वेळोवेळी बैठक घेऊन निवड करेल व शासनाने निर्धारित केलेल्या लक्षांक्याच्या मर्यादेत शासनास शिफारस करेल.
६. निवड समितीने सदर शिष्यवृत्तीसाठी शिफारस केलेल्या विद्यार्थ्यांच्या निवडीचा शासन आदेश शासन स्तरावरुन निर्गमित करण्यात येईल.
७. निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांचे तसेच परदेशात अभ्यासक्रम पूर्ण करत असलेल्या विद्यार्थ्यांच्या दर्जावाढीसाठी आवश्यक असल्यास शिथीलीकरण करण्याचे अधिकार आयुक्त,आदिवासी विकास, नाशिक यांना असतील.
८. सदर शिष्यवृत्ती तसेच निवडीबाबत महाराष्ट्र शासनाच्या आदिवासी विकास विभागाने घेतलेला निर्णय अंतिम असतील

(च) लाभार्थी निवडीनंतर अपेक्षित प्रक्रिया :-

१. उमेदवाराच्या निवडीचा शासन निर्णय निर्गमित झाल्यानंतर १५ दिवसांत संबंधित विद्यार्थ्यांना कळवून त्यांच्याकडून आवश्यक ती माहिती मागविण्यात येईल. तसेच आवश्यकतेनुसार विद्यार्थ्याची गृहचौकशी करण्यात येईल.

२. निवड झालेल्या विद्यार्थ्याला विद्यापीठात प्रवेश घेतल्यानंतर वरिल कारणाव्यतिरिक्त तात्काळ काही आगावू रक्कम भरण्याची आवश्यकता असल्यास, अशा रक्कमेस मान्यता देण्याचे अधिकार आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना राहतील. मात्र, अशी अग्रिम रक्कम पुढील देय हप्त्यामध्ये समायोजित करण्यात येईल

३. विद्यार्थ्यांनी प्रत्यक्ष प्रवेश घेवून आवश्यक ती माहिती व अग्रीम रकमेचे (दिली असल्यास) उपयोगिता प्रमाणपत्र / पोचपावती संबंधित परदेशी शैक्षणिक संस्थेकडून प्रमाणित होऊन प्राप्त झाल्यानंतर विद्यार्थ्यास त्यावर्षीचे अग्रिम समायोजित करुन पहिला अर्धवार्षिक हप्ता अदा करण्यात येईल.

४. प्रत्येक सहा महिन्याने विद्यार्थ्यांनी दिलेल्या शिष्यवृत्तीचे (शिक्षण फी, परिक्षा फी, निर्वाह भत्ता इ.चे) उपयोगिता प्रमाणपत्र आणि प्रगती अहवाल आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर केल्यानंतर पुढील ६ महिन्याची शिष्यवृत्ती अदा करण्यात येईल. प्रत्येक ६ महिन्याला विद्यार्थ्याचा शैक्षणिक प्रगती अहवाल व उपयोगिता प्रमाणपत्र / खर्चाचा अहवाल प्राप्त झाल्याशिवाय संबंधित विद्यार्थ्यास पुढील शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय होणार नाही.

(छ) उमेदवाराच्या/लाभार्थ्याच्या जबाबदाऱ्या :-

१. नोकरीमध्ये असलेल्या उमेदवारांनी तो जेथे नोकरी करतो त्या यंत्रणेचे (Organization/ Employer) नाहरकत प्रमाणपत्र दाखल करणे अनिवार्य आहे.

२. उमेदवारास / विद्यार्थ्यास शासनाने विहीत करुन दिलेल्या नमुन्यात Record Release Consent Form हा बंधपत्राच्या स्वरुपात द्यावा लागेल.

३. उमेदवारास / विद्यार्थ्यास परदेशामध्ये प्रवेश मिळण्यासाठी QS World Ranking मधील २०० च्या आतील अद्ययावत जागतिक क्रमवारीत असलेल्या विद्यापीठ / शिक्षण संस्थामध्ये प्रवेशासाठी स्वतः प्रयत्न करावा लागेल व त्यासाठी आवश्यक त्या सर्व पात्रता परीक्षा देणे बंधनकारक असेल.

४. ज्या विद्यार्थ्यांना परदेशी शैक्षणिक संस्थांकडून Unconditional offer letter मिळालेले असेल, त्यांनाच ही शिष्यवृत्ती अनुज्ञेय राहील. संस्थेकडून आलेले conditional offer letter अग्रिम रक्कम बाबत असल्यास त्यासाठी विद्यार्थ्याने अग्रीमाची मागणी करणे गरजेचे असेल. याव्यतिरिक्त इतर कोणतीही conditional offer letter गृहीत धरले जाणार नाही.

५. विवाहीत उमेदवाराच्या पत्नी व मुले यांना परदेशामध्ये सोबत घेवून जाण्यासाठी कोणत्याही प्रकारचे सहाय्य दिले जाणार नाही.

६. नोकरी करणाऱ्या उमेदवारांनी सर्व प्रशासकीय बाबी उदा. रजा, वेतन आणि इतर सेवेच्या बाबी या स्वतः प्रत्यक्षपणे निराकरीत करावयाच्या आहेत. याबाबत कोणत्याही प्रकारची सवलत शासना कडून मिळणार नाही.

७.

(अ) अचानक उद्भवलेल्या परिस्थितीमध्ये, परदेशामध्ये शिक्षण घेत असताना विद्यार्थ्यास भारतामध्ये यावयाचे असल्यास त्यासाठी त्याने संबंधित शैक्षणिक संस्था आणि राज्य शासनाची पूर्व परवानगी घेणे बंधनकारक असेल.

(ब) जेवढ्या कालावधीमध्ये तो परदेशातील शैक्षणिक संस्थेपासून दूर असेल, तेवढ्या कालावधीचा कोणताही खर्च त्यास अनुज्ञेय होणार नाही. तथापि, तो पुन्हा त्याच शैक्षणिक संस्थेत त्याच अभ्यासक्रमाचे पुढील शिक्षण पुर्ण करण्यासाठी हजर झालेल्या दिवसापासून त्यास देय लाभ अनुज्ञेय होतील.

(क) अशा परिस्थितीत विद्यार्थ्याने परत त्याच परदेशी शिक्षण संस्थेमध्ये हजर न होता शिक्षण अर्धवट सोडल्यास त्यास अदा करण्यात आलेले शिक्षण शुल्क, परिक्षा शुल्क इतर शुल्क व निर्वाह भत्ता याची व्याजासह वसूली करण्यात येइल, याबाबतचे लेखी हमीपत्र विद्यार्थ्यास / उमदेवारास द्यावे लागेल

८. पासपोर्ट व व्हिसा मिळविण्याची जबाबदारी उमेदवार / विद्यार्थी याची असेल.

९. उमेदवारास / विद्यार्थ्यांना केवळ ज्या शैक्षणिक संस्थेमध्ये, ज्या अभ्यासक्रमासाठी प्रवेश मिळालेला आहे व शिष्यवृत्ती मिळाली आहे, त्याच कारणासाठी व्हिसा घेणे बंधनकारक असेल.

१०. निवड झालेल्या विद्यार्थ्यांनी मागणी केल्यानुसार आवश्यक ती कागदपत्रे सादर करणे व आवश्यक ते करारनामे देणे बंधनकारक असेल.

११. निवड झालेल्या विद्यार्थ्यास / उमेदवारास त्याच्या शैक्षणिक कालावधी मध्ये जास्तीची रक्कम अदा झाली असल्यास त्याची परतफेड करणे विद्यार्थ्यावर बंधनकारक असेल. अथवा ती वसूल करणेबाबत प्रचलित कायदे व नियमानुसार कार्यवाही करण्यात येईल, याबाबतचे हमीपत्र देणे बंधनकारक असेल.

१२. प्रवेशित अभ्यासक्रमासाठी अर्ज करताना नमूद केलेल्या विहीत कालावधीत अभ्यासक्रम पूर्ण करणे विद्यार्थ्यावर बंधनकारक असेल.

१३. विद्यार्थ्यास वरील लाभ मिळण्यासाठी परदेशातील प्रवेश घेतलेल्या अभ्यासक्रमामध्ये प्रत्येक वेळी उत्तीर्ण होणे बंधनकारक असुन तसे शैक्षणिक संस्था/विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र, गुणपत्रिका, प्रगती अहवाल प्रत्येक सत्रासाठी किंवा सहा महिन्यासाठी सादर करणे अनिवार्य आहे.

१४. प्रवेशित विद्यार्थ्याने प्रत्येक सहा महिन्याच्या खर्चाची उपयोगिता प्रमाणपत्रे (Utilisation Certificate), खर्चाच्या पावत्या इ. विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेच्या प्रमुखाकडून प्रमाणित करुन सादर करणे बंधनकारक आहे. त्याशिवाय पुढील हप्ता मंजूर होणार नाही.

१५. सुरवातीस परदेशातील शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश घेणे आणि विहित कालावधीत अभ्यासक्रम पूर्ण केल्यानंतर त्वरीत कालमर्यादेत भारतात परत येण्यासाठी नजिकच्या मार्गाने इकॉनॉमी क्लासचे विमान प्रवास भाडे देण्यात येईल. त्यासाठी विमानप्रवासाचे मुळ तिकीट, मुळ बोर्डीगपास, परतीचे प्रवासभाडे मिळण्यासाठी अभ्यासक्रम विहित कालावधीत यशस्वीपणे पुर्ण केल्याचा पुरावा इ. कागदपत्रे सादर करणे बंधनकारक आहे.

१६. विद्यार्थ्याने भारतात राष्ट्रीयकृत बॅंकेत व परदेशात अधिकृत बॅंकेत खाते उघडणे अनिवार्य आहे. त्याच खात्यावर त्यांना देय होणारी शिष्यवृत्ती CMP किंवा RTGS किंवा SWIFT ने अदा

केली जाईल. या खात्याचा तपशिल त्याने परदेशात जाऊन प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर करावा. तसेच शिष्यवृत्तीच्या अनुषंगाने आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिकयांनी आवश्यकतेनुसार मागणी केल्यास विद्यार्थ्याने संबंधित बँक खात्याचा तपशिल आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर करावा.

१७. परदेशात अभ्यासक्रम संपल्यानंतर विद्यार्थ्याने दोन महिन्याच्या आत आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना अंतिम परिक्षेचे गुणपत्र, प्रमाणपत्र आणि प्रगती अहवाल व पदवीदान समारंभाचे छायाचित्रासह माहिती सादर करणे बंधनकारक असेल. त्याशिवाय विद्यार्थ्यास अंतिम विमान प्रवास व इतर लाभ दिले जाणार नाहीत.

१८. विद्यार्थ्याने कोणत्या दिनांकास व कोणत्या विमानाने परदेशात जाणार आहे, याची लेखी माहिती आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर करणे आवश्यक आहे.

१९. परदेशी विद्यापीठात उच्च शिक्षणासाठी प्रवेश घेण्यासाठी GRE (Graduate Record Examination), TOFEL (Test of English as a foreign language), IELTS (International English Language Testing System) इ. प्रकारच्या परीक्षा जेथे अनिवार्य आहेत, त्या उत्तीर्ण होणे विद्यार्थ्यावर बंधनकारक असेल.

(ज) लाभार्थ्यास मिळणारे लाभ :-

परदेशी शिष्यवृत्ती मंजूर करण्यात आलेल्या विद्यार्थ्यास / उमेदवारास खालील लाभ देण्यात येतील;

१. परदेशातील शैक्षणिक संस्थेने ऑफर लेटरमध्ये नमुद केलेल्या शैक्षणिक कालावधीसाठी लागू केलेली संपूर्ण शिक्षण फी ही आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेल्या यंत्रणेमार्फत थेट संबंधित शैक्षणिक संस्थेस अदा करण्यात येईल.

२. विद्यार्थ्यास परदेशातील विद्यापीठामध्ये प्रवेश घेण्यासाठी व अभ्यासक्रम पुर्ण केल्यानंतर भारतात परत येण्यासाठी कमीत कमी कालावधीचा आणि जवळच्या मार्गाचा (Shortest Route) दराचा इकोनॉमी क्लासचा विमान प्रवासाचा दर दिला जाईल.

३. प्रवेश घेतलेल्या संबंधित शैक्षणिक संस्थेने ठरवून दिलेल्या किंवा भारत सरकारच्या DOPT विभागाने विदेशी शिष्यवृत्तीसाठी ठरवून दिलेल्या दराप्रमाणे येणारा खर्च किंवा परदेशातील दूतावासाने प्रमाणित केलेला खर्च, अथवा महाराष्ट्र शासन वेळोवेळी या प्रयोजनासाठी जाहीर करेल ती रक्कम ही निर्वाह भत्ता म्हणून संबंधित विद्यार्थ्याच्या परदेशातील वैयक्तीक खात्यामध्ये जमा केला जाईल. निर्धारीत दरापेक्षा होणारा जास्तीचा खर्च विद्यार्थी/ उमेदवारास स्वतः सोसावा लागेल व अशा प्रकारचे हमीपत्र विद्यार्थ्यास व पालकांस अर्जासोबत द्यावे लागेल.

४. विद्यार्थी/उमेदवारास अभ्यासाकरिता क्रमिक पुस्तके, वह्या व स्टेशनरी, प्रबंध अहवाल, स्थानिक भेटी व इतर अभ्यास सहली प्रवास खर्च, इतर प्रासंगिक खर्च, इत्यादींसाठी खर्च करावा लागतो. या बाबींवर होणाऱ्या खर्चाचा भार हलका व्हावा म्हणून यु.एस.ए. व इतर देशांसाठी (यु.के. (UK) वगळून) १५०० यु.एस. डॉलर (USD) आणि यु.के. साठी ११०० जीबीपी (GBP) इतका आकस्मिक खर्च/इतर खर्च म्हणून देण्यात येईल. सदर खर्च विद्यार्थी जॉइन

होईल त्यावेळी भारतातून निघतांना तसेच अभ्यासक्रमाच्या कालावधी दरम्यान दरवर्षी देण्यात येईल.

५. परदेशी शिक्षण संस्था / विद्यापीठाने ऑफर लेटरमध्ये संपुर्ण अभ्यासक्रम कालावधीच्या निर्धारीत केलेल्या फी च्या मर्यादेतच लाभ संबंधित विद्यार्थ्यास अनुज्ञेय होतील. भविष्यात त्यामध्ये वाढ झाल्यास परदेशातील भारतीय उच्चायुक्तालयाच्या शिफारशींनुसार ही वाढ संबंधित विद्यार्थ्यास अनुज्ञेय राहील.

६. विद्यार्थ्यास देण्यात येणारा वरीलपैकी प्रत्येक रोख स्वरूपाचा लाभ ज्या दिवशी रक्कम वितरीत करण्यात येते त्या दिवशीच्या परकीय चलन दराने देण्यात येईल.

(झ) इतर अटी व शर्ती :-

१. अभ्यासक्रम संपल्यानंतर या योजने अंतर्गत विद्यार्थ्यास व्हिसा मुदत वाढीसाठी परवानगी दिली जाणार नाही. अभ्यासक्रमानंतर वर्क व्हिसा आवश्यक असल्यास त्यासाठी विद्यार्थ्याने रितसर अर्ज करणे आवश्यक असेल. यासाठी अथवा अभ्यासक्रमाचा कालावधी कोणत्याही कारणास्तव वाढल्यास त्यासाठी अतिरीक्त निधी दिला जाणार नाही.

२. पदव्युत्तर पदवी किंवा पीएचडी अभ्यासक्रमासाठी आधीच प्रथम वर्षाकरीता प्रवेश घेतलेल्या विद्यार्थ्यास त्याने अर्ज केल्यास या शिष्यवृत्तीचा संपूर्ण लाभ देय राहील. द्वितीय व तृतीय वर्षासाठी प्रवेशित असलेल्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासक्रमाच्या द्वितीय व तृतीय वर्षामध्ये देखील परदेशी शिष्यवृत्तीसाठी अर्ज सादर करता येईल. अशा निवड झालेल्या विद्यार्थ्यास उर्वरित अभ्यासक्रमांसाठी शिष्यवृत्ती देय राहील. तथापि, प्रथम / द्वितीय वर्षातील पुर्ण केलेल्या अभ्यासक्रमासाठी प्रतिपूर्ती त्यांना लागू होणार नाही.

३. या योजनेअंतर्गत पदव्युत्तर पदवीचा अभ्यासक्रम सुरु असतांना त्या विद्यार्थ्यास डॉक्टरेट पदवी (पीएचडी) साठी तत्सम विषयांत दर्जावाढ करण्याची संधी मिळाल्यास सदर विद्यार्थी याच योजनेअंतर्गत पुढील अभ्यासक्रमासाठी लाभ घेण्यास पात्र असेल. त्यासाठी विद्यार्थ्याने निवड समितीस रितसर अर्ज करून त्याबाबत मान्यता घेणे बंधनकारक राहील. अशा प्रकरणात संबंधित शैक्षणिक संस्थेची अद्ययावत जागतिक क्रमवारी (QS World Ranking) त्यावेळी लागू असलेल्या शासन निर्णयाच्या मर्यादेत असणे आवश्यक आहे. मात्र अशा प्रकरणात विद्यार्थ्यास मिळणारा एकूण लाभाचा कालावधी त्यावेळी लागू असलेल्या शासन निर्णयाच्या मर्यादेपर्यंतच दिला जाईल. उदा. विद्यार्थ्याने दोन वर्षाचा पदव्युत्तर अभ्यासक्रम करतांना डॉक्टरेट पदविका करण्यासाठी परदेशी शैक्षणिक संस्थेत दर्जावाढ प्राप्त केली तर त्या विद्यार्थ्याला निवड समितीने विहित प्रक्रियेद्वारे मान्यता दिल्यास त्यानंतरच्या पुढील दोन वर्षासाठी शासन निर्णयातील नमूद सगळे लाभ घेता येतील. यानंतर येणारा पुढील खर्च मात्र उमेदवाराला करावा लागेल.

४. अर्जात नमूद केलेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रमासाठी काही कारणास्तव विद्यार्थी प्रवेश घेवू शकत नसल्यास, त्याच विद्यापीठात त्याच अभ्यासक्रमासाठी पुढील एका सत्राचा (६ महिन्याचा) कालावधी, कोणतेही अतिरीक्त शुल्क न आकारता संबंधित विद्यापीठ अथवा शैक्षणिक संस्थेने विनाअट वाढवून दिल्यास आणि विद्यार्थ्याने त्यासाठी सबळ कारण/पुरावा

सादर केल्यास, अशी मुदतवाढ देण्याचे अधिकार आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना असतील.

५. एकदा निवड झालेले विद्यापीठ व अभ्यासक्रम यात बदल करणे अपेक्षित नाही. मात्र, सबळ कारण विचारात घेवुन अशा बदलास मान्यता देण्याचे अधिकार निवड समितीस राहतील.

६. विद्यार्थ्यांना अर्ज करते वेळी विद्यापीठाकडून मान्य करून घेतलेल्या संपूर्ण अभ्यासक्रमासाठीच्या कालावधीच्या शिक्षण फी, इतर फी, निवास व भोजन खर्च, निर्वाहभत्ता, आकस्मिक खर्चाची जी माहिती सादर केली आहे, त्यापेक्षा जास्तीचा खर्च अनुज्ञेय होणार नाही.

७. अपवादात्मक प्रसंगी, विद्यार्थ्यांनी / पालकांनी, परदेशी शिक्षण संस्था / विद्यापीठात, शिक्षण फी / इतर अनुज्ञेय फी स्वतः भरलेली असेल, अशावेळी आवश्यक त्या पावत्या व पुरावे सादर केल्यानंतर, अशी रक्कम विद्यार्थ्यास देय होणाऱ्या शिष्यवृत्तीमधून विद्यार्थ्याच्या परदेशातील खात्यावर जमा करणेसाठी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना प्राधिकृत करणेत येत आहे.

८. काही कारणास्तव विद्यार्थ्यास त्याची निवड होवूनही त्या वर्षी प्रवेश घेता आला नाही, तर त्यास वयोमर्यादेच्या अधिन राहून पुढील वर्षी नव्याने अर्ज करण्याची मुभा राहील.

९. परदेशातील भारतीय दूतावासात राज्य शासनाकडून संबंधित विद्यार्थ्याचा प्रगती अहवाल, वर्तणूक खर्चाचा हिशोब इ. माहिती पुरविण्याबाबत विनंती करण्यात येईल. तसेच काही विपरीत बाबी असल्यास, परदेशातील भारतीय दूतावास त्याबाबी राज्य शासनास कळवतील. परदेशात प्रवेशित विद्यार्थ्याच्या प्रगती विषयी मार्गदर्शन व सल्ला देणेबाबत परदेशातील दुतावासास विनंती करण्यात येईल. त्याच बरोबर या विद्यार्थ्यांना परदेशात काही अडचणी उदभवल्यास मदत करण्यासाठी या दूतावासांना विनंती करण्यात येईल. विद्यार्थ्यांनी विद्यापीठात / शैक्षणिक संस्थेत प्रवेश घेतल्यानंतर तात्काळ तेथील भारतीय परदेशी दूतावासास संपर्क साधून आपली नोंदणी करावी व त्याचा तपशिल आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांना सादर करावा.

१०. परदेशात अभ्यासक्रम संपल्यानंतर विद्यार्थ्याने त्याची व्यक्तिगत माहिती (research/employment/contact details/address) शासनास अवगत करणे व ती अद्ययावत ठेवणे अपेक्षित आहे. या योजनेमध्ये इच्छुक असणाऱ्या आदिवासी विद्यार्थ्यांसाठी मार्गदर्शन करणे व त्यांचेसाठी निर्माण करण्यात येणाऱ्या माहितीसाठी हातभार लावणे, प्रचार/प्रसिद्धी करण्यास निरपेक्षपणे मदत करणे अपेक्षित आहे.

(त) कर्तव्यात कसूर (Default under the scheme) :-

१. या योजनेखाली निवड झालेल्या शिष्यवृत्तीधारक विद्यार्थ्यांना परदेशात शिक्षण घेताना नियमांचे तसेच अटी व परदेशीय शैक्षणिक संस्थेने अभ्यासाविषयी अथवा वागणूकीविषयी अथवा गैरहजेरी विषयी प्रतिकूल अहवाल दिल्यास, विद्यार्थ्याने प्रवेश अर्धवट सोडला असल्यास, विद्यार्थ्याने जेथे प्रवेश घेतला आहे तो देश सोडून निघून गेला असल्यास किंवा विद्यार्थ्याने दुसरे विद्यापीठ / शैक्षणिक संस्थेमध्ये प्रवेश विना परवानगी घेतला असल्यास, किंवा विद्यार्थ्याची ज्या अभ्यासक्रमासाठी निवड झाली आहे, तो अभ्यासक्रम त्याने विनापरवानगी बदलल्यास, किंवा तो भारतात कोणत्याही प्रकारची परवानगी न घेता परत

आल्यास, अशा विद्यार्थ्यास कर्तव्यनिष्ठुर (Defaulter) समजण्यात येईल आणि त्याला देण्यात आलेली शिष्यवृत्तीची सर्व रक्कम १२% वार्षिक व्याजाने वसूल करण्यात येईल, अशा प्रकारचे संयुक्त हमीपत्र विद्यार्थी व पालक यांनी सादर करणे आवश्यक राहील.

२. कोणतेही कारण अथवा सबबी सांगून अभ्यासक्रम पूर्ण न करणे, विहित प्रयोजनासाठी खर्च न करणे, उर्वरीत [illegible] न करणे, विहित लाभ मर्यादेपेक्षा जास्तीची मागणी परदेशात जाऊन करणे, कोणत्याही प्रकारचा दबाव आणणे, सदर नियमावलीतील तरतुदीचे उल्लंघन करणे, परदेशातील नियम / अटी / तरतुदीचे उल्लंघन करणे, वाममार्गास लागणे, परदेशातील शैक्षणिक कालावधीत कोणत्याही प्रकारचे गैरकृत्य करणे व त्यासाठी दंड, शिक्षा होणे, भारतीय राष्ट्रीयत्वास हानी पोहचविणे, भारताची बदनामी करणे याबाबी कर्तव्यातील कसूर समजण्यात येतील. कर्तव्यात कसूर केलेल्या विद्यार्थ्यास / उमदेवारास अपात्र ठरवून त्याच्या परदेश शिक्षणासाठी शासनाने दिलेले सर्व लाभ व्याजासह वसूल केले जातील.

(थ) खोटी माहिती सादर करणे :-

कोणत्याही विद्यार्थ्यानी / उमेदवाराने खोटी माहिती / कागदपत्रे सादर केल्याचे सिध्द झाल्यास अथवा उपरोक्त परिच्छेद "त" प्रमाणे कर्तव्यात कसुर केल्यास, त्यास ताबडतोब पुढील शिक्षणासाठी अटकाव (Debar) केला जाईल व त्याच्याकडून झालेल्या खर्चाची १५% चक्रवाढ व्याजाने वसूली करण्यात येईल. अशा विद्यार्थी / उमेदवाराचा काळ्या यादीत समावेश केला जाईल. तसेच प्रचलित कायद्यानुसार त्याच्या विरुध्द कारवाई करण्यात येईल. आणि त्यांनी दिलेले जामीनदार आणि संदर्भ अधिकारी / व्यक्ती यांना सुध्दा ही बाब लेखी स्वरुपात कळविण्यात येईल.

(द) कायदेशीर बाबी :-

या संदर्भात कोणत्याही कायदेशीर बाबी उदभवल्यास, त्या नाशिक जिल्हा न्यायालय किंवा मुंबई उच्च न्यायालयाच्या कार्यक्षेत्रात असतील. परदेशात उद्भवलेल्या कायदेशीर बाबीसाठी परदेशातील भारतीय उच्चायुक्त कार्यवाही करतील.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२४०३०७१७३८३५४४२४ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

LALITKUMAR RANGNATH DHAYGUDE

Digitally signed by LALITKUMAR RANGNATH DHAYGUDE
DN: c=IN, o=GOVERNMENT OF MAHARASHTRA, ou=TRIBAL DEVELOPMENT DEPARTMENT,
[illegible] postalCode=400032, st=Maharashtra,
[illegible] cn=LALITKUMAR RANGNATH DHAYGUDE
Date: 2024.03.07 18:56:13 +05'30'

(ललितकुमार धायगुडे)
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा/विधानपरिषद, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई
२. मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.